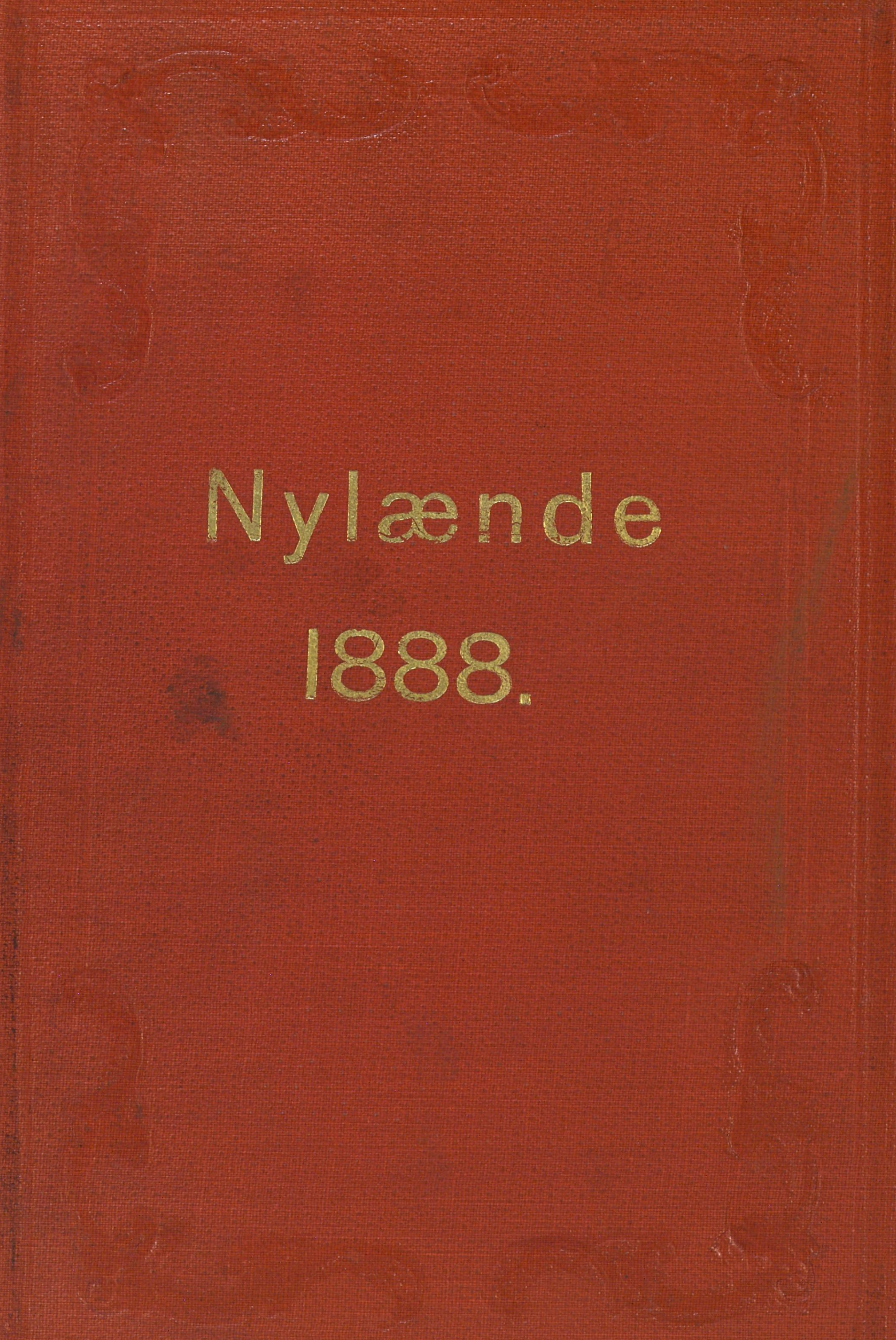

Nylænde
1888.

396 N 98

BODØ FOLKEBIBLIOTHEK
No. 396
N 98
1888

NYLÆNDE

TIDSSKRIFT

UDGIVET AF

NORSK KVINDESAGSFORENING.

Bodø folkeboksamling

2DEN AARGANG.

Oscar Aanderud.

V-53-51.

KRISTIANIA.
THRONSEN & CO.s BOGTRYKKERI.
1888.

Indholdsfortegnelse.

1ste hefte:

Side
Huslighed før og nu (af M. D.) 1
Kvindesagsstatistik for England (af Carolina A. Biggs) 8
Til redaktionen (Anna Rogstad) 12
Forskjelligt 13

2det hefte:

Kvindeemancipationen i Rusland (Red.) 17
En redegjørelse (af Kitty L. Kielland) 26
Forskjelligt 27

3die hefte:

Trange klæder (af Ragna Nielsen) 33
Den extraordinære generalforsamling i N. K. F. (referat) 35
Til frøken Anna Rogstad (af Vilhelmine Ullmann, f. Dunker) 45
Forskjelligt 46

4de hefte:

Kvindernes fattigdom (Red.) 49
En protest (af Drude Krog Janson) 52
Præsteværldets aand (af Aasta Hansteen) 57
Bognyt (af N.) 62
Forskjelligt 62

5te hefte:

Kvindeemancipationen i Rusland (slutning fra 2det hefte) 65
Diskussion (af —o.) 73
Tørre betragtninger (af —a) 75
Forskjelligt 76

6te hefte:

De praktiske reformer (af Anna Bugge) 81
Kvindesag og sædelighed (af Sc.) 83
Samme arbeide, samme løn. (ved Kristiania lærerindeforening) 89
Til bestyrelsen af N. K. F. (af Mathilde Wergeland) 91
Literaturanmeldelse (af M. D.) 92
Forskjelligt 94

7de hefte:

Side
Skoleloven og kvinderne (af + +) 97
Til Sc. (af Anna Bugge) 106
Forskjelligt 108

8de hefte:

Brev til fru H. (af C. C.) 113
Diskussionen i det pædagogiske samfund ang. det paatænkte kvindeseminar (referat) 116
Forskjelligt 127

9de hefte:

Stemmeret (Red.) 129
Om formuesforholdet mellem ægtefolk I. (Red.) 132
Til »Nylændes« redaktion (af Nikoline Sundt, født Hansen) 134
Et spørgsmaal (af M.) 137
Til M. D. (af Mathilde Wergeland) 139
Forskjelligt 139

10de hefte:

Indberetning om det internationale kvindemøde i Washington 1888 (af S. Magelssen-Groth) 145
Optegnelser (af Vox.) 156
Forskjelligt 159

11te hefte:

Sædelighed? (af M. D.) 161
Brev fra Stockholm (af Anna Wahlenberg, gift Kjerman) 165
Svar til frøken Anna Bugge (af Sc.) 170
Forskjelligt 175

12te hefte:

Indb. om det internationale kvindemøde i Washington (slutning fra 10. hefte) 177
Fremtidens børn (af Aa. H.) 186
Forskjelligt 187

13de hefte:

Om formuesforholdet mellem ægtefolk II. (Red.) 195
Kvindesagens udvikling i Danmark (af Fredrik Bajer) 197
Aarsberetning fra N. K. F. 1887—88 206
Forskjelligt 208

14de hefte:

Amerikanske kvindeslaver (af Drude Krog Janson) 209
Tilsvar (af A. B.) 212
Aarsberetning for N. K. F. 1887—88 (slutning) 215
Forskjelligt 223

15de hefte:

Side
Universitetet i Bologna (ved Red.) 225
En tale af Ingersoll (ved O. N.) 229
Forskjelligt 231

16de hefte:

Amerikanske kvindeslaver (fortsat) 241
Til »Nylændes« redaktion (af Ragnhild Ray) 250
Forskjelligt 254

17de hefte:

Ogsaa en stemme i raadet fra en stemmeløs (af C. C.) 257
Skatseddelen haaner os (af Anna Rogstad) 263
Nordisk kvindesagsmøde (af Anna Bugge) 265
Forskjelligt 270

18de hefte:

Amerikanske kvindeslaver 274
Enighed? (Sc.) 283
Nye tidsskrifter (af G. K.) 285

19de hefte:

Mer huslighed (af M. D.) 289
Brev fra Amerika (af Aasta Caspersen) 294
Til »Nylændes« redaktion (af L. S.) 296
Nye tidsskrifrer (slutning) 297
Forskjelligt 300

20de hefte:

Om en reform af deu norske kirkes vielsesritual I. (af T. D.) 305
Ernst Ahlgren (efter »Framåt«) 308
Kvinden og kirken (af Aasta Hansteen) 315
Forskjelligt 320

21de hefte:

Indiens kvinder (foredrag af Pundita Ramabai Sarasvate) 321
Brev fra Danmark (af Acton) 326
Fra »Finska Landtdagen« 1888 (indsendt fra »Finsk qvinnoförening«) 330
Forskjelligt 332

22de hefte:

Om en reform af den norske kirkes vielsesritual II (af T. D.) 337
Udtalelser fra Washingtonkongressen (ved Red.) 341
Fra »Finska Landtdagen« 1888 (slutning) 345
Forskjelligt 351

23de hefte:

Kvindestemmeretsmødet (Red.) 353
Samfunds- og familieordnning hos indianske stammer (Red.) 355
Nongle spørgsmaal i anledn. af hr. pastor Bloms indledningsforedrag paa stiftsmødet om kvindernes deltagelse i ordets forkyndelse (af Anna Rogstad) 360
Forskjelligt 362

24de hefte:

De praktiske reformer (af Anna Bugge) 369
I anledning af kvindestemmeretsmødet i Kristiania (af C. C.) 372
Til frøken Anna Rogstad (af I. G. Blom) 374
Til Nylænde's redaktør (af —) 376
Forskjelligt 377

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 1ste januar 1888. | No. 1.

Huslighed før og nu.

Det har ofte været sagt baade mundtlig og skriftlig, at de, der arbeider for kvindesagen, ikke tar det praktisk nok. Det, man da nærmest tænker paa, er vistnok mere adgang til lønnende arbeide. At det er ønskeligt, godt og gavnligt, at kvinderne kan faa arbeide og derved skaffe sig en økonomisk uafhængig stilling, derom er der neppe delte meninger, der er vist ikke megen fordom at modarbeide i den retning.

At piger nu skal lære noget, er man ogsaa saa temmelig enig om, men at de gjennem undervisning skulde faa samme adgang som gutter til at erhverve sig kundskaber og dannelse, derved har mange endnu store betænkeligheder. De *kan* lære omtrent hvad det skal være, det nytter næsten ikke at nægte det mere. Men det er ikke rigtigt, ikke gavnligt, de gaar udenfor sin natur, — prøver paa at krybe til maanen kanske? — de mister sin kvindelighed, lærer ikke huslighed. Ja det var sandelig en alvorlig sag, om saa skulde ske.

Om huslighed har der til forskjellige tider været forskjellige begreber. For ikke at gaa saa langt tilbage i tiden som da

selv hendes høihed maatte spinde

eller endnu længere, til prinsesse Nausikaas storvask hos Homer, vil vi holde os bare til dette aarhundrede. Hvad krævedes af en ung pige lige til for ikke mange aar siden — og kræves tildels endnu — naar hun blev gift, hvis hun skulde gjælde for et mønster paa huslighed? Hun skulde forstaa sig paa alle slags haandarbeide, lige til at væve værken og dreil, sy manchetskjorter og fabrikere sengklær; kunne lave den lækreste mad til familiens bord — ialfald til husherren —, og knibe mest muligt paa tjenernes kost; hun skulde kunne bage brød og kager, forestaa slagtning, syltning og storvask, kjerne smør og yste ost, brygge øl og støbe lys; gartnerstel burde hun ogsaa kjende til, og lidt jordbrug var heller ikke af veien, helst om manden havde for skik at ligge det meste af dagen paa sofaen og røge tobak. Dette var paa landet; i byen var fordringerne mest negative. Der var det at „gaa i huset“, brodere, lære alle slags „fruentimmernetheder“, ofte det styggeste kram en kunde se; ikke læse, da var man lærd og lærde damer — himlen fri os! — ikke spasere, da var man forfløien; ikke gaa paa posthuset med et brev, neppe andre ærinder i byen, da var man ingen rigtig dame. Naar nu en saadan „rigtig dame“ blev gift og sat til at styre en stor landhusholdning, var hun et offer for hvemsomhelst, nærmest for sine egne tjenestefolk. Da kunde det hænde, at budeien kom og forlangte sukker til kjørene, at fruen i respekt overfor sagkundskaben, gav det, hvorefter det blev vist frem i triumf for de andre tjenere: „Der sjer 'u vette paa frugo; ka fa'n sku' kjyrom me' sukker!“ En slig historie gik landet rundt til latter og morskab; i lange tider var det et mundheld: Der sjer 'u vette paa frugo. I grunden er det trist; i sin oprigtige galskab minder det om det tragikomiske i Don Quixotes hændelser.

Overanstrængende eller ørkesløst arbeide, et indholdsløst liv, hvis eneste maal var at bli gift, var kvindernes lod; med dette skulde de forskjellige personligheders evner, trang og længsler slaa sig tiltaals. Der var dem, som fandt sig tilrette, og der var dem, som gik over til karikaturen eller til vanvidet. Ingen tænkte videre over den ting; fruentimmerne var skrøbelige væsener, som maatte se til at bli gift, blev de det ikke, faldt de ind under ligegyldighedens ubarmhjertige dom.

Kvindesagens historie hos os i dette aarhundrede kan læses ud af to af vore forfatteres værker, Mauritz Hansens og Camilla Colletts. Faar vi en gang en sammenhængende grundig norsk literaturhistorie, som tillige er en kulturhistorie, maa disse to forfattere faa en fremragende plads i den, ikke alene for den literære betydnings skyld, men den første fordi han tydelig betegner vort hjemlige standpunkt i en vis tid, den anden fordi hun var den, som hos os vakte kvindebevægelsen og gav den sin grundretning.

Blandt Maurits Hansens mange fortællinger er der en, som heder „Luren“. Det er om to elskende, som taler med hverandre paa lang afstand gjennem en lur. Denne hjemlige lurtone gaar gjennem alt hvad han skriver, hvor han saa vælger sit stof. Hans opfindsomhed er uudtømmelig; hver bondegaard, hvert stabur og svalgang, hvert gjæstekammer fortæller gamle historier, som naar Thaulow eller Diriks maler et havegjærde eller en stuevæg. Men hvor man spiser og drikker! — To mennesker mødes ved midnatstid i et forfaldent taarn under de mest mystiske omstændigheder, strax staar der færdig et veldækket bord, hvor de sætter sig ned og nyder forfriskninger. — En familie staar lamslaat efter de forfærdeligste begivenheder, strax er en henne ved skjænken, slaar i et glas vin og rækker det til den nedbøiede fader. — Kvindetyperne er ikke mange; det er den stille ydmyge, og verdensdamen. Den første møder man gjerne i kjøkkenet med det blankskurte kjøkkentøi, hvor hun regjerer med en slev i haanden. Kommer en fremmed, binder hun en ren kappe paa hodet, slaar et shawl om sig, — husk, man gik den gang med udringede og baghægtede kjoler —, og arrangerer i hast et frokostbret, før hun gaar ind i stuen. — Den store dame kommer seilende ind i den oplyste sal, før de fremmede er der, i brusende atlask og turban paa hodet, gir tjeneren ordre til at minde husjomfruen om at skjære kalvehodet til den forlorne skildpadde i mindre stykker end sidst, møder saa de udenlandske gjester med et forbindtligt smil og en fransk hilsen, — verdensdamen kan nemlig snakke fransk. — En mand besøger en gammel ven for første gang siden denne blev gift. Han kjender ikke den unge frue; men da han kommer ind til aftensbordet og ser de blanke saltkar med det fine hvide salt, — jaja, man havde ikke raffineret bordsalt den gang, — finder, at ryperne er godt stegte og — „hvad jeg især sætter pris paa, saucen var fortræffelig“, — da er han rolig for, at vennen har gjort et godt valg og er lykkelig gift. En ung dame har literære tendenser; i stilhed leverer hun sit manuskript til en af husets venner til gjennemsyn. Vi faar ikke vide andet om det end at ortografien er mangelfuld, men „saaledes og kun saaledes“ — siger han, — „er den talentfulde kvinde elskværdig“. Maurits Hansens kvinder er dydige, og de kan være det modsatte, men alle har det træk fælles: de er huslige, og det vil atter sige, de er flinke i madlavning og ikke lærde.

Henimod slutningen af 20-aarene begyndte her en ny tid. For mig staar det som om den kom med det offentlige theater og med dampskibsfarten. Da voxte og bredte sig det nye liv, som sammen med de gamle levninger formed sig til stof for den første norske roman. Maurits Hansens Noveller med de hjemlige elementer var dog alle formet efter fremmed mønster, tysk-dansk indflydelse gjorde sig gjældende overalt.

Norsk natur og folkeliv var endnu ikke rigtig opdaget. Med undren og patriotisk hjertebanken læste man i „Hermoder“ om Hansteens og Brochs reiser i Telemarken og Bergens stift; med anelsesfuld henrykkelse indsugede man Valdemar Thranes melodier i „Fjeldeventyret“ med folkesproget og nationaldragterne. Men de fleste kom dog ikke længere end, lad os sige, en sammenskudstur f. ex. til Maridalen. Det var venner og venners venner og bekjendte og kunde være et mangfoldig sammensat selskab. Der var unge mænd, alt da bekjendte for stor lærdom og for et liv med mørke perioder, tilbragt ingen vidste hvor; vittige hoder, hvis lystige historier endnu fortælles; theologiske kandidater med kjæresten hele den lange vei hægtet ved armen som en hængelaas; en musikalsk størrelse, som paa fløite akkompagnerte den sentimentale del af selskabet, naar de henad veien gik og sang Ingemanns og Bays romancer: „Smilende haab“, „Du, som svøbt“, „Horats og Lydia“ o. s. v. De forskjællige grupper samled sig tilslut paa hvilepladsen omkring madkurvene.

Herrerne strakte sig i græsset, damerne var „huslige“, skar for, skjænked i og varted op. „Janna, gi mig en dram“. Og Janna, kjæresten, indbegreb af al kvindelighed, med svømmende blaa øine og et smil saa stramt og bekymret, saa det ligned en grimase: „Skal du ha mer nu da, Didrik min?“ Jo da, Didrik drammed til de blasblaa øine stod stive i hodet. Der kunde falde et høist drastisk udraab fulgt af en paamindelse: „Bander du, naar du er ude, du?“ Det var unge piger med patriciske familienavne. Siden kom pantelege med kys, skrig og latter. Smaapiger, som ikke vilde la sig kysse af en halvdrukken mand, kunde faa en tiltale som: „Du er — en ed — den vakreste jente, jeg har set, men bank skulde du ha“, og kjæresten la sig mellem og bad den gjenstridige: „Aa kan du ikke gjøre det“. Kvindelige aander paa 15—16 aar skilte sig i dybt mishag fra de andre, vandred ud i skoven og udvexled bitre betragtninger over livet. For at komme fra de stygge indtryk og paa en ligesom haandgribelig maade tilbage til sit eget romantiske hjemland, skrev de med blyant paa de hvide birkestammer mottoer og udvalgte tanker som f. ex. Palludan-Müllers:

Forsage, det er læren kun; forsage
er al vor visdom, livets hele frugt, o. s. v.

Det var ikke muligt at mene det alvorligere.

Udaf en slig raa, gjærende og famlende blanding stiger en kvindelig skikkelse frem for erindringen. Den er saa skjøn, saa eiendommelig, det maa regnes for et tab, at kunsten ikke har grebet den i rette tid og git den en uforgjængelig form. Høi og stille som en statue, mindede Camilla Collet ved sin fremtræden om et natursyn, om lette morgentaager glidende henad fjeldet, om maaneskin sagte spillende paa vandet. Endnu vidste ingen, at bag det drømmende, vemodig tilslørede blik og det flygtige, næsten smertelige smil, bode en fin og skarp iagttagelse, en humoristisk opfatning. En Egeria, ikke søgt ved kilden under svalende løvhæng, men manet ind paa arenaen, hvor det unge bævende hjerte maatte opfange de skjærende vaaben, der fløi tæt og hvast fra begge sider. Intet under derfor, at hun først og fremst er bleven den kvindelige følelses geniale talsmand. „Det tungeste paa jorden, et ensomt, stolt, saaret kvindehjerte“, har Camilla

Collett baaret frem gjennem et langt liv, ud af det taler hun til os den dag idag, og den ægte grundtone vil endnu længe vække gjenlyd i flere og flere vaagnende sind.

En dansk literat har nylig nævnt som repræsentanter for kvindeligt forfatterskab i Norden fru Gyllembourg i Danmark, Fredrika Bremer i Sverige og i Norge — en anden end Camilla Collett!*) Dette burde mødes med grundig protest fra literært hold, anderledes end vi er i stand til det her. Desuden — det være sagt uden i nogen maade at ville forringe et betydeligt talent, som med kjerlighed har sat sig ind i vore forhold, — vi norske liker ikke mere end andre folk, at bli repræsenteret af udlændinge. Det trænges ikke, vore egne kræfter slaar fuldt til.

Ved læsningen af fru Gyllembourgs noveller faar man nu en følelse af noget tilbagelagt. Det er som at se en theaterforestilling, dekorationen er habil topsat, rollerne godt udført, men teppet er gaat ned, kostumerne aflagt og stykket gives ikke mer. Men den æsthetiske moral er gaat dannede mennesker over i blodet. „En hverdagshistorie“ var mer end en literær begivenhed; kritiken, den indeholdt, var jo nærmest rettet mod kjøbenhavnske husholdninger med deres mangel paa skjønhed og hygge og fornuftigt stel, men virkningen strakte sig meget længere; ogsaa heroppe frembragte den adskillige krampagtige bestræbelser i vore solidere og paa strængere vilkaar førte husholdninger.

De humoristisk idylliske skildringer af huslivet, Fredrika Bremer tegner, er ikke som den danske forfatterindes kun en ramme om en finere og høiere dannelse. Husligheden er der en etableret form, hvorunder kvinderne er tilfredse og mændene har det godt. Følelsen af savn, tilsidesættelse, uret, er ikke endnu oppe hos F. B., det var først gjennem erfaring og tænkning hun fik øie paa kvindernes mislige stilling og blev en forkjæmper for kvindesagen, og da — som jeg har forstaat det — var det kun i deres livsvarige umyndighedstilstand hun saa uretten og ulykken.

Anderledes med Camilla Collett. I hende har der fra den tidligste ungdom af brændt en indignationens ild, næret af hvad hun fra sin sjelelige ensomhed iagttog hos omgivelserne, og altid stærkere har den brændt, eftersom synet udvidedes og erfaringen voxte. Det gjaldt ikke dette eller hint, det gjaldt den ulykke, at være kvinde i samfundet, som det nu en gang er. Hvad andre kvinder ubevidst bar i tankeløs sløvhed eller letsindighed, med taalmodigt trællesind eller med møisommelig tilkjæmpet resignation, om ingen anden saa det — det var jo i sin orden —, hun saa det og optog det i sin altid vaagne stærke følelse, og gjengav det som sin egen smerte, som en uret, der var hende personlig tilføiet. I hende lever al kvindelidelse, den høiest udvikledes og den nederst fortryktes, og det er just i denne omfangsrige skala hendes geniale styrke er lagt, det er den, som sammen med den fine poetiske opfatning af natur og mennesker og med stilens skjønhed og smidighed stiller hende høiest hos os, naar der er tale om kvindeligt forfatterskab. Hvem anden har git en saa fuldkommen perle af en fortælling som „Et gjensyn“?

---

*) Fru Magdalene Thoresen.

Sophie i amtmandens døtre, hun, som aldrig havde havt nogen fortrolig eller veninde, hun, som i barnelegen griber efter det glinsende baand og det glider bort som en snog; hun, som efter ballet har en utaalelig følelse af skamfuldhed og er tilmode som om hun var bleven dybt krænket, skjønt ingen har fornærmet hende; hun, som med angst og tvil grubler over „sin bestemmelse“, som finder det tabte livsmod igjen ved at værne om det moderløse barn, — i hende lever den fremtidskvinde, som der nu om dagen sættes saa mange spørsmaalstegn ved.

De nordiske forfattere, her er nævnt, saa forskjellige indbyrdes, alle er de enige i at prise husligheden gjennem sine kvindelige typer, Camilla Collett som de andre. Sophie kan ikke alene lave fin mad og servere nydeligt, men hun forstaar sig ogsaa paa at væve, yste og kjerne og paa alle de arbeider, som „ikke kan gjøres med hansker paa“.

Er det nu saa, at den større udvikling, som herefter vil bli kvinderne til del, vil føre dem bort fra husligheden? Husligt liv vil sige familieliv, og huslighed er at ha evne og villie til at opfylde de pligter og møde de krav, som familielivet stiller. Alt tyder paa, at fordringerne her vil bli ganske anderledes omfattende end hidtil, vil sætte alle de evner, der maatte findes hos kvinder i bevægelse, medens de rent manuelle færdigheder vil fordeles paa flere hænder, saaledes som det alt for en stor del er sket. Kvinderne vil herefter ikke mere end mændene kunne svømme alene paa sine naturlige talenter; det arbeide, de paatar sig, maa de ogsaa virkelig kunne udføre forsvarligt. Der vil staa respekt af det tjenende forhold, naar det blir en ligesaa tryg som uundværlig betingelse for husets orden og familiens velvære. Der er intet i veien for at den styrende og den tjenende kan som menneske staa paa samme trin af dannelse, det er just betingelsen for at hver vil finde og udfylde sin rette plads. Den mest specielle fagskole kan, naar den forestaas af den rette skikkede personlighed, være tillige en dannelsesanstalt. Og der vil ikke mere gjøres forskjel paa simpelt og fint arbeide, intet nyttigt arbeide er simpelt, naar det udføres godt. Evnerne vil bli det eneste bestemmende.

Aa nei, med den gamle „huslighed“ har det ingen nød, den er som fod i hose i sammenligning med den uhyre fremtidsopgave, som med hver dag voxer og lægger sig med knugende vægt paa alle tænkende og ømhjertede kvinders bevidsthed: Ungdommens opdragelse. Først har vi det lange gengangertog at fægte mod: de kapteiner Alvings ryggesløse daarskaber, og saa det hjerteskjærende jammerskrig fra den dødsskræmte Osvald. Der er det vi staar, raadvilde, hjelpeløse, efter i vor „kvindelighed“ at ha løiet, dulgt, fornægtet sandheden, istedetfor aabent og modigt protesteret i menneskelighedens navn. Men — ingen foregriber udviklingens gang, først nu er vi kommet saa langt, og nu tier vi ikke mer. 1900 kvinder har enigt og kraftigt udtalt sig i en bestemt sag, men vil ogsaa massen følge med, naar det gjælder at drøfte de vanskelige spørsmaal, som opstaar, naar der skal arbeides for at vinde en bedre tilstand for de unge, for den kommende slægt? Vi maa ikke la os vildlede eller forarge, naar fru Alving i sin fortvilede søgen efter botemidler vil vende om til et tilbagelagt kulturstandpunkt. Men heller ikke følger vi præsten Manders, den fine mand, som slet ikke forstaar sig paa de ting eller vil ha noget med dem at bestille. Den indre kraft, som driver os, er tro, haab og kjærlighed, men midlerne, vaabnene, vi bruger i kampen mod saa farlige fiender, mangler vi, og dem er det kvinderne maa tilegne sig gjennem kundskab. Jeg tænker mange mødre her kan vidne, hvor hjelpeløse de har staat, især naar det gjaldt sønnerne, hvor bitterlig de har følt sin egen mangel paa evne, indsigt, karakter, mangler, som kjærligheden kun meget ufuldkomment har kunnet erstatte. Her er det den større baade moralske og intellektuelle udvikling vil kræves hos alle kvinder, skal de gjennem paavirkning og undervisning, som mødre og opdragerinder, kunne føre de nnge frem i det rette spor, det, som *i tilknytning til det alt vundne*, fører videre ind paa fremskridtets vei. Der kan vist være meget at indvende mod, ændre og bedre paa de veie og midler, som nu i flere retninger er aabnet for kvinderne til større dannelse og udvikling, men det, som er gjort, er begyndelsen til en bedre tilstand, fordommens mur er sprængt, og det er en begyndelse, som heller bør vække glæde, haab og mod end frygt og betænkelighed.

M. D.

Kvindesagsstatistik for England.

1848—1887.

1848. Queens College oprettes.
1849. Bedford „ „
1850. North London pigeskole oprettes.
1854. Cheltenham Ladies College „

Disse er anseet for de bedste pigeskoler og kvindehøiskoler i London.

1854. Miss. Nightingale reiser til Krim, for at pleie de saarede. Denne begivenhed giver stødet til skoler til uddannelse af sygepleiersker, forening i London til pleie af fattige syge osv.
1856. Kvindelige kunstneres forening grundlægges.
1857. Reformbill om skilsmisse gaar igjennem, hvorved separation og skilsmisse kan opnaaes ad lovens vei.
— Kvinders hygieniske selskab grundlægges.
1858. Tidsskriftet „Englishwoman's Journal“ udgives — nu „English women's review“.
— Første svømmeanstalt for kvinder oprettes.
1859. Forening for „Employment af women“ stiftet, (dens formaal er at skaffe kvinder arbeide og ansættelse i London), i 1863 ditto, „Queens Institute“ i Dublin, i 1875 ditto i Brighton, i 1876 ditto i Glasgow.
1860. Kontoret for kopiering af retsdokumenter aabnes for kvinder.
— Bogtrykkeri, hvor blot kvinder ansættes.
— Forening til ansættelse af syersker.
— Adgang for kvinder til at studere ved det kongelige kunstakademi.
1861. Forelæsninger i fysiologi for kvinder ved University College, London.
1862. Kvinders forening for negerslaveriets ophævelse stiftes.
— Ny diakonisse-orden grundes.
1864. Jordemoderforening stiftes.
— Høiere skole for kvinder af arbeidsklassen aabnes i London; en anden i 1874.
1865. Miss. Garrett modtager sit diplom som læge fra Apothecarian Hall.

1866. En petition fra 1500 kvinder for kvindestemmeret indsendes, og den første kvindestemmeretsforening dannes.

1867. John Stuart Mills forslag om kvindestemmeret bringes frem i underhuset mai maaned.

1869. Kvinder erholder kommunal stemmeret, stemmer første gang 1ste november. Telegrafvæsenet overtages af regjeringen, de kvindelige telegrafbetjente blir paa den maade ansatte i statens tjeneste.

— Hitchin College oprettes, flyttes i 1872 til Girton, Cambridge.

1870. Jacob Bright indbringer forslag om politiske rettigheder for kvinder (Women's Disabilities Removal Bill). En avis udelukkende for kvindestemmeret udgives: *Women's Suffrage Journal*.

— Examener for kvinder i Cambridge. Forelæsninger i Cambridge. Examener ved Queens University, Irland.

— Forslag om gift kvindes eiendomsret for England.

— Selskabet: National Indian Association, stiftes af miss. Carpenter, dets formaal er omsorg for indiske kvinders opdragelse.

— Ny forening væsentlig for kvindesagen: „Vigilance Association“ grundes.

— Kvinder faar stemmeret og blir valgbare til skolekommission. Første valg i november.

1871. Ny forening til „befordring af nationens sundhed“ grundlagt af kvinder.

— National forening til fremme af kvinders undervisning stiftes af mrs. Grey.

1872. Nyt hospital for kvinder aabnes, hvor der blot er kvindelige læger.

— Reform i loven om uægte børn, hvorved de ugifte mødre sikres noget bedre kaar.

1873. Mrs. Nassan Senior ansættes som assisterende inspektør ved arbeidshuse, den første regjeringsansættelse af en kvinde.

— Første skolekommissions valg i Skotland. 20 damer vælges.

— Forslaget om „Custody of Infants“ gaar igjennem, hvorved der tillades hustruen at overtage omsorgen for sine børn, *hvis manden indvilger i det.*

1874. Kvinders freds- og voldgiftsforening stiftes.

— Kvinders beskyttelsesforening (velgjørenhedsselskab).

— London School of medicine“ for kvinder aabnes.

1875. En dame første gang valgt til fattigforstander.

— Albemarle klub aabnes for damer og herrer.

— Kvinder faar adgang til at aflægge farmaceutexamen i Irland.

— Første kvindelige apotheker i London 1876.

1875. Kontor for juridisk konsultation i London aabnes af en kvinde miss. Orme.

— Metropolitan sygepleierske-forening stiftes.

— Kvindelige delegerede fra fagforeninger tilstedes for første gang adgang til en kongres (Glasgow).

1876. Britiske kvinders afholdsforening stiftes.

— Opmaalingskontor oprettes af kvinder.

— Manchester nye høiskole giver kvinder adgang.

— Stipendier grundes for dem i Bristol. Parlamentsakt, hvorigjennem universiteterne gives ret til at lade kvinder tage graderne.

— Beslutning af den medicinske høiskole (Kings og Queens College) Irland til at give kvinderne adgang til sine grader. Fem damer tager graderne den paafølgende vaar.

1877. Trinity College London giver ret til examener i musik.

St. Andrews universitet i Skotland aabner adgang til graderne i literatur og kunst.

— Reform i gift kvindes eiendomsret i Skotland; en anden i 1881,

1878. Forening til udbredelse af kjendskab til lovene blandt kvinder.

— Reform i ægteskabslovgivningen. Retsøvrigheden kan tilstaa hustruen lovlig separation, dersom hun er underkastet brutal behandling af sin mand, som er tvunget til at underholde hende.

— Londons universitet giver kvinder adgang til sine grader.

— Reform i undervisningsvæsenet i Irland, hvorved pigebørn kommer til at stilles bedre.

1879. Victoria universitet giver kvinder adgang til graderne.

— To høiskoler for kvinder aabnes i Oxford: Lady Margaret Hall og Sommerville Hall.

— Sygepleier-ordenen St. Katherine oprettes.

— Skole for træskjæring for kvinder.

1880. Det kongelige universitet Irland giver kvinder adgang til graderne.

— Demonstration af 6000 kvinder i Manchester for stemmeret fulgt af mange demonstrationer (kun af kvinder) i London, Bristol, Nottingham, Birmingham, Bradford ect. ect.

— Forslag om beskyttelse for pigebørn under 13 aar.

— Gjennem parlamentsakt om begravelser tilstedes det kvinder at følge med i ligtog.

— Repræsentanternes hus, øen Man, giver eiendomsbesiddende kvinder politisk stemmeret. Første valg følgende marts maaned.

1881. Kommunal stemmeret for endel af Skotlands kvinder.

1881. Forening dannes for at arbeide for at kvinder vælges til fattigforstandere.
— Kvinder tilstedes ret til at ansættes som betjente i civiladministrationen paa samme vilkaar som mænd.
1882. Reformbill om gift kvindes eiendomsret gaar igjennem.
— Kommunal stemmeret for kvinder i Skotland udvides.
— Ansættelse af kvinder som rulleførere i fattigdistrikter.
1883. Regjeringsansættelse af kvindelige læger for kvindelige betjente inden civil-administrationen.
— Resolution mod forslaget om smitsomme sygdomme bringes frem i underhuset.
— Et fond for kvindelige læger grundlægges i Bombay. Hospital for kvinder aabnes i samme by. Calcutta universitet aabnes for kvinder. Lady Dufferins forening for kvindelige læger stiftes i 1885.
1884. Oxford universitet beslutter at give de examener, der tilstedes kvinder større værdi.
— Ni damer tager grader ved det irske universitet.
1885. Den kongelige medicinske høiskole Irland beslutter at give kvinder adgang paa samme vilkaar som mænd.
— Reformbill i kriminallovgivningen gaar igjennem, hvorved lovens beskyttelse udstrækkes til pigebørn under 16 aar.
— Tre damer ansættes i bestyrelsen for Londons asyler.
1886. Forslag om kvindestemmeret kommer frem til anden læsning i underhuset.
— Ophævelse*) af loven om „smitsomme sygdomme“ i april.
— Parlamentsreform, hvorigjennem det tillades enker at være lovlige værger for sine egne børn, med ret til at vælge andre værger.
— Lov om forsørgelsespligt ligeoverfor hustruen.
— Reformbill om regulering af den daglige arbeidstid i butiker for kvinder og mænd under 18 aar.
— Kommunal stemmeret for kvinder i Ny-Brunsvick. og Manitoba, Canada. Aaret i forveien i Ontario og i Madras, Indien.
— Tre damer ordineres i kirken som diakonisser af biskoppen af London, den første offentlige anerkjendelse af deres virksomhed.
1887. Komunal stemmeret for kvinder i Belfast.

---

*) Herved ophævedes den legaliserede prostitution i England. *Red.*

1887. En dame miss Agneta Ramsay tager den høieste pris i klassiske studier ved Cambridge universitetet.

— 50 damer vælges som fattigforstandere. I skolekommissioner er nu ansat 100.

— Kvinders liberale føderation grundes. Den tæller 30 filialer.

London 1887. **Carolina A. Biggs.**

Til redaktøren!

I min udtalelse i „Nylændes“ 23de hefte har jeg berørt, at der paa bestyrelsesmødet i N. K. F. den 19de f. m. blev fremholdt, at kvinder maatte staa frem paa det foreslaaede protestmøde og bekjende om sin kjønlige natur. Og trods det fru Nielsen nu i „Nylænde“ fremholder for sit og frk. Qvams vedkommende, maa jeg fremdeles fastholde, at jeg, efter hvad der blev udtalt paa bestyrelsesmødet, havde fuld grund til at antage, at saadant virkelig vilde finde sted paa protestmødet. Ffter min mening var det derfor nødvendigt og følgelig min pligt at gjøre foreningen opmærksom paa denne omstændighed, for at den maatte faa et begreb om, hvad protestmødet saaledes kunde blevet til. I modsat fald vilde jeg, som man maaske vil forstaa, aldrig med et ord have berørt, hvad der specielt har været paa bane i et bestyrelsesmøde.

Det var alene dette, jeg for øieblikket ønskede af faa sagt, for at undgaa mulig misforstaaelse. Paa generalforsamlingen vil selvfølgelig sagen i sin realitet komme frem.

31te Decbr. 87. **Anna Rogstad.**

Forskjelligt.

Sverige. Ved svensk qvinnoförenings aarsmøde gjenvalgtes bestyrelse og revisor enstemmig. Foreningens kapital anslaaes til 28,000 kr.

Foreningen for syersker har nylig feiret sin sjette aarsfest. Foreningen er stiftet af fru Nystrøm. Dens formaal er at give dens medlemmer hjælp i sygdomstilfælde, understøtte dem med mindre laan, gjennem aftenunderholdninger, foredrag, boglaan, personlig omgang indvirke paa dem m. m.

Stockholms jordemoderforening, har vist sig at gjøre stor nytte ikke mindst ved at fremelske en god kameratslig aand blandt hovedstadens talrige jordemødre.

I anledning af at fru Helena Løfstrøm, som i 44 aar trofast og udholdende har arbeidet i sit kald, nu har trukket sig tilbage og er ophørt med sin praksis, lod foreningen nylig i husholdningsskolens lokale arrangere en liden festlig tilstelning, hvor selskabets ordfører paa alle kammeraternes vegne bragte hædersgjæsten sin tak og farvel.

9 kvindclige studenter er for indeværende termin indskrevne ved Upsala universitet. Af dem tilhører 1 det juridiske, 2 det medicinske og 6 det filosofiske fakultet.

Frk. Hedda Andersson har taget medicinsk kandidatexamen ved Lunds universitet.

Frk. Th. Granstrøm har taget medicinsk-filosofisk examen ved Upsala universitet.

Danmark. *Et overordentligt fællesmøde* afholdtes i Dansk kvindesamfund mandag den 14de november paa begjæring af 20 medlemmer.

Der blev ved mødets begyndelse fra et medlem af oppositionen nedlagt indsigelse mod offentlig beretning om mødet, idet det blev gjort gjældende, at der herved vilde blive lagt baand paa ordets frihed, og at hvert enkelt medlem af samfundet maatte kunne forlange, at, hvad der foregik paa en generalforsamling i en privat forening, ikke blev gjenstand for offentlig meddelelse. Da styrelsen ikke ønskede at reise strid om et blot formelt spørgsmaal, gik den efter samraad med oppositionens førere ind paa, at der ved denne leilighed ikke blev givet offentlig beretning om forhandlingerne, men kun en kort meddelelse om disses udfald.

Vi maa derfor i det væsentlige indskrænke os til at gjengive, hvad der herom af styrelsen efter samraad med oppositionen er blevet meddelt i dagbladene.

Redaktør *N. Neergaard* dirigerede.

Der var efter de 20 medlemmers begjæring opført 2 sager paa dagsordenen.

Med hensyn til den første stillede cand. med. frk. *Emmy Kramp* paa oppositionens vegne følgende forslag:

„Forsamlingen opfordrer styrelsen til at nedsætte et udvalg paa 5 medlemmer med det formaal at virke for uddannelsen af kvindelige haandværkere“.

Efter en kort forhandling, under hvilken styrelsen ved frk. *Kirstine Frederiksen* sluttede sig til forslaget, blev dette *vedtaget* omtrent enstemmig.

Derefter gik man over til den anden sag, om hvilken der førtes en flere timers forhandling.

Oppositionens ordfører, praktiserende læge, frk. *N. M. Nielsen*, foreslog følgende dagsorden:

„Forsamlingen ønsker, at dansk kvindesamfunds styrelse lader debatten om det sædelige lighedskrav falde og for fremtiden retter sine bestræbelser paa mere praktiske formaal“.

Paa styrelsens vegne udtalte overretssagfører *Svend Høgsbro*, at den betragtede ethvert baand paa ytringsfriheden indenfor samfundet som uberettiget og for sit vedkommende kun kunde se et mistillidsvotum i, at man vilde binde dens hænder, saa at den, dersom forslaget gik igjennem, maatte fratræde.

Den foreslaaede dagsorden *forkastedes* med et langt overveiende flertal.

(»Kvinden og samfundet«).

Et tjenestepigemøde fandt sted efter indbydelse af Kvindelig fremskridtsforening torsdag den 24de novbr. Forhandlingerne: *Kan der forlanges en bestemt arbeidstid for tjenestepiger?* Den lille sal (Skindergade 9) var propfuld. Frk. *Kr. Trier* ledede forhandlingerne og gav først ordet til fru *Johanne Meyer*: Tjenestepigestanden havde før ikke turdet klage. Nu hørte man et lille skrig. Det var den første begyndelse til forbedring. Pigerne burde have en bestemt fritid, i hvilken de kunne uddanne sig; deres arbeide opfyldte dem ikke med den glædesfølelse som lægernes, sygepleiernes eller lærerindernes. De kunde ikke som disse hvile i deres kald. Tyendeloven var skammelig som alle undtagelseslove. Var en lov nødvendig, burde man have en beskyttelseslov.

Frk. *O. Levison:* Skulde en forbedret tilstand indføres, maatte den komme fra pigerne. Herskaberne kunde vel indse feilene, men ikke føle derfor som pigerne selv. Disse maatte slutte sig sammen og stille fordringer. Hvis en enkelt gjorde det, blev hun jaget bort, gjorde mange det, begyndte fruerne at blive betænkelige. De dygtige og fornuftige maatte gaa i spidsen. En magt paa 18,000 mennesker kunde vel udrette noget.

Hr. *Villerup*, medlem af mandlig tyendeforening: Det var let nok at raade til sammenslutning, men pigerne havde ingen tid. Det var næsten ironi, at indbyde til dette møde en hverdag. Selv om søndagen fik mange piger først fri henad 8 og gik saa heller til deres forældre. Han kunde en anekdote: Om mandagen klagede en frue til sin mand over, at pigen den dag slet ikke kunde blive færdig. „Igaar, da hun skulde have fri kl. 3, var hun allerede færdig til den tid.“ „Saa giv hende hver dag fri kl. 3,“ svarede manden. Pigerne maatte have en støtte udefra. Fremskridtsforeningen burde tage sagen i sin haand.

Frk. *Iversen* sluttede sig til Villerup, idet hun gav exempler paa pigernes knappe fritid. Tjenestepigerne *Sine Øtting* og *Mathilde Staff* udtalte sig i samme retning samt klagede over de usle pigekamre, der fandtes i saa godt som alle nye leiligheder her i byen.

Fru *Hermann* syntes, at fordringen om en normalarbeidsdag saa ud som en skrue. Hun troede ikke, tiden egnede sig derfor; der var for mange piger. For resten havde sagen hendes billigelse.

Dr. *Levison:* Da der ikke var fremkommet noget levedygtigt forslag, da fremskridtsforeningen ønskede, at pigerne skulde slutte sig sammen, og pigerne, at foreningen skulde hjælpe dem, raadede han til at sammenkalde et nyt møde paa en søndag og der nedsætte et udvalg fra de tjenendes leir og fra fremskridtsforeningen. Den vanskelige opgave vilde der bedst kunne overveies.

Fru *Bajer* udtalte, at kvindelig fremskridtsforening vilde sammenkalde et saadant møde. (»Kvinden og samfundet«).

Finland. *Forstanderinden ved det finske lyceum* med fællesundervisning i Helsingfors, frøken *Lucina Hagman*, har erholdt „Finska Litteratursällskapets stora pris, 1000 fm.“, for sin bog om Fredrika Bremer, som udkom til jul ifjor.

Finsk qvinnoförening afholdt den 3die december et offentligt møde, til hvilket var sammenkaldt kvinder, baade stemmeberettigede og ikke stemmeberettigede, for at diskutere om kvindernes deltagelse i de kommunale valg.

I Kuopio vil der i Løbet af dette aar udkomme et nyt blad, betitlet: Savo-Karjala, der i sit program optager følgende: „höjande af qvinnans ställning i intellektuelt och ekonomiskt hänseende, i sedelighetssaken samma moral för män och qvinnor“.

Amerika. Kansas har den første kvindelige borgermester. I Missouri er nylig for første gang i republikens historie en kvinde udnævnt til forbundsmarskalk. I Nebraska har det lykkedes en kvinde at blive opstillet som kandidat til statens høieste dommerembede.

Indtil den 14de december 1886 er der givet kvinder i de Forenede stater patent paa 935 opfindelser.

Indhold: Huslighed før og nu (af M. D.). Kvindesagsstatistik for England (af Carolina A. Biggs). Til redaktøren (af Anna Rogstad). Forskjelligt.

Hermed følger register til Iste aargang.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 15de januar 1888. | No. 2.

Kvindeemancipationen i Rusland.

I en skildring af nihilistinden Perowskajas liv*), hvor hendes intellektuelle begavelse først er beskrevet, som i alle maader overordentlig, heder det tilsidst: „Sofija Perowskajas**) sjælsstyrke var lige saa stor som hendes forstand. Dette forfærdelige arbeide i den stadige konspirations tjeneste, saa som forholdene er i Rusland, dette arbeide som lig en helvedes ild udtørker og fortærer de kraftigste aander, da revolutionens gud vil som offer ikke livet, ikke sine tjeneres blod — hvad var vel det! — men deres nervers og deres hjerners marg, sjælens sjæl, enthusiasmen, troen — ellers fornægter han dem og støder dem foragtelig og grusomt bort — dette forfærdelige arbeide foraarsagede ikke et øiebliks svaghed i Sofija Perowskajas sjæl. I elleve aar stod hun i geledderne og led for sin part alle utænkelige tab og skuffelser, men eggede altid til nye og atter nye anfald. Hun formaaede at bevare gnisten i live. Hun svøbte sig ikke ind i pligtens triste sørgekappe. Uagtet stoicismen og den øiensynlige kulde vedblev hun i sin grund at være en inspireret præstinde, thi under det blanke staalharnisk slog altid et kvindehjerte. Og kvinderne er — behøver jeg at sige det — meget, meget rigere paa denne ild end mændene.

---

*) Af Stepnjak.

**) Det var Sofija Perowskaja, som ledede attentatet den 13de marts 1881. Hun fængsledes en uge efter. Den 15dr april henrettedes hun sammen med endel andre af de sammensvorne. En korrespondent til Køln. Zeitung, som ikke nærede den ringeste sympathi for nihilisterne beskriver hende saaledes ved henrettelsen: Sofija Perowskaja viser en vidunderlig sjælsstyrke. Hendes kinder har endog beholdt sin rødme, idet hendes ansigt altid alvorligt uden mindste spor af frækhed ophøies af et sandt mod og ubegrænset enthusiasme. Hendes blik er klart og roligt; ikke en skygge af ostentation findes deri.

Vi vil lade det staa hen, om denne sidste udtalelse kan gjælde om kvinderne i almindelighed, men efter samstemmige vidnesbyrd fra de forskjelligste kanter kan man næsten slutte sig til, at det kan gjælde for russerindernes vedkommende. Om man ser bort fra dem, som efter almindelig maalestok maa regnes for forbrydere eller idetringeste for fanatikere, om man hører skildret dem, som arbeider i det jevne fremskridts tjeneste, dem som sætter sig videnskabelige maal eller kjæmper for andre opgaver, saa finder man ofte som et fællestræk ved siden af stærke intelligentsegenskaber, en mærkerlig energi, en stor evne til taalmodighed og hengivelse for en sag og en egen magt i viljen.

Som et faktum anser mange det, at ved siden af de angelsaksiske lande er Rusland det land, hvor kvindeemancipationen hører mest hjemme, og i Rusland finder man maaske de stærkeste spaadomme om hvad kvinderne engang vil kunne udrette paa det aandelige omraade.

Enkelte forfattere har villet tilskrive denne stærke aandelige væxt hos de russiske kvinder udelukkende raceegenskaber. En russisk forfatterinde Marie Zebrikoff henfører det, hvad der vistnok hos mange vækker forbauselse, til enkelte fortrin ved Ruslands fremfor de øvrige europæiske landes institutioner. Paa sine reiser i Schweitz og Tyskland er hun, siger hun, ofte blevet spurgt: hvoraf kan det komme, at Rusland, som paa ingen maade staar høit i civilisation kan kappes med en stat som Amerika i spørgsmaaalet om kvindernes frigjørelse? Hertil svarer hun blandt andet, at skjønt de Forenede stater og den russiske stat i sit regjeringssystem i en henseende er saa vidt adskilte som polerne, saa findes der visse store lighedspunkter. Rusland er paa en maade demokratisk som Amerika. Europas feudalsystem, som har bøiet kvinderne saa dybt under aaget, er begge lande lige fri for. Paa Rusland kan godt passe ordene i Gøthes digt:

Amerika du hast es besser
Als unser Continent das alte,
Hast keine verfallenen Schlösser
Und keine Bassalte.
Dich stört nicht im Innern
Zu lehendiger Zeit
Unnützes Erinnern
Und vergeblicher Streit

Vi skal i det følgende give det væsentligste indhold af Maria Zebrikoffs fremstilling af kvindeemancipationen i Rusland. Artikelen findes i Theodore Stantons bog: The woman question in Europe 1884.

Det var i skjønliteraturen, at kvindeemancipationen i moderne forstand først begyndte at give sig ord i Rusland, da under stærk paavirkning af den franske romantisme. I 1861, da livegenskabet ophævedes begyndte spørgsmaalet at diskuteres i pressen og er fra den tid en stærk faktor i fremskridtet. Men endnu har kvindesagen i Rusland ikke mange reformer at opvise paa det praktiske omraade. De russiske kvinder har raadighed over sin egen eiendom; de deltager i valget paa medlemmer af by- og landskommunerne, men maa lade sig repræsentere ved stemmeurnen af en mandlig slægtning eller ven, og de har faaet adgang til og anledning til høiere uddannelse paa forskjellige omraader. Dette sidste er en virkelig reform fra den senere tid, som de russiske kvinder med den største udholdenhed og selvopofrelse har tilrevet sig stykke for stykke ud af samfundets og bureaukratiets hænder. De to første privilegier derimod har de russiske kvinder nydt i aarhundreder, medens det frisindede England først nylig har tilstaaet kvinderne det, og medens de er ukjendte i det republikanske Frankrige.

Tiltrods for disse fordele stiller dog den russiske lov i moralsk henseende kvinderne som afhængige væsener, datteren ligeoverfor forældrene og hustruen ligeoverfor ægtemanden. Efter at datteren er voxen, har hun ingenlunde handlingsfrihed. Der fordres den strengeste lydighed, undtagen i tilfælde af, at forældrene vil tilskynde datteren til forbrydelse eller til at begaa en ulovlig handling. Og selv i dette tilfælde staar alt imod datteren i et samfund, hvor vidner er i daarlig anseelse, og hvor forbryderiske handlinger i opfatningen omgives af et mystisk skjær. Forældres næsten absolute herredømme ophører først ved døden undtagen for sønnens vedkommende, naar han træder ind i statens tjeneste og for datterens, naar hun gifter sig, for, som loven siger: „Man kan ikke fornuftigvis fordre, at den samme person fuldt ud skal kunne underordne sig baade ægtefællens og forældrenes ubegrænsede herredømme, Lydighed mod forældrene kan saaledes ikke fordres i samme udstrækning af en gift datter, som af hendes ugifte søster.

Forældre har ret til at straffe det opsætsige barn, og baade geistlige og verdslige authoriteter er af lovene forlenet med magt til at hjælpe dem heri. Paa forlangende af forældrene uden nogensomhelst retslig undersøgelse kan deres barn blive sendt til forbedringshuset, dømt til haardt arbeide eller indesluttet i et kloster for at undergaa religiøs disciplin i form af bodsøvelser, faste og bønner og blive underkastet straffe, som neppe er mindre haarde end forbedringshusets. Heldigvis er det russiske samfund kommet videre end disse barbariske love, de anvendes meget sjeldent, og det foraarsager da altid stort opstyr. For endel aar siden fortalte aviserne om tre mænd en paa 35 aar, de andre paa respektive 17 og 20, som blev sendt til forbedringshuset paa fire maaneder, ikke som straf for

enkelte forbrydelser, som de havde gjort sig skyldige i, men simpelthen paa forlangende af forældrene, der vilde hindre dem fra at begaa grovere forbrydelser. Det var i to af disse tilfælde moderen, som var enke, som lod sine børn overgive til øvrighederne.

Moderen kan nemlig i Rusland fordre den samme lydighed af børnene som faderen. Man vil ogsaa se, at den samme underkastelse fordres af sønnen som af datteren, undtagen hvor den første gaar ind i statens tjeneste. Ingen maa indgaa ægteskab uden forældrenes samtykke.

Men paa den anden side kan forældrene ikke paatvinge sin datter en ægtefælle mod hendes ønske. Hvis hun ikke faar lov at ægte den mand, hun vælger, kan hun i hvert fald forblive ugift. Det var Peter den store, som gjorde det til lov at forbyde ægteskab, hvor en af de angjældende parter protesterede. Præsten har ikke ret til at udføre ceremonien, hvis bruden erklærer, at hendes forældre har tvunget hende til at antage brudgommen. Men det siger sig selv, at en saadan handling ikke kræver nogen ringe portion af mod hos en ung pige, som efter den offentlige skandale maa tilbage til sine forældres hus, hvor der ikke venter hende de blideste dage. Dog forekommer tvangsgiftermaal nu sjeldent i de dannede klasser — et tegn paa fremskridt i civilisation og paa uafhængighedsaand hos de unge kvinder.

Den russiske ægteskabslov er meget streng. Borgerligt ægteskab tilstedes ikke. Ægteskabet er et sakrament og er uopløseligt undtagen i nogle faa tilfælde, der sjelden har betydning. Den russiske ægteskabslov trænger til radikale reformer. Mishandling er ikke grund nok til skilsmisse. Med undtagelse af, at hun er herre over sin formue, er hustruen aldeles i sin mands magt. Han kan være en dranker, usædelig, uredelig, hun maa dog vedblive at være hans hustru. En grund til skilsmisse er det, naar manden berøves sine borgerlige rettigheder og forvises til Sibirien. Hustruen kan følge sin mand, men alle børn, som fødes, efter at dommen er faldt over faderen, betragtes som hørende til de laveste klasser i samfundet. Hvis hustruen i dette tilfælde vil skilles, kan de geistlige authoriteter indvilge og den verdslige øvrighed give hende et pas*) som stadfæster, at hun er fri.

---

*) Dette pas er et officielt papir, som angiver eierens navn, rang, stilling o. s. v. Enhver russisk undersaat maa have et pas. Naar han tilflytter en ny by, bytter logis og lignende maa passet sendes til politiet for at revideres. Naar en kvinde gifter sig, blir hun indskrevet paa sin mands pas, og hvis hun ønsker at besøge en anden by, maa hun erholde et pas af ham, ellers kan hun ikke forlade ham. Dette dokuments ordlyd er i regelen følgende: »Jeg giver dette pas til min hustru, for at hun kan bebo hvilken by eller landsby hun ønsker«. Det overlades helt til manden, at nævne den termin passet gjælder for, og naar den udløber maa hustruen vende tilbage eller faa det fornyet.

Hun kan da indgaa nyt ægteskab. Til de russiske hustruers ære maa det dog siges, at faa benytter sig af denne skilsmisse grund. Mangen en hustru deler sin mands lod, og mange blir tilbage som enker for at opdrage børnene i Rusland.

Paa transportveien til Sibirien denne *via dolorosa* blir man ofte vidne til mænd vaklende frem under vægten af tunge lænker, medens hustruen med barn ved brystet følger til fods eller paa aabne kærrer.

Den russiske civillov tillader separation mellem mand og hustru, men dette maa ikke forvexles med skilsmisse. Den tilstedes kun, naar begge parter samtykker, og ingen har ret til at gifte sig igjen. Loven giver datteren til faderen og sønnen til moderen paa basis af, at den stærkere skal støtte den svagere. Naar hustruen er uden formue er hendes mand nødt til at underholde hende og sørge for børnenes underhold og opdragelse. Hvis hustruen uden samtykke forlader sin mand, kan han tvinge hende til at vende tilbage til ham, og hvis det er nødvendigt, kalde politiet til hjælp. Hvis manden er af grusom natur kan han tvinge hende til under eskorte af væbnet politi sammen med vagabonder og forbrydere at føres fra det ene fængsel til det andet. „Den tredie sektion“ af det hemmelige politi, som i det hele land har efterladt sig et saa frygtet og forbandet navn har dog idetmindste et forsonende træk at opvise, deri at den ofte beskyttede hustruer mod brutale mænd. Ofte har dens uindskrænkede magt berøvet tyrannen det offer, som de geistlige og verdslige love ikke beskyttede, og tvunget ham til at give hende et pas, som tillod hende at leve uantastet. Hvis paa den anden side manden forlader sin hustru, kan hun fordre af ham penge til at underholde hende og børnene.

Den russsiske kvindes *økonomiske uafhængighed*, for som tidligere meddelt hun raader over sin egen formue, er det, *som har skaffet hende de andre rettigheder, hun har.* Eftersom hun har eiendom, betaler hun skatter og deltager derfor i valg paa kommuneraadets medlemmer, som har med skatternes fordeling at gjøre.

Ogsaa til distriktsforsamlingerne (zemstvo), som sammensætter det raad, som har med distriktets offentlige sager at gjøre, kan kvinderne give stemme gjennem udsendinger.

Disse rettigheder, som den russiske kvinde besidder, maa dog ikke maales efter amerikansk eller europæisk maal. Disse forsamlinger kan paalægge skatter og uddele dem til skoler, hospitaler, veie og kanaler. Men de kan ikke skrive love, de kan ikke forandre, hvad der fra oven er forordnet. Men skjønt disse forsamlinger ikke har den ringeste lovgivende myndighed, saa øver de dog stor indflydelse inden sit omraade og er et skridt henimod selvregjering. I tidligere dage var det arbeide, de nu udfører, i hænderne paa en mængde regjeringsagenter, som var en svøbe for landet.

I Amerika og enkelte europæiske lande fordrer kvinder deltagelse i affattelsen af de love, som de er nødte til at adlyde. Men russiske kvinder kan ikke endnu gjøre saa store fordringer, thi heller ikke mændene nyder denne rettighed. De kan imidlertid føle, at de politisk omtrent er ligestillet med mændene gjennem sin lokale stemmeret; valgbare er de dog ikke til de omtalte forsamlinger.

Den russiske almues kvinder er meget slettere stillet end kvinderne af de høiere klasser. De maa adlyde ikke alene tzarrigets love, men ogsaa en slags egen almuelov i form af hævd og skik, som er høist forskjellig i de forskjellige provinser. Deres lod er som oftest meget sørgelig og ulykkelig. Ruslands berømte digter Nekrassoff giver en livfuld og rørende skildring af det i sine digte. I Store-Rusland: de nordlige, østlige og midtre provindser, hvor landsbyernes kommunesystem existerer (en slags kommunisme fra gammel tid) beskyttes kvinderne under visse forudsætninger gjennem dette system.

I disse landsbykommuner betragtes landet som tilhørende alle beboerne i fællesskab. Landsbyraadet (mir) deler efter udløbet af bestemte aarsperioder jorden i lodder i forhold til familiernes antal og hver familes størrelse. En talrig familie faar en større jordlod end en mindre. Familiens hoved maa ikke sælge eller pantsætte sin jord, han har den blot til dyrkning, indtil den nye inddelings termin indløber. Dersom han beslutter at forlade landsbyen og blive kjøbmand eller borger i en by, falder hans land tilbage til kommunen, skjønt hans hus, kvæg, indbo, indhøstning, redskaber o. s. v. betragtes som hans eiendom. Principet i Store-Ruslands kommunal system er dette: Jorden tilhører den, som dyrker jorden, men kun saalænge han dyrker den.

Dette princip, som har faaet saa stærkt fæste i folkets bevidsthed, blir undertiden til fordel for folkets kvinder. Naar en flittig, dygtig hustru er bundet til en daarlig, uredelig mand, som ødelægger familiens eiendom, kan hun klage til raadet, som ofte overfører jordlodden til hustruen, som paa den maade virkelig blir familiens hoved.

Naar en enke ved eget arbeide eller ved sine børns hjælp, eller ved hjælp af en leiet mand kan dyrke sin afdøde mands jordlod, blir hun dens eier og har stemme i raadet. Der er mangfoldige exempler paa, at kvinder har vedblevet at repræsentere familier, selv efter at den ældste søn har naaet sin myndighedsalder. Naar et medlem af kommunen gaar ind i hæren, faar hans hustru overladt en jordlod, hvis hun gaar ind paa at dyrke den. En forældreløs pige blir det samme tilstedt, hvis hun erklærer, at hun ikke vil gifte sig.

Piger gifter sig ikke i regelen inden sin egen kommune og bringer sjelden en ægtemand ind i kommunen, for i disse tilfælde maatte der gives en jordlod til den nye familie, hvad der vilde forminske udstrækningen af de øvrige jordlodder.

Denne *mir* er et vigtigt og mægtigt lidet raad. Den optræder ofte som dommer i stridigheder mellem mand og hustru, ser til, at landet blir godt dyrket, at skatterne blir betalte, den indsætter skoleraad og skole-tilsynsmænd og tilsynskvinder. Der kan indtræffe ganske eiendommelige tilfælde ved disse udnævnelser. En skolepatronnesse, datter af en rig bonde, kunde saaledes hverken læse eller skrive, hun fortalte med taarer i øinene, hvorledes hendes fader havde forbudt hende at erhverve sig disse elementære kundskaber. Men da *mir*'en havde valgt hende til at føre tilsyn med skolen, kunde faderen ikke længere forbyde det, og hun lærte tilsidst at læse og skrive gjennem dagligt samvær med eleverne i skoleværelset. Den russiske *mir* maa man dog ikke, gjennem disse anførte exempler paa dens liberalitet, opfatte som i det hele gunstig stemt for kvindeemancipationen. Den er desværre altfor villig til at laane en hjælpende haand til forældre eller ægtemænd, som ønsker at undertrykke uafhængighedsaanden hos datter eller hustru.

Nogle kommuner slutter sig sammen og danner, hvad der kaldes en „voloste“ og vælger dommere, som man henvender sig til i anledning af mindre forviklinger, familietvist, smaatyverier o. s. v. Der findes tilfælde, hvor denne bondedomstol har været kvinderne gunstig. En hustru f. ex. erklærede, at hun heller vilde drukne sig end vende tilbage til sin mand, hvorpaa volostnoy (domstolen) tvang ægtemanden til at give hende et pas, saa hun kunde skaffe sig livsophold ved at tage tjeneste. Saadanne afgjørelser er, skjønt fuldstændig bindende i bøndernes øine — i virkeligheden ulovlige, da de er i strid med landets skrevne lov. Ingen regjeringsansat domstol kunde dømme en ægtemand til at give sin hustru et pas i et saadant tilfælde.

Blandt bønderne tages der meget sjeldent hensyn til brudens ønske ved valget af hendes brudgom, det er forældrene, som arangerer ægteskabet, og det er en daarlig trøst, at brudgommen i dette tilfælde behandles paa samme maade som bruden. Hun maa finde sig i sin skjæbne og lide taalmodig, til døden hjælper hende.

De russiske almuekvinders undertrykkelse er en af de hovedsageligste aarsager til, at visse radikale kristelige sekter faar saadan udbredelse paa landet. Familiedespotismen driver mange af folkets kvinder til at søge hen til disse sekter, som lærer, at ingen juridiske baand binder der, hvor der i virkeligheden ikke existerer noget baand, og at det er nedværdigende at adlyde bogstaven, hvor aanden er død. Hun flygter fra sit hjem og lever under et antaget navn,

for at hun ikke skal drages tilbage til sin tidligere trældom. Hun føler sig hævet til en stilling af lighed og uafhængighed ved sin tro paa et religiøst ideal, og hun slutter sig med begeistring til sin nye tro. Den kvinde, som er bortgiftet mod sin vilje, kan, saasnart hun har sluttet sig til disse sværmere, gifte sig paanyt. Indtil for faa aar siden anerkjendte den russiske lov ikke disse ægteskaber, og ifølge loven kunde hustruen forlade sin sekteriske ægtemand, uden at han havde magt til at holde hende tilbage. Inden flere af disse sekter er mand og hustru ligestillede, og ægteskabet varer, saalænge som begge parter er tilfredse. Naar de vil indgaa ægteskab, erklærer de sin beslutning for kirkens ældste, og naar de vil opløse foreningen, gjør de det samme. Indtil nylig blev disse sekter forfulgte, og mangen en almuekvinde har under forfølgelsen vist mærkelige exempler paa heltemod og hengivelse. Kvinderne optræder ofte som prædikanter, og mange af disse religiøse samfund udmærker sig ved en høi og ædel moral, ved renhed, ømhed og troskab i familielivet, som er saa meget mere at lægge mærke til, naar man erindrer, at en fuldkommen opløsning ef alle familiebaand er tilladt gjennem flere af deres eiendommelige doktriner.

Ved siden af disse sekter er der andre med stærkt asketisk præg, hvor kvinder tager kyskhedsløfte og ofrer sit liv til at pleie syge og studere bibelen. En sekt er nylig opstaaet, hvis mest udprægede træk er, at kvinden stilles langt høiere end manden. Kvinderne kan give fødsel til en ny udødelig skabning, og de lidelser de bærer er saa store, at det at fritage dem fra alt andet fysisk besvær er den ringeste erstatning, der kan gives dem, kvinden er berettiget til mandens dybeste taknemlighed og ærbødighed. Flere forfattere, som har studeret disse religiøse fenomener taler med stor beundring om mange af de unge piger inden de asketiske sekter, de er mærkelig begavede som talere, og der er en forunderlig dybde i deres mystik og tænkning.

Den kvindevenlige aand, som giver sig udtryk gjennem disse sekter, er et vidnesbyrd om, hvilket stærkt tag kvindespørgsmaalet har faaet i Ruslands nationale liv lige ned til de laveste klasser. De uvidende almuekvinder kan ikke som de høiere klassers kvinder søge befrielse og sin aandelige trang næret gjennem videnskabelige studier og arbeide i kulturens tjeneste. De kan udelukkende søge befrielse og tilfredsstillelse gjennem religiøse handlinger og ved at fordybe sig i religiøs mystik.

Det theoretiske spørgsmaal om kvinders emancipation blev paa en maade indført i Rusland gjennem George Sands skrifter. Men de nye ideer forblev inden en snever kreds af forfattere og tænkere, indtil livegenskabets ophævelse hjalp til at udbrede dem i videre kredse. Ingen agitation fører med sig det pure guld. Der blandede sig mange vildfarelser ind i bevægelsen, og fiendskab og bagvaskelse forstørrede dem, saa man i publikums bevidsthed gjorde kvindefrihed ensbetydende med familiens opløsning.

Man er blevet visere gjennem de feil, som er begaaet. De russiske kvinder søger nutildags kundskab og arbeide ikke for at ødelægge familien, men heller for at støtte den. De søger ikke frihed fra forpligtelser, men fra lænker. Den frihed, de tragter efter, er ikke frihed til at give løse tøiler til alle indfald og paafund. De ønsker at have frihed til at ægte hvem de vil, til at bryde de baand, som binder dem til en umoralsk ægtefælle, til at have ret til selv at tjene sit livsophold, og til at fjerne alle de hindringer, som lægges i deres vei, naar de vil erhverve sig kundskab, som kan aabne de høieste stillinger i livet for dem. De ønsker ikke længer at være et nul i offentlige anliggender, men en virksom levende kraft*).

Den forrige regjerings reformer gav kvindesagen en mægtig støtte, skjønt dette ingenlunde var tilsigtet. Den bureaukratiske reform bevirkede, at en mængde embeder og poster blev inddragne. Tusinder regjeringsansatte embeds- og bestillingsmænd mistede paa den maade sine faste indtægter, og deres døtre blev som følge heraf nødte til selv at fortjene sit brød.

Livegenskabets ophævelse havde samme virkning. Før reformen var der en mængde jordeiere, som fandt, at de kunde tjene mere penge ved at lære sine slaver haandverk end ved at dyrke sin jord. De oplærte derfor sine slaver i alle slags haandverk, leiede dem ud i byerne og fordrede af dem en aarlig betaling af fra tyve til tredive rubler. Da slaveemancipationen kom, fik herrerne erstatning for de jordlodder, som blev givet til de slaver, som var blevet benyttet til at dyrke jorden, men de fik ingen erstatning for de slaver, som var haandverkere, og som fik sin frihed paa samme tid. Jordeierne var fuldkommen uforberedte paa denne omvæltning, de blev nødt til at leie arbeidere og kjøbe maskiner for at faa udført det arbeide, som tidligere ikke havde kostet dem noget. Mange af dem blev ruinerede, og ogsaa deres døtre maatte ud i verden og kjæmpe for sit livsophold. Talen om kvindernes uafhængighed og selvstændighed vandt fra den tid af gehør og fik praktisk betydning, uden det havde den længe forblevet i theoriernes verden, thi ingen idé seirer nogensinde i det virkelige liv, naar der ikke banes vei for den ved økonomiske faktorer.

---

*) Naar de russerinder, som ligger ved de udenlandske universiteter især Zurich ikke altid har det bedste ord, faar man erindre, at en del af dem skriver sig ind ved universitetet ikke for at studere, men for at drive nihilistisk propaganda, og at mange af dem i en meget ung alder har revet sig løs og flygtet fra sine hjem og staar hjælpeløse i et fremmed land. Om dem, som hjemme i eget land gjennem vanskeligheder og omvexlinger har kjæmpet sig frem til uafhængighed go videnskabelige maal, lyder dommen ganske anderledes, baade hvad deres dygtighed og karakter angaar.

(Fortsættes).

En redegjørelse.

Der er noget, jeg maa faa lov til at forsvare mig imod, det er mod beskyldningen for, at jeg skulde i mit indlæg have draget slutninger „angaaende personlige egenskaber hos Nylændes redaktør“. Ved at læse min artikel igjennem med denne beskyldning for øie har jeg fundet ud et sted, som kanske kan misforstaaes. I redaktionens forrige svar til mig er et sted, hvor den vil imødekomme min paastand, at unge piger forhærder sig imod ægteskabet, den siger der: „er det saa, at vore emanciperede damer af nogensomhelst theoretisk pligtfølelse eller misforstaaet troskab til emancipationsidéen sværger til cølibatet, saa o. s. v.“.

Til dette svarer jeg, at jeg tror ikke, forhærdelsen gaar til paa den maade: „Den, som kan ræsonnere saa tørt som ovenfor citeret, behøver vist ingen forhærdelse“.

Dette tror jeg altsaa, men at den, som i livet ræsonnerede saa tørt, skulde være Nylændes redaktør, det har jeg aldrig tænkt mig.

Tilsidst vil jeg gjerne faa lov til at sige fru Vilhelmine Ullmann en hjertelig tak for hendes artikel. De uenigheder mellem os, hun peger paa, dem har jeg stor lyst og interesse af at faa diskutere med hende, om hun har tid og lyst, men Nylænde vil jeg ikke plage dermed.

Kitty L. Kielland.

Forskjelligt.

Ifølge arbeiderkommissionens indstilling § 21 maa kvinder ikke tillades arbeide i de første 3 uger efter nedkomsten.

En senere § bemyndiger kongen til at give forbud mod frugtsommelige kvinders anvendelse i virksomheder, hvor deres sysselsættelse maatte medføre særlig fare for overanstrengelse eller for sundhed, liv og lemmer.

§§ 22—24 indeholder forbud mod kvinders arbeide under dagen (ved bergverker o. desl.) indtil deres fyldte 18de aar, samt mod benyttelse af kvinders arbeide til rensning, smøring og eftersyn af axelledninger og maskiner under gangen eller paalægning af remmer, mens remskiverne er i bevægelse. Denne bestemmelse er grundet derpaa, at kvindernes klædedragt erfaringsmæssig har vist sig at volde mange ulykker.

Vi skal ved en senere leilighed komme tilbage til disse forslag.

Kristiania hjem for vordende tjenestepiger. Bestyrelse og repræsentantskab for „Kristiania hjem for vordende tjenestepiger" opfordrer medborgere til at tegne bidrag til indkjøb af egen gaard for hjemmet.

I redegjørelsen udtales blandt andet:

> Vi skal pege paa, at det er fra de allerdaarligste forhold, at denne institution optager de unge piger, for hvem den i 2 aar søger at være et hjem og en opdragelsesanstalt, at ingen omgivelser — hvor slette de end maa være — afholder den fra at modtage barnet, naar hun kun selv er moralsk ufordærvet, og at det er disse uheldigst stillede, for alle slette indflydelser prisgivne unge piger, som den ganske uden godtgjørelse søger at sende ud i livet som dygtige tjenestepiger. Ved ikke ensidig at udvikle dem i en enkelt retning, men ved at lade dem gjennemgaa alle husvæsenets forskjellige gjøremaal, stræber vi ogsaa efter at gjøre dem skikkede til senere at blive dygtige husmødre i tarvelige hjem.

Lister til tegning af bidrag er nedlagt hos kjøbmand Andvord og boghandler Cammermeyer.

Paa Z. Torelius's 70 aarige fødselsdag afsendte Kristiania lærerindeforening følgende telegram:

Hjertelig lykønskning! Tak for hver glad stund, Deres hjertevarme digtning har skjænket os og de tusener smaa.

Trondhjem. *Kvindesagsforeningens aarsfest* januar 1888 var besøgt af omkring 70 medlemmer. *Frøken Storm* holdt et interessant og fint udarbeidet foredrag om Clara Raphael (Mathilde Fibiger), der i 50-aarene var banebryder for kvindesagen i Danmark. *Apotheker Brun* talte for fædrelandet, og fru *Antonie Løchen* udbragte et leve for Camilla Collett, til hvem bestyrelsen ogsaa havde afsendt et telegram i anledning af hendes fødselsdag. Arbeiderforeningens lille sal var smukt dekoreret, og den hyggelige, fordringsløse fest fortsattes til henimod kl. 12 under afvekslende sang og musik.

(Dagsposten).

Den i vort blad tidligere omtalte kvindeklub i Stockholm tæller nu 400 medlemmer. Mange af medlemmerne indtager hver dag sine maaltider, der serveres til meget billig pris i klubben.

Ogsaa aviser og tidsskrifter benyttes flittig.

Nylig havde klubben en af sine selskabelige sammenkomster, som var besøgt af omkring 60 personer. Frøken Anna Whitlock holdt et meget interessant foredrag om Jonas Lie's sidste bog „Et samliv". Efter dette opstod en meget sagrig diskussion, hvori mange af klubbens medlemmer fremstillede sine anskuelser.

Efter aftensmaden foredroges musik. Den behagelige aften sluttede med fremsigelse af en humoristisk skitse, som vakte megen munterhed. Det hele var en vellykket sammenkomst, som viste, at klubben har store betingelser for et baade lærerigt og glad selskabsliv, skriver „Aftonbladet".

Skulde en lignende klub ikke kunne tænkes sat igang i vor by? Her er nu en hel del kvinder i selvstændige stillinger — ansatte ved skole, telegraf, handel o. s. v., — som savner hjem, og som derfor vilde sætte pris paa et saadant tilflugtssted. Det vilde vist ogsaa være en gavnlig maade at befordre mere sammenslutning blandt kvinderne paa. Som det nu er, adskilles mange, som kunde have betingelse for at have glæde og udbytte af hinandens samvær, fordi de intet, eller hvad der ofte er værre, blot indirekte bekjendtskab har til hinanden, en mængde vrange forestillinger og megen smaalig kritik opstaar derved. Kvinderne skilles hos os i mange tilfælde ikke saameget ved egen indbyrdes uoverensstemmelse, som ved deres mandlige familiemedlemmers snevre partistandpunkt, fordomme m. m. m. Alt saadant illusorisk fiendskab kunde forjages, om en noget indholdsrigere og elskværdigere selskabelighed sattes igang. Findes der ingen interesserede, nogenlunde formaaende damer, som vil tage sig af den sag? Kvindesagsforeningens bestyrelse vilde vistnok i tilfælde yde al den hjælp til sagens fremme, som den kunde raade over.

Sverige. Under en nylig offentliggjort redegjørelse for Sveriges retsvæsen aar 1886, findes indtaget en forbrydelses- (domfældelses)-statistik. Forbrydelserne inddeles i 1) grove forbrydelser, 2) ringere, 3) forseelser.

Blandt de dømte stillede forholdet sig saaledes, i henseende til kjøn:

Paa 1000	grovere f.	begaaet af mænd,	145	kvinder.
„ —	ringere f.	—	45	—
„ —	forseelser	—	34	—

Danmark. *Dansk kvindesamfund* har til rigsdagen indgivet andragende om, at kvinder maa kunne faa ansættelse i rigsdagens bureau og i sammes stenografafdeling.

England. Ifølge indberetning fra generaldirektøren over de engelske fængsler Sir Edward du Cane er forbrydelserne i England i stærkt aftagende i de senere aar. Endskjønt befolkningen er betydelig øget i dette tidsrum er forbrydernes antal blot en femtedel af hvad de var for 50 aar siden. Fængslerne er blevet færre og mindre befolkede.

Disse lykkelige forholde menes at bero paa, at drukkenskaben er aftaget, folkeoplysningen steget, paa den politiske ansvarlighed, som er givet masserne, paa den velgjørende indflydelse af tusinder af ædle kvinder og mænd, som virker blandt arbeiderne og de saakaldte lavere klasser og den strengere disciplin, som raader i fængslerne.

Desuden har man i England gjort mange foranstaltninger for at hindre forbrydelser og tilbagefald til forbrydelser: redningshjem, haandværksskoler, hjem for gutter, „skopudserskarer“ anvendelse af gutter, som ellers vilde gaa ubeskjæftigede, til ombæring af telegrammer og forsælgning af aviser. Ikke mindst heldig indflydelse har det havt, at der er skeet forandring i straffeloven, saa at den gut, som stjæler et æble eller en cigar ikke længere behandles som en grov forbryder, men straffes med ris istedetfor med fængsel. Sir Edward du Cane mener, at grunden til forbrydelser oftest er lediggang, og vil man saaledes forekomme forbrydelser, maa man skaffe arbeide til alle, men først og fremst til de unge. (Aftonbl.)

Frankrig. Det ser næsten ud som de franske lovgivere fra 1802 har gjort alt, hvad der stod i deres magt for at hindre folk fra at gifte sig. For at faa indgaa legitimt ægteskab, fordres der nemlig af *code civil* en saadan mængde formaliteter, at der ikke er tvil om, at mange opgiver det af den grund. M. d'Haussonville, som har gjort specielle studier angaaende disse forholde i Frankrigs hovedstad, giver lovgivningen skyld for, at der i Paris fødes en saa uforholdsmæssig mængde uægte børn. I 1883 var af 63,640 fødsler de 17,613 uægte. For at illustrere, hvad han mener, giver M. d'Haussonville en liden skildring af, hvorledes det gaar et ungt parisisk par af arbeidsklassen, som vil indgaa ægteskab. Han er murer, 24 aar gammel, født i provinsen, har tjent et aar i hæren og er kommet til Paris, hvor han har faaet arbeide. Hun er sypige, 21 aar gammel, født i Paris. Hendes far og mor er døde, men hendes mormor lever endnu og bor paa landet.

Det unge par gaar til mair'ens kontor for at høre hvilke former der maa iagttages. De gaar paa en søndag, deres eneste fridag. De finder kontoret lukket, og de maa gaa om igjen paa en hverdag og mister saaledes derved begge en halv dags fortjeneste.

„Har I eders papirer i orden?“ spørger kontoristen. „Hvilke papirer?“ Derpaa faar de en liste paa, hvilke dokumenter de maa medbringe. Den unge pige maa bringe: 1) fødselsbevis. 2) bevidnelse om, at hun har boet i Paris i 6 maaneder. 3) bevidnelse om hendes fars død. 4) ditto om hendes mors død. 5) ditto om hendes farmors død. 6) ditto om hendes morfars død og 7) hendes mormors samtykke officielt attesteret.

Den unge mand maa medbringe: 1) fødselsbevis. 2) sin fars og mors samtykke officielt attesteret. 3) sine militære papirer. Men hermed er de ikke færdige. Det unge par maa endnu medbringe en bevidnelse om, at ægteskabslysning er gaaet for sig i de arrondissementer, hvor de hører hjemme, samt en lignende bevidnelse fra den kommune, hvor pigens bestemor bor.

Og dette er et meget enkelt tilfælde. Det er langt mere indviklet, hvis en af de angjældende personer er uægte født, eller hvis forældrene er bortreist. Under disse omstændigheder maa en utallig mængde dokumenter udfærdiges, hvoraf hvert koster 50 centimer.

Efter en lov af 1850 kan vistnok disse udfærdiges gratis, men førend man kan legitimere sig som berettiget til denne gratis understøttelse, behøves der igjen en saadan uendelighed af formaliteter, at det sidste er værre end det første.

Den skadelige indflydelse af aandelig overanstrengelse paapegede Lagneau for en tid siden i et foredrag i det franske medicinske akademi. Han fremlagde det faktum, at af 1000 studenter var blot 425 skikkede til militærtjeneste.

Den omfattende rapport af en kommission, som af akademiet er nedsat til at tage spørgsmaalet om overanstrengelse under overveielse slutter ogsaa med udtalelse af det ønske „at det medicinske akademi maa fæste sin opmærksomhed ved de svære sygelige følger af den intellektuelle overanstrengelse og det stillesiddende liv i skolerne, lyceerne osv. og at betydelige reformer er nødvendige i det nuværende system og undervisningsmethoderne.“

I Lyon er udkommet de tre første nummere af et nyt tidsskrift: *La défense des femmes.* Det kommer ud en gang ugentlig, og er det eneste blad i Frankrige, foruden „Le droit des femmes“, der har som program at forsvare kvindens rettigheder.

Det er ikke længre nogen sjeldenhed at se kvinder praktisere som læger i Frankrige. Men i 1887 har for første gang en mulatinde taget medicinsk embedsexamen med udmerkelse. Madame Sollier er datter af en fuldblods neger fra en af de franske besiddelser i Guyanna; hun er stor og smuk med mørkebrun hud. For nogle maaneder siden ægtede hun mr. Sollier, der er ansat ved et af Paris's hospitaler.

Schweitz. Den fremtrædende rolle, som kvindens arbeide spiller i den moderne industri, viser sig bedst ved de schweitziske væverier og spinderier. I Zurich beskæftiger silke-industrien 30,000 kvinder. I hele Schweitz er 51,132 kvinder og kun 11,771 mænd beskæftigede i denne industri; 5,332 kvinder, 5,553 mænd i lærreds- og bomulds-industrien; 2,022 kvinder, 1,440 mænd i lin- væverierne; 23,000 kvinder, 15,724 mænd i broderi- industrien.

I det hele er der i de schweitziske væverier beskæftiget 103,452 kvinder og kun 52,828 mænd. Man finder kvinder ansatte ved næsten enhver fremtrædende industrigren, og der gives neppe det haandverk i Schweitz, hvor kvinderne ikke har faaet indpas.

(Efter »Le droit des femmes«.)

Italien. Dronningen af Italien har som livlæge en ung kvinde, uddannet ved det medicinske fakultet i Bologna.

I Pisa er fru dr. Catani, der har studeret medicin i Bologna, blevet udnævnt til professor ved universitet, hvor hun foredrager pathologi. Dette er den eneste kvinde, foruden Sofie Kowalewski, der er ansat som professor ved noget universitet i Europa.

Spanien. En ung spansk dame har ladet sig indskrive ved det medicinske fakultet i Paris. Hun er datter af en journalist i Madrid og har tidligere under pseudonymet Renooz offentliggjort flere større, videnskabelige arbeider.

Den unge student aspirerer sandsynligvis til at blive læge hos dronningen af Spanien.

Amerika. I staten New-Yersey er kvinderne tilstaaet stemmeret ogsaa i skoleanliggender; dette er den 14de stat i Nord-Amerika, der har givet kvinderne denne rettighed.

Indhold: Kvindeemancipationen i Rusland (Red.). En redegjørelse (af Kitty L. Kielland). Forskjelligt.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 1ste februar 1888. | No. 3.

Trange klæder.

Théophile Gautier siger om en af sine heltinder: Son pied n'est guère plus grand que son soulier, chose rare! car les femmes, en matière de chaussure, ont rendu faux l'axiome géométrique: Le contenu doit être moindre que le contenant.*)

Ja man skulde tro, at det, som indesluttes, ialfald *burde* være mindre end det, som indeslutter. Og dog er der unge piger, og det dem, som læser baade naturhistorie og matematik, som ikke tar i betænkning at perse sit legeme ind i klæder, hvorved det faar en form, som naturen ikke har givet det, hvorved de indre dele kommer i en stilling til hinanden, som de har læst i naturhistorien ikke er den normale, og hvorved de gjør Théophile Gautiers „geometriske sætning" tilskamme — hvis de vilde tilstaa sandheden, maatte de erkjende, at det kun er, fordi legemet er blødt og korsettet stivt, at det i det hele kan gaa an at faa et saadant „contenu" ind i et saadant „contenant".

Der er ingenting, unge piger blir saa indigneret over, som at man vover at fortælle dem dette. Naar jeg bare er venlig og forsigtig, kan jeg faa en rettænkende ung pige til at erkjende hvilkensomhelst feil i hendes karakter eller hendes opførsel, men jeg har endnu aldrig seet en ung pige med hvepsetaille erkjende, at hendes korset er for trangt. Insinuerer man det, om aldrig saa taktfuldt og diskret, blir hun mere oprørt og saaret, end om man havde draget hendes sandhedskjærlighed i tvil. „Se her, hun kan faa to hænder op under korsettet,“ — og en sympatetisk moder holder med hende og konstaterer, at „man kan virkelig faa to hænder under korsettet,“ og den unge pige graater over en saa uretfærdig beskyldning, og moderen er fornærmet paa datterens vegne.

---

*) Hendes fødder er næsten ikke det mindste større end hendes skotøi, — og det er noget, som er sjeldent, for, hvad skotøi angaar, har kvinderne bevist urigtigheden af den sætning i geometrien: Det, som indesluttes, maa være mindre end det, som indeslutter.

Mødrene har nemlig selv tilbragt sin ungdom, uden at kunne puste ordentlig, og da ingen kan bevise dem, at meget af den sygelighed, hvoraf de har lidt, er kommet af korsettet, saa tror de simpelthen ikke paa nogen skadelig virkning.

Nu er det saa, at de unge piger, som til livsmaal blot har at se saa nydelige ud som muligt og til daglig gjerning, bare f. eks. at skjænke te til far og mor og høist at vaske op tetøiet, de kan altid komme ud af disse pligter med den svækkede helbred, som sammenpresningen af deres legeme foraarsager. Men der er andre unge piger, energiske, lærelystne unge piger, som ikke kan nøie sig med en saadan sommerfugltilværelse, men som har tat op et alvorligt arbeide, hvis maal er et liv, levet til gavn og lykke for dem selv og andre. Det er for saadanne, at en tilsyneladende saa ubetydelig ting som brugen af korset er en ulykke. Uden god helbred er det ikke sandsynligt, at de kan naa et stort maal, og god helbred kan de ikke faa, naar de daglig mishandler sit legeme.

Hvis det kunde nytte noget, vilde jeg bede disse unge piger gjøre et eksperiment. De kan jo gjøre det i al hemmelighed og behøver ikke at fortælle nogen om resultatet. Tag om morgenen, naar legemet altsaa en god række timer har været uden sin tvangstrøie, og læg et metermaal om livet paa det blotte legeme. Lad os saa sige, at du maaler f. eks. 64 cm. rundt livet. Tag saa linned, et reformliv eller et sundhedskorset paa og maal igjen. Klæderne tar naturligvis noget op, forskjellig efter tykkelsen af stoffet — lad os sige, du nu maaler 66 cm. Tag saa reformlivet af og et fransk korset paa — ikke trangt, et af dem, som du kan stikke to hænder op under. Du vil da finde, at du maaler bare 60 cm. rundt livet.

Reflektionerne gjør sig selv.

Og saa fortalte Bjørnson os i sit foredrag, hvis ideal det er, vi stræber efter, naar vi optræder med hvepsetaille og tournure og alle andre saadanne unaturlige moder. Vil brave unge piger virkelig stræbe efter at være „flerkoneriets“ ideal?

Ragna Nielsen.

Den extraordinære generalforsamling i norsk kvindesagsforening.

Onsdag 25de jan. kl. $7^1/_2$ efterm. afholdtes i N. K. F. extraordinær generalforsamling. Anledningen var, at bestyrelsen havde begjæret en tilkjendegivelse — ved nyt valg — af foreningens stilling til et i bestyrelsen af formanden, fru Nielsen, fremsat forslag om, at N. K. F. skulde afholde et protestmøde mod hr. dr. Nissens udtalelser paa det Gejerstamske diskussionsmøde i studentersamfundet. Der var 70—80 medlemmer tilstede. Paa henstilling fra en af de tilstedeværende til formanden, om det ikke vilde være saavel korrektest som for formanden selv behageligst, om der blev valgt en anden dirigent for aftenen, erklærede formanden, at hun selv ikke fandt det ubehageligt at dirigere, men at hun øieblikkelig veg pladsen, hvis forsamlingen saa syntes, hvorpaa forsamlingen tilkjendegav, at den ingen anden dirigent ønskede. Forhandlingerne aabnedes derefter af

Fru Nielsen: Bestyrelsen havde anmodet medlemmerne om at komme sammen til generalforsamling til valg paa ny bestyrelse og gjennem dette valg afgjøre, hvad der for minoriteten i bestyrelsen stillede sig som et principspørgsmaal af første rang. Der havde hændt det, som ikke havde hændt, siden N. K. F. blev stiftet; at kvinder paa et offentligt møde var blevet haanet og fornærmet. Paa det Gejerstamske møde stod nemlig en mand frem og forsøgte at faa dreiet forklaringen af den herskende usædelighed derhen, at alt blev til en anklage mod kvinderne. Alle de uefterrettelige, ubeviselige og i bedste fald ensidige domme om kvinderne, som han fremsatte, var ligesaa mange appeller til mænds forfængelighed, raahed og brutalitet. Det faldt ikke tal. ind andet, end at naar kvinder blev offentlig angrebet, maatte N. K. F. offentlig forsvare dem, naar kvinder blev spottet og haanet, maatte kvinderne gjennem N. K. F. hævde sig selv og slynge den uretfærdige anklage fra sig. Tal. havde derfor som formand sammenkaldt bestyrelsen for at forhandle om et protestmøde, hvor tal. som forklaret i „Nylænde“ vilde, at alle dr. Nissens uefterrettelige paastande skulde tages under behandling. Til talerens forundring fandt majoriteten i best., at sagen ikke fortjente nogen protest, det at kvinder blev offentlig fornærmet, det kom ikke kvindesagsforeningen ved. Dette at lade en saadan offentlig omtale af kvinder gaa upaatalt hen, fandt tal. var en pligtforsømmelse af N. K. F. og forlangte derfor enten at gaa ud af best. eller at faa medlemmernes medhold i, at de delte hendes opfatning af, hvad der var en kvindesagsforenings første pligt, saa at man altsaa vidste, hvad man for fremtiden havde at rette sig efter. De smaa praktiske ting, som N. K. F. kunde faa sat igjennem, kunde være brav nok, men at *erobre opinionen*, at *hæve kvinderne i mændenes omdømme* og rive kvinderne ud af deres sløvhed og slaphed ved at *styrke deres selvfølelse* var i tal.s øine uendelig vigtigere. Og der havde ikke været en saadan anledning til at gjøre dette, siden N. K. F. blev oprettet, som netop her — og saa vilde ikke bestyrelsen! Fienden var for foragtelig syntes de. Tal. havde aldrig hørt, at man kunde faa lov at vælge sig sine fiender: pene, pyntelige, civiliserede modstandere var unegtelig behageligere end raa og lavtliggende — men var alle modstandere, fik vel alle kjæmpes mod. Og hvis N. K. F. troede, at bohêmer ikke var modstandere, hvis meninger netop N. K. F. paa kvindernes vegne maa søge at bekjæmpe af alle sine kræfter, saa tog de feil. Tal. mente naturligvis ikke, at man skulde holde møde nu da saa lang tid var hengaaet; men man skulde have gjort det straks. Agitationsmøder var i vore dage omtrent den eneste maade at sætte noget igjennem paa. Men der vilde intet været udrettet for kvindernes sag ved et protestmøde, syntes majoriteten af bestyrelsen. Tal. vilde da spørge: havde offentlige udtalelser og diskussioner, offentlige møder og sammenkomster ingen virkning, ingen betydning? Tror bestyrelsen virkelig, at det G.ske møde ingen betydning havde, ikke gjorde kvindernes sag nogen skade i mange af de tilstedeværendes, især de unge mænds omdømme? Det maatte nok bare være dem, som ikke var tilstede, som turde paastaa det. Og saa turde man virkelig sige, at et modmøde, hvor løgnen blev paavist, paastandene behandlet som de fortjente, anklagen afvist med den værdighed og den kraft, som kun bevidstheden om en god sag gav, at det ikke skulde udrette noget for kvindernes sag? Det var i tal.s tanke en sørgelig kortsynthed for, hvad aandelige ting havde at betyde, naar nogen turde paastaa det. Ialfald vilde tal., hvis det var kvindesagsforeningens mening, at den ikke havde af blande sig i de aandelige spørgsmaal, naar de direkte angik kvindernes sag, ikke havde at ænse andre fiender end dem, som man fandt at være *værdige* modstandere, have lov til at træde ud af den bestyrelse, for da syntes tal. at N. K. F. forsømte sin vigtigste pligt — og den kunde da længe nok pusle med smaatterier, den kom ikke til at udrette noget gjennemgribende for kvindernes sag.

Dr. *E. Bull* var sikker paa, at alle eller ialfald de fleste af de tilstedeværende, ligesom han selv nærede en varm sympathi for fru Nielsen i hendes indignation over, hvad der var kommet frem paa det Geijerstamske diskussionsmøde; saa meget mere ubehageligt var det ham her i aften at staa som hendes modstander. I den tid, han havde havt den ære at samvirke med fru Nielsen i kvindesagsforeningens bestyrelse, havde han lært at skatte hendes sjeldne dygtighed og hendes noble personlighed; saavidt han erindrede, havde der aldrig tidligere været nogen væsentlig meningsforskjel mellem dem, og han beklagede derfor i høi grad, at fru Nielsen havde gjort den sag, som her i aften skulde forhandles, til et kabinetsspørgsmaal, saaledes at hun mente ikke at kunne sidde i bestyrelsen sammen med dem, der ikke paa dette punkt delte hendes opfatning. Det maatte erindres, at det ikke gjaldt nogen uenighed om sedelighedsspørgsmaal inden bestyrelsen; tvertimod havde vist allesammen angaaende disse omtrent samme anskuelse; splittelsen angik ene og alene, om kvindesagsforeningen burde afholdt et protestmøde i anledning af enkelte udtalelser paa det Geijerstamske møde i studentersamfundet. Selv havde han ikke været tilstede i hint møde; han kjendte det kun efter referaterne i pressen og fru Nielsens mundtlige meddelelser. Da fru Nielsen dagen efter mødet, medens indtrykkene endnu var stærke, talte til ham om afholdelsen af et protestmøde, syntes tanken ham ikke ubeføiet; han udbad sig imidlertid en dags betænkningstid og ønskede sagen diskuteret i et bestyrelsesmøde. Ved nærmere at overtænke tingen, blev det indlysende, at et protestmøde, for ikke at være ganske betydningsløst, maatte indledes med et foredrag, i hvilket bestemte udtalelser paa det Geijerstamske møde blev imødegaaede, ligesom der maatte gives anledning til en diskussion, som nærmest vilde blive at opfatte som en fortsættelse af mødet i studentersamfundet. Fru Nielsen havde endog talt om, at dr. Nissen skulde indbydes til protestmødet. Nu troede han vistnok ikke at være snerpet, men herfra og til at „erklære ordet frit" var dog et langt stykke. Det stod klart for ham, at sedeligheds- og kjønsspørgsmaalene maatte behandles med større aabenhed end tidligere tiders fordom tillod, men hvad det i dette tilfælde særlig dreiede sig om, nemlig de intimeste kjønsforhold, burde ikke efter hans overbevisning gjøres til gjenstand for omtale hvorsomhelst og af hvemsomhelst. De kunde behandles i brochurer og fagskrifter; de kunde være emne for foredrag af kompetente personer, hvor ordene paa forhaand var vel overveiede; ja han kunde endog gaa saa vidt som at indrømme, at de kunde være gjenstand for diskussion mellem mænd og kvinder, men kun i en udvalgt, begrænset og kompetent kreds. Derimod fandt han det yderst uheldigt, naar kjønsforholdene diskuteres i dagspressen, hvor deslige artikler læses af alle, gamle og unge, og tildels betragtes som en pikant feuilleton. Ligesaa lidt fandt han det rigtigt, at disse ting omhandledes i mere eller mindre offentlige møder, hvor tilhørerkredsen ialfald for en del ikke havde godt af at høre for meget om forhold, der tildels endnu var lidet udredede. Dette maatte nemlig fremholdes, at der fandtes ingen authoriteter, som sad inde med nogen større sikker erfaring angaaende mange af de spørgsmaal, som paatrænger sig, hvor talen er om kjønsforhold. Fru Nielsen havde ønsket, at taleren skulde holdt indledningsforedraget ved protestmødet, men han ansaa sig ikke kompetent hertil, ihvorvel hans personlige formening, støttet til den begrændsede erfaring, han herom kunde have, gik i ganske anden retning, end hvad dr. Nissen havde udtalt i studentersamfundet. Efter dette kunde han ikke finde, at det havde været heldigt eller rigtigt, om kvindesagsforeningen havde optaget disse spørgsmaal til behandling paa et protestmøde. Naar fru Nielsen og frøken Qvam vilde sætte sagen paa spidsen, saa maatte han, om end med dyb beklagelse over, at foreningen skulde miste sin dygtige formand, sige, at ingen person er eller bør være uundværlig. Han maatte opfordre forsamlingen til ikke at lade sig vildlede af personlige sympathier, men erindre, at det her gjaldt en ganske alvorlig sag. Han haabede, at generalforsamlingen vilde billige den beslutning, som bestyrelsens majoritet havde fastholdt, at intet protestmøde burde afholdes.

Frk. Rogstad udtalte følgende: Jeg har stemt mod det foreslaaede protestmøde i anl. af dr. Nissens udtalelser paa det Geijerstamske møde i studentersamfundet. Mine grunde har jeg kortelig fremlagt i en udtalelse i „Nylænde“, hvortil jeg tillader mig at henvise.

Her skal jeg først gjøre foreningen opmærksom paa, at jeg er uenig med den øvrige bestyrelse om *maaden*, hvorpaa denne sag forelægges generalforsamlingen til afgjørelse. Fru Nielsen og frk. Qvam siger i sin skrivelse til bestyrelsen af 20—11—87, at de ønsker at vide foreningens mening ang. bestyrelsens beslutning i anl. af det foreslaaede protestmøde. Det simpleste og naturligste var derfor, om generalforsamlingen her først stemte over, om den billigede denne bestyrelsens beslutning. Efter afstemningen udtræder selvfølgelig de af bestyrelsen, hvem afgjørelsen gaar imod (altsaa enten de 5 eller de 2) og valg foretages paa nye medlemmer i de udtrædendes sted. Nu, dette er efter min mening den rette maade at forelægge sagen paa. Som den nu foreligger, er personerne stillede foran sagen, hvilket — jeg paastaar det — ikke vil bringe den klarhed og upartiskhed ind i afgjørelsen, som er nødvendig.

Fru Nielsen foreslog, at N. K. F. skulde protestere mod dr.

Nissens udtalelser og da fornemmelig mod den, at kun 10% af de norske kvinder har kjønsdrift. Her svarer jeg som før, at N. K. F. ikke er berettiget til at optræde afgjørende i denne sag. Her maa hver eneste norsk kvinde gives anledning til at udtale sig, bekjende, hvis man skal faa vide noget om disse 10%. Ligesaa løs og uvederheftig som dr. Nissens udtalelse er, ligesaa — ja næsten ligesaa — løs og uvederheftig vilde en protest fra N. K. F. været i dette spørgsmaal. De kvinder, som vilde været tilstede paa protestmødet og protesteret. vilde nemlig været en saa aldeles forsvindende del af de tusener kvindelige individer udover det hele land, som ikke var tilstede. I denne *individernes* sag har en forening af nogle enkelte ingen ret til at optræde i alles navn.

Om dr. Nissens øvrige udtalelser, saavidt jeg kjender dem fra referater, gjælder ogsaa, at de var af den beskaffenhed, at ikke dr. N. eller idetheletaget ikke noget menneske kan *bevise*, at de medfører sandhed. Det var, saavidt jeg kjender dem, paastande, som er dømte i samme øieblik, de er udtalte, som slaar sig selv ihjel.

Men *applausen*, som fulgte dr Nissens udtalelser, applausen fra den Geijerstamske forsamling, den skulde „slaa fast“ disse udtalelser. Derfor skulde der protesteres, mener fru Nielsen. *Den* applaus? fra *den* forsamling? Nei. Den applaus slog intet fast, den fortalte blot, *hvem* det var, som applauderede. Intet mere. Den applaus blev given af den retning i vor tid, som i skrift og tale, ja jeg tør vel sige, som i liv og levnet dagligdags haaner kvinderne, haaner sedelighedssagen. Mod Strindberg, mod Geijerstam og disse mænds disciple er ogsaa den hele kvindesag i sig selv en eneste protest. Der behøves ikke mere. Og saalænge der er sedelige kvinder til, er ogsaa hver enkelt af disse en levende protest mod den retning. Der behøves ikke mere.

Sedelighedssagen kan diskuteres og maa mere og mere diskuteres, ja ogsaa i offentlige møder. Men vel at merke paa et sedeligt alvors grundlag. Og jeg skal her tilføie, at hvor den ene part *vil sedelighed*, den anden *vil* noget andet, det, som kaldes *„fri kjærlighed“*, er synsmaaderne saa helt forskjellige, at den ene part ikke engang kan forstaa den anden. Diskussion er der umulig.

Denne G. af Geijerstam, som sammenkaldte mødet i studentersamfundet, fik i Lund, er det mig fortalt, ikke en eneste tilhører. Ikke et menneske mødte op til hans forelæsning. Det var ogsaa efter min mening den eneste protest, hans retning fortjener.

Paa bestyrelsesmødet, lørdag den 19de novbr., oplyste fru Nielsen, at hvis ikke N. K. F. sammenkaldte et møde, vilde andre gjøre det, hr. Garborg nemlig. Diskussionen fra det Geijerstamske møde skulde fortsættes. Sagen ang. det foreslaaede møde maatte afgjøres samme aften. Bestyrelsen besluttede da 3 mod 2 — de to fraværende bestyrelsesmedlemmer sluttede sig siden til de 3 — altsaa 5 mod 2 besluttede bestyrelsen, at intet protestmøde skulde afholdes. Det Garborgske møde kom følgelig istand den paafølgende fredag. Hvis N. K. F. havde afholdt det foreslaaede protestmøde, vilde altsaa sandsynligvis det Garborgske møde ikke blevet sammenkaldt; men det Garborgske mødes „bekjendelser“ vilde selvfølgelig være blevne aflagte inden N. K. F.s døre. — Jeg tør paastaa, at N. K. F. havde været ilde tjent med det experiment. Kanske „spidsborgerne“, som fru Nielsen benævner enkelte af vore modstandere, fra den stund havde faaet noget *virkeligt* at hefte sig ved. Kanske da vor sag havde faaet et *stempel*, som ingen af os siden havde været istand til at slette ud.

Og dette skulde vi bragt over vor sag for — ja hvorfor? — for en løs paastand af dr. Nissen, for en applaus fra en Geijerstamsk forsamling! —

Sluttelig skal jeg tilføie, at jeg meget beklager, at en generalforsamling er sammenkaldt for en saadan sags skyld, som den foreliggende. Men da to af bestyrelsens medlemmer forlangte generalforsamling afholdt, ansaa jeg det for heldigst at stemme for samme.

Fru Nielsen: Baade af dr. Bulls og frk. Rogstads udtalelser fremgik, at de ikke forstod, hvad et protestmøde skulde være. Dette kom af, at de ikke havde været tilstede paa det G.ske møde. Et protestmøde skulde aldrig været blevet en fortsættelse af den der førte diskussion, men værdigt i aand og tone. Man vilde simpelthen have sat en lægevidenskabelig authoritet — f. ex. dr. Bulls op mod dr. Nissens. Dr. Bull havde kun paa det møde behøvet at sige, hvad han havde sagt her iaften, at han som læge var uenig i dr. Nissens paastande.

Tal. fandt, at denne sag var et vigtigt principspørgsmaal; det gjaldt, enten N. K. F. fornemt skulde holde sig borte, eller som man havde gjort i Kjøbenhavn, tage del og parti i et spørgsmaal, som var et af tidens vigtigste. Tal. fandt, at det var loyalest, at medlemmerne selv afgjorde dette; derfor og ingenlunde af personlige hensyn havde hun gjort det til „kabinetsspørgsmaal“. Det lod sig ikke gjøre kun at tie den Geijerstamske retning ihjel; hun havde hørt udtalelser fra unge piger, der viste, at bohêmerne havde vundet terrain, og det nyttede ikke at foragte disse fiender.

Skolebest. Anderssen: Det var af vigtighed at vide, hvordan form. havde tænkt sig dette protestmøde. En fortsættelse af diskussionen vilde tal. aldrig gaaet ind paa; en resolution derimod, fremsat af en lægevidenskabelig authoritet, havde været noget ganske andet.

Det epokegjørende i disse møder var altfor overdrevet; al snak herom, troede tal., var grebet ud af luften.

Dr. Bull: Et protestmøde, paa hvilket man blot holdt sig til almindelige fraser, fandt han betydningsløst. Skulde der være mening i det, maatte der komme positive og bestemte udtalelser og gives anledning til at diskutere dem. Naar fru Nielsen derfor fandt, at det havde været tilstrækkeligt at udtale, hvad han tidligere i aften her havde sagt, kunde han aldeles ikke selv finde, at der herpaa lod sig grunde noget protestmøde. Han havde udtrykkelig reserveret sig mod at ansees som authoritet paa de omraader, det gjaldt om, og troede heller ikke, Dr. Nissen kunde gjøre krav paa eller af kompetente folk ansaas for at være nogen authoritet; idethele fandtes der ingen, som kunde sidde inde med tilstrækkelige erfaringer angaaende disse ting. Ligesom skolebestyrer Anderssen var han af den mening, at man i den første tid efter møderne i studentersamfundet havde tillagt dem en altfor stor betydning; han troede aldeles ikke, de betegnede „begyndelsen til en ny tidsregning“. Virkningerne af saadanne begivenheder pleiede ogsaa at mærkes paa en doktors kontor, der var blandt de steder, hvor man kunde føle byens puls. Taleren kunde for sin del forsikre, at han ikke havde sporet noget mærke af hine møder.

Fru Nielsen: Om Nissen ikke var nogen authoritet og hans paastande noksaa ubeviselige, havde han dog en mængde tilhængere. Det at en saadan mand af arbeidersamfundet kunde blive valgt til formand og af den liberale forening til bestyrelsesmedlem i en af dens sektioner, beviste noksom dette. Men det var jo ikke den ene mand det gjaldt. Ved protestmødet vilde der have kommet en række af talere, som specielt havde forberedt sig til dette foredrag, og det var lidet smigrende for formanden, naar man troede, at et saadant møde ikke skulde have faaet en værdig karakter. Et saadant møde skulde ikke have været holdt for lukkede døre for foreningens medlemmers skyld; tal. haabede, at alle disse var saa omtrent enige i sedelighedssagen. Det skulde holdes ikke mindst for de mænds skyld, som havde været tilstede ved de G.ske og Garborgske møder. Og det skulde endnu mere været holdt for kvindernes egen skyld. En saadan følelse af afmægtig indignation, som den, hvoraf kvinderne var opfyldte paa det G.ske møde, var ikke sund. At protestere mod uretfærdighed er sundt og styrkende for selvagtelsen.

Frk. Holsen vilde reservere sig mod den beskyldning, at N. K. F. aldrig skulde kunne optræde i en vigtig sag, fordi om man ikke havde fundet grund til at afholde noget protestmøde. Det G.ske møde var saa enestaaende, at bestyrelsens holdning til det maatte blive en konduitesag. Fru Nielsen havde selv udtalt, at da hun saa ind i alle disse haanende og spottende ansigter, forstod hun, at de folk kun vilde følge sin egen lyst, og da kunde det ikke nytte at tale til dem. Disse forlangte nu fru Nielsen, at man skulde protestere mod. De, som havde læst Strindberg vidste, hvilke anskuelser Geijerstam vilde have frem; de havde holdt sig borte fra mødet og dermed protesteret. Fru. N kunde ikke for alvor mene, at kvindernes selvfølelse skulde lide ved, hvad Geijerstam og Strindberg kom frem med; og selv om saa var kunde ingen selvfølelse styrkes ved protester. Paa hvilket publikum skulde en protest virke? Deres standpunkt, som havde klappet i hine møder var altfor lavt, og selv spidsborgerne vidste, at N. K. F. ikke hyldede de samme anskuelser som Geijerstam og Strindberg.

Prof. Skavlan fandt, at man nu havde tilstrækkelige præmisser for det, som man var kaldt sammen for. Her var intet principspørgsmaal, kun en enkelt anledning, og derfor var det ikke urigtigt at stille spørgsmaalet om personernes valg. Naar generalforsamlingen kunde dømme i den uenighed, som var opstaaet, kunde den gjøre det ved at gjenvælge den hele bestyrelse. Der var mange, som var uenige med fru Nielsen i dette ene spørgsmaal, men som alligevel ønskede hendes gjenvalg. Til bestyrelsen vilde han henstille loyalt at bøie sig for generalforsamlingens dom, og til forsamlingen at erklære, at her intet galt var gjort, og at man var fornøiet saavel med dem, som i dette tilfælde havde været ivrige, som med dem, der havde vist kritik. (Bifald).

Dr. Bull udtalte, at han intet heller ønskede end fremdeles at arbeide sammen med minoriteten. *Frk. Rogstad* fremholdt, at som sagen nu var stillet, maatte forsamlingen træffe en bestemt afgjørelse af det foreliggende spørgsmaal.

Fru Nielsen fandt, at her forelaa et principspørgsmaal, saasandt som det var to forskjellige aandsretninger, som her mødtes. Hun maatte gaa ud af en bestyrelse, som var uenig i, hvad der for hende var et principspørgsmaal af første rang. Hun forlangte, at forsamlingen skulde afgive sin dom ved at stemme i sagen, men hun ønskede ingen stemme, der skrev sig fra personlig sympathi.

Frk. Mossevig havde været tilstede paa det G.ske møde; applausen var der ogsaa faldt til den ytring, at „kvindesagen var nonsens“, og dr. Nissens ytringer var fremført paa en saadan maade, at tal. maatte være enig med fru Nielsen i, at der trængtes en protest.

Anderssen mente, at mod den ytring var selve N. K. F.s existence en protest. Han troede, at det var mod lovene, at minoriteten nu vilde gaa. Hvis man forresten gjenvalgte hele bestyrelsen, kunde man ligesaa gjerne sige, at man fik en ny bestyrelse.

Skavlan: Man var sammenkaldt til valg, og i de navne, man stemte paa, kunde bestyrelsen faa besked om, hvad forsamlingen mente. Dette var en ligesaa god afgjørelse, som om man stemte i sagen selv.

Frk. Holsen og *fru Nielsen* fremholdt, at dette ikke kunde gaa an af hensyn til de udenbysboende, som havde fremsendt stemmesedler under forudsætning af en saglig afgjørelse og et helt nyt valg.

Frk. Krog fandt formandens ord om, at denne uenighed skulde betegne to forskjellige aandsretninger helt misvisende, der var intet iveien for, at bestyrelsens majoritet kunde føle ligesaa stor indignation ved det passerede som minoriteten, om den ikke vilde gaa med paa den foreslaaede ytringsform. Det var en stor misopfatning, naar man mente heri at kunne se et vidnesbyrd om, at den ene fraktion skulde staa med ringere iver for sedelighedsbestræbelserne end den anden. Fru Nielsen havde ytret, at det var lidet smigrende for hende, at man ikke skulde tro hende istand til at garantere, at en sømmelig tone blev overholdt paa protestmødet, taleren kunde ikke heri se noget mistillidsvotum, thi mod den haardhed og raahed, som kunde faa udslag ved en saadan anledning kjæmpede selv guderne forgjæves. Man vilde styrke kvindernes selvfølelse gjennem en saadan protest, var der sagt. Taleren troede ikke, det styrkede nogens selvfølelse, at en korporation i en sag som denne gjorde sig til formynder for individerne. Taleren stod paa majoritetens side og var enig med dem, som i dette ikke saa en principsag. Skulde man kalde det saa, saa maatte principafgjørelsen ligge der: Skal N. K. F. give sig karakteren af en beskyttelsesforening af den art eller skal den ikke. Hvis den optraadte som forsvarer for kvinderne i dette tilfælde vilde den komme til at ligne en beskyttelsesforening for børn. *Den norske kvinde* var det ligegyldigt, hvad dr. Nissen sagde eller ikke sagde, og at forsamlingen applauderede. Hermed vilde taleren ikke have sagt, at det Geijerstamske møde i og for sig behøvede være betydningsløst, endnu mindre, at alle de der tilstede, som ikke var ens meningsfæller, skulde være foragtelige mennesker. Taleren beklagede, at minoriteten havde stillet denne sag saaledes paa spidsen, men efter hvad der var foregaaet, var der ingen anden udvei end at gjøre et valg mellem majoriteten og minoriteten. Hun maatte anse det rigtigst, at forsamlingen opfyldte bestyrelsens ønske, og at den gjennem valg paa den ene eller den anden stemmeliste gav sin mening tilkjende.

Fru Nielsen vilde til frk. Krog bemærke, at den enkelte godt kunde stikke en fornærmelse i lommen, men ikke en korporation. Og N. K. F. var netop oprettet for at beskytte kvinderne. Og saa vilde kun gjøre opmærksom paa, at den fremgangsmaade som af adv. Schjødt var foreslaaet ikke var hensynsfuld mod bestyrelsen, der i bestyrelsesmøde havde forkastet dette forslag, og ikke loyal mod de udenbys medlemmer, som havde indsendt sine stemmesedler.

Frk. Krog havde udtrykkelig sagt, at en beskyttelse *af den art* ikke var styrkende for kvindernes selvfølelse. Paa dette omraade var mænd ligesaa ubeskyttede som kvinder. Det hændte, at der faldt drøie ytringer mod mændene, men de trak sig derfor ikke bag en korporation. Det værdigste for kvinderne var her at ligestille sig med mændene.

Efter et replikskifte, hvori formanden, fru C. Bjørnson, advokat Schjødt, fru Blehr, fru Stang m. fl. deltog, optog *Adv. Schjødt* frk. Rogstads i bestyrelsen fremsatte forslag og foreslog følgende resolution:

„Forsamlingen erklærer sig enig med bestyrelsens majoritet i, at der intet protestmøde burde været afholdt“.

Herpaa fulgte en del bemærkninger mellem *Schjødt*, *Anderssen* og *Skavlan* om, hvorvidt det var lovligt at sætte Schjødts forslag til resolution under afstemning, hvorunder Schjødt erklærede, at han specielt huskede, at lovene ikke opstillede nogensomhelst indskrænkning i en extraordinær generalforsamlings kompetence uden netop den at foretage valg, hvilket tilkom den ordinære.

Spørgsmaalet om lovligheden af at afstemme over Schjødts resolution blev derpaa sat under afstemning og omtrent enstemmig afgjort derhen, at dette kunde ske. Hertil bemærkede *frk. Bugge*, at en afstemning om lovligheden var i og for sig meningsløs; thi enten var det lovligt, og da var en afstemning overflødig, eller det var ikke lovligt, og da kunde alverdens afstemninger ikke gjøre det lovligt. Efter tal.s opfatning faldt det af sig selv, at generalforsamlingen qua generalforsamling havde ret til at sætte forslaget under afstemning. Men hvad der her burde afgjøres var, hvorvidt man *vilde* have Schjødts resolution stemt over.

Efter en bemærkning af Schjødt om, at en saa fin distinktion ikke var faldt ham ind, endskjønt han var jurist, *blev hans resolution sat under afstemning og bifaldt mod 27 stemmer.*

Efter en del ytringer af formanden om, at der var skeet de udenbysboende medlemmer uret, blev der fra forskjellige hold gjort gjældende, dels at dette var bestyrelsens feil, som havde stillet valget paa personerne frem som det afgjørende, dels at feilen laa i, at der var hastet saa stærkt over til realitetsafstemning, at der ikke var blevet anledning til at faa stemt over, enten man vilde vælge bestyrelsens eller frk. Rogstads og hr. Schjødts maade at afgjøre sagen paa. Et forslag fra fru Gade om at opsætte alt valg til den ordinære generalforsamling og nu kun at indkalde suppleanterne istedenfor de to udtrædende medlemmer af bestyrelsen blev derpaa vedtaget. Mødet blev hævet kl. 9³/₄.

Da 1ste suppleant fru Hildur Schirmer for tiden opholder sig i udlandet, er 2den suppleant, frøken Anna Bugge og 3die fru Cecilie Thoresen Krog indtraadt i N. K. F.s bestyrelse i de 2 udtraadte bestyrelsesmedlemmers sted. I bestyrelsesmøde mandag den 30te januar valgte bestyrelsen til formand frk. Anna Bugge.

Til

Frøken Anna Rogstad.

Naar De ved den extraordinære generalforsamling i N. K. F. den 25de januar ytrede, at den eneste værdige maade at imødegaa de Geijerstamske ideer paa var ikke at møde frem som tilhører, hvor de foredrages, saa tror jeg, De tar meget feil. Det kan være bra nok for en gangs skyld, som man gjorde det i Lund, men det er sikkerlig endnu bedre at opponere, som man gjorde det i Helsingfors. En kvindesagsforening bør allermindst stille sig overseende her. De Wicksell-Geijerstamske ideer er hverken fra idag eller igaar, stammer heller ikke fra disse mænd, og de har ganske vist større udbredelse end mange af os i vor enfoldighed tror. Større fare end der ligger i dem, har vist aldrig truet kvinderne. Disse ideer er fremkommet af og støtter sig til virkelige brøst i samfundet, appellerer ikke alene til raa instinkter hos baade kvinder og mænd, men ogsaa til de bedste følelser, til kvinders hengivenhed og trang til selvforglemmende opofrelse, altsammen under skin af en høiere og finere moral, saa fin at vi, som har voxet op og udviklet os under „bigotteriet“, slet ikke skal kunne fatte den engang. Her er det just det gjælder at staa paa vagt, for hvem af os føler ikke trang til en høiere, en personligheden mere gribende moral end den gjængse conventionelle, som „prækes paa gader og i synagoger?“ og hvem af os ser ikke den forfærdelige vanhelligelse af det forhold, som skulde være det helligste her paa jorden, forholdet mellem mand og kvinde? — her er svage og syge punkter nok, hvor smittestoffet kan fænge. Hvor tarvelige de kan være mange af disse ideers forkyndere og tilhængere, saa ved vi jo, at de ogsaa raader over stor aandelig magt og megen intelligens, de blotter sig vanskelig nogensinde saaledes som de gjorde her i byen ved den enes forfængelige lyst til at pege sig frem som en kyndig, modig og overlegen størrelse. Ved den leilighed viste de rette kulør. Leiligheden blev ikke rigtig udnyttet, just fordi man vilde overse fienden, men noget er dog vundet, bare ved forhandlingerne om en mulig protest og ved de enkelte protester, som virkelig faldt, idet ialfald en og anden er kommet til bevidsthed om, hvor man har fienden. Det vil suse om vore øren af beskyldninger for bigotteri, mandshad, raahed o. m., men det faar ikke hjælpe. Det daarligste kvinderne kunde gjøre, var at ville overse en fare, som saa aabenbart truer de unge og mest fristede. Og for dem, baade mænd og kvinder, er det jo vi ønsker at virke med de evner, vi eier.

Vilhelmine Ullmann.
f. Dunker.

Forskjelligt.

Den skrivelse fra det medicinske fakultet som Bjørnson oplæste ved sit foredrag 27de decbr. i fæstningens gymnastiklokale, lød saa:

„Den i den senere tid her og der fremkastede paastand, at et sedeligt levnet og sexuel afholdenhed medfører fare for helbreden, er efter vor enstemmige erfaring urigtig. Vi kjender ikke noget tilfælde af sygelighed eller sygdom, der maa eller kan siges at være foraarsaget af et rent, sedeligt liv.

J. Nicolaysen. E. Winge. Lochmann.
H. Heiberg. Johan Hjort.
J. Worm-Møller. E. Schønberg.“

Hr. Arne Garborg, som ogsaa tidligere sees at have tillagt lægers — huslægers kontra damers — (se „Nyt Tidsskrift“) udtalelser meget afgjørende betydning i henseende til disse spørgsmaal — opfordrer nu i „Dagbl.“ 14de januar det medicinske fakultet til at komme med en del supplerende besvarelser; blir saa disse besvarelser i overensstemmelse med det allerede udtalte, saa mener hr. Garborg man ud fra fakultetets erklæring skal kunne greie omtrent det hele sociale spørsmaal.

Vi, som tidligere har stillet os skeptiske, naar man har villet tage de enkelte lægers udtalelser til indtægt for den lære, at beherskelse i kjønslig henseende skulde virke nedbrydende, maa ogsaa nu stille os skeptiske lige overfor hr. Garborgs tro paa den overordentlige sociale revolution, det medicinske fakultets erklæring vil afstedkomme.

Vi tar sagen mere nøgternt, men vi tillægger ikke desto mindre erklæringen i den form, den er fremkommet, stor betydning.

Vi har ved tidligere anledninger udtalt vor forundring over, at de norske læger — paa faa undtagelser nær — har villet tillade, at man har brugt „lægen“ som skræmmebillede lige overfor dem, der har villet stille en mandigere erobring af drifterne som en opgave for de unge mænd. Hvor meget nu end mange vil reducere betydningen af disse 7 lægers offentlige erklæring, saa maa man i ethvert fald godkjende den som en indsigelse mod den benyttelse, man tidligere har gjort af lægens authoritet.

Hr. Garborgs opfordring til fakultetet om, at de efter den afgivne almindelige erklæring, skal give en speciel erklæring om *kvindelig* sygelighed eller sygdom, kan ikke siges at være synderlig høflig.

Det faar vistnok indrømmes, at det medicinske fakultet ved den bekjendte erklæring i sagen om kvindelige læger — en erklæring, som hr. G. sætter en liden mindesten i begyndelsen af sin artikel — i sin tid har vist sig lidet stemt for kvindeemancipationen, og det er meget muligt, at de nuværende fakultetsmedlemmer ogsaa den dag idag har liden sympathi for kvindernes sag, men at deres uvilje skulde føre dem saa vidt, at de overhovedet ikke regner kvinderne med i tilværelsen, naar de taler om menneskelige væsener, kan vi vanskelig tro.

„Tidsskrift for praktisk medicin“ organ for „den norske lægeforening“ redigeret af V. Uchermann har i 15de januarhefte 1888 en redaktionsartikel, hvoraf vi hidsætter:

„I sit foredrag om „engifte og mangegifte“ bebreidede Bjørnson i forbigaaende lægerne, at de ikke altid i sin opfatning af disse spørgsmaal var tilstrækkelig etiske. Nu, lægerne er naturligvis som alle andre børn af den tid, hvori de lever, og forsaavidt kan Bjørnson have ret i sin bemærkning, som enkelte læger baade her og i andre lande angaaende disse ting har fremsat meninger, som ved sin tøilesløshed har vakt almindelig forargelse. Men saadan som sætningen staar der i sin almindelighed, har han heldigvis uret. Der er ingen tvivl om, at den store flerhed af lægerne baade her og andensteds, i denne sag staar paa engiftets side og i bestræbelserne for at reise en høire sedelig moral, den samme for mand som for kvinde, hilser velkommen en mægtig forbundsfælle i kampen mod sygdom og elendighed, for legemlig og aandelig sundhed. Paa denne side staar ogsaa uimodsigelig lægevidenskaben selv. Der er ingen videnskabelige kjendsgjerninger, som viser, at kjønslig afholdenhed er skadelig for sundheden og medfører fare for specielt psykiske forstyrrelser.

Hvor dette i meget sjeldne tilfælde indtræffer. er aarsaagen ikke afholdenhed, men vedkommendes uvidenhed om i og for sig ganske uskadelige og naturlige processer og en derved fremkaldt overspændt fantasi hos disponerede individer. Tvertom, det maa med *Bjørnson* fastholdes, at et sedeligt og rent ungdomsliv fører med sig større legemlig og aandelig energi, renere vilje, sterkere karakter, større ansvarsfølelse. Vi er derfor overbeviste om, at *Bjørnson* i den kamp, han nu har reist for et af hygienens høieste maal, i lægerne skal finde sin bedste støtte. Det medicinske fakultets udtalelse er et vidnesbyrd herom.“ —

Alle der bestræber sig „for at reise en høire sedelig moral, den samme for mand som for kvinde“, vil vist glæde sig over disse udtalelser af den norske lægeforenings organ. De vil hilse lægen velkommen som en mægtig forbundsfælle i kampen for retfærdighed og menneskelighed, selv om de ikke vil gaa med paa at sætte hygienikeres udtalelser som det afgjørende i sedelighedsspørgsmaalene.

Generalforsamling i Kr.a lærerindeforening d. 16de januar. — I bestyrelsen valgtes: Frk. Anna Rogstad, frk. Marie Vetlesen, frk. Marie Groth, frk. Valborg Haavind og frk. Anne Holsen.

Extraordinært møde i Kr.a lærerindeforening onsdag den 18de januar. Mod 1 st. vedtoges tilslutning til en af lærerforeningen affattet forestilling til regjeringen om, at ingen bestemmelse om lønningsgrupper indgaar i den nye skolelov.

Indhold: Trange klæder (af fru Ragna Nielsen). Den extraordinære generalforsamling i Norsk kvindesagsforening (Referat.). Til frk. Anna Rogstad (af Wilhelmine Ullmann, f. Dunker). Forskjelligt.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 15de februar 1888. | **No. 4.**

Kvindernes fattigdom.

Der er blevet sagt til de kvinder, der kjæmper for kvindeemancipationen og det af meget vegtige stemmer*), at vinder de ikke lighed paa det sedelige omraade, faar de ikke ordnet forholdet mellem mand og kvinde tilfredsstillende, saa vil alt det andet, de kan udrette, ikke kunne bringe deres kjøn frigjørelse. Vi for vor del er helt enige med dem, som taler saa, og vi skal ikke tabe det høieste maal, det at faa det store menneskelige grundforhold til et virkeligt sedeligt forhold, af sigte, hvor uendelig fjernt det end kan tage sig ud for os.

Men til mange af vore dages sedelighedsvenner vil vi saa igjen sige: Vinder ikke kvinderne lighed og frihed paa det økonomiske og politiske omraade, sørges der ikke for, at de kan faa en opdragelse, som kan gjøre dem til uafhængige mennesker, saa blir det bare til passiar med samfundets sedelighed. En sedelighedsforkynder som Bjørnstjerne Bjørnson, peger da ogsaa paa kvindesagen med alle dens reformer som den egentlige vei til det store fremtidsmaal.

Anderledes med mange af de andre, som trætter om de kjønslige forhold og holder taler om sedelighed. Flere af disse søger at skyde letvindte gjenveie til maalet, gjenveie, som ingensteds fører hen.

Vi vil vist faa mange med os, naar vi siger, at saaledes som sagerne staar netop nu, beror det mere paa kvinderne, end paa mændene, hvorledes landets seder skal arte sig. Vil man, de skal arte sig godt, saa maa man først og fremst sørge for, at der ikke voxer op et proletariat af kvinder.

---

*) Vi nævner her: Camilla Collett, Bjørnstjerne Bjørnson.

Vi har tidligere søgt at begrunde nærmere, at det er kvindernes fattigdom, eiendomsløshed og alt, hvad dermed staar i forbindelse, som for tiden er den væsentligste aarsag til samfundets moralske forkrøbling. Vi taler her ikke om fattigproblemet i sin almindelighed og om nye principer, vi mener kvindernes *relative* fattigdom under det bestaaende system, vi henpeger paa den sørgelige kjendsgjerning, at kvinderne i vort land, som i andre lande, gjennemsnitlig er fattigere og gjennem sin opdragelse mere uvidende og udueligere end mændene.

Dette maa raades bod paa. Hvis alle de, som har faaet øie op for elendigheden og har vilje og evne til at hjælpe, vilde lægge sine kræfter sammen om at bøde paa dette, saa vilde det nok monne bedre, end mange af de andre forholdsregler, man griber til.

Vi mener ogsaa, at tiden for kraftig handling paa dette omraade er inde nu for sedelighedsvenner og reformatorer. Man har naaet saa vidt, at man har faaet den offentlige prostitution ophævet, skal ikke denne gode gjerning vendes til det onde, skal ikke alle de slemme spaadomsfugle faa ret, saa maa der stræbes henimod at stanse den hemmelige prostitutions kilder. Som det nu er, er der skarer af kvinder, hvis legemer er at faa kjøbt for mænds penge, saalænge denne kvindefattigdommens værste uhumskhed varer, vil moralisterne ikke faa se synderlig velsignelse af sine anstrengelser.

For at faa kvinderne bedre stillet økonomisk, maa der efter vor opfatning arbeides for:

1) at alle veie til hæderlige livserhverv aabnes for dem.

2) at kvinderne gjennem opdragelse, uddannelse, undervisning gjøres skikkede til at optage konkurrancen.

3) at der ved aflønninger tages hensyn til det arbeide, som udføres og ikke til kjønnet.

Endelig maa der for alvor stræbes hen til at skaffe kvinderne politiske rettigheder, saa de kan blive istand til selv at værne om de goder, de besidder og erhverver.

Hvad den første fordring angaar, den at aabne veiene for livserhverv for kvinder, saa skal det ikke negtes, at vi her i vort land allerede er inde paa et godt spor, og vi har ingen grund til at spaa ilde for fremtiden.

Værre er det, at mange af de erhverv, som i lange tider har staaet aabne for kvinder, saa lidet har været udnyttet af dem. Vi maa erkjende det som et sørgeligt faktum, at vort lands dannede kvinder hidindtil har vist liden evne til at gaa udenfor de engang optraadte spor, de gamle erhvervsveie er som følge heraf saa farlig befærdede, at den ene kvinde holder paa at træde den anden ned, og virkningen føles nedover gjennem alle lag. Vi vil nødig tro, at de norske kvinder af naturen skulde være udrustet med mindre initiativ og ringere fremfærd og dygtighed, end de fleste andre landes kvinder, og vi kommer vist ogsaa sandheden nær, naar vi, heller end at antage dette, lægger den væsentlige skyld paa den yderst ufuldkomne undervisning og den gjennemgaaende upraktiske opdragelse, der er blevet dem tildel.

Dette, det andet punkt, som vi har stillet frem som noget, der fortjener alle reformatorers opmerksomhed, haaber vi senere skal blive behandlet grundigere i vort blad. Her hvor vi udelukkende ser det i forbindelse med kvinders erhverv, vil vi fremhæve, at hvad der først og fremst kræves er praktiske fagskoler: garanterede, gode, fuldstændige og billige fagskoler for voxne kvinder, af saadanne skoler vil vi fremhæve dem, som vi tror vil være virksomst til at fordele konkurrancen blandt kvinderne indbyrdes paa en sund maade: haandverksskoler, husholdningsskoler og høiere lærerindeseminarier; de første, fordi de vil aabne et stort nyt felt for kvinders arbeide, de to sidste, fordi de vil berettige til, at der stilles større fordringer til det arbeide, der allerede er i kvinders hænder.

Hvad det tredie punkt angaar: underbetaling af kvinders arbeide, saa ved vi desværre, at de botemidler, man kunde finde paa mod dette onde, endnu længe maa opholde sig i ønskernes verden.

At moralisere for kvinder, som holder paa at pines ihjel, at de ikke skal give sit arbeide til saa lav pris, som bydes, er der lidet mening i, men tænkes kunde det, at det nyttede at moralisere for endel andre kvinder. Vi tænker paa dem, som har nok til livsophold, som er forsørgede, men som for at tjene penge til luxus giver sit arbeide til underpris. Til disse kan vi nok have lov at sige: enten faar I give eders arbeide gratis, eller I faar tage ordentlig betaling for det, saa I ikke skader de kvinder formeget, som blot har sit arbeide at leve af.

Langt talrigere end denne er forøvrigt de halvforsørgedes klasse. Vi mener de kvinder, som delvis underholdes i sine hjem, men som ved siden af tjener til enkelte livsfornødenheder, gjennem disse nedsættes kvinders arbeidsløn i forfærdelig grad. Her er det vist ægteskabet som „forsørgelsesanstalt“ i baggrunden, som volder meget af ulykken.

Naar kvinders arbeide er at erholde saa meget billigere end mænds, saa ved vi, det falder af sig selv, at private arbeidsgivere benytter sig af dette, vi ved, det nytter ikke at appelere til ædelmodighed og retfærdighed her. Men at storting og kongelige kommissioner gjennem sine forslag og love skal støtte det slette princip, at betale efter kjønnet og ikke efter arbeidet, er ikke saa selvsagt. Det vilde være af stor interesse at faa vide, hvad kvinderne selv synes om alle disse ting. Vi henstiller til N. K. F's bestyrelse at opstille som diskussionsemne: Botemidler mod de norske kvinders fattigdom. Vi har det haab, at om diskussionen ikke udretter andet, saa vil den i ethvert fald faa flere kvinder til med iver at slutte sig om sagen: *stemmeret for kvinder.*

En protest.

Der er talt og skrevet umaadelig længe og umaadelig meget om sædelighedssagen hjemme. Den, som ser sagen paa frastand og altsaa ser koldblodigere paa den, end dem, der er optagne af at prøve paa at løse det brændende spørgsmaal, ved imellem knapt, om han skal le eller græde, naar han længselsfuldt efter at høre noget nyt hjemmefra, ta'r den ene avis, det ene tidsskrift og den ene bog efter den anden og altid finder dette spørgsmaal behandlet og belyst snart fra den ene side og snart fra den anden. Man spørger sig selv forundret, men findes der da ikke andre spørgsmaal i verden, som bør optage ungdommens tanker og interesser og det i en tid, da saa mange store og vigtige spørgsmaal bevæger hele verden. Ganske vist har denne diskussion gjort sin nytte. Den vigtigste og mest ligetil virkning blir vel den, at den offentlige prostitution blir ophævet, og det er jo en stor ting at have bevirket, at den offentlige lov ikke længer beskytter usædeligheden. Og det sunde og sande krav er opstillet, at kvinderne ikke bør gaa hen og gifte sig med udlevede vellystninge, og kvindernes værdighedsfølelse og lighedskrav er vakt. — Men nytter det saa at holde paa med den diskussion længer? maa saa ikke resten blive enhvers personlige sag, og er ikke denne sag, naar alt kommer til alt, en personlig sag? Man vil kanske svare: nei langtfra; det vedkommer saamen det hele samfund, om dets medlemmer ødelægger sig ved et udsvævende liv eller er sunde, kraftige, levedygtige mennesker. Ganske vist. Men det vedkommer saamen lige saa meget det hele samfund, hvad enten dets medlemmer er ærlige, honette mænd, eller smaatyve, svindlere og stortyve, og dog falder man jo ikke paa at holde endeløse diskussioner om, hvorvidt det bør være tilladt at give efter for sin naturs drift til at berige sig paa andres bekostning. Man kan ikke svare, at det ene er en saa meget vigtigere sag end det andet; thi det er saamen lige saa vigtigt for et menneske, at det holder sin aand ren som sit legeme, og den, som beriger sig selv paa grundlag af andres nød og elendighed, besmitter ligesaa meget sin aand, som den, der gjennem udsvævelser besmitter sit legeme og svækker sin aand. Ikke heller er den drift saa sjelden og saa lidet udbredt, at den derfor ikke behøves at tales om — nei, den er nok en ikke mindre forfærdelig plet paa samfundet; for den sags skyld tror jeg nok, at kvinderne i det stykke ogsaa burde lære at være lidt strengere i sine moralske fordringer til mændene — en tanke, som ligger saa nær her i Amerika, hvor denne last kommer saa aabent frem i dagen i al sin forfærdelighed og med alle sine forfærdelige følger — men som folk i almindelighed knapt har begyndt at tænke paa hjemme, hvor den og dens følger ligger saa pent gjemt og indsvøbt i et gammelt traditionelt samfunds former og sædvaner. Skal man begynde at snakke om det, saa forekommer det mig, at det er i mange retninger at kravet til rene mænd, „mænd hvis øine ere blanke", som der stod i „Diskussion" i decemberheftet af Nylænde, bør stilles. Men jeg indrømmer fuldstændig at begynde at holde diskussioner om det vilde ikke føre til noget, blot med forbehold, at det samme gjælder om sædelighedsspørgsmaalet. Hvad der hjælper, og hvad det gjælder om i den ene som i den anden retning er at forsøge at løfte den moralske bevidsthed i samfundet. Og det tror jeg ikke man opnaar ved diskussion, men ved at søge at opdrage en sund, kraftig, normal ungdom.

Ja, vil alle sige, det er vi enige i, og det er netop det, som vi haaber skal komme som resultat af al denne diskussion. Men jeg synes ikke, det gi'r indtryk af, at diskussionen fører i denne retning. Jeg tror det gik mange som mig, da de læste „Diskussion" i decemberheftet af Nylænde, at de fik en kvalmende, væmmelig fornemmelse af, at det var en usund, overspændt ungdom, som voksede op hjemme. Forfatteren siger, at han ikke behøver at gjøre undskyldning for ungdommeligheden i sit opsæt — det er den eneste ting jeg er enig med ham i — for sandelig, der findes ikke gnist af sund, umiddelbar ungdom i det — jeg kjender mangen olding, som ikke kunde skrevet noget saa blottet for sund ungdommelighed og natur, man fik et fortvivlet indtryk af, at al denne sædelighedssnak førte hele ungdommen til at gaa i hundene. Har en mand noget at sige ungdommen angaaende dette alvorlige spørgsmaal, som virkelig bringer dem til at føle ansvar ligeoverfor sig selv, ansvar for det samfund, den lever i og den slægt, der kommer efter den, saa er vi alle ham naturligvis tak skyldig, som en bør være det for alt, der vækker ansvarsfølelse hos de unge, saa det er ikke det jeg angriber, men det er denne evindelige diskussion om sagen, og den aand, som gjennem den er kommen ind i ungdommen — jeg paastaar, at den befordrer usædelighed istedetfor at dræbe den. Et stykke som „Diskussion“ i Nylænde — det er et usædeligt stykke — det er en usædelig, uren aand, der gaar gjennem det — en sygelig, unaturlig ungdom, som skriver sligt reflekteret, affekteret nonsens.

Naar man ser saadan ungdom som f. ex. Laurits i Garborgs „Mannfolk“, saadanne vanbytinger som Herman Eek og Jarman, som ligger hele dagen paa sin hybel, røger tobak og med halvlukkede øine drømmer om nøgne kvindeformer og vellystige scener, saa faar man en stærk lyst til at faa dem pisket, som der staar i eventyret, først med syv birkelimer og saa puttet i et kar med sur myse og tilsidst i sød melk, saa trolddommen eller rettere svineriet kan gaa af dem, og de kan staa op derfra som unge kraftige mænd, sunde paa sjæl og legeme. Denne kur vil jo overført paa det virkelige liv hede legemligt arbeide. Lad disse gutter istedetfor at ligge og drømme ækle drømme paa sin hybel hugge ½ favn ved om dagen ved siden af sin læsning, og jeg tror, at blodet vilde strømme lidt friskere og naturligere gjennem deres aarer, og at de om aftenen vilde falde i en sund søvn, fri for væmmelige drømme. Jeg taler ikke her som den blinde om farverne. Jeg kjender saadan ungdom her i Amerika, ungdom som er vokset op under ansvarsfølelse ligeoverfor forældre og hjemmet, som ved siden af sin skolegang har maattet lægge sine kræfter til for at holde hjemmet oppe. Straks de har vaagnet om morgenen, har de maattet ud af sin seng for at give koen og hesten mad, før de gaar paa skolen. Stalden skal renses, koen melkes, duerne og hønsene maa have mad, og det samme maa gjøres, naar gutten kommer hjem fra skolen. Eller, hvor man ikke har anledning til at holde husdyr, skal ved hugges, vand bæres, gutten lægge i komfuren, maage sne, bære kul, gjøre hvad der forefalder for at lette moderen, som er uden tjenestepige, det tunge arbeide. Jeg tror, at de vanskelige tjenerforhold herhenne, hvor man ikke kan holde slaver som hjemme, til hvem man bare har at sige, gjør det og de gjør det, er uhyre sunde for ungdommen. I de fleste hjem maa man se at hjælpe sig uden tjenere, eller om man har raad til at holde en pige, saa gjør hun sine bestemte pligter, og alt hvad der ligger udenfor dem, maa den fælles familie selv gjøre. Saaledes falder det saa naturligt, at børnene læres op i at tage del i pligterne hjemme, de faar derved ansvarsfølelse lige overfor hjemmet og, hvad jeg saa ofte har havt anledning til at bemærke, en ganske anden taknemligheds og ansvarsfølelse ligeoverfor forældrene, end der, hvor det saakaldte grove arbeide gjøres som af usynlige hænder. Naar de er voksede op til unge mænd og unge piger saa *kan* de arbeide, pligterne blir større og tidligt kommer det krav, at de vil hjælpe sig selv, de vil ikke falde sine forældre til byrde. De vil ialfald bidrage sit, og saa ta'r de paa sig en og anden „Job“ som det heder, gaar ud om sommeren paa markarbeide, styrker sit legeme og lærer at arbeide og tjene penge, saa de ialfald kan klæde sig selv. Dette styrker deres selvrespekt, deres nerver blir sundt og normalt udviklede, og en ungdom, som er udviklet paa den naturlige maade, falder ikke paa noget saa ækkelt som at holde „sit legeme rent for at blive værdig en kvinde“ og saa gaa rundt med en lygte for at se, om det blir paaskjønnet, men de gjør det for sin egen selvrespekt, af taknemlig kjærlighed til deres forældre, og saa fordi det andet er der noget modbydeligt i for en sund natur. —

En fordel har man her for at faa et sundt forhold mellem den unge mand og den unge pige. Det er fællesskolen. Jeg ved, den er løiet paa hjemme, og at man fortæller en hel del om de gale følger, den har. Det er ikke sandt, jeg ved af erfaring, at den hjælper til at udvikle et sundt, naturligt forhold. Dette, at piger og gutter er vante til at sidde sammen fra den tidlige barnealder paa skolebænkene, kappes og kjævles, skaber et aabent forhold. De smaa taler freidigt hjemme om hendes „fellow“ eller hans „girl“; de falder ikke paa, at der er det mindste at skjule i det, de ældre gutter blir kjed af disse piger, som bestandig er om dem, og som næsten altid er flinkere end dem paa skolen, og den unge mand og den unge pige mødes i interesser, i arbeide som to kammerater, som ved og kan lige meget, og som begge arbeider og stræver efter at naa det samme maal. Det gir sundhed, og det gir naturlig renhed i forholdet.

Der er en ting til, som en amerikansk ungdom faar, som jeg tror, vi trænger at lære. Der er i hjemmene en bestemthed, en precished, som saa aldeles mangler i vor opdragelsesmetode. Vi blir som blødere i benene, alt er mere overladt slumpen og tilfældet. De læres op i en orden og en nøiagtighed, gjennemført i den mindste smaating, som ganske vist ofte gjør dem lidt snusfornuftige, men som dog gjør ryggen rakere og benene stivere. Man kan aldrig — hvor meget man prøver paa det — tilegne sig det der senere, det er noget, som maa tilegnes næsten ubevidst fra barndommen af, men det er en vægtig faktor, naar det gjælder at staa rak, naar fristelserne kommer. For os ligger ikke den fare nær, at en vil overdrive det, som kanske ofte Amerikaneren gjør, saa at det blir hovedsagen,

og at der ud af den opdragelse kryber nogle smaa egenkjærlige, beregnede petimetere; for os med vort naturlige anlæg til at lade stemningen og øieblikket raade, vilde det blot virke som et styrkende lægemiddel.

* * *

Det er en stor tid vi lever i. Stærke spørgsmaal bevæger sindene. Det er som gik der baade over den gamle og den nye verden dønninger foran et uveir; rundt om os surrer ordene: Anarkisme, Socialisme, Kapital, Arbeide — overalt hører man om streiker, arbeiderbevægelser og boycotting. Lever man midt oppe i det, rystes man op af søvne og nødes at tage parti. Man hører som i stilheden forud for en orkan, et dæmpet, men dog tydeligt klageskrig fra millioner af munde, som truer med at ryste den hele verdens sociale bygning i dens grundvold — et klageskrig efter brød, efter retfærdighed — og midt under alt dette faar man indtryk af, at ungdommen hjemme blot er optaget af det ene, hvorledes de hurtigst muligt kan faa lov til at tilfredsstille sin sanselige drift.

Sandelig, det trænges, at verden blir større for den, maalene forandres. Hvis den optages af disse andre store samfundsspørgsmaal, saa vil det andet ordne sig af sig selv. Det maa blive en hærdet, kraftig, lydhør ungdom, hos hvem tidens tegn gir gjenklang, og som, legemlig og aandelig sunde, stiller sig paa den rette side og strider ungdommens ungdommelige kamp for det lidende og undertrykte.

Minneapolis, februar 1888. **Drude Krog Janson.**

I forfatterindens udtalelse: „Et stykke som diskussion i Nylænde — det er et usædeligt stykke o. s. v.“, ligger en stærk anklage ikke alene mod artikelens forfatter, men ogsaa mod redaktionen, som har optaget artikelen. Mod denne del af ovenstaaende protest maa vi derfor paa vor side paa det alvorligste protestere. Vi kan i den udtalte dom kun se en subjektiv og meget feilagtig opfatning af den nævnte artikels indhold. Vi var forberedt paa, at adskillige vilde betegne artikelen som uklar, men saa uforstaaelig faldt det os ikke ind den kunde være, at skjønsomme læsere ikke skulde kunne se, at dens forfatters sedelighedssans og sedelighedsfordring ikke staar i strid med, men staar over den konventionelle.

Med meget af hvad forfatterinden ellers i sin almindelighed udtaler om enkelte fænomener herhjemme, kan vi kun erklære os enige, og vi finder de raad, hun giver, gode og fornuftige. Var vort samfund bygget paa et mere virkelig demokratisk grundlag, saa er der ikke tvil om, at vor studerende ungdom vilde være sundere, end den er idag. Vi haaber ogsaa, at alle opdragere mere og mere vil komme til erkjendelse af, at det gjælder at skaffe den opvoxende slægt vane — ikke blot til sport, men ogsaa til ordentligt legemligt arbeide. Men for alle dem, som nu idag staar midt i kampen, for dem, som lider under forholdene, som de er hos os, blir disse raad dog ikke stort andet end stene for brød. Den fjernhed, hvori forfatterinden maa se det hele billede fra hjemmet, forklarer ogsaa for en del hendes kulde og foragt ligeoverfor vor ungdoms kamp og lidelse.

For vore læsere herhjemme behøves ingen forklaring over, hvorfor vi med stor beredvillighed optog det omtalte stykke — at sige for dem, som har en smule evne til iagttagelse og medfølelse, for dem, som mangler denne evne, nytter neppe nogen forklaring.

Red.

Præsteveldets aand.

Den aand, som vil herske i religionens navn, kjende vi fra verdenshistorien. Det er ingen god aand, det er en lav aand, men den vil sidde i de høieste sæder. — Vi har set den, som „den allerkristeligste konge", siddende paa Spaniens trone. — I ly af denne trone reiste den sig i en skrækkelig skikkelse, under et navn, som endnu ikke kan udtales uden gysen. Den franske historieskriver, Jules Michelet, siger herom*): „Lad revolutionens skrækregjering vogte sig vel for at sammenligne sig med den kristelige inkvisition. Lad den aldrig gjøre sig til af at have i to, tre aar gjengjældt det gamle system hvad det har gjort mod os i seks hundrede aar. Hvad er den enes tolv tusinde guillotinerede mod den andens millioner af knuste, hængte, radbrækkede mennesker; hvad er det, mod de pyramidalske baal, de masser af brændt menneskekjød, som den anden har opsendt til himlen?"

En repræsentant for denne uhyggelige aand sidder endnu med en tredobbelt krone om panden, med himlens og helvedes nøgler i haanden, paa „St. Peders stol".

---

*) Histoire de la Révolution française.

Pavevældet fik, som vi ved, et føleligt afbræk ved reformationen, og blev, for nordens vedkommende, afrystet. — En virkning af denne lykkelige begivenhed er det, at vi nu kan driste os til at tale noget om kirkelige tilstande i Norge I ly af en grundlov, hvis paragraf 100 siger: „Trykkkefrihed bør finde sted“, vil vi trøstigt gaa til sagen.

Reformationen, denne sejr af menneskelig overbevisning og sandhedstrang, gav altsaa præstevældet et alvorligt knæk. Vi maa dog ikke tro, at det ikke findes indenfor protestantismens omraade, det giver sig tydeligt nok tilkjende leilighedsvis. Den frigjørende virkning, som reformationen maatte have i det land, hvor kampen for den blev udkjæmpet, kunde den ikke have i vort land, hvor den blev indført ved kongeligt magtsprog. Protestantisme indført ved kongebud, det er protestantisme paa anden haand, det er en fugl, som er bleven skilt ved sine vinger.

Vor nuværende statskirke har saaledes, som kirke betragtet, fra første færd ingen glorie om sig.

Statsraad Blix siger i storthinget, i debatten om kirke-lovforslagene, at en opfatning, som i statskirken ser en blot og bar borgerlig indretning, der intetsomhelst har tilfælles med guds kirke, den hellige almindelige kirke, er „temmelig ny“, men dog „ikke lidet bekjendt“. Han kalder dette en grundsætning, som er opfundet i den nyere tid, og tillægger Bjørnson at være den første, som har udtalt den; men statsraaden kalder den „simpelthen et paradoks“. Jeg har i en foregaaende artikel i dette tidsskrift forudsat det som en afgjort sag, at ethvert tænkende, oplyst menneske ansaa statskirken som en indretning, der var i høi grad lammende for alt kirkeligt liv, at den altsaa, efter denne forudsætning, mest som en hindring har noget at gjøre med den hellige, almindelige kirke. En kvinde kan jo ogsaa saameget friere udtale sig om dette anliggende, da hun ikke kan beklæde en stilling, hverken som kirkestatsraad eller anden kirkelig authoritet. Statskirken ved intet om kvinder og vil intet vide. Herom vil jeg udtale mig nøjere.

Vi vil vende os til kirken i dens oprindelige skikkelse, for at søge at forstaa dens sande aand og væsen. Den danske forfatter, Gotfred Nilsen, siger i sin „Kristi kirke“: „Ved at sætte os ind i det første aarhundredes opfattelse af kristendommen og sammenholde den med nutidens opfattelse, da ligger det spørgsmaal nær, hvorledes har det været muligt at komme saa langt bort fra det oprindelige? Vort svar herpaa er kort og klart dette, man har i tidernes løb fuldstændigt skudt det almindelige præstedømme tilside, hvilket netop er kjærnepunktet i selve kristendommen, og man har lidt efter lidt paanyt arbeidet sig ind i et præsteherredømme med den tilhørende præstekaste“.

Luther fremhævede det almindelige præstedømme paa det skarpeste. Istedetfor at udvikle den store reformators tanke, og at arbeide paa dens virkeliggjørelse som omfattende den hele menighed, istedetherfor har statskirken aldeles ophævet det almindelige præstedømme ved at umyndiggjøre menigheden. Forsaavidt har den stillet mænd og kvinder lige. Men den viser tydeligt nok paa andre maader, at den i denne henseende ligeledes er kommet langt bort fra den oprindelige kirkes aand og væsen. Mandsvældet, som havde sin grund i datidens forhold, veg tilbage for de første kristne menigheder. Jesus af Nazareth, kirkens stifter, havde vist ved den maade, hvorpaa han stiller sig til kvinderne og ved den aand, som gjennemtrænger hans hele forkyndelse, at han ikke anerkjendte mandsvældets ret i kirken. Statskirken fortolker imidlertid de skrifter, som er den eneste kilde til dens aabenbaringer, under den nyere tids herskeres auspicier, og den synes at stræbe at bringe fortolkningen til at stemme overens med disse herskeres interesser. Derfor ser vi ofte bibelsprogene at blive, saa at sige, dragne efter haarene for at gjøre tjeneste i særegne øjemed. „Giv keiseren hvad keiserens er“ maatte saaledes i aarrækker, medens det absolute veto var en svævende, tilstræbt mulighed, gjøre tjeneste, til indskærpelse af servil underdanighed. Dette er dog intet imod den brug, som det er blevet gjort af en ytring af apostelen Paulus; den er blevet ophøiet til trosartikel, kan man gjerne sige, naar man ser hen til den rasende iver, hvormed den er bleven indskjærpet. Lad os undersøge denne nyere trosartikel, som ene og alene er grundet paa I Corinth. 14. 34. Pauline Worm har gjort opmærksom paa, at naar man ser dette sted i forbindelse med hvad som følger efter, da synes det at være skrevet med hensyn til et særeget tilfælde, i anledning af noget tilfældigt. Jeg er heri fuldkommen enig med hende. Det hele fjortende kapitel er en formaning til menigheden til at vise sindighed, omtanke og hensyn til andre under gudstjenesten. Naar apostelen saaledes formaner enhver ikke at tale „med fremmede tungemaal, uden saa er, at han det udlægger, saa at menigheden faar opbyggelse deraf“ — og „hvorledes kan man da vide hvad der tales? I ville jo da tale hen i veiret“; (8. 9) saa er dette tydeligt nok. (Dette kunde, paa samme vis, været omgjort til et forbud for alle tider mod alt sprogstudium). Naar vi nu kommer til det saa meget udraabte sted: „Tie eders kvinder i forsamlingerne“, og vi ser, at apostelen tilføier: „men vil de lære noget, da adspørge de deres egne mænd hjemme“; da er det jo øiensynligt, at det han her sigter til, maa være, at det en og anden gang er sket, at kvinder, søstre i menigheden, i sin iver for at blive underviste, har afbrudt bønnerne og talerne med spørgsmaal, og dette finder han „lader ilde“, thi „alt ske sømmeligen og med orden“. At det ikke har været

apostelens mening, at de kristne kvinder, principmæssigt, skulde være stumme i forsamlingen, at det ikke har været i hans tanke at ville give en grundlov, ifølge hvilken talens brug til evige tider skulde være kvinderne forment i kirkens tjeneste, herfor ser man et uigjendriveligt bevis i samme brevs ellevte kapitel: „Hver mand, som beder eller profeterer og haver noget paa hovedet beskjæmmer sit eget hoved. Men hver kvinde, som beder eller profeterer med ubedækket hoved, beskjæmmer sit eget hoved“. (4. 5). Her ser vi denne samme Paulus fremstille mand og kvinde, side om side, som to, hvem det i lige grad er givet, at bede og at profetere i forsamlingen, i kirken. Fra forkyndelsen af denne nyere troesartikel udgaar saaledes paa engang tankeløshedens og herskesygens mørke. Det er nemlig først efterat kirken er bleven mægtig, efterat den er bleven statskirke, at mandsvældet er draget ind i den. Først da er det blevet saa vigtigt at holde kvinderne udenfor, at gjøre dem stumme. Saalænge det gjælder at være martyrer, faar de lov at være med.

I den række foredrag jeg holdt i de tre skandinaviske riger, inden jeg forlod Europa, var dette thema gjennemgaaende: *Kirken er et kvindeligt begreb; det kirkelige er et kvindeligt omraade; menigheden kaldes med et bibelsk udtryk „bruden“, og bruden er selvfølgelig kvinde.* Efter dette indsees, at en kirke som saa meget som muligt udelukker kvinden, nødvendigvis maa blive høist ufuldkommen.

Den gamle kirke, som fik sit hovedsæde i Rom, havde fra forfølgelsens aarhundreder traditioner, som den ikke kunde fornægte, og den har derfor kvindelige geistlige authoriteter ved siden af de mandlige. Der er kvinder blandt dens indviede medlemmer endnu idag, efter at den i halvandet aartusinde har været under mandligt herredømme, og af mandlige herskere har været ophøiet til at være den herskende kirke. Den bekjender Maria, himmeldronningen, den kjender og bekjender kvindelige helgener og martyrer ved siden af de mandlige. Den kjender, den ved af, kvindelige forbilleder.

Den gamle katholske kirke ligger som en storartet ruin af en forlængst afsluttet og fuldført bygning, med levninger af taarne og tinder.

Den protestantiske kirke er en ikke mindre sammensunken, men tillige aldeles formløs, masse af en ufærdig bygning.

Denne er gjennemgaaende en mandlig kirke, den har ene og alene præstemænd. Disse repræsentere kirken paa en mangelfuld og tør og haard maade.

Denne usurpation af kvindeligt omraade hævner sig nu endeligt. Den mandlige kirke staar nu i en meget svag stilling. Det af præstevældets aand inspirerede parti har gjort den til „et rige, som er splidagtigt med sig selv“, og som derfor maa falde. Om dette partis seneste manøvrer, siger prof. J. E. Sars (Nyt tidsskrift, juni): „Hvad det særskilt '*kristelige*' angaar, som man fra det samme hold truer med at ville bringe ind i vor politik, da har det hidtil væsentligt manifesteret sig som tilslutning til det af regjeringen fremsatte forslag om menighedsraad, hvorved nye præmier føjes til dem, som statskirken allerede forud har opstillet for hykleri og religiøs sløvhed, og som er et i den grad tvetydigt bastardprodukt, at det paa engang anbefales som statskirkens redning og som det bedste middel til at faa den sprængt fra hinanden".

„Forsaavidt nogen skulde kunne være i tvil om arten og beskaffenheden af en „kristelighed", der føler sig tiltrukken af et sligt forslag, saa maa dog enhver tvil svinde, naar man lægger mærke til, at det særligt „kristelige" og det særskilt „nationale" i det nye partiprogram fremstilles som forbundne med og indordnede under et tredje — et slags høiere enhed af dem begge — nemlig en gjenoptagelse af den „gamle norske bondepolitik". — — „Kristendommen og nationalitetstanken opfattes altsaa og fremstilles som uadskilleligt forbundne med den krasseste materialisme, den mest utilslørede klasseegoisme. Man skal vanskeligt kunne tænke sig en værre profanation af det kristelige eller en mere grundig misforstaaelse af nationalitetens væsen". Det var ren besked. — Bjørnson har ogsaa talt.

Nemesis er over kirkeherrerne. De har jo villet gjøre det mandlige enevældigt i kirken, — og se! — den mandlige aand udenfor kirken tager nu et kjæmpetag i „Den systematiske teologi's" knoklebygninger. Den har veiet de tørre forstands-benrader og har fundet dem for lette.

Præsteværldets herrer indtager nu, trods al deres eneret, en stilling som kirkens repræsentanter, som er saa usand, at den ligefrem er uholdbar. Paa samme tid som de optræde aldeles fiendtligt mod fremragende mandlige aander udenfor kirken, ser de ned paa kvinderne som paa kirkens trælestand.

Disse gejstlige herrer stiller sig med mistro og ringeagt mod kvinderne, og bortstøde saaledes deres mest trofaste, troende tilhængere, hvilke er den skjulte magt, som endnu opretholder den nuværende kirkelige indretning, og som, øiensynligt, er dem som fylder kirkerne. De herrer er blinde for kvindernes store, ædle egenskaber, og de have aldeles intet begreb om, at der gives kvindelig aand. De vil ikke vide af noget kvindeligt forbillede.

De forstaa hverken det kvindelige eller mandlige i dets frihed og storhed.

Aasta Hansteen.

Bognyt.

Kvinnans Ställning I Samhället. Af Clara Smitt. Stockholm 1887. Carl Suneson. 236 sider. Pris kr. 2,50.

Den popularitet, som denne bog lader til at have vundet i Sverige, maa vel dels tilskrives dens freidige stil, dels — og fornemmelig — det, at den aldrig i sine ideer om kvindesagen og sine fordringer i denne sags anledning gaar udenfor eller over det praktiske program. Da det er de praktiske reformer, som ubetinget er det første og det grundlæggende, kan en saadan bog som den foreliggende, vist udrette en del godt ved at paavirke den store mængde kvinder og mænd, som her endnu ikke har faaet øinene op eller staar lunkne, med synet indsnevret til kun sit eget behov. Det er kvindesagens „første grunde“, denne bog prædiker, og dens ungdommelige sikkerhed og freidighed kan vist virke heldig paa mange. Men forfatterinden staar endnu paa det standpunkt, at hun vil skabe kvinder efter et normalbillede; det er ikke blevet hende klart endnu, at det er respekt for den enkeltes personlighed og for denne personligheds krav, der er kvindesagens store maal.

N.

Forskjelligt.

I Indstilling fra Skolelov-Kommissionen I, under afdelingen: *Udkast til lov om folkeskolen i kjøbstæderne*, tredie kapitel om folkeskolernes lærerposter, § 24 findes følgende bestemmelse: *Regulativets bestemmelser kan affattes særskilt for lærere og lærerinder.*

I dette har to af medlemmerne, fru Rosing og hr. Ullmann erklæret sig uenige. De foreslaar principalt, at ordene: „Regulativets bestemmelser skal affattes særskilt for lærere og lærerinder“ skal udgaa, — subsidiært at bestemmelsen skal lyde: „Regulativets bestemmelser om *lønstillæg* kan affattes forskjelligt for lærere og lærerinder“.

Vi hidsætter her mindretallets begrundelse af sit forslag:

„To medlemmer (Rosing og Ullmann) kan ikke være enige i, at der bør gives adgang til at affatte regulativets bestemmelser særskilt for lærere og lærerinder. De mener, at de simpleste retfærdigheds-hensyn taler for, at det samme arbeide skal have den samme løn uden hensyn til vedkommendes kjøn, og tror, at det netop paa dette punkt vil være betimeligt at tage det første skridt til gjennemførelsen af denne tanke, der nu er blevet til en verdensbevægelse og i enkelte lande netop paa dette omraade har kjæmpet sig frem til seier. Thi indenfor skolen er jo nu alle enige om, at kvinderne har en ligesaa nødvendig gjerning at gjøre som mændene. Det er ikke for at faa billigere arbeidskraft, at man har aabnet kvinderne adgang til lærergjerningen. Det er, for at de særegne kvindelige evner kan komme børnene til gode. Det offentlige indlader sig jo heller aldrig paa at regulere sine lønninger efter principet om tilbud og efterspørgsel, men fastsætter dem efter den tid og de omkostninger, fordannelsen har krævet, efter det ansvar, de fører med sig, den betydning, de har for samfundet o. s. v. Mindretallet kan da ikke forstaa, hvorfor der alene paa dette punkt, overfor kvinderne, skal gjøres brud paa principet, og kan ingen anden grund se, end at det hidtil udelukkende har været mænd, der har havt raadighed til at ordne dette forhold; havde kvinderne havt den samme raadighed sammen med mænd, siger det sig formentlig selv, at forholdet vilde være blevet anderledes. Man paastaar rigtignok, at dersom ikke lærerindernes løn sættes lavere, vil mændene fortrænge dem fra lærerposterne. Men denne indvending siger jo kun, at man paa kunstig vis vil bringe ind i skolen en samling mennesker, som ellers ikke vilde komme derind, dersom ikke de lavere lønninger lokkede vedkommende myndigheder til at besætte en del lærerposter med disse ringere kræfter. Men det kan dog ikke være meningen, at det skal være paa denne maade, lærerinderne skal hævde sin plads i skolen — som en slags billigere, men rigtignok ogsaa daarligere vare end lærerne. Meningen maa dog være, at man har brug for dem som kvinder, i kraft af deres særlig kvindelige evner, og er ikke den ting gaaet op for vedkommende ansættelsesmyndighed, da finder mindretallet, at det er i overensstemmelse med hele denne lovs grundtanke, at man lader det staa fuldkommen frit for den ansættende myndighed at besætte, indenfor de grændser, loven bestemmer, saamange poster med mænd, som den ønsker, uden at lokke den til at lade de økonomiske hensyn spille en stærkere rolle end hensynet til skolens formentlige tarv. Forøvrigt har mindretallet ingensomhelst frygt for, at under lige lønningsvilkaar mænd skal fortrænge kvinder som lærere; dertil er forstaaelsen af det kvindelige arbeides betydning for skolen blevet altfor levende.

Bliver lønningerne de samme for kvinder som for mænd, gaar mindretallet ud fra, at arbeidet, timetallet, ogsaa bliver det samme. Det kan nemlig ikke være enigt i den paastand, at lærerinder ikke kan arbeide ligesaa meget som lærere — forudsat da, at de lønnes ordentlig og ikke maa indskrænke sig til det aller knappeste og tarveligste; thi under saadanne forhold holder ganske vist intet menneske og derfor heller ingen lærerinde ud at levere et fuldt maal af arbeide. Hvor man lønner lærerinderne ordentlig, ser man derfor ogsaa, at de uden vanskelighed bestrider det samme antal læretimer som mænd. I Kjøbenhavn f. ex. læser de ca. 90 lærerinder, der lønnes med Kr. 1600,00 aarlig, fra 36 til 40 timer ugentlig, og blandt disse er der kvinder paa over 60 aar, mange mellem 50 og 60 og kun en enste saa ung som 35 aar. Det samme timeantal læser ogsaa de yngre lærerinder, der lønnes med kr. 1500,00 og med kr. 1400,00 om aaret, tilsammen ca. 100 lærerinder. Over saadanne kjendsgjerninger forekommer det mindretallet, at det maa være umuligt at opretholde den paastand, at lærerinder ikke kan gjøre det samme arbeide som lærere.

Hovedsagen for mindretallet er, at de lærerinder, der træder ind i skolens gjerning, kan faa saa megen løn, at de kan leve ordentlig og sorgfrit af den. Derimod har det intet imod, at lærerindernes alderstillæg bliver anderledes reguleret end lærernes, idet jo disse sidste i regelen efterhaanden faar en familie at forsørge, noget, som kun undtagelsesvis er tilfældet med lærerinder. I overensstemmelse dermed har mindretallet formet sit subsidiære forslag."

Under samme indstillings afdeling: *Udkast til lov om folkeskolen paa landet* § 23 omhandles læreres godtgjørelse for kosthold og herberge under skoletiden. Paragrafens sidste led lyder:

Lavmaalet kan bestemmes særskilt for lærere og lærerinder. Om dette udtaler kommissionen sig saaledes:

„Hvad angaar størrelsen af den heromhandlede godtgjørelse, antager kommissionen, at der ikke vil findes grund til at fastsætte dens beløb forskjelligt for lærere ved folkeskolens 2den afdeling og ved smaaskolen, hvorimod man tror, at der i overensstemmelse, med hvad der er sædvanligt, bør aabnes adgang til at fastsætte godtgjørelsens beløb forskjelligt for lærere og lærerinder. Men vil man dette, er en udtrykkelig udtalelse herom i loven nu mere paakrævet end tidligere, da bestemmelserne i nedenstaaende lovudkast § 21 ikke giver adgang til at gjøre forskjel paa mandlige og kvindelige lærere ved fastsættelsen af ugeløn og alderstillæg, medens den nugjældende lov af 22de mai 1869 § 4 udtrykkelig aabner adgang hertil.

Et mindretal (Rosing og Ullmann) stemmer mod §'ens sidste led, fordi kvinder efter dets formening tiltrænger ligesaa stor kostholdsgodtgjørelse som mænd. Flertallet antager, at det er i lærerindernes interesse, at forholdet bliver uforandret som hidtil."

Trykfeil og rettelser fra 2det og 3die hefte:

S. 28. linje 1 fra oven staar: Paa Z. Torelius's 70 aarige fødselsdag. Skal være. Paa Z. Topelius's 70 aarige o. s. v.

S. 43. linje 8 fra neden er udeladt følgende replik: *Adv. Schjødt.* »Det væsenlige maatte være at faa en udtalelse fra den extraordinære generalforsamling om, enten bestyrelsen havde handlet rigtig eller ikke rigtig ved ikke at gaa med paa forslaget om protestmøde. En saadan udtalelse vilde man faa klarest og greiest ved at stemme over selve sagen. At foretage valg var ikke nogen klar afgjørelsesmaade, da derved saa let hensynet til personerne kunde gjøre sig gjældende paa det sagliges bekostning. Taleren vilde derfor foreslaa følgende resolution. »Forsamlingen erklærer sig enig med bestyrelsens majoritet i, at der intet protestmøde burde afholdes«.

Indhold: Kvindernes fattigdom (Red.). En protest (af Drude Krog Janson). Præsteværldets aand (af Aasta Hansteen). Bognyt (af N.). Forskjelligt.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 1ste marts 1888. | No. 5.

Kvindeemancipationen i Rusland.

(Slutning fra hefte 2).

Det er paa opdragelsens og undervisningens omraade, at de største fremskridt er skeet. Hvilke vanskeligheder her er overvundet kan blot russere eller de udlændinger, som har opholdt sig meget længe i landet, forstaa. De seire, som er vundet, viser, hvilken uhyre kraft der er i bevægelsen og lover stort for fremtiden.

Det russiske riges umaadelige udstrækning og den spredte beboelse har paa en maade vist sig at være gunstig for sagen. Rusland mangler i en sørgelig grad arbeidere paa det aandelige felt. De talrige landsbyer, spredt ud over dets vide sletter, mangler lærere og læger. Arbeidet for at skaffe kvinder nye erhverv møder her ikke den modstand, som i tæt befolkede lande, som aarlig maa udsende af sin overflod til Amerika. *Zemstvo'en* betaler for uddannelse af læger i den kvindelige medicinske høiskole i St. Petersburg og for lærere i landets forskjellige normalskoler paa betingelse af, at de kvinder, som nyder godt af disse stipendier, ofrer sig i fem aar for det distrikt, som har understøttet dem. Denne mangel paa arbeidere paa det aandelige omraade, tvinger endog staten til at fremme kvindesagen. Man havde et slaaende exempel paa dette under krigen med Tyrkiet, da regjeringen med stor taknemlighed tog imod kvindelige læger inden hæren.

De russiske kvinders moralske og intellektuelle kraft anerkjendes ikke blot af det fremadskridende, men ogsaa af det reaktionære element i det russiske samfund. Og den sidste klasse tar ikke i betænkning at benytte sig af den. Da i 1867 tre damer ansøgte undervisningsministeren grev Tolstoi om at foranstalte universitetsforelæsninger for kvinder, mødte de et bestemt afslag. Men professorerne inden St. Petersburger fakultetet benyttede sig af sin ret til at fore-

læse offentlig og satte ved hjælp af en damekommité, som arrangerede det praktiske, igang et forelæsningskursus, som skjønt det ikke officielt var anerkjendt, i virkeligheden var en institution for kvinder. Disse forelæsninger paahørtes af personer af begge kjøn, men det var kvinderne alene forbeholdt at benytte de tilhørende læseværelser og laboratorierne og erholde examensbevis fra professorerne. Ti aar var ikke gaaet, før den samme minister, som i 1867 havde afvist det omtalte forslag, selv ivrig sluttede sig til planen om at oprette høiere undervisningskurser for kvinder i St. Petersburg. Grev Tolstoi ønskede nemlig at indføre i Rusland sit klassiske system — et dybtgaaende studium af græsk og latin i efterligning af de tyske gymnasier — men da han ikke havde det nødvendige antal lærere, eftersom de unge studerende som regel havde imod at studere de klassiske sprog i den udstrækning, som fordredes, haabede ministeren at faa gjort sin idé populær ved at bringe disse sprog ind som fag i pigeskolerne. Saa blev kvinder indbudt til at studere græsk og latin for at kunne fylde de nye lærerposter. Grev Tolstoi fandt det fra nu af nyttigt, at der var lærde kvinder og blev saaledes en ven istedetfor en fiende af kvinders høiere undervisning.

Den, som har æren af at have taget initiativet i denne bevægelse, er en dame: fru Konradi. I 1866 henvendte hun en skrivelse til medlemmerne af „Foreningen for naturvidenskabelige studiers fremme“, som det aar var samlet i St. Petersburg, hvori hun beder om, at der maa gjøres noget for at skaffe kvinder videnskabelig uddannelse. Hendes anmodning mødtes med den varmeste sympathi, og fra den dag af har de russiske videnskabsmænd med den største iver taget sig af sagen, og følgen er, at nu kan russiske kvinder drive studier ikke blot i St. Petersburg, men ogsaa i Moscow, Kief, Kasan og i det hele i næsten alle byer, hvor der findes universiteter.*)

Universitetskurserne for kvinder aabnedes i 1878. Den første afgangsexamen fandt sted i sommeren 1882, da 99 unge kvinder tog graderne inden den historiske og 64 inden den mathematisk-naturvidenskabelige afdeling. Omtrent 900 kvindelige studenter indskreves det første aar, og antallet øges stadig.

Hvad de russiske stats-pigeskoler, gymnasier som de kaldes, angaar, saa er de langtfra at være fuldkomne. De er indrettede efter

---

*) Marie Zebrikoffs artikel er skrevet i 1883. Siden den tid har der været adskillige omvexlinger. Det har hændt, at regjeringen med engang ved magtbud har stanset saa et, saa et andet kvindekursus, uden at erstatte det. Men i 1887 har en regjeringskommission besluttet at ophæve alle kvindekurserne og istedet grundlægge et universitet for kvinder, hvor undervisningsplanen skal være den samme som ved universiteter for mænd, ligeledes betingelserne for optagelse.

det tydske system (Töchterschulen). Man lærer der russisk, fransk og tysk, regning, lidt naturfag osv., men undervisningen rækker ikke frem til universitetet. Eleverne maa tage privat undervisning for at naa saa langt. For at rette lidt paa manglerne har regjeringen sat igang treaarige pædagogiske kurser. Førend man fik gymnasierne, havde man ikke andre pigeinstituter end pensionater, indrettede efter forbillede af Madame de Maintenon's Maison de Saint Cyr. Undervisningen er her meget overfladisk, og eleverne, som i hele skoletiden er skilt fra sine hjem, forlader skolen uden spor af kjendskab til det virkelige liv. Disse undervisningsanstalter grundedes af Katarina II. Gymnasierne skyldes keiserinde Maria Alexandrovna.

Det er den medicinske høiskole i St. Petersburg, som har givet de russiske kvinder den bedste videnskabelige uddannelse*). Disse kurser sattes igang paa en maade, som er paafaldende for alle, som ikke er kjendt med russiske forhold. En ung dame gav 50,000 rubler for at faa dem igang. Men denne sum var langtfra stor nok, og det vilde have gaaet daarligt med foretagendet, hvis ikke krigsdepartementet havde understøttet sagen. At krigsministeren tager sig af kvindernes lægevidenskabelige uddannelse kan synes underligt, men dette var ikke destomindre en praktisk og vel betænkt handling. Hele den medicinske høiskole for mænd stod allerede tidligere under krigsministerens ledelse, eftersom dens hovedsageligste formaal var at afgive læger til hæren og flaaden. Den havde en stor bygning til sin raadighed, og en del af denne blev overladt til kvindelige studerende.

Regjeringens forsøg var meget ængsteligt, for ikke at sige løierligt. De kvindelige udexaminerede kandidater skulde kaldes „lærde jordemødre", de skulde blot studere fruentimmer- og børnesygdomme, og naar de kom saa langt som til at praktisere som læger, skulde blot kvinder og børn være deres patienter. Men krigsministeren byggede bedre, end han selv vidste.

Professorerne var virkelige videnskabsmænd og kunde ikke finde sig i at holde sig inden de snevre grænser, som var optrukket af regjeringen. Til det treaarige kursus føiede de et fjerde aar og saa et femte, gav et helt og fuldstændigt kursus i medicin, aabnede hospitalerne for eleverne og behandlede kort sagt de kvindelige, som de mandlige studerende. Og Rusland blev tusenfold belønnet. Tyve kvinder, som havde studeret ved det medicinske akademi, fulgte med hæren i krigen og gav beundringsværdige prøver paa mod, dygtighed og selvopofrelse baade paa slagmarken og i hospitalerne.*)

---

*) Førend denne oprettedes, var russiske kvinder, som vilde studere medicin, nødte til at reise til udenlandske universiteter. Den første kvindelige læge, den moderne tid har seet, er amerikanerinden Elisabeth Blackwell, den anden er russerinden Nadiejda Souslova. Hun er datter af en formuende bonde, som skaffede hende midler til at studere i Zürich. De, som er udexaminerede ved udenlandske universiteter, maa, førend de har ret til at praktisere i Rusland, ogsaa underkaste sig en examen hjemme. Frøken Souslova bestod sin examen saa glimrende, at hun forbausede alle de russiske lægevidenskabelige celebriteter. Hun har siden vundet navn som en fremragende læge og har en meget udbredt praksis i St. Petersburg.

Ti aar efter disse medicinske kurser var sat igang, var der i St. Petersburg 52 praktiserende kvindelige læger og i Rusland omkring 250.**)

---

*) I en indberetning fra inspektøren for militærlasaretterne for 18de februar 1878, heder det, „at de i krigen deltagende elever ved lægekurserne for kvinder fremfor alle andre burde belønnes med den hel. Stanislaii ordens 3die klasse med spyd eller andre udmerkelsestegn for den utrolige iver og dygtighed, de har vist i behandligen af de syge saavel i, kirurgisk som i terapeutisk henseende, og at de kvindelige ordonnanslægers opofrende arbeide har vakt alles høieste beundring.“ Eleverne fik ogsaa baade Stanislaii ordens 3die klasse med alt tilbehør og mange andre ordener.

**) Disse medicinske kurser er senere lukkede. Det var pekuniære hensyn, som fordrede nedlægningen, blev der sagt. Aar 1882 blev det forbudt at optage nye elever, og i 1886 sluttede det sidste, det 5te kursus. Den samme regjeringskommission, fra 1887, som har fattet beslutning om oprettelse af det nye kvindeuniversitet har nu ogsaa bestemt, at et medicinsk „institut“ for kvinder skal træde istedetfor de tidligere lægekurser. I *Excelsior* kalender, udgivet af *Finsk Qvinnoförening* 1887 findes en interessant skildring af disse nu afsluttede kursers historie givet af en fordums elev.

Eleverne, fortæller hun, maatte for at optages, ikke være under 20 aar og underkaste sig en temmelig streng optagelsesexamen. De nye elever fik derpaa regler om, hvorledes de havde at forholde sig: de maatte staa under kontrol af en tilsynskommité med chefen for det medico-kirurgiske akademi i spidsen, og det umiddelbare tilsyn med deres opførsel var overladt en inspektrice og hendes medhjelpersker. Eleverne blev det paalagt at berette om alle usædvanligere tildragelser i deres liv, de maatte opføre sig godt, ikke fjerne sig uden tilladelse, ikke bære kortklippet haar m. m. m.

Som bolig fik de kvindelige elever anvist en liden afdeling inden akademiet. Auditorierne havde de fælles med de mandlige studerende, men forelæsningerne holdtes paa forskjellige tider. Naar man gik til og fra auditorierne, var det umuligt at undgaa møder mellem eleverne og studenterne, men inspektricen vaagede strengt over, at de inden akademiet hverken fik tale med eller hilse paa hverandre. Man fortæller, at et medlem af bestyrelsen en dag ved indgangen til akademiet havde truffet paa en kvindelig elev og en student, som ganske rolig havde talt med hinanden, og som var skiltes med ordene: „Farvel saalænge, Kolja!“ „Vi træffes imorgen Vera!“ Denne sørgelige tildragelse an-

I St. Petersburg findes der to skoler til uddannelse af jordemødre og en til uddannelse af sygepleiersker. Der er en teknisk høiskole for kvinder, grundlagt af regjeringen. Et privat selskab har sat igang forskjellige fagskoler for unge piger.

Med hensyn til kvinders ansættelse, saa er der endnu mangfoldige vanskeligheder at bekjæmpe i Rusland. De offentlige folkeskoler er det, som byder kvinderne det største arbeidsfelt. Betalingen er her saa liden, at mænd i regelen søger andre bekjæftigelser. Det er et vanskeligt arbeide og fordrer stor kraft og selvopofrelse. I enkelte afsides dele af Rusland er skolelærerinden de lange vintermaaneder afskaaret fra al forbindelse med den øvrige verden. Hun stræver mange timer om dagen for en kummerlig betaling, ser ingen bøger, tidsskrifter eller aviser, bor i en ussel, uhyggelig stue, spiser daarlig mad og kommer næsten aldrig sammen med folk, som staar paa samme dannelsestrin som hun selv. Og alligevel er der mange dannede unge piger, som ofrer sig for dette kald, og som forstaar at

---

meldtes strax for inspektricen, som øieblikkelig anstillede forhør. I sin beretning til bestyrelsen forklarede hun, at eleven og studenten, som havde talt saa fortrolig med hinanden, havde vist sig at være bror og søster og tilføiede, at trods al den magt, som var tildelt hende, ansaa hun sig alligevel ikke at have ret til at bryde slægtskabsforholdene. Man kunde forøvrigt godt have sparet sig alle disse forsigtighedsregler. De allerfleste af eleverne var kvinder, som havde ventet i aarevis paa at faa kaste sig over videnskabelige studier. De interesserede sig ikke for andet end sin videnskab og sine forelæsninger. Det eneste, som vakte deres uro, var, naar der trak skyer op, som syntes at true deres akademis fremtid. De fandt sig ogsaa taalmodig i den strenge disciplin og den nærgaaende kontrol. Professorerne ved akademiet fulgte ved sine forelæsninger for de kvindelige studerende trods alle paalæg, det samme program, som i sine andre forelæsninger. Dette tilfredsstillede fuldkommen tilhørerindene, det øgede deres energi og opretholdt deres tro paa en lykkeligere fremtid. Men af og til kunde deres lyse sindstemning ombyttes med mørke anelser, naar de fik altfor stærke vidnesbyrd om, at det medicinske forelæsningspensum, de fik, slet ikke var dem officielt tilstaaet, og at det hele i grunden gik for sig i den største hemmelighed. En enkelt tildragelse kan bedre end andet belyse den eiendommelige stilling. Man ventede en dag en af authoriteterne, som vilde paahøre forelæsningerne. Eleverne havde faaet strenge ordre om at iagttage al den etikette, som var forbunden med den ventede høie persons besøg. Midt under forelæsningen i fysiologi ved andet kursus, netop som professoren holdt paa med udførligt at beskrive menneskehjertets bygning og nerver, aabnedes døren, og den ventede person, fulgt af hele overbestyrelsen, traadte ind. Eleverne reiste sig op for at hilse, og professoren stansede midt i sætningen. Men saasnart alle havde indtaget sine pladse, gav den besøgende et tegn med haanden og professoren vedblev: „Og saaledes talte vi om, at kjendskabet til kvindens

holde begeistringen for sit arbeide ilive. Den dygtighed og begavelse for lærerarbeidet, som de russiske kvinder paa denne og saa mange andre maader viser, blir ikke belønnet. De har lov at undervise i almuskolerne og de lavere klasser i pigeskolerne, og de kan være lærerinder i private familier, men høiere maa de ikke aspirere.

De udexaminerede medicinske kandidater blandt kvinderne blir som før fortalt, ogsaa paa alle maader hindret i sin praksis. Paa landet, hvor der ofte ikke er nogen mandlig læge paa mangfoldige miles omkreds, kunde de kvindelige læger være til den største velsignelse for den stakkers almue af begge kjøn; men de maa blot behandle kvinder og børn. En kvinde bestod for en del aar siden en glimrende examen, hvorunder hun lagde for dagen det grundigste kjendskab til øiensygdomme. Men øienlæge maatte hun ikke blive. Der har ogsaa været tilfælde, hvor medicinal-inspektørerne har forbudt apothekere at udlevere efter recepter skrevne af kvindelige læger, og

---

fysiologi er meget vigtigt. For at lære at kjende de forskjellige fruentimmersygdomme, som en dygtig jordemoder maa have studeret, er det nødvendigt at have kundskab om de nerver, som tilhører den kvindelige sfære . . . osv.

Tilhørerinderne stansede med sine optegnelser forbausede over denne mærkelige digression til „den kvindelige sfære“ og kunde ikke skjønne, hvad professoren mente, men neppe var døren lukket efter de besøgende, førend han fortssatte: „Lad os nu gaa tilbage til hjertets nerver“ og uden at afvige fra emnet vedblev han, indtil timen var forbi.

Paa første kursus spilledes samme komedie. Der holdtes forelæsning i botanik. Da de besøgende traadte ind, holdt professoren paa med planternes klassifikation, men gik strax over til at tale om planter anvendelige som medicin ved fruentimmersygdomme osv. og fortsatte saa med at foredrage botanik, saa snart han blev alene med sine elever.

Det ser ud til, at der i det hele har udviklet sig et meget smukt forhold mellem lærere og elever. Professorerne var ligesaa ivrige i at meddele grundig og videnskabelig, som eleverne i at tilegne sig kundskaber. Den fælles opgave var at værne for fare udenifra. „Disse kursers fremtid“ sagde lærerne „er saa uvis, deres nuværende stilling saa vaklende, at ved den mindste anledning fra eders side kan de komme til at nedlægges. I er banebrydere, akademiets fremtid beror paa eder“. Eleverne følte, at de havde ansvar ligeoverfor den kommende generation af kvindelige studerende, og de vaagede selv over, at ikke en plet skulde sættes paa akademiets rygte. — En del af de mandlige studerende greb anledningen til at gjøre nar af kvinderne for deres samvittighedsfuldhed. de kaldte dem „pughester“ og ærgrede sig over, at professorerne satte deres kvindelige medstuderende frem for dem som exempler paa flid og dygtighed, men de allerfleste af studenterne viste agtelse og deltagelse for sine kvindelige kamerater. Med det tredie kursus begyndte arbeidet ved klinikerne. De par første det inden „*Zemstvo*“ er, som har givet stipendier for at faa kvindelige læger.

For endel aar siden blev der gjort anstrengelser for at aabne juridiske embeder for kvinderne. Efter reformerne i retsvæsenet, hvorved der dannedes en advokatstand i Rusland, ansatte man kvinder paa enkelte af de juridiske kontorer. Professorer blev indbudt til at holde juridiske forelæsninger ved kvindekurserne i St. Petersburg, og flere kvinder reiste for at studere retsvidenskab ved udenlandske universiteter. Men regjeringen forbød juristerne at ansætte kvinder paa deres kontorer, og saaledes blev den bevægelse stanset.

Regjeringen ansætter kvinder blot i den Fjerde Section, keiserindens departement, som har med pigegymnasierne og instituterne at gjøre. Kvinder faar ogsaa ansættelse ved jernbane- og telegrafvæsenet. De kvindelige telegrafister har de vanskeligste og daarligst betalte poster.

De russiske universiteter tilsteder ikke kvinder at tage graderne; men videnskabsselskaberne er liberalere end universiteterne. Selskabet for retsvidenskab i St. Petersburg tæller frøken Evreinova, som har taget doktorgraden i Paris, blandt sine medlemmer. Medlemmerne af

---

gange viste patienterne forundring og endel mistillid, naar de kvindelige studenter kom hen til dem, men denne følelse forandredes snart til kjærlighed og hengivenhed. „Hvor længe min kjære frøken blir idag“, kunde man høre en gammel soldat sige, hun lovede at skaffe mig the og sukker. „Min frøken har lovet at skrive et brev for mig til min mand“ — siger en syg kone. De syge forstod snart, at deres „frøkener“ ikke bare betragtede dem som gjenstande for deres studier, men at de ogsaa havde menneskelig medfølelse for dem. Og de protesterede aldrig eller ytrede misfornøielse ved de meget grundige undersøgelser.

Den examen, som afsluttede kurset, bestod kvinderne udmerket, samtidig med at mange af dem paa krigsskuepladsen gav prøve paa sin praktiske dygtighed, førend de endnu havde endt sine studier. For hvert aar strømmede flere og flere elever til akademiet. I august 1882 kom som sædvanlig fra alle dele af Rusland en mængde kvinder, som ønskede at optages, efterat de længe i forveien havde indsendt ansøgninger. Men her ventede dem en sørgelig overraskelse. „Der blir intet lægekursus sat igang i aar“, var det svar, de fik paa sine spørgsmaal. Endel af dem, som blev saaledes skuffede, skyndte sig udenlands, mange begyndte paa andre undervisningskurser, men flere, som var daarlig stillet i økonomisk henseende og var kommet langveis fra til St. Petersburg gik det meget sørgelig.

„Saaledes“, siges der tilsidst, „fik disse kurser, som lovede saa godt en sørgelig epilog. Skal lægekurserne igjen faa nye talsmænd, og skal deres navne æres og agtes saa høit af hver dannet russisk kvinde, som de uforglemmelige navne, som knytter sig til Ruslands første kvindelige lægeakademi?“

det medicinske selskab var heller ikke ræd for at indlade en kvindelig kollega, Nadiejda Skvortzova, anbefalet i de mest anerkjendende udtryk af dr. Charcot, Paris.

For alt literært arbeide blir kvinder betalt ligesaa godt som mænd. Her stilles ingen hindringer for kvinderne, de kan faa udnytte sit talent og tjene penge i forhold til sin dygtighed. Redaktører af politiske aviser eller videnskabelige tidsskrifter kan de imidlertid ikke blive. Da den tidligere omtalte fru Konradi ønskede at udgive det politiske ugeblad „Nediclia“, lagde censuren sig imellem, og hun maatte faa sin mand til at være ansvarlig redaktør, skjønt han paa ingen maade var skikket for stillingen. Pædagogiske tidsskrifter, børneblade og alt som censuren ikke befatter sig med, kan kvinder redigere og udgive. De russiske kvinder tager i det hele ivrig del i journalistiken.

Flere medicinske og fysiologiske artikler og bøger — deriblandt et ypperligt skrift om barnepleie og børns fysiske opdragelse — skyldes kvinder, ogsaa filologiske, historiske, national-økonomiske skrifter m. m.

Efter Turgenjev og Leo Tolstoi er Krestovsky, pseydonymen for fru Nadiejda Zayoutchkovsky, anseet for Ruslands største novellist. Hendes forfatterskab dækker en periode af 30 aar, og det ser ud som om hendes produktivitet og geniale kraft tiltager og ikke aftager med aarene. Hun er blevet sammenlignet med George Eliot. Hun naar ikke denne forfatterinde i dybde og skarpsindighed, men hun overgaar hende i livfuldhed og friskhed. Mange af hendes bedste skildringer har imidlertid ikke kunnet offentliggjøres af politiske grunde. Hun hører til dem, som skaanselløst blotter det russiske samfunds feil; hun elsker sit land, derfor tugter hun.

Dette træk i den russiske karakter, denne selvtugt, som gjenspeiler sig i literaturen, kan støde en snever patriotisme for hodet og blir ofte grund til misforstaaelser, og dog findes der ikke noget sikrere tegn paa fremskridtet. Det betyder, at nationens samvittighed ikke sover, og at der er kræfter oppe, som søger frem efter det høieste ideal af menneskelig fuldkommenhed. Det russiske samfund frembyder ikke den samme ensartethed, som tiltrods for al adskillelse i partier, meninger og klasser, existerer i de fleste stater i Europa og i Amerika. I Rusland kan man ved siden af hinanden se repræsenteret ældgamle forestillinger, meninger fra idag og ideer, som først i en fjern fremtid vil faa borgerret i landet. Ofte hænder det, at der inden en snever familiecirkel er mennesker, som er adskilt fra hinanden ved aarhundreder. Fremskridtsbevægelsen i Rusland kan sammenlignes med en hærs lidelsesfulde marsch gjennem ørkener og sumper, hvor fortroppen er saa langt forud for hovedmassen, at den vanskelig kan faa undsætning fra denne, alligevel gaar den modig frem uden at stanse, om nogen blir igjen paa veien. Alle de talentfulde russiske forfatterinder har samlet sig i denne fortrop. Det reaktionære parti kan ikke rose sig af et eneste kvindenavn af nogen betydning.

Kvindebevægelsen i Rusland udmerker sig i det hele ved sin troskab mod fremskridtsideerne. Det hænder, at man i andre lande kan se kvinder være ivrige for at sikre sig sine egne rettigheder, men samtidig gjøre sig til redskaber for klerikalisme og reaktion. Jesuiterne i Europa har indseet, hvilken hjælp til opretholdelse af gamle fordomme det vil være at faa kvinderne tilstaaet lige rettigheder med mænd, naar de samtidig vil vedblive at underkaste sig ordenens love og forskrifter, og mange af Torierne i England kan neppe siges fri for at støtte kvindernes sag af partiegoisme. I Rusland kan intet reaktionært parti regne paa hjælp af de kvinder, som kjæmper for sit kjøns rettigheder. Russiske kvinder, som er vaagnet til bevidsthed om sin ret til kundskaber, uafhængighed og udvikling, betragter disse goder som midler, hvormed de kan forbedre tilstanden i sit fædreland og tjene den hele menneskeheds sag.

Diskussion.*)

Hendes historie begyndte tidlig, alt i skolen. Foran hende laa læsebøger i tre sprog, Pontoppidans forklaring og meget andet, altsammen for hende lige fremmed og uvedkommende. Det første, som vakte hendes ydre sans og førte synet tilbage til hende selv, var hænderne. De andre børns hænder var barnagtige, famlende, kloddede eller sygelige, hendes styrtes af en indre strøm, som flammed op, strakte sig ud og trak til, der var liv lige ud i fingerspidserne, og naar hun omhyggelig havde vasket blækket af dem, rakte hun dem i veiret, saa de blev hvide og kjølige og lagde sig blødt og spillende om alt, hun tog i. Det var det første af sig selv, hun tog i besiddelse. I speilet mødte hun to store, mørkeblaa øine, som ingenting fortalte hende, men det hændte, at andre øine fæsted sig paa hendes med noget ligesom en forundring, som hun ikke forstod, men beholdt. Saa pludselig som hun stod og gik i dagligdagse omgivelser, kom

---

*) Se: Diskussion af S., »Nylænde« 24de hefte 1887.

henrykkelsen, synet droges opad, udover et fjernt land, ikke vidste hun hvor, men det var der, det drog og vinked. Bevidstheden fik mere at vaage over, hvorledes foden sattes frem, hvorledes hver bevægelse føied sig efter den indre lov, som ikke var givet og lært, men fundet skabt. Sangen laa hende nær og var hendes sprog, ellers var de mange mennesker og de mange ord hende iveien og overflødige, jorden var hendes, hun vilde eie den alene, og der var bare ét ord i sproget, hun rigtig havde tilegnet sig, det lille ord *er*, — det var midtpunktet, hendes indre fæsted sig om, det kan godt siges, hun svor til det. Havde nogen sagt: det du fryder dig ved, er din egen tilværelse, ungdommen, skjønheden, — vilde hun fundet, det var en flau forklaring. Hendes lykke maatte være noget, som svarte til det lille ord, altsaa noget stort udenfor hende selv. Saaledes følte hun det, der var hverken ord eller tanker, kun væsen. Men som tiden gik, blev det anderledes, henrykkelsen blev til rædsel i den store, tause tomhed, den som *er*. Og endelig pinte det angstfulde spørsmaal sig frem: er jeg det eneste, som lever? Da blev hun opmærksom og saa sig om. Her var livet, og det maatte kunne findes, eller rettere sagt, det maatte finde hende. Det gjaldt at berede sig, staa færdig, la den indre skabte lov raade og gjennemtrænge alt fra inderste hjertefold til yderste kjoleflig Men saa kom den store forundring. Det saa ikke ud, som om det, der søgtes, var det skabte, det som *er*, heller ikke det, som gjennem naturlig udfoldelse var vundet, det var tvertom det, som hun foragted, forsmaade. Og skabe sig selv kunde hun ikke. Dommen over hende lød: hun er skarp. Hun! — som af instinkt fjerned alt, der kunde skygge for modtageligheden, lige til den utaalmodige uvillie over den uvittige dom.

Og rædslen voxte ligesom længslen efter at finde det, som var maalet, fuldendelsen, forsvar mod den store rædsel, hun søgte selv, og som hun søgte, begyndte hun at slaa af, føie sig — —

Saa langt gaar hans og hendes historie, som to ligeløbende linier. Og hvad saa mer? — blir det til den gamle mer eller mindre usle historie, — eller staar vi ved en ny forjættelsesrig begyndelse?

o—

Tørre betragtninger.

Fra flere kanter er det bleven fremholdt, at der synes at spores en vis ulyst blandt kvinderne til at gifte sig, og dette omtales endog som en sag, der er af betydning for samfundet. Mon denne ulyst er saa aldeles uberettiget.

Anser samfundet det som en ønskelig ting, at ægteskaber stiftes, saa vilde det ikke synes urimeligt, at det gjorde sit til, for at denne stand blev saa tiltrækkende som muligt, men det er langtfra tilfældet.

Lovgivningen har i tidens løb rettet paa mangt et misforhold for den ugifte kvinde og for enkerne; — efter fattig leilighed kan disse glæde sig ved at besidde adskillige menneskerettigheder, som den gifte kvinde forgjæves sukker efter, ingen forandringer er i aarhundreder foretaget for at lette hendes kaar.

Man fristes til at tro, at samfundet betragter den kvinde, der gifter sig, som en forbryder, der maa straffes eftertrykkelig, andre til et advarende exempel, thi de menneskerettigheder, som den ugifte kvinde lidt efter lidt har opnaaet, fratages hende med en gang, naar vielsen er forbi; hun hensættes i trællekaar ved at berøves den ret, der adskiller det frie menneske fra trællen, nemlig retten til at eie noget, hun umyndiggjøres, hun arbeider sig mangen gang aldeles dødstræt og faar enda høre, at hun ved at gifte sig, har villet undrage sig arbeide, thi det er jo en fastslaaet troesartikel, at hustruen lader sig forsørge af manden.

Har hun som ugift havt en eller anden ansættelse, saa kan man være temmelig sikker paa, at denne bliver hende frataget, naar hun bliver gift, man venter ikke for at se, om hun fremdeles kan gjøre fyldest for sig. Har hun saa til og med været saa uheldig at faa en ægtemand à la Garborgs „Mannfolk", som efter de sidste aars afsløringer maa antages at udgjøre en ret talrig race, saa tror jeg, man maa sige, at maalet er fuldt.

Kan ikke dette være skikket til at vække betænkeligheder hos kvinder, der har faaet øinene op for livets virkelighed? Man maa mere undres over, at der under disse forhold virkelig fremdeles stiftes saa mange ægteskaber.

Som følge af at kvinder saalænge er blevet holdt i uvidenhed om livet og formelig er blevet lurt ind i ægteskabet, er de ulykkelige ægteskabers antal blevet forøget.

Ved at sige, at mange kvinder er blevet lurt eller listet ind i ægteskabet, menes ikke, at de er blevet tvungne til at gifte sig mod sin vilje, tvertimod, de fleste har vist følt sig overmaade lykkelige, ved at forenes med den mand, de holdt af, men der menes, at forældre med en uforstaaelig sorgløshed systematisk holder sine døtre i uvidenhed om ægteskabets væsen og lader dem gifte sig uden at oplyse dem derom.

Skulde disse samme døtre for et par aars tid tiltræde en eller anden post, saa vilde der vist blive undersøgt baade om, hvad der fordredes og om postens eiendomligheder forøvrigt; men naar det gjælder et livsvarigt forhold, da styrter de blindt afsted.

Ønskes der at ægteskaber stiftes, og at ægteskaberne for kvinderne ikke skal medføre altfor megen skuffelse og ulykke, saa bedes forældre om at være lidt mer samvittighedsfulde, og samfundet om, at det lader den gifte kvinde beholde de menneskerettigheder, hun som ugift kvinde har havt.

—a.

Forskjelligt.

Onsdag den 15de februar holdtes møde i N. K. F. Formanden frk. Anna Bugge oplæste et brev fra Dansk kvindesamfund til bestyrelsen i N. K. F., indeholdende forslag om at sende fællesrepræsentant fra Danmark, Sverige og Norge, til kvindekongressen i Washington. Formanden underrettede derpaa forsamlingen om, at N. K. F.'s bestyrelse først havde indhentet kvindestemmeretsforeningens mening om sagen, da det var sidstnævnte forening, som havde sat igang subskription for at faa planen om repræsentation realiseret. Derpaa oplæstes en skrivelse fra denne forenings formand, hvori udtaltes, at medlemmerne ikke havde fundet forslaget om fælles nordisk repræsentation antageligt, da der tidligere ikke havde fundet synderlig samvirken sted mellem de tre landes kvindeforeninger, samt at de fandt der var liden udsigt til at kunne faa udsendt en delegeret direkte fra Norge, men at de havde haab om ved henvendelse, at faa en i New-York boende, for kvindesagen meget interesseret dame, fru S. Magelssen Groth, til at repræsentere dem. De vilde opfordre N. K. F. til at slutte sig sammen med dem om denne repræsentant.

Derefter fulgte endel diskussion, hvis resultat blev, at forslaget om fælles nordisk repræsentation forkastedes. De tilstedeværende stillede en opfordring til N. K. F.'s bestyrelse om, at gjøre fornyede anstrengelser for inden en vis tid at faa saa stort bidrag tegnet, at en repræsentant kunde udsendes direkte fra Norge; lykkedes ikke dette, var man særledes villig til at slutte sig sammen med stemmeretsforeningen om den foreslaaede repræsentant.

Vi kan oplyse om, at de bidrag som nu er tegnet, netop udgjør en passende sum til, at en i New-York boende delegeret kan faa sine reiseomkostninger dækket. Da den fastsatte termin var udløbet, henvendte man sig derfor til fru Magelssen Groth, med forespørgsel om hun vilde være de nævnte foreningers repræsentant ved kongressen. Den 29de febr. indløb der pr. telegraf svar, hvori hun erklærer sig villig til at paatage sig dette hverv.

Til indeværende storthing er af prof. dr. F. Hagerup indleveret forslag til lov om ægtefællers arveret, m. v. vedtaget til fremsættelse af H. E. Berner. —

Lovudkastet er saalydende:

Første afsnit.

Efternævnte bestemmelser i lov om arv af 31te juli 1854 skal herefter lyde som følger:

§ 28.

Foruden de arveberettigede slægtninge har ogsaa gjenlevende ægtefælle ret til at tage arv, efter følgende regler:

a. Hvis der er livsarvinger efter den afdøde, faar den længstlevende en fjerdedel af den efterladte formue.

b. Efterlader den afdøde ikke livsarvinger, men slægtninge i ret opstigende linie eller sødskende, faar ægtefællen en halvdel af den efterladte formue.

c. I alle andre tilfælde faar ægtefællen den afdødes hele bo.

Den arveret, som ovenfor er tilsagt en gjenlevende ægtefælle, fortabes ved skilsmisse saavelsom, naar ægtefællerne ifølge dertil erhvervet bevilling lever adskilte i henseende til bord og seng.

§ 33.

Arveladerens livsarvinger og arveberettigede ægtefælle har ret til en vis del af den efterladte formue (pligtdel), fra hvilken arveladeren ikke udenfor de i § 70 omhandlede tilfælde kan udelukke dem.

Hustru, som lever i ægteskab, kan ikke uden mandens samtykke ved testament gjøre forandring i den arveret, som efter loven tilkommer hendes livsarvinger.

§ 34.

Pligtdelen skal for livsarvingers vedkommende udgjøre $^3/_4$ af deres arvelod, for ægtefællens vedkommende i det § 28 a omhandlede tilfælde den hele arvelod, i alle andre tilfælde en trediedel af det hele bo.

§ 70.

Livsarvinger, der har fyldt femten aar, samt ægtefælle kan udelukkes fra deres pligtdel, naar de har fornærmet arveladeren paa ære, frihed, legeme eller helbred, saaledes at den for forbrydelse i kriminalloven bestemte straf mindst er strafarbeide i 5te grad, eller naar de, uagtet det var dem muligt, har undladt at komme arveladeren til hjælp i overhængende fare for liv eller helbred eller ladet arveladeren mangle det nødvendige i tilfælde af trang. Derhos skal en arvelader kunne udelukke sin ægtefælle fra pligtdelen, naar denne har fremkaldt ægteskabet ved tvang eller svig eller under saadanne omstændigheder, at den anden ægtefælle af den grund vilde have været berettiget til at forlange ægteskabet opløst, enten har forladt ægtefællen eller gjort sig skyldig i ægteskabsbrud.

Den, som af nogen i nærværende paragraf omhandlet aarsag fra pligtdelen vil udelukke livsarving eller ægtefælle, har derom at efterlade sig udtrykkelig bestemmelse med angivelse af den grund, som dertil har bevæget ham, og med iagttagelse af de for testamenters oprettelse foreskrevne former.

Andet afsnit.

§ 1.

Den i lov om efterlevende ægtefælles adgang til at hensidde i uskiftet bo m. v. af 30te juli 1851 § 11 omhandlede fremgangsmaade skal være anvendelig i ethvert tilfælde, hvor et bo skal skiftes mellem en efterlevende ægtefælle, der er ansvarlig for boets hele gjæld, og først afdødes arvinger.

§ 2.

Er der ved et skifte, der foregaar paa den i forrige paragraf omhandlede maade, særlig grund til at befrygte, at den gjenlevende ægtefælle, medens skiftet varer, vil forrykke boets tilstand, kan skifteretten enten af egen drift eller ifølge opfordring af arvingerne eller disses værger fratage ægtefællen raadigheden over boet, hvilken isaafald, medens skiftet varer, udøves af skifteretten.

§ 3.

I ethvert tilfælde, hvor ikke enten kreditorernes rettigheder eller reglerne om odelsret derfor maatte være til hinder, skal en gjenlevende ægtefælle, der skifter med den førstafdødes arvinger, være berettiget til at beholde boets samtlige gjenstande eller udtage hvilkesomhelst enkelte gjenstande af boet uden hensyn til, om disses værdi overstiger ægtefællens boeslod eller arvelod, saafremt han eller hun er villig til i fornødent fald at fyldestgjøre medarvingerne for disses arvelodder med rede penge. I tilfælde af tvist om de saaledes udtagne gjenstandes værdi, bliver denne at bestemme ved et paa den gjenlevende ægtefælles bekostning optaget skjøn af uvillige mænd.

Bygdø den 4de februar 1888.

F. Hagerup.

Vedtages til fremsættelse.

H. E. Berner.

Forslaget er ledsaget af udførlige motiver, tidligere aftrykt som afhandling i retstidenden for 1887, samt af en skrivelse til hr. H. E. Berner, som vi i et senere nummer af vort blad skal hidsætte.

Hr. V. Ullmann og hr. redaktør L. Holst har for odelsthinget fremsat forslag til lov om separation og skilsmisse, saalydende:

Til odelsthinget.

Da de nuværende bestemmelser om separation og skilsmisse paa det klareste har vist sig ikke at kunne gjøre fyldest til fremme af et sædeligt liv og ægteskabelig lykke, og da der under den nuværende lovgivning ofte har opstaaet forhold, der ligefrem har været til børnenes skade i moralsk henseende, tillader vi os at fremsætte følgende forslag for odelsthinget.

Lov
om separation og skilsmisse.

§ 1.

Bevilling til separation og skilsmisse kan meddeles af kongen efter ansøgning af en af ægtefællerne eller af begge. Er begge enige om at forlange separation, bliver bevilling at give, selv om ingen grunde for separationen angives.

§ 2.

For at separation skal kunne finde sted bør mæglingsforsøg være anstillet enten af parternes sjælesørger eller af den borgerlige øvrighed. Valget mellem disse staar ægtefællerne frit; kan de ikke enes herom, bør henvendelse finde sted til begge.

§ 3.

Separationstiden fastsættes til ét aar, efter hvilken tid bevilling til endelig opløsning af ægteskabet meddeles, forsaavidt dette forlanges af en af parterne eller af begge, og forsaavidt de i denne tid har levet afsondret fra hinanden.

§ 4.

Spørgsmaalet om ordningen af de økonomiske forhold, samt om hvilken af parterne børnene skal følge, eller hvorledes de i tilfælde skal fordeles mellem ægtefællerne afgjøres, saafremt ægtefællerne ikke er enige derom, af et skjøn, bestaaende af syv personer, hvoraf ægtefællerne hver vælger to, medens de tre opnævnes af det offentlige.

§ 5.

Reglerne for de offentlige skjønsmænds opnævnelse gives af kongen.

§ 6.

Overenskomster eller skjøn om de i § 4 nævnte forhold indføres i notarialprotokollen.

§ 7.

De tidligere lovbestemmelser om separation og skilsmisse ophæves, saavidt de kommer i strid med denne lov.

Kristiania den 15de februar 1888.

I ærbødighed

L. Holst. V. Ullmann.

Fire damer: *Frk. Marie Holst*, *frk. Louise Qvam*, *frk. Louise Ramm* og *frk. Marie Spångberg* har paabegyndt det medicinske studium ved Kristiania universitet.

Indhold: Kvindeemancipationen i Rusland (Red.). Diskussion (af o—). Tørre betragtninger (af —a). Forskjelligt.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 15de marts 1888. | No. 6.

De praktiske reformer.

Det mest brændende spørgsmaal for tiden er vel sædelighedssagen. Da denne sag ogsaa angaar kvinderne, mener man, at den maa høre ind under kvindesagen. Jeg tror, der hersker adskillig uklarhed i begreberne med hensyn til forholdet mellem et spørgsmaal som sædelighedssagen paa den ene side og kvindesag og kvindesagsforening paa den anden side. Kvindesagens venner og kvindesagens fiender har i den skjønneste endrægtighed stræ vet for at faa disse „sager“ blandet sammen og for at faa kvindesagens bærer her i landet, kvindesagsforeningen, til i sædelighedsspørgsmaalene at tage sit parti og arbeide for det parti. Efter min opfatning er det, at en sag angaar kvinderne, ikke det samme, som at den er kvindesag. Selv om — som her — meget af det praktiske arbeide, der maa til for sædelighedssagen, falder sammen med noget af kvindesagens program, saa er det alligevel ingen grund til, at kvindesagsarbeidet skal optræde som sædelighedskamp og omvendt. Det vilde bare være at seile under falsk flag for dem begge to. Sædelighedssagen er i eminent forstand et personligt spørgsmaal, og jeg synes, det er en — forresten meget forklarlig — synkverving, naar man vil gjøre gjældende, at en kvindesagsforening skal skyve „de smaa praktiske ting“, ned i anden række for at kaste sig ind i diskussionen om denne sag og lignende „aandelige spørgsmaal“ *). En kvindesagsforenings opgave er netop at arbeide for de praktiske ting — *fordi det er de praktiske ting, som danner den nødvendige grundvold og betingelse for den personlige frigjørelse.*

---

*) Fru Nielsens indledningsforedrag ved den extraordinære generalforsamling. »Nylænde« 3die hefte 1888.

Ingen tviler paa, at man jo for at faa sin personlighed udviklet og fri i sin udvikling, maa anvende personligt, aandeligt arbeide. Men dette arbeide maa hver enkelt kvinde selv præstere; her kan ingen kvindesagsforening komme og løfte byrden af hendes skuldre. Jeg ser saa ofte den mening fremsat, at det er en slags kollektiv personlighed, de særlig kvindelige evner og kræfter, som gjennem kvindesagen skal hjælpes frem til at kunne gjøre sig gjældende. Denne opfatning tror jeg er baade snæver og grund og vil ganske vist føre til reaktion. Det er ikke det særlig kvindelige i os, som gjennem dette arbeide skal frigjøres, det er det menneskelige; det er ikke som kvinder, vi kræver respekt og rettigheder, det er som mennesker. Og disse menneskerettigheder, som vi kræver, disse smaa praktiske ting, som er den nødvendige grundvold for det personlige frigjørelsesarbeide, de er *lige nødvendige for alle;* her kommer det kollektive; her staar den enkelte magtesløs; her kan alle slutte sig sammen for i fællesskab at skaffe sig det fælles behov. Og her har altsaa de, som føler dette behov, sluttet sig sammen og dannet kvindesagsforeningen; det er disse praktiske ting, som er dens raison d'être; naar de er opnaaede, er foreningen overflødig, og det at gjøre sig selv overflødig, er dens nærmeste maal. Nu, dertil er der desværre høit op og langt frem. Men did skal vi; her gjælder det at lægge arbeide paa og ikke sprede sig for meget med de personlige spørgsmaal. Begrænsning er styrke; det er en sandhed, som ikke hører ind under de bekjendte dr. Stokmanske, der ikke lever mer end 20—30 aar. Og at gjøre kvinderne økonomisk bedre stillede, skaffe de gifte kvinder eiendomsret og myndighed, skaffe dem stemmeret, der opfylder de gjældende stemmeretsbetingelser — det er saamen baade meget nok og vanskeligt nok, her er plads for tale og handling — og anstrengt tænkning med.

Det er her kanske nødvendigt, at jeg gjør en reservation. Naar jeg i denne forbindelse taler om kvindesag, saa mener jeg det i dette ords trangeste forstand — som kvindesagsstræv. Det er ikke engang min mening, at ikke N. K. F.s medlemmer skulle kunne diskutere denne sag inden foreningen; men gjør de det, bør det være som mænd og kvinder, der har interesse for sagen selv, ikke specielt som medlemmer af kvindesagsforeningen med pretention paa, at hvad der her ytres, skal være kvindernes og kvindesagens ultimatum. Qva kvindesagsforening tror jeg N. K. F. bør holde sig indenfor sine egne maal.

Og specielt hvad sædelighedssagen angaar, er det mig en gaade, at nogen kan være blind for, at arbeidet for de praktiske ting ikke alene er det eneste kvindesagen qva kvindesag kan udrette for den, men at det ogsaa er det tjenligste, det i virkeligheden mest direkte. Først naar kvindesagens praktiske program er klaret, kan der efter min mening blive tale om, at vi kan faa en renere moral paa det sædelige omraade; først da kan man vente, at kvinderne skal tabe den mangel paa selvrespekt, der saa ofte karakteriserer dem i deres forhold til ægteskab og sædelighed, og først naar kvinderne paa dette gebet har faaet respekt for sig selv, kan man vente, at mændene skal faa den fulde respekt for dem. Garborg formulerede i sin artikel i „Nyt Tidsskrift“ mod prof. Petersen sit krav til kvinderne saaledes: „Vi vil have voksne, fornuftige kvinder, som ved besked, og som *beslutter* over sit liv.“ Akkurat dette er ogsaa kvindesagsforeningens opgave: den skal skaffe kvinderne den selvstændighed, som sætter dem istand til at vælge og beslutte over sit liv, uden at behøve at ligge under for ynkelige bihensyn; men den skal ikke tage bestemmelsen for dem paa forhaand og lade selvstændigheden komme bagefter.

Anna Bugge.

Kvindesag og sædelighed.

Det er en gammel og anerkjendt sats, at al sædelig fornyelse, al grundig reform af samfundet maa begynde i og med familien, da denne danner grundlaget for samfundnt, saavel i fysisk som aandelig henseende. Til støtte for denne opfatning, der dog neppe vil støde paa nogen alvorlig modsigelse, kunde jeg citere to saa forskjellige forfattere som biskop Martensen og Stuart Mill; den sidstnævnte udtaler ligefrem i sin berømte bog „kvindernes underkuelse“, at samfundets sædelige gjenfødelse ikke kan begynde, før familielivet er grundig reformeret. Herved anvises emancipationsarbeidet det første og — jeg vover at tilføie det — det vigtigste maal for sin stræben; thi er det saa, at familien er samfundets grundlag, er det klart, at de seire, som vindes her, faar en større og mere indgribende betydning end for den alene.

Grundlaget for familien dannes nu atter af ægteskabet. Som regel vil det gjælde, at slig dette er, slig vil ogsaa hin blive; hvor forholdet mellem ægtefællerne ikke svarer til sin bestemmelse, vil familien aldrig kunne opfylde sin sande opgave. For at denne skal kunne realiseres, maa der opstilles flere forskjellige fordringer, men den vigtigste af alle, den, hvorved de øvrige først faar sin rette betydning og værd, er sædelig renhed *før* ægteskabet og ubrødelig troskab *efter* dette. Denne fordrings rigtighed indrømmes ogsaa af alle, naar det gjælder kvinder, men ganske anderledes lyder meningerne ligeoverfor manden, og kvinderne er her ikke de siste til at gaa paa akkord.

Det er en sørgelig kjendsgjerning, at de allerfleste kvinder ikke alene ikke *kræver* sædelig renhed hos den mand, til hvem de knytter sig og sin livslykke, men ikke engang *bryr sig om* at finde den. Dette er en feil i moralitetsbegrebet, der er af saa stor vigtighed, at man vanskelig kan vurdere det arbeide høit nok, som søger at rette herpaa.

Uden at indlade mig nærmere paa de moralske og fysiske bevæggrunde, som maatte paabyde enhver kvinde at kræve denne renhed, grunde, som saa ofte med kraft og dygtighed er fremholdte fra de forskjelligste hold, og som kanske Bjørnstjerne Bjørnson har givet det mest tiltalende og geniale udtryk i sit foredrag „engifte og mangegifte“, skal jeg kun nævne en eneste ting, som jeg synes maatte være tilstrækkelig til at fremkalde kravet herpaa hos de aller fleste kvinder: finfølelsen.

Jeg har ofte hørt den paastand fremsat, at kvinderne skulde være mere fintfølende end mændene, men heri kan jeg aldeles ikke være enig. Der er vel ikke noget forhold, hvori det kommer mere an paa finfølelsen end i det ægteskabelige, men netop her er det, kvinden staar tilbage. Det er sjælden, at en mand af de saakaldte bedre samfundsklasser indgaar ægteskab med en kvinde, der ikke har ført et uberygtet liv, mens kvinderne ingen betænkelighed nærer ved at kaste sig i armene paa en mand uden engang at spøre efter, hvordan hans foregaaende liv har været, ja, ofte kunde man næsten fristes til at paastaa, at den mand har lettest for at blive gift, som har ført det mest udsvævende ungdomsliv. Hvilken grad af finfølelse, af selvagtelse maa den kvinde eie, som hengiver sig for hele livet til en mand, om hvem hun med sikkerhed eller i hvert fald høi grad af sandsynlighed ved, at han har staaet i det mest intime forhold til mangfoldige andre? Og hvilken garanti har hun for, at han skal vise sig trofast mod hende? Jeg tror, at man kan vædde en mod hundre paa, at den, som uden grundig og ærlig renselse fra kloakens smuds træder ind i ægteskabet, tidlig eller sent vil falde tilbage i den igjen; men gjør han det, da har han skjændet ægteskabet og menneskets beste og reneste følelser, da er familjelivet rystet i sin grundvold, og *det* vil ikke undlade at vise sine fordærvelige følger for hele samfundet.

Jeg mener saaledes, at sædelighedssagen er en samfundssag af første rang, som det vel kunde være værd at ofre sin tid og sine kræfter, men jeg mener især, at den i første række er en kvindesag. Den vigtigste opgave for kvindesagens forkjæmpere maa nemlig være at vække og styrke kvindens selvfølelse; det er af den, alt andet skal udvikle sig som ligefremme konsekvenser. Men gives der vel noget, som haaner og nedbryder kvindens følelse af eget værd slig som mandens snart sagt *ret* til at begaa usædelighed? Kvinden giver manden *alt* for maaske at se det ofret til en uværdig, der ved sit tidligere og efterfølgende liv fornægter sin vigtigste sædelig-moralske forpligtelse ligeoverfor hende, uden at andre kvinder, uden at samfundet knuser denne mand under sin foragt! Kan man undre sig over, at kvinden taber troen paa sig selv og sin ret til at have egen mening og vilje, naar hun ser sine helligste følelser krænkede paa en slig maade?

Her er det vanskeligste punkt for kvindeemancipationen, her maa det kraftigste arbeide lægges! Thi først naar kvindens selvfølelse er vakt, naar hun er kommen til fuld forstaaelse af, at hun er et menneske saavel som manden med pligter og rettigheder som saadant, først da kan vi vente, at se emancipationsarbeidet bære frugt; men saalænge manden kan leve et usædeligt liv, uden at forspilde udsigten til et hæderligt ægteskab og til sine medborgeres agtelse, saa længe kan ligeberettigelse ikke indtræde mellem kjønnene, og saa længe kan kvinden ikke haabe eller vente at slippe undaf mandens tyrani. Man kan længe nok ved erhvervelse af stemmeret og andre borgerlige rettigheder søge at stille kvinden paa lige fod med manden, man vil dog aldrig opnaa maalet, saa længe manden ustraffet kan krænke kvindens følelse af værdighed som menneske og kvinde.

Det var kampen for denne følelse, som Geijerstam skildrede os med de mørkeste farver, som „det täcka könets kamp mot de otäcka karane“, og hvoraf han spaaede os de fordærveligste følger i fremtiden. Jeg tror imidlerlid ikke at sige formeget, naar jeg paastaar, at han tager grundig feil. For saa vidt nemlig, som kvindens krav skulde virke til skade for samfundet, maatte de gaa ud paa at bibringe manden en endnu større demoralisation paa dette omraade, end han allerede er i besiddelse af, men det er saa langt derfra, at meget mere hendes arbeide her søger at *hæve* manden til en ligesaa ren sædelighedsbetragtning som den, hun selv har; naar hun imidlertid herved kommer i modsætning til enkelte af det andet kjøn, er det ikke, fordi de hører til „det otäcka könet“, men fordi de *i sig selv* er „otäcka“.

I dette punkt har imidlertid kvindesagen hertillands svigtet sin opgave, idet den har gjort overmaade lidet for at hæve og styrke kvindernes sædelige begreber Andensteds forholder sagen sig anderledes. I Danmark har Dansk kvindesamfund optaget sædelighedssagen til behandling, hvilket, som bekjendt, har fremkaldt stærk bevægelse og en hel literær feide dernede, og hvis man tør slutte af Strindbergs bøger og Geijerstams foredrag, maa bevægelsen inden emancipationens tilhængere i Sverige og Finland være endnu kraftigere og mere udbredt. Hos os har man hidtil samvittighedsfuldt holdt sig tilbage, og uagtet sædelighedssagen har skudt en forbausende kraftig væxt her hjemme i de par sidste aar, kan kvindesagsforeningen ingenlunde tillægge sig nogen fortjeneste deraf; denne fremgang skriver sig tvertimod fra bohêmens optræden.

Nu er det aldeles ikke min mening, at kvindesagsforeningen skal optræde som en slags underafdeling af den her i byen virkende sædelighedsforening; dertil har kvindesagsforeningen heller ikke hverken tilstrækkelige kræfler i sin midte eller den fornødne indflydelse og økonomiske evne; men jeg vil, at den i erkjendelse af den overordentlige betydning, moral og sædelighed har for samfundet i det hele og især for foreningens formaal, af al magt skal stræbe efter at aabne kvindernes øine for, hvad det her gjælder. Kvinden skal bringes til fuld forstaaelse af, at naar den sædelige fordærvelse er saa stor, som den er, er det ikke alene, fordi manden er usædelig, men ogsaa fordi kvinden ikke er sædelig *nok*, idet sædelighed foruden de krav, man stiller til sig selv, ogsaa indbefatter de, man stiller til andre.

Derfor maa kvindesagsforeningen klart og tydelig optage hanskemoralen paa sit program og arbeide for dens udbredelse og tilegnelse blandt kvinderne, og jeg har den tro til disse, at det ikke vil blive noget uoverkommeligt arbeide. Foreningen er desuden for nærværende i den heldige stilling, i sin bestyrelse at have en almindelig anseet og dygtig læge, som i foredrag og diskussioner kan give uvurderlige bidrag til denne sags belysning, og jeg føler mig overbevist om, at han ikke vil undslaa sig for at yde sin hjælp, naar der inden foreningen er et tydeligt ønske i den retning tilstede.

En følge af at foreningen sætter hanskemoralen paa sit program vil være. at den griber enhver gunstig leilighed til at hævde og præcisere kvindens retfærdige sædelighedskrav. Nu kan der vistnok gjøre sig forskjellige meninger gjældende om, naar leiligheden er gunstig, men som hovedregel kan man vel sige, at det er, naar der offentlig fremsættes anskuelser, som staar i strid med foreningens. En saadan leilighed indtraf fornylig, og det var med beklagelse jeg saa, at foreningen lod de gode chanser, den frembød. gaa ubenyttede forbi.

Den lære, der fremsattes paa de Geijerstam-Garborgske diskussionsmøder, har havt og har trods alle forsikringer om det modsatte en meget vidtrækkende betydning, selv om de ikke „betegner begyndelsen af en ny tidsregning;“ man maa ikke tro, at saadant kan siges omtrent uimodsagt uden at øve sin virkning. Men den indignation, som den fremkaldte hos alle fornuftige mennesker, vilde sikret en kraftig og bestemt optræden af kvindesagsforeningen en saa høi grad af sympathi, som billigvis kunde ventes, og som i hvert fald vistnok ikke paa længe vil frembyde sig. Desuden blev der, især paa det

første af hine møder, fremsat saa voldsomme angreb paa kvinden og kvindesagen, at jeg ikke kan forstaa den af bestyrelsen fattede og af foreningens majoritet godkjendte beslutning om at lade, som om intet var hændt.

Intet af alle de argumenter, jeg har seet eller hørt fremførte, har nemlig kunnet overbevise mig om, at det stemmer med en forenings interesse at modtage de groveste beskyldninger og angreb i taushed; og selv om dette maaske kunde siges om en forening, der kjæmpede for en inden samfundet almindelig anerkjendt og velseet sag, saa kan det visselig ikke anvendes paa kvindesagsforeningen, som endnu har saa mange og mægtige modstandere; enhver uimodsagt beskyldning vil atter og atter af modstanderne blive anvendt mod den.

Heller ikke tror jeg, man gjør ret i at ringeagte eller se ned paa sine modstandere, saasnart de møder op med argumenter. Det er gjentagende bleven sagt, at de angreb og beskyldninger, som fremførtes paa hine møder, var for ubetydelige og laa for lavt til at fortjene svar. Jeg erindrer, at Geijerstam svarede Ullmann paa hans kraftige protest mod de af ham (G.) fremsatte paastande, at han af *princip* aldrig svarede en mand, som stod frem og paastod om sig selv, at han var ren, og det slog mig strax, hvor taabelig og fuld af falsk overlegenhed en slig ytring var; thi der er ingen sag saa god, at den ikke trænger forsvar, naar den bliver angreben, og der er heller ikke nogen forsvarer, som er for god til at føre en god sag, er end angriberen aldrig saa slet.

Skjønt jeg nu vistnok mener, at kvindesagsforeningen har ladet en gunstig leilighed til at fremme kvindens sag gaa fra sig, tror jeg dog ingenlunde, at derfor alt er tabt. Har end bohêmens paastande bragt enkelte til at gaa med paa, at kvindesagen er „noget nonsens“, saa har de sikkert overbevist mange flere om, at de selv er noget endda værre, og det vil altid komme os tilgode. Adgangen staar nu som før foreningen aaben til at tage fat paa det arbeide, som kan bringe kvindesagen det længste og vanskeligste skridt fremad, og om hvilket jeg vover at paastaa, at jo længere den nøler dermed, desto længere vil det vare, før den naar sit maal.

Jeg afslutter disse bemærkninger med den erklæring, at jeg er fuldkommen paa det rene med, at modarbeidelsen af usædeligheden paa det her antydede moralske og sædelige grundlag ikke vil møde anerkjendelse hos mange udenforstaaende. Af vore principielle modstandere kan vi naturligvis vente os alt andet, men vi vil snart erfare, at vi ikke engang kan vente understøttelse af dem, som ved enhver leilighed behager sig i at kalde sig samfundets moralske og sædelige støtter. Det mærkeligste er dog, at vi heller ikke vil finde den hos

dem, som ifølge selve sit kald og sin gjerning skulde synes at maatte være vore selvskrevne forbundsfæller: præsterne. Vi har seet, at en bekjendt præst i „Morgenbladet" har angrebet Bjørnson, fordi han i sit foredrag „engifte og mangegifte" har glemt at tage theologien med, og vi har seet ham fremsætte den paastand, at foredraget af den grund var ganske betydningsløst og uden nytte for øiemedet, ja, at det vel egentlig, alt vel betænkt, var ligefrem forkasteligt og skadeligt! Hvad kan saa vi almindelige dødelige vente os?

Men ligesaalidt som det for min egen skyld vil vække noget mismod hos mig at høre disse mennesker nedsætte vort arbeide, ligesaalidt vil det vække min sorg at se enkelte, der er bange for at „vække anstød", trække sig tilbage fra foreningen; thi de tvivlsomme tilhængere, den derved taber, vil blive mere end erstattede ved den seirrige kraft, der ligger i selve arbeidet for det sande og gode. Og skulde der end, hvad vistnok kunde være tænkeligt, vise sig en øieblikkelig nedgang i medlemsantallet, saa vil jeg med trøstigt mod minde om vor store digters ord:

Gaar støtterne istykker,
og vennerne faar nykker,
saa sker det blot,
fordi du godt
kan gaa foruden krykker.

Kristiania i mars 1888.

Sc.

E. S. Nærværende stykke var færdigskrevet, da sidste hæfte af „Nylænde" udkom, men de deri af redaktionen og fru Janson fremsatte anskuelser har ikke formaaet at bringe mig til, at forandre min opfatning af, hvad der er en kvindesagsforenings første og vigtigste opgave. Det er netop „det store menneskelige grundforhold", som foreningen efter min mening hidtil har tabt alt for meget af sigte. Arbeidet for de praktiske formaal er gavnligt og nødvendigt, ingen skal villigere, end jeg, indrømme det, men det er paa sagens nuværende standpunkt ikke *det nødvendigste.*

Fru Jansons „protest" er vel egnet til at fremkalde en hel række „kontraprotester", men jeg skal for nærværende, alene fæste mig ved følgende sætning: „man fik et fortvivlet indtryk af, at al denne sædelighedssnak førte hele ungdommen til at gaa i hundene". Det er det samme, vi her hjemme har hørt gjentaget saa ofte, at det paa visse hold er bleven et helt trosdogme. Hører ogsaa fru Janson til dem, som tror, at opmuntring til sædelighed, fremkalder usædelighed, hører hun ogsaa til dem, som mener, at arbeidet for det gode er særlig skikket til at fremme det slette? Tror f. ex. virkelig fru Janson, at arbeidet for totalafholdssagen er en mægtig forbundsfælle af drukkenskabslasten?

Sc.

Samme arbeide, samme løn!

Kristiania lærerindeforenings forestilling til storthinget angaaende lærerindernes krav paa ligestilling i lønningsvilkaar med skolens lærere er saalydende:

Til storthinget!

I § 24 i den kgl. skolekommissions udkast til lov om folkeskolen i kjøbstæderne har kommissionen efter at have fastsat bestemmelser angaaende et lønningsregulativ for lærere og lærerinder tilføiet følgende ord: „Regulativets bestemmelser kan affattes særskilt for lærere og lærerinder“.

En minoritet inden kommissionen kan imidlertid ikke være enig i, at der gives adgang til at affatte regulativets bestemmelser særskilt for lærere og lærerinder og fremholder paa det sterkeste, *„at det samme arbeide skal have den samme løn uden hensyn til vedkommendes kjøn“*.

Det er til denne minoritets udtalelse inden den kgl. skolekommission, at Kristiania lærerindeforening paa det varmeste slutter sig, idet foreningen herved vover at fremføre lærerindernes krav paa ligestilling i lønningsvilkaar med skolens lærere. Og da det foreliggende lovudkast, som man vil se, punkt for punkt opstiller de samme fordringer til lærerinder som til lærere, de samme fordringer med ensyn til uddannelse, arbeide, ansvar osv., bliver ogsaa formentlig dette krav fuldt ud berettiget. Det maa dog være arbeidet selv, dets værd og byrde, som skal betales, og intet andet. Og foreningen skal fremholde, at det maa opfattes som en bestemt krænkelse, naar det samme arbeide ikke skal opnaa den samme løn, en krænkelse mod dem, som giver sit arbeide.

Læser imidlertid lærerinder — som ofte er tilfældet — færre timer i skolen end lærere, vil selvfølgelig deres løn blive mindre, men dog alene i forhold til timetallet, idet der formentlig maa gaaes ud fra den samme grundløn, fastsat for et bestemt antal timer. Naar endvidere lønningsregulativet, som i § 24 foreslaaet, fastsætter alderstillæg, skal foreningen bemerke, at disse vel maa være at betragte mere som et bidrag, samfundet yder til familieforsørgelsen, end som en løn. Arbeidet selv kan nemlig ikke antagelig med nogen grund værdsættes høiere, fordi arbeideren bliver gammel. Man kan derfor ogsaa med hensyn til alderstillæg med kommissionens minoritet indrømme, at regulativets bestemmelser om disse kan affattes forskjellig for lærere og lærerinder, forsaavidt som lærere har familie at forsørge. Dog maa foreningen bestemt fremholde, at retfærdighed da kræver, at ogsaa lærerinder, i tilfælde af at de staar som forsørgere, faar anledning til at nyde godt af disse tillæg i samme grad som lærere.

Som det af lovudkastet vil sees, har den kgl. skolekommission ikke paa noget punkt benegtet lærerindernes ret til ligestilling med skolens lærere. Den har tvertimod punkt for punkt fastsat fuld ligestilling. Lærere og lærerinder faar — det hele lovudkast igjennem — jevnt dele saavel pligter som rettigheder. Naar imidlertid kommissionens majoritet med hensyn til lønningsvilkaaret tillader, at kommunerne giver lærerinderne ringere løn end lærerne, træder dette ene punkt saa meget skarpere frem, som det altsaa, som berørt, staar i fuld modsætning til den i lovudkastet paa ethvert andet punkt fastsatte ligestilling, og maa formentlig nærmest ansees som et brud paa den aand og tanke, der synes at gjennemtrænge det hele lovudkast.

Kommissionens majoritet mener, det vil være i lærerindernes egen interesse, at de faar en lavere løn, idet de derved skulde faa lettere adgang til skolen. Hertil skal imidlertid foreningen bemerke, at det var — som bekjendt — i seksti-aarene, da skrankerne skulde brydes, forat lærerinder skulde faa adgang til skolen, at de maatte gaa ind med en lavere lønning. De maatte først og fremst gives anledning til at vise sin brugbarhed, sin dygtighed. Som udelukkede kunde de jo ikke dette. Men nu, da lærerinder snart i en 20—30 aar har tilhørt skolens arbeidere, er forholdet et andet. At mænd og kvinder saa at sige haand i haand maa arbeide sammen inden skolen, hvis denne paa en tilfredsstillende maade skal kunne løse sin opgave som opdragelses- og undervisningsanstalt, er nu noget, som er gaaet ind i samfundets som i den enkeltes bevidsthed. Man tør derfor vistnok fuldt ud slutte sig til komissionens minoritet, naar denne udtaler, „at den nærer ingen frygt for, at mænd under lige lønningsvilkaaskal fortrænge kvinder som lærere; dertil er forstaaelsen af det kvindelige arbeides betydning for skolen blevet altfor levende“. Og lærerrindeforeningen maa her tilføie, at lærerinderne sætter skolen saa høit, den skole, som de har viet sit arbeide, som har vundet deres kjærlighed, at de netop ønsker fri konkurrence mellem mænd og kvinder, den konkurrence, som vil opstaa ved lige lønningsvilkaar. De ønsker den, forat skolen maa tilføres de allerbedste kræfter, det være nu mænd eller kvinder. Kvinder maa paa ingen maade trænge sig ind i skolen som en billigere og altsaa daarligere vare.

I henhold til den nævnte minoritets udtalelser og det her anførte andrager lærerindeforeningen i ærbødighed storthinget om, at ordene i § 24: „Regulativets bestemmelser kan affattes særskilt for lærere og lærerinder“, ikke maa indgaa i den nye skolelov.

Kristiania den 5te marts 1888.

Paa Kristiania lærerindeforenings vegne:

Marie Wetlesen. **Anna Rogstad.** **Marie Groth.**
Valborg Håvind. **Anne Holsen.**

Til

Bestyrelsen for Norsk kvindesagsforening.

Gjennem kvindesagsforeningens organ skal jeg tillade mig at anmode bestyrelsen om hos sundhedskommissionen, kommunebestyrelsen eller andre rette vedkommende at udvirke, at der paa forskjellige steder byen bliver oprettet aftrædelsesrum for kvinder, i lighed med hvad der findes i andre større steder. Dette paakræves i sundhedens interesse. I en hovedstad med saa stor udstrækning som vor, maa denne mangel afhjælpes baade for byens indvaaneres og de mange tilreisendes skyld. I Kjøbenhavn, hvor man i denne henseende ikke har været saa uheldig stillet, som i Kristiania, har Kvindelig fremskridtsforenings bestyrelse ikke destomindre nylig indgivet et andragende i samme anledning til kommunalbestyrelsen.

Andragendet var anbefalet af praktiserende læge frk. Nielsen og hr. professor Bergh.

Mathilde Wergeland.

Literaturanmeldelse.

Johanne Vogt: Fortællinger.

Der er poesi i fru Vogts fortællinger. Stilen er noget tung og altfor literær, skildringen kommer ikke altid gjenstanden nær nok, og livssynet, som det viser sig, er temmelig ensidigt og conventionelt. Men der har staat et billede klart og bestemt for forf.s indre syn, mens hun skrev, det har præget sig i formen, saadan som den er, og læseren har modtat det og beholder det. Dette er meget; det er noget, som kan savnes hos en ellers betydeligere forfatterinde, ja det er saa væsentligt, saa det synes som om det, der mangler for at kunne frembringe noget helt tiltalende i samme art, maatte kunne tilegnes ved tænkning og arbeide. Fru V. kan stille sig noget objektivt for øie, hun kan skabe en situation. Som i den sidste af de fire foreliggende fortællinger: „En træfning før slaget“, hvor ved en militærmanøvre en afdeling er indkvarteret i sorenskriverens hus. Soldaterne kamperer paa hans jorder, officererne drikker hans vin og kurtiserer hans datter, mens hendes forlovede hører til den fiendtlige leir og maa desertere for hemmelig at træffe sin kjæreste og faa tale med hende. Det militære spilfægteri danner en god ramme om de to forlovedes spændte forhold. Men den behandling af hanskemoralen, som forf. her har prøvet paa, lykkes ikke, der mangler det gjennemtrængende alvor og skarpsyn. Det er for tung en opgave, forf. magter ikke at opta den i sin helhed, den blir derfor ogsaa liggende uløst. Den fedtede moral. som den gamle bureaukrat, sorenskriveren, bringer sin datters skrupler til taushed med: „Kvinden er ædelmodig — det er paa denne ædelmodighed vi alle lever“, — den moral er vist tat lige ud af livet, men vi lar den ikke gjælde mer Forresten — det stod ingenting paa, naar alle syndere havde saa øm samvittighed som elskeren her. Det er ikke menneskelig svaghed og vildfarelse, som har bragt hanskespørsmaalet frem, det er syndhaardheden. — En anden fortælling, „Under Hængebirken“, har været fremme før, men viser sig her i en noget omarbeidet form, hvorved den vakre ide har vundet, idet karaktertegningen er blet klarere.

Men hvad vi her nærmest har med at gjøre, er „En Skisse 1887—1900“. Det skal være et indlæg mod kvindesagen. Om ikke mod kvindesagen i sin helhed, saa dog mod en retning af den: at kvinder studerer. Kanske heller ikke mod at de studerer og tar artium, men mod at de gaar videre, studerer en videnskab som fag og gjør det til en livsvirksomhed. En kvinde skal ikke paa en gang kunne leve for sin videnskab og for familien, det er dette forf. stiller op som en paastand, der skal bevises gjennem en tænkt livsskildring. Meget muligt at det forholder sig saa, vi ved endnu ikke stort om det, men læseren føler sig ikke overbevist, der er gjort for mange indrømmelser i forveien.

Det er ikke saa let at være rigtig tilgavns konservativ. Den franske Pseudonym Valbert siger et sted, hvor han taler om den ting, omtrent saa: Jeg er vis paa, nomaden sidder paa græstørven udenfor sit telt og snakker med beklagelse om den gode tid, da man endnu ikke havde lært at lave smør, men drak melken som den var, — imidlertid spiser han sit smørbrød med god appetit, „cela va sans dire“, (det falder af sig selv). — I „1887“ finder vi en ung dame, en type for al kvindelig ynde og elskværdighed, med trang til udvikling, hun har med udmærkelse tat middelskole- og guvernanteexamen, og hun har respekt for arbeidet. Moderen har i sin tid skammet sig ved at arbeide, ment at det var „proletariatets“ sag. Her er det gode ved fremskridtet saa paatageligt, saa vi slet ikke faar lyst til at vende tilbage til nomadelivet og drikke melken som den er. Vi tænker snarere: hvorfor stanse her? hvorfor ikke gaa videre?

Det er morsomt, drømme at man kan se den mørke side af maanen, men kjedeligt, naar det man skulde observere fra et saa ualmindeligt udsigtspunkt, ikke blir til andet end den velkjendte vestlige halvkugle i Stielers atlas med det indknebne og skjevttrukne fastland svømmende i det blaa. Hvem vilde ikke gjerne se 12—13 aar frem i tiden, naar det lod sig gjøre? Vi „kvindesagskvinder“ haaber jo paa fremgang for os i alle retninger, i intellektuel, moralsk og økonomisk henseende. Vi haaber, at alle kvinder saavidt muligt skal kunne faa den udvikling, de er istand til at naa og at de, der har særlige anlæg, skal faa lov til ikke alene at udvikle disse, men ogsaa til at bruge dem i livet, og vi venter heraf igjen en løftelse af alle forhold, hustruens, moderens, husmoderens saavel som af den ugifte og den tjenende kvindes stilling. Men hvad viser forf. os? Vi hører ikke noget om kvinders stemmeret, ikke engang om den kommunale med adgang til og raaderum i fattig- og skolevæsen, følgelig heller ikke noget om, hvad de kunde virke der, hvor tiden ligesom staar og roper paa dem, fremfor alt paa de kvindelige læger, og hvor man ikke engang nu har kunnet stænge dem ganske ude. Den nye tid representeres i „1900“ af et høist ubehageligt kvindemenneske, som vi forresten godt kjender, hun er i det mindste ligesaa gammeldags som hun er moderne. Hun er raa, uopdragen, hjerteløs, herskesyg og pengegrisk, at hun er læge, maa regnes som noget tilfældigt, man kan ikke gaa ud fra, at studiet af en videnskab skulde forvrænge karakteren. Hun kuer og aandelig ødelægger sin Mand, — han var idealist og ivred for reformer — og saa gik han ind i departementet! — og hun saa godt som tar livet af sit barn, mens tjenestefolkene hader og foragter hende. Skildringen er rent Strindbergsk. Jeg ved godt, at forf. ikke mener det saa slemt, men saadan som hendes syn paa forholdene viser sig her, indeholder det en pessimistisk fornægtelse af kultur og fremskridt.

Forf. tror, at skjønheden vil svinde, naar kvinder tar virksomt fat i livets gjerning. Mange tiders skjønhedstyper er svundne og endda ved vi, hvad skjønhed er. Om denne tids indknebne, oppuffede og udflængte type, den som Bjørnson i sit foredrag kalder „Flerkoneriets ideal“, — om den veg pladsen for en naturligere, friere, kyskere form, vilde forf. vist ikke klage over det. Kan god smag lempe paa det nuværende, kan den ogsaa bringe noget ud af det andet.

Fru V. har en dragelse til at kaste et blik henimod det moderne aandslivs felter, mistænksomt og forud dømmende, det forstaar sig, men dog saaledes, at en tanke kunde indrømmes plads, lidt af en diskussion bli mulig. Det er rart med den poetiske gnist, den lar ikke folk i ro. Den kan kues og holdes nede som alle gode kræfter, men den har det i sin natur, den vil lyse op, gjøre fri. Fru V. burde bli ved at skrive.

M. D.

Forskjelligt.

Norsk Kvindesagsforening har indsendt til storthinget en forestiling, hvori den andrager om, at det i den kongelige skolekommissions indstilling under afdelingen: *Udkast til lov om folkeskolen i kjøbstæderne* fremsatte forslag: *Regulativets bestemmelser kan affattes særskilt for lærere og lærerinder*, samt at det under afdelingen: *Udkast til lov om folkeskolen paa landet* § 23 (omhandlende kostholdsgodtgjørelse) fremsatte forslag: *Lavmaalet kan bestemmes særskilt for lærere og lærerinder* — ikke maa blive til lov.

Kvindestemmeretsforeningen i Kristiania har afsendt en adresse til den amerikanske forening for kvindestemmeret: *National Woman Suffrage Association.* Den skal overrækkes af den norske delegerede ved den internationale kongres i Washington.

Det i forrige hefte refererede „*forslag til lov om ægtefællers arveret*“, m. v. af *prof. dr. F. Hagerup* er, som før meddelt, ledsaget af en skrivelse, hvoraf vi her hidsættter:

Bygdø pr. Kristiania 4de februar 1888.

Hr. bankdirektør Berner.

I henhold til et ved en anmodning fra Dem foranlediget løfte (se bilag II til storthingsdokument nr. 37 for 1886) har jeg udarbeidet vedlagte udkast til „lov om ægtefællers arveret m. v.“, som jeg herved oversender Dem med anmodning om at fremlægge det for det nu forsamlede storthing. Med hensyn til begrundelsen henviser jeg til vedlagte tvende skrifter. Det første, som jeg i det følgende vil citere som „afhandlingen“, blev i februar maaned f. a. offentliggjort i „Norsk retstidende“ og har desuden ogsaa i særtryk været tilgjængelig i boghandelen. Foranlediget nærmest ved en udtalelse af 1882 aars storthings budgetkomite, hvem et da af repræsentanten Hurum fremsat lovforslag om samme emne var sendt til behandling, har jeg, som det vil sees, i denne afhandling samlet et saavidt muligt udtømmende materiale til bedømmelse saavel af spørgsmaalets historiske udvikling, som af de vigtigere fremmede lovgivningers og lovudkasts standpunkt. Det andet skrift, som i det følgende vil blive citeret som „forhandlingsemnet“, er udarbeidet i det øiemed at tjene som grundlag for forhandlingerne i det i august maaned f. a. afholdte 6te nordiske juristmøde, for hvilket spørgsmaalet om ægtefællers arveret efter initiativ af mig blev forelagt, og paa hvilket der ogsaa fra sagkyndigt hold fremkom udtalelser, som i det væsentlige ydede mit udkast sin tilslutning. Om disse forhandlinger henvises forøvrigt til det stenografiske referat, der i den nærmeste fremtid vil foreligge for offentligheden. Jeg har saaledes gjort, hvad der stod i min magt for at faa udkastet drøftet i de videst mulige kredse, ligesom jeg ogsaa selv gjentagende har havt anledning til at underkaste det fornyet overveielse. Jeg tror derfor, at benyttelsen af det private initiativ og en behandling af sagen uden forberedelse fra regjeringens side i nærværende tilfælde maa siges at være fuldt forsvarlig.

Af hvad jeg i nævnte skrifter har udviklet skal jeg her kun kortelig pege paa:

1. at det maa ansees særlig paakrævet at udvide ægtefællernes arveret i forbindelse med en lovforandring, der udvider adgang til særeie (se afhandlingen pag. 16, forhandlingsemnet pag. 9).
2. at forøvrigt vor nuværende arvelovs regler om ægtefællernes gjensidige arveret under en hvilkensomhelst ordning af det ægteskabelige formuesforhold maa ansees som i høi grad irrationel og ubillig; (afhandlingen pag. 15—16, forhandlingsemnet pag. 7—9).
3. at dette ogsaa i det væsentlige maa siges at være erkjendt af alle nyere arvelove og arvelovsudkast (afhandlingen pag. 8—13), og at der heri aabenbarer sig fuldbyrdelsen af en historisk udvikling, hvorunder opfatningen af arveretten som en *slægtsret* er fortrængt af den erkjendelse, at en persons formue væsentlig er *individual*formue, og bør tilfalde den, der efter almenmenneskelige objektive forestillinger har staaet personen nærmest (forhandlingsemnet pag. 5—7, kfr. afhandlingen pag. 4—8).
4. at den af mig foreslaaede ordning, særlig stemmer med den af *Ørsted* udarbeidede danske arvelov af 1845 (se afhandlingen pag. 12), der har været gjældende i nær et halvt aahundrede, og, som forhandlingerne paa sidste juristmøde synes at vise, omfattes med tilfredshed, ligesom den ogsaa stemmer med den af den norske arvelovskommission af 1846 foreslaaede ordning (pag. 13), der forandredes af storthinget i 1854 paa grunde, der aabenbart ingen afgjørende vægt kan tillægges (afhandlingen pag. 13—14). — — —

Trondhjem. *Kvindesagsforeningen* holdt den 20de febr. møde i latinskolens festivitetslokale. Overretssagfører Håkon Løken holdt først foredrag om „Bjørnson og Garborg“. Derefter holdtes generalforsamling. Aarsberetningen oplæstes, og valg foretoges paa nye bestyrelsesmedlemmer istedetfor de udtrædende, H. N. Jensen og fru Antonie Løchen, som begge frabad sig gjenvalg. Valgt blev: frøken Inga Dahl og hr. bankdirektør Bomhoff. De øvrige medlemmer af bestyrelsen er: fru Fru Thora Lyng, Fru Anna Munch og hr. Løitnant Spørck.

Indhold: De praktiske reformer (af Anna Bugge). Kvindesag og sædelighed (af Sc.). Samme arbeide, samme løn! (fra Kristiania lærerindeforening). Til bestyrelsen af Norsk kvindesagsforening (af Mathilde Wergeland). Literaturanmeldelse (af M. D.). Forskjelligt.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 1ste april 1888. | No. 7.

Skoleloven og kvinderne.

En reform af folkeskolen har allerede i længere tid været anseet for høist nødvendig, da den nuværende ordning ikke kan siges at fyldestgjøre tidens krav. Lovgivningen har i dette punkt ikke holdt skridt med udviklingen forøvrigt, og vore skolelove er temmelig forældede, idet den gjældende byskolelov er af 12te juli 1848 og senere kun har været forandret i et enkelt punkt; landsskoleloven er af 16de mai 1860. Gjentagne gange har der for storthinget været fremsat forslag til forandringer, saavel i lands- som byskoleloven, uden at det har ført til noget resultat.

Ved kgl. resolution af 14de novbr. 1885 nedsattes imidlertid som bekjendt en kommission, der havde at tage lovgivningen om folkeskolerne paa landet og i kjøbstæderne under behandling, og kommissionens indstilling med udkast til love foreligger nu for offentligheden.

Et regjeringsforslag til ny folkeskolelov blev vistnok bebudet i trontalen, men da det maatte antages at ville trække ud, inden dette kunde blive færdigt, blev kommissionens lovudkast fremsat for storthinget som privat forslag af Løvland og Rinde. Og efterat odelsthinget havde fattet beslutning om, at Løvland og Rindes forslag skulde oversendes til kirkekomiteen som en sag af første klasse, blev der i kirkekomiteen den 5te marts besluttet at paabegynde sagens behandling. Det vil saaledes med nogenlunde sikkerhed kunne paaregnes, at skoleloven vil komme op til behandling allerede iaar.

Det foreliggende lovudkast frembyder stor interesse i flere henseender, og for kvinderne vil det, ifald det ophøies til lov, faa en vidtrækkende betydning. Vi skal i det følgende give en kort fremstilling af de synsmaader, kommissionen har gjort gjældende med hensyn til lærerinders anvendelse og stilling i skolen samt i det hele taget kvindernes stilling til skolen. Disse synsmaader betegner i flere henseender fremskridt, og som alle fremskridt vil de kanske af mange beskyldes for at være radikale*), men i virkeligheden er de kun en nødvendig følge af den udvikling, der i de sidste 30 aar er foregaaet med skolevæsenet og i kvindernes stilling i almindelighed. Kvinderne har nemlig først ved eget arbeide fod for fod maattet tilkjæmpe sig anerkjendelse i det almindelige omdømme, inden de har kunnet opnaa en nogenlunde betrygget og selvstændig stilling. Lovgiverne har saaledes først, efterat forholdene har nødt dem dertil, indrømmet lærerinderne den plads, de bør og maa have i folkeskolen.

Da det kan have sin interesse at se, hvordan man lidt efter lidt har maattet give kjøb og slippe lærerinderne ind, skal vi, inden vi gaar over til det sidste udkast, give en kort udsigt over, hvorledes lærerinderne er naaede frem til den stilling, de allerede nu indtager i skolen.

I loven af 1848 søger man forgjæves efter nogen bestemmelse, der kunde give adgang til at ansætte lærerinder. Loven siger blot, at lærerne skal være dels ene- eller førstelærere, dels underlærere.

Heller ikke den kgl. proposition angaaende forandringer i skoleloven, der fremsattes for storthinget i 1859, indeholder noget om lærerinders adgang til skolen.

Men samtidig med den omtalte proposition forelaa et forslag fra skolebestyrer Nissen, vedtaget som eget af sognepræst U. Sverdrup, og i dette forslag nævnes kvinder for første gang. Nissens forslag kom i det væsentlige til at danne grundlaget for kirkekomiteens indstilling, og af denne fremgik som resultat landsskoleloven af 1860, der aabner skolen for kvinderne.

Det var dog kun en meget indskrænket adgang til skolen, der ved denne lov tilstodes kvinderne, idet lovens § 3 tillader, at de ansættes som hjælpelærere, §erne 11 og 12, at de ansættes ved smaabørnsskoler og haandgjerningsskoler.

Der har dog hævet sig stemmer endog mod denne indskrænkede brug af lærerinder. I kirkekomiteens indstilling heder det: „Man har efter Nissen optaget bestemmelsen om, at ogsaa kvinder kan være hjælpelærere; en minoritet har dog antaget, at man anviste kvinden hendes rette plads i de skoler, der oprettes efter §erne 11 og 12, og at det dermed burde have sit forblivende“.

Forøvrigt har vistnok hverken forslagsstilleren eller lovgiverne tillagt den hele ordning med ansættelse af lærerinder nogen synderlig

---

*) Vi faar dog haabe, at der ikke er mange, der lader sig saaledes skræmme af spøgelser som forfatteren i »Fædrelandet« for $^{21}/_{2}$ 88, skjønt vi nok skal indrømme, at en kvinde som formand i skolestyret er et spøgelse, som endog ved høilys dag kan skræmme modigere folk.

betydning. Man finder ingen nærmere begrundelse af forslaget, og det har ikke foranlediget nogen debat i thinget. Under sagens behandling i lagthinget ¹/₃ 1860 ytrede repræsentanten Thorne i anledning af § 11: „Jeg anser det for en særdeles heldig bestemmelse, som er indkommen i loven, at hjælpelærerposterne kan komme til at betjenes af kvinder. Disse skoler (smaabørnsskoler), hvorom her er tale, tror jeg ikke bør betjenes af andre end kvinder . . . . Jeg udtalte min anerkjendelse af det hensigtsmæssige af at benytte kvinder; men jeg skulde tillige ønske, at det var mere bestemt udtalt end her, hvor det staar „kan“. Jeg vilde have det udtalt som regel, saa at der skulde staa „skal“ med tilføiende af: „naar saadanne kan erholdes“. Hvis nogen heri skulde give mig medhold, skulde jeg fremsætte det som forslag.“ Ingen udtalte sig herom. (Storthingstidende).

Den anførte udtalelse er værd at lægge mærke til, fordi den anbefaler ansættelse af lærerinder, ikke af økonomiske grunde, ikke fordi lærerinder er billigere, men fordi det vil være en fordel for selve skolen at faa lærerinder. Og af den grund mener repræsentanten, at det heller ikke bør overlades til hver enkelt kommune at afgjøre, om der skal ansættes lærerinder eller ei. Det er sandsynligt, at vedkommende repræsentant har forudseet, hvordan det vilde gaa, hvis der ikke indgik et bestemt paabud i loven, og der kan ogsaa være grund til at antage, at naar man lod Thornes udtalelse hengaa saa upaaagtet, var det netop, fordi man endnu ikke var kommen til erkjendelse af, at pædagogiske hensyn med nødvendighed fordrede ansættelse af lærerinder.

Lovens bestemmelse om ansættelse af kvinder som hjælpelærere og lærerinder ved smaabørnsskoler fik ogsaa siden anvendelse i praksis, idet der kun ansattes yderst faa hjelpelærere, og af smaabørnsskoler fandtes der f. ex. i 1863 kun 8 a 10 i hele landet. Statistiken viser endvidere, at paa landet blev ingen lærerinder ansatte før 1870, i femaaret 1870—75 steg antallet af ansatte lærerinder til 54; men siden gaar det hurtigere, i 1885 var saaledes antallet af lærerinder ved almuskoler paa landet 267.

I Byerne var man allerede tidligere begyndt at anvende lærerinder i større udstrækning, uagtet som anført efter den gjældende byskolelov af 1848 lærerinder ingen lovmæssig adgang havde til skolen. Da der i 1869 for storthinget fremsattes forslag til tillægslove til loven af 12te juli 1848 og 16de mai 1860, var ogsaa den eneste forandring, storthinget fandt „paatrængende nødvendig“, den, at der gaves lovmæssig adgang til at ansætte lærerinder ogsaa ved byernes almuskoler. Efter den nye lovbestemmelse kan lærerinder ansættes i de lavere klasser, eller, hvor børnene er delte i afdelinger efter kjøn, i samtlige pigeklasser. Loven siger fremdeles, at fast

ansatte lærerinder i almindelighed har samme rettigheder og forpligtelser som mænd, men samtidig kan et lavere lavmaal fastsættes for de kvindelige læreres løn. Saavel departementet som storthingets kirkekomitée gjør gjældende, at naar man anser det saa „paatrængende nødvendigt“ at der aabnes adgang til at ansætte lærerinder, er dette væsentlig for at kunne skaffe skolen billigere lærerkræfter, men medgiver tillige „kvindernes præsumptive dygtighed som opdragere, navnlig for de yngre børn“.

Ved dette sidste tillæg til skoleloven er altsaa adgangen til skolen bleven betydelig udvidet for lærerinderne, men endnu er der dog langt igjen, inden lovgivningen har sikret kvinderne den stilling og de rettigheder, de med fuld grund kan kræve. Endnu er det kun i de større byer, at lærerinderne indtager en med lærerne sideordnet stilling. Paa landsbygden og i de mindre byer har lærerinderne hidtil nærmest været betragtede som et slags underordnede lærere, hvilket lader sig forklare derved, at i landsskolen, hvor børnene ikke er delte i afdelinger efter kjøn, lærerinderne kun maa undervise i smaaskolen, og at man i byerne har ment at kunne undvære lærerinder, medens det jo var paabudt i loven at ansætte lærere. Ingen upartisk iagttager vil imidlertid endog med skin af ret kunne benegte, at kvindernes arbeide er ligesaa uundværligt for skolen som mændenes. Ingen pædagog vil i vor tid vove at sætte i gang en barneskole, det være sig gutte- el. pigeskole, uden kvindelige lærere. Men er kvindernes arbeide af opinionen betegnet som nødvendigt, saa faar lovgiverne ogsaa sørge for, at skolen under ingen omstændighed kommer til at savne kvindelig indflydelse Der bør i loven ikke alene gives tilladelse til, men paabud om at anvende kvindelige lærerkræfter.

Idet vi gaar over til det foreliggende lovudkast, skal vi forudskikke den bemerkning, at kommissionen selv mener i forslaget helt at have gjennemført sidestillingen af lærere og lærerinder. I lovudkastet er der ogsaa ganske rigtig i de fleste punkter foreslaaet sidestilling; men indstillingen indeholder adskilligt, der synes at tyde paa, at den kgl. kommission dog helst saa, at lærerinderne ikke gjorde altfor stor brug af sin sidestilling, men frivillig forstod at underordne sig.

Lovudkastet bestemmer, at landsskolen skal deles i to afdelinger, men det indeholder intet om, hvilke lærerkræfter der skal benyttes i de forskjellige afdelinger. I indstillingen ad 29de heder det: „Efter den i nærværende forslag helt gjennemførte sidestilling af lærere og lærerinder inden skolen, vil jo regelen være, at ledige poster kan søges baade af mænd og kvinder“. Loven giver kommunerne ret til at vælge mellem lærere og lærerinder, men gjør ingensomhelst indskrænkning i anvendelsen af kvindelige lærerkræfter. En lærerinde vil saaledes alene kunne bestyre en folkeskole paa landet. Dette er jo en seier, og det fremgaar af mangt og meget, at det alene er respekten for kvindernes dygtighed, der har fremtvunget den.

Det er derfor paafaldende i indstillingen at træffe paa en udtalelse som denne: „Tabellens tal viser, at antallet af de ved kvindeskolen ansatte lærerinder — om end ubetydeligt i forhold til lærernes antal — dog hurtig voxer, formentlig fordi befolkningen er kommen til erkjendelse af, — hvad man maaske ikke overalt forhen var forvisset om, — at kvindelige lærerkræfter er virkelig brugbare for skolen. Er dette først anerkjendt, saa bruger man dem, hvor man kan, fordi de er billigere“. Man har ikke godt for at forstaa, at mænd, der kan udtrykke sig paa en saadan maade om lærerinderne, har kunnet forsvare at sidestille dem med skolens øvrige lærere. De er „brugbare“, det er det vidnesbyrd, de faar, og kan de blot bruges, bøder billigheden paa, hvad der forresten kan mangle. Ikke prima vare, det er stemplet.

Men vi kommer snart efter, at det nok heller ikke har været saa alvorlig ment med sidestillingen.

I indstillingen s. 30 motiverer kommissionen den i § 2 fastsatte ordning med to afdelinger for landsskolen saaledes: „Undervises alle børn i en kreds samtidig af én lærer, maa man benytte lærerkræfter efter den hele klasses behov og altsaa de mest udviklede og derfor saa meget kostbarere baade for de yngre og ældre børn, A. B. C. klassen og sidste aarskuld i skolen . . . . . Ikke alene af dette økonomiske hensyn, men ogsaa i selve forholdets medfør og skolens interesse vil det derfor antagelig blive det aldeles overveiende, at undervisningen i smaaskolen besørges af kvinder, og efter den erfaring, som man ogsaa hos os — om end i mindre maalestok — har havt anledning til at erhverve med hensyn til deres skikkethed til at undervise navnlig de yngre børn, kan det kun betragtes som en yderligere anbefaling af smaaskolen, at man derved bidrager til at indbringe lærerinder i skolens tjeneste ogsaa paa landet, hvor den hidtidige kredsinddeling har været en væsentlig hindring derfor“.

Hvad man faar ud af dette, er, at lærerinderne som de mindre udviklede og følgelig billigere lærerkræfter helst bør indskrænkes til skolens lavere afdeling. At det vil ske i „selve forholdets medfør“ er ikke saa greit at skjønne, vi overlader til kløgtigere hoder at tyde meningen; men at det vil være i skolens interesse at bruge mindre udviklede kræfter til de mindre børn, vil vi rent ud benegte.

Man faar os heller ikke til at tro, at den kgl. kommission med det alvor, den kyndighed og forstaaelse af skolens tarv, man jo maa forudsætte, den sidder inde med, virkelig kan ville lægge landsskolens første afdeling, omfattende alderen 7—10 aar, udelukkende i kvinders hænder, naar den samtidig gaar ud fra, at kvinder vel maa betragtes som brugbare, men tillige som mindre udviklede kræfter.

Hvorfor har det da været saa magtpaaliggende for kommissionen at faa fastslaaet, at lærerinder er mest anvendelige i skolens lavere afdeling?

Sandsynligvis alene af den grund, at med hensyn til lønningsregulativet bestemmer § 21 „at lavmaalet fastsættes særskilt for lærerposter i folkeskolens anden afdeling og særskilt for poster i smaaskolen", Da liegt der hund begraben. Kommissionen har fundet det altfor skrigende uretfærdigt at fastsætte lønnen for en lærerinde, naar hun f. eks. bestyrer en folkeskole paa landet, lavere end lærerens. Det indrømmes nemlig, at lærerinder om end sjeldnere kan blive foretrukne for lærere og ansatte i skolens høiere afdeling, medens unge lærere endog oftere kan maatte nedlade sig til at læse i smaaskolen. Men til beroligelse for dem, der ikke vil kunne finde sig i en efter den gjængse opfatning saa forkjert ordning, tilføier kommissionen: „Sandsynligvis vil udviklingen medføre, at den nye bestemmelse i sin virkning kommer til væsentlig at falde sammen med den nugjældende, idet flertallet af lærerposter i smaaskolen antagelig vil blive besatte med lærerinder".

Kommissionen har virkelig maattet indrømme, at naar en lærerinde, „besidder en saadan dygtighed og saadan fysisk og moralsk kraft, at man bør betro hende den ansvarsfulde stilling som leder af en folkeskole paa landet, vilde det være ubilligt paa grund af hendes kjøn at negte hende den efter arbeidet afpassede løn". Men man faar det bestemte indtryk, at kommissionen ikke havde vovet at vedkjende sig denne opfatning, hvis den havde kunnet tænke sig, at det i praksis vilde faa nogen betydning.

For landsskolen har kommissionen altsaa ikke villet fastsætte lønnen forskjellig for lærere og lærerinder, men den har dog ment at burde gjøre nogen forskjel alligevel. Det vilde være for meget at hæve alle monopoler med en gang! Mændene burde ialfald beholde retten til at spise mere end kvinderne, og saa fik man da i § 23 en bestemmelse om, at kostholdsgodtgjørelsen kan sættes lavere for lærerinder end for lærere. Et mindretal inden kom. (Rosing og Ullmann) stemmer dog mod §ens sidste led, „fordi kvinder efter dets formening tiltrænger ligesaa stor kostholdsgodtgjørelse som mænd". Men flertallet antager, „at det er i lærerindernes interesse, at forholdet bliver uforandret som hidtil". Det er vanskeligt for udenforstaaende at slutte sig til, hvilke disse interesser kan være, oppe i dagen ligger de ialfald ikke, og vi føler derfor stærkt savnet af en grundigere motivering paa dette punkt.

§ 22 i udkastet til love om folkeskolen i kjøbstæderne lyder:

„Lærerposterne kan indrettes for lærere og lærerinder, dog skal ved enhver folkeskole være mindst én lærer og én lærerinde“.

Ved denne bestemmelse fastslaaes endelig, at lærerinderne er ligesaa nødvendige for skolen som lærerne. Selv de mindre kommuner, som hidtil kun har havt én lærer, blir altsaa nødte til at ansætte en lærerinde. Og kommissionen tillægger denne ordning en saadan betydning, at den ikke har havt „nogen betænkelighed ved at paabyde den“. Men det er høist paafaldende, at den samme kommission, der i indstillingen til landsskoleloven medgiver, at det er ubilligt paa grund af hendes kjøn, at negte en lærerinde den efter arbeidet afpassede løn, har villet tillade bykommunerne at begaa den uretfærdighed, at sætte lønnen lavere for lærerinder, end for lærere. Vi kan ikke indse andet, end at det maa være ligesaa ubilligt, at sætte lønnen lavere for lærerinder i byerne, som for lærerinder paa landet. Og naar det ogsaa her er gjort gjældende, at det vil være i lærerindernes interesse, at der handles ubilligt mod dem, saa faar kommissionen ialfald neppe nogen lærerinde til at tro det. En minoritet (Rosing og Ullmann) har ogsaa udtalt sig mod, at „regulativets bestemmelser kan affattes særskilt for lærere og lærerinder“. Da minoritetens forslag med motivering tidligere har været indtaget i „Nylænde“ og ligesaa Kristiania lærerindeforenings andragende til storthinget i anledning af samme bestemmelse, er det overflødigt her nærmere at paapege det urimelige og holdningsløse i den paatænkte ordning med lavere løn for lærerinder i byerne.

Som det vil være fremgaaet af det foregaaende, røber kommissionens holdning overfor lærerinderne en betydelig mangel paa konsekvents. Kommissionen synes at kjende tidens krav og erkjende dem i sin almindelighed, men hvor det gjælder at fyldestgjøre disse krav i de enkelte tilfælder, der viger den tilbage og bryder med sine egne principer. Imellem ser det næsten ud, som om kommissionen har været ængstelig for, at den er gaaet for vidt i retfærdighed og derfor vil tage igjen med den ene haand, hvad den har givet med den anden. Vi faar indtryk af, at hvor det gjælder om at gjøre indrømmelser, som kommissionen har troet kun vil komme undtagelser til nytte, der har den vist retfærdighed, men saasnart en bestemmelse kunde tænkes at faa en videregaaende betydning, har den ment, at burde blive staaende ved det gode gamle system. Kommissionens gode vilje og dens evne til at vise retfærdighed, har desværre altfor ofte maattet træde tilbage for en overordentlig hensynsfuldhed lige overfor de stemmeberettigede skatteydere.

I ét punkt har dog kommissionen gjennemført absolut sidestilling af lærerinder og lærere, af mænd og kvinder, nemlig hvor det gjælder skolestyret og tilsynet med skolen.

Skolestyrets (skolekommissionens) sammensætning blir i det væsentlige overensstemmende med loven af 1860, dog med den forandring, at der til medlemmer af skolestyret af lærerne kan vælges lærere eller lærerinder, af herredsstyrelsen baade mænd og kvinder. Kommissionen udtaler sig om denne forandring saaledes: „Efter den anvendelse, der efter vort forslag vil blive for lærerinder, anser man det selvgivet, at der ogsaa bør tilstaaes dem baade valgret og valgbarhed“. Og fremdeles efter at have henvist til den heldige og betydningsfulde virkning af lignende lovbestemmelser i andre lande: „I tilsynsudvalget er det endmere nærliggende, at kvinder medtages og gives direkte indflydelse paa skolens daglige ordning og stel, og man har derfor paa dette punkt foreslaaet, at kvinder ogsaa bliver stemmeberettigede ved valget, ikke blot valgbare“. Et mindretal (Balchen og Bonnevie) vil dog ikke vide noget af kvinders valgbarhed og foreslaar, at der i loven kommer til at staa „valgte mænd“ istedenfor „valgte medlemmer“. Sit standpunkt begrunder minoriteten ved en henvisning til, hvad flertallet i kommissionen af 1873 har udtalt, nemlig at: „Saadant neppe er stemmende med vort retsbegreb og i ethvert fald er en saa væsentlig forandring i vor ret, at den vanskelig lader sig forsvare, saalænge den ikke paakaldes af den mest trængende nødvendighed“. Minoriteten mener, at saadan nødvendighed ikke er tilstede.

Det er altsaa ikke stemmende med „vort retsbegreb“, at hver faar sin ret. Isaafald maa „vort retsbegreb“ være et meget hult retsbegreb. Og „vort retsbegreb“, hvis retsbegreb er det? Mandens! Men naar nu kvinderne kommer og siger, det stemmer ikke med „vort retsbegreb“, at nogen udelukkes fra sin ret, hvilket retsbegreb mon saa samfundet er bedst tjent med, mændenes eller kvindernes? Den retfærdigste faar afgjøre det! — Minoritetens henvisning til, hvad der er stemmende med vort retsbegreb er et værdigt sidestykke til de udtalelser, der nylig faldt i dansk folketing i anledning af forslaget om kvindens valgbarhed til skolekommissioner. Man fik i Danmark skrinlagt forslaget af saadanne grunde som, at „da kvinderne ikke af naturen var bestemte til at have kommunal stemmeret, burde de heller ikke have den“. (K. og S.).

Efter lovforslaget vil kvinder kunne vælges foruden til skolestyret og tilsynsudvalget ogsaa til amtsskolestyret, men minoriteten foreslaar ogsaa her at ombytte „medlemmer med „mænd“.

De hensyn, der har gjort sig gjældende for landsskolens vedkommende, er saavel af flertallet som af mindretallet ogsaa gjort gjældende overfor de tilstedeværende paragrafer i byskoleloven.

Naar vi i det foregaaende har øvet kritik over den kgl. kommissions arbeide, saa rammer denne kritik, som man vil have seet, ikke saa meget selve lovudkastet som de synsmaader kommissionen har gjort gjældende i indstillingen. Der er i loven blot to bestemmelser, som særlig kvinderne har grund til at være misfornøiede med, det er bestemmelsen om lavere kostholdsgodtgjørelse for lærerinder paa landet, og den bestemmelse, der giver adgang til at sætte lønnen lavere for lærerinder i byerne. Forøvrigt er der virkelig tilstaaet lærerinder samme rettigheder som lærere.

Og der er en bestemmelse i loven, som peger langt udover skolen, om den end er kommen ind for skolens skyld. En bestemmelse, der vil bidrage til at hæve kvinderne i deres stilling i familien og i samfundet. Det er bestemmelsen om kvinders valgbarhed og valgret. Det er et gode, at forældrene faar anledning til at være med i tilsynet og i styrelsen af skolen. Interessen for skolen vil derved øges, og det maa til, hvis skolens arbeide fuldt ud skal lykkes. Hidtil har jo forældrene været udelukkede fra al befatning med sine egne børns undervisning og har ikke kunnet gjøre sine egne erfaringer frugtbringende i samarbeide med skolens lærere. Anderledes blir det efter den nye lov.

Det er ikke blot far, som nu tør og skal have interesse for skolen, ogsaa mor maa være med. Følgen vil bli, at mor maa tænke mere over, sætte sig mere ind i skolens gjerning, end hun nu gjør, og det kan nok trænges. Har hun først faaet forstaaelse af skolens gjerning, vil ogsaa hendes egen stilling som barnets første og nærmeste opdrager faa større betydning for hende. Mødrene vil, naar de selv faar pligter mod samfundet, bedre kunne opdrage sine børn til at forstaa, hvad samfundet har ret til at kræve ogsaa af dem. Med de nye rettigheder vil kvinderne faa større ansvarsfølelse. Deres aandelige niveau vil hæves, naar de blir nødte til at beskjæftige sine tanker med ting, der ligger over deres eget daglige stræv, deres syn vil udvides, fordi de maa tage sigte mod fremtiden, deres almenfølelse styrkes, idet de lærer at underordne de mindre interesser under de større, familie- og standsinteresser under samfundsinteresser. Med glæde imødeser vi derfor den tid, da det foreliggende lovforslag vil blive ophøiet til lov.

++

Til Sc.

I „Nylænde“s hefte for 15de marts staar en artikel „Kvindesag og sædelighed“, i anledning af hvilken jeg faar lov til at sige nogle ord særskilt, udenfor hvad jeg senere kan komme til at sige som svar paa mulige modbemærkninger til min egen artikel i samme hefte, hvor ogsaa denne forf. og jeg, hvad kvindesagsforeningen angaar, er kommet til aldeles modsatte resultater. Her var det mere om at gjøre at faa tale lidt om selve de sædelige begreber, eller rettere de sædelige følelser.

Forf. er af dem, som mener, at kvindernes sædelighedsarbeide væsentlig skal være rettet mod mændene, være lagt an paa at opdrage dem. Og det er ovenikjøbet en streng opdragelse, han vil mændene skal underkastes fra kvindernes side. Han bebreider kvinderne, at de ikke har sædelighed *nok* — fordi de ikke er tilstrækkelig strænge i sine krav til andre. Han vil, at kvinderne skal tilegne sig og praktisere hanskemoralen i al dens koldhjertede letvindthed. Hanskemoralen — ja, det er blevet et misbrugt ord, som saa mange andre i denne diskussion. Man har taget en følelse, der kan være smuk, hvor den er individuel, et integrerende led af en personlighed, og den har man gjort til en generel theori, kaldt den moral og sendt den ud i verden med alle pretentioner paa at være en sandhed til salighed. Forf. nærer den tro, at kvinderne vil vise sig noksaa villige til at acceptere denne sandhed — og jeg tror desværre gjerne, han har ret. Thi den er som sagt letvindt. For dem, „der sidder vel konserverede og vel assorterede inden vore smaa glasskabsforholde, er det baade saa let og klædeligt at fordømme“ *) — det de ikke forstaar.

Men de kvinder, der virkelig har grublet for at faa forstaaelse paa dette gebet, og som har lagt lidt af sit hjerteblod ind i sin forstaaelse, de synes jeg maa føle sig ubehagelig berørt af denne hanskemoral med dens strenghed — mod andre. Ja, jeg synes de maa føle sig saaret netop der, hvor forf. bebreider dem, at de er for haardhudede, nemlig i sin finfølelse. Thi de, som har lidt sig til sin forstaaelse — hvis det gaar an at bruge et saadant udtryk — de ved, at her er det ikke lovens ord, der kan virke forløsende, her maa det tages varsomt, varsomt med bløde, fine hænder. I den sædelighedsdiskussion, som har været ført herhjemme nu i den senere tid, har det for en stor del artet sig saa, at det ene parti — mænd og kvinder — har slynget bebreidelser og krav ud over mændene, mandfolkene, og den anden leir — kvinder og mænd — har igjen slynget andre bebreidelser og andre krav tilbage, og det hele er blevet en fjærboldkastning af „skyld“, som bare løber ud i det brutale og ikke bringer sagen et hanefjed frem.

---

*) Fru Collett: Sidste blade II & III, pag. 93.

Og det samme brutale er der i denne fordring om hanskemoralens anvendelse. Jeg er enig med forf. i, at det er sørgeligt, at kvinder „ikke *bryr sig om* sædelig renhed hos den mand, til hvem de knytter sig og sin livslykke“. — Men jeg tror ikke, at dette med ret kan siges saa almindeligt. I alfald for de kvinder, som selv elsker, maa det være en stor sorg at vide, at den de elsker har — ikke til hørt andre, det er ikke det — men har forplumret og slidt det, der skulde være fint og smukt hos ham, sine erotiske nerver, ved at nedværdige sig til kjøbt elskov. Men det er dog et meget langt sprang fra at bryde sig om — føle sorg — og til at kræve.

Finfølelsen skulde lede kvinderne til at kræve, mener forf., og saa holder han mændene op som eksempel paa denne slags finfølelse. Hvis ikke forf. den hele tid var saa alvorlig som en præst, kunde man fristes til at tro, at han spøgte. Thi man maa nu være lovlig meget af en theoretiker, for at kune finde ud, at det er finfølelse som bringer en mand til at fordre absolut renhed hos sin hustru, *paa samme tid* som hans følelse ikke gjør det mindste oprør mod, at han udenfor ægteskabet „kaster sig i armene paa kvinder, som vel i alfald ikke kan kaldes *rene*. Nei, det er nok en temmelig konventionel følelse den, som bare fordrer renhed, naar det gjælder det officielle, sociale ægteskab, men hjælper sig saa svært godt uden den i de clandestine forhold, hvor det bare er personligheden, der bringes som indsats.

Men sæt, at nu den kvindelige finfølelse virkelig skulde drive kvinderne til at kræve — er der saa ikke næsten lidt haan i, at ville have dem til at gjøre denne følelses krav saa stærkt gjældende lige overfor mændene, mens de endnu er saa lidet fintfølende over sig selv, at skarer af dem gaar hen og gifter sig af social-økonomiske grunde? Men ligesaa „fosstaaelsesløst, som det er at udtale en nøgen fordømmelsesdom over mændene, ligesaa forstaaelsesløst er det her at gjøre det samme lige overfor kvinderne. Man maa ikke glemme, at her er tale om folk, som lider under al afhængighedens pinagtighed, eller som, om de har en selvstændig stilling, kun tjener saa meget, at det naar til klæder. sko, mad og drikke, men ikke til ungdom og glæde og lys over arbeidet. Mange kvinder, som har giftet sig for at faa lidt mere glæde og kjærlighed ind i sin tilværelse, har uden tvil gjort det uden at vide, hvad de gjorde, fordi deres instinkter, det de har faaet ved arv og befæstet ved opdragelsen, forbød dem det ikke, eller forbød dem det ialfald ikke høit nok. Og mændene, der er saa „fint følende“, naar det gjælder deres hustruers renhed i mere overfladisk forstand, de har ikke havt finfølelse nok til at hjælpe dem, naar det gjaldt deres renhed i dybere forstand. Thi flerheden af mænd forlanger slet ikke absolut, at den kvinde, de elsker og vil gjøre til sin hustru, ogsaa skal elske dem igjen — dem er det nok, naar hun er villig til at gifte sig med dem. Det sædelige, det i dybeste, fineste forstand sædelige, det er gjensidigheden. I en hengivelse er altid det ensidige stygt; dette er endnu ikke gaaet rigtig ind i den almene følelse; her er en hjerternes haardhed, og her trænges forkyndelsen. Men til at forkynde gjensidighedens evangelium, maa der en personlighed, ikke en korporation.

Her kræves forstaaelse for, at situationen ikke er: dyb skygge over mændene, straalende lys over kvinderne, men skrøbeligt tusmørke over det hele; og dette tusmørke bringer man ikke til at blive til dag, ved hjælp af lovens strenge, stængende ord indklædt i fraser; det som skal til ved siden af forkyndelsen, det er arbeidet paa at styrke menneskenes „moralske muskler“, kvindernes ved at give dem selvstændigheden og selvstændighedens æresfølelse, mændenes ved at lære dem kvinderespekt for kvindeforagt, saa at *de* ikke uden at lide i sin finfølelse, kan „krænke kvindernes - - - - værdighed som menneske og kvinde“.

Anna Bugge.

Forskjelligt.

Vi henleder vore læseres opmerksomhed paa nedenstaaende indbydelse fra **Kvindelig fremskridtsforening** i Kjøbenhavn. Der kan vel ikke herske tvil om, at et møde mellem kvindesagens venner i de nordiske lande maa være af den største betydning og vil hjælpe til sagens vext i hvert enkelt land. Vi har fra saa mange hold hørt udtalt ønske om, at der maa komme et livligere meningsbytte igang mellem vor sags venner i norden, og en bedre anledning til at faa realiseret dette ønske end ved at drøfte med hinanden de store merkesager, som her er stillet op som diskussionsemner, vil vanskelig gives paa længe. Ogsaa andre spørgsmaal er der adgang til at faa forhandlet, naar blot anmeldelse sker itide.

Paa en henvendelse fra *Kvindelig fremskridtsforening* til bestyrelsen af *Dansk kvindesamfund* med anmodning om denne forenings støtte til afholdelse af en saadan nordisk kvindekongres har besyrelsen, ifølge „Kvinden og Samfundet“ svaret, at Dansk kvindesamfund ikke kan slutte sig sammen med fremskridtsforeningen om denne plan, idet den finder, at det ikke er den bedste maade at grundlægge et egentligt samarbeide paa. Skulde et frugtbart samarbeide tænkes sat igang, mener bestyrelsen, maatte begyndelsen ikke ske ved en almindelig diskussion, men ved at *repræsentanter* fra de forskjellige nordiske *kvindeforeninger* mødtes for at planlægge og organisere fællesarbeide. —

Som man ser, blir det altsaa ikke som repræsentanter for de forskjellige *korporationer* til kvindesagens fremme, som findes i norden, og med ansvar ligeoverfor disse, de eventuelle deltagere i dette nordiske kvindesagsmøde møder op, men blot som kvinder og mænd, der interesserer sig for sagen. Da *Dansk kvindesamfund* imidlertid ogsaa har gjort skridt for at faa benyttet udstillingstiden i sommer til at faa istand et indledende møde mellem de forskjellige *foreningers bestyrelser* er der dobbelt grund for medlemmerne af N. K. F.s bestyrelse i Kristiania, Bergen og Trondhjem til at tage sig en tur til Kjøbenhavn til sommeren.

Nordisk kvindesagsmøde.

Nordens kvinder har i mere end en menneskealder virket paa skilte veie, hver i sit nærmeste hjemland, for den sag, som kaldes *kvindesagen*, fordi den først og fremmest gjælder kvindens vel og ve.

Burde nordens kvinder ikke endelig en gang gjøre et alvorligt og endrægtigt forsøg paa at mødes til samarbeide? Burde de ikke raadføre sig baade med hverandre indbyrdes og med de mænd i alle de nordiske riger, som indser, at *kvindesagen er ogsaa mændenes sag*, og at ethvert vigtigt fremtidsspørgsmaals løsning er af betydning baade for mænd og kvinder, fordi de begge hører til folket, til samfundet, til familien? Og løsningen i den ene eller den anden retning i en af nordens stater kan være af stor betydning for udviklingen i de andre. Lad os derfor lære af hverandre og støtte hverandre!

En god leilighed til at mødes giver den nordiske udstilling i Kjøbenhavn. *Kvindelig fremskridtsforening* har derfor tænkt at afholde et kvindesagsmøde d. 14—16. juli 1888 med forhandlingsemner som:

1. *Kvindens valgret.*
2. *Fredssagen som kvindesag.*

3. *De kvindelige arbeideres stilling.*
4. *Samundervisning for begge kjøn.*

Vi beder dem, som ønsker spørgsmaal forhandlede, om at henvende sig til den korresponderende sekretær, fru Johanne Meyer, Naboløs nr. 4, Kbh. K, inden 1. juni.

Nærmere om mødets sted, tid og ordning skal efterhaanden meddeles i de tidsskrifter og blade, som er sagens venner.

Det er en selvfølge, at vi vil gjøre hvad der staar i vor magt for at lette reisen hertil og give den veiledning, som maatte ønskes*).

Paa Kvindelig Fremskridtsforenings vegne:

Repræsentantskabet:

Fru **Olivia Ankersen.** Fru **Mathilde Bajer.**
Fru **Birgitte Berg-Nielsen.** Fru **Fossum.** Fru **Marie Hansen.**
Frøken **Dora Ipsen.** Frøken **Lagesen.** Fru **Johanne Meyer.**
Fru **Anna Nielsen.** Frøken **F. Trier.**

Medindbydere:

Fru **Alma Adler.** **V. Amdrup.** cand. jur. **Fredrik Bajer.** Folketingsmand.

Herman Bing, Journalist. Frøken **Massi Bruhn.**

F. Falkenstjerne, Høiskoleforstander. Fru **Henry Goldschmidt.**

Haastrup, Folketingsmand. **Henning Jensen,** Folketingsmand. Frøken **Frederikke Kalckar.**

Frøken **Johanne Krebs,** Malerinde. **Markuard Klavsen,** Kursusbestyrer. **H. V. Lund,** cand. phil.

Fru **Line Luplau,** Pastorinde. **A. C. Meyer,** Journalist. **Emil Meyer,** Urtekræmmer.

Frk. **Anna Petersen,** Malerinde. **E. Schjøttz,** Overretssagfører, Folketingsmand.

J. Tang, Seminarieforstander, folketingsmand. **Herman Trier,** cand. phil.

Ulsø,
Formand for Kjøbenhavns Høiskolesamfund.

---

*) Adgangskort til alle mødets tre dage koster 1 kr., og sendes frit inden 1. juli tilligemed program og andre trykte oplysninger til enhver, som forinden har sendt fru J. Meyer, Naboløs 4, Kjøbenhavn K, postanvisning paa 1 kr. 10 øre, samt anført fuldstændig brevadresse.

England. *I London er nylig død en kvinde, mrs. Foggs*, som under den sidste engelske krig i Sudan pleiede de saarede med den største selvopofrelse. Hun fik der et saar, som nu har forvoldt hendes død. Hun afviste hver belønning, som man tilbød hende og vilde ikke engang modtage Viktoria-korset. Dronning Viktoria gav befaling til, at hun skulde begraves med alle de hædersbevisninger, som vises en general.

Frankrige. Aftonbladet meddeler efter *Economiste français* en del oplysninger om kvinders ansættelse i den franske statstjeneste.

Postministeriet forsøgte 1877 for første gang at anvende kvinder som betjente ved postkontorerne i Paris. Forsøget lykkedes fortræffelig. Siden post- og telegrafvæsenet overtoges af ét departement, har man betydelig øget antallet af kvindelige funktionærer. Som forstandere og betjente ved mindre post- og telegrafstationer har allerede siden 1870 flere kvinder været ansatte. For tiden udgjør antallet af kvinder, ansatte ved post og telegraf, over 5,000. Den laveste løn er 800 francs og den høieste 4,000 francs.

Inden *finantsministeriet* er endel kvinder sysselsatte med afskrivning af dsn store hovedbog, som bestaar af en mængde bind og maa findes i dobbelte exemplarer.

Jernbanebolagene har ansat kvinder mest i den hensigt at forsørge hustruer, enker og døtre af jernbanebetjente. De kvindelige betjente anvendes ved bogførsel af akter og obligationer, afskrivning osv. Desuden er en mængde kvinder ansatte ved billetforsælgningen, som banevogtere osv.

Den franske *bank* har allerede fra længere tid tilbage ansat kvinder — nu i et antal af 400 — samtlige hustruer eller slægtninge af bankembedsmændene. De faar 3—5 francs om dagen, anvendes i trykkerierne, ved bogførsel osv.

Ved *Crédit foncier* har kvinder faaet ansættelse og samme rettigheder som de mandlige betjente. Der er 200 kvinder ansatte med 800 til 1,800 francs i løn. De maa underkaste sig en examen og slægtninge af mandlige betjente foretrækkes ved ansættelsen.

I *Crédit Lyonnais* har 100 kvinder faaet ansættelse, desuden sysselsættes en mængde ved extra-arbeide.

En tredie bank, *Société générale* samt telefonbolaget ansætter ogsaa kvinder.

Ved alle de nævnte embedsværk og bolag tilsammen anvendes imidlertid ikke paa langt nær saa mange kvinder, som ved *undervisningen.*

Fraseet de 30—34,000 „søstre“, tilhørende religiøse ordener, er over 35,000 kvinder ansatte ved lavere og høiere pigeskoler. Lægger man hertil dem, som giver privattimer eller er ansat som lærerinder i familier, saa viser det sig, at der er 70,000, eller om man medregner „søstrene“, over 100,000 kvinder, som ofrer sig for undervisningen.

Blandt mændene er det, selv om man regner lærere ved høiere skoler, universitetet og medlemmer af geistlige ordener, høist 90,000, som sysselsætter sig ved undervisning.

Amerika. I *Wyoming*, hvor kvinder har havt stemmeret siden 1869 er det ved lov udtrykkelig bestemt, at kvinder ikke maa aflønnes ringere end mænd for det samme arbeide.

I Washington territorium gik forslaget om kvindestemmeret igjennem i 1883. For hvert aar er kvinderne mødt frem ved stemmeurnen i større og større antal, ved sidste valg var det ikke mer end en sjettedel af dem, som holdt sig borte. Men i februar 1887 kom der pludselig indsigelse mod deres ret til at stemme. Modstandere havde fundet en formfeil i lovforslagets titel. Ethvert reformforslag skal beskrives gjennem dets titel, og det var ikke skeet her. Man fik derfor domstolen til at erklære loven ugyldig. Nu er imidlertid al fare over. Den 19de januar gik igjen forslaget om kvindestemmeret igjennem under iagttagelse af alle former.

I Chicago har *to kvindelige læger* dr. Lucy Waite og dr. Clara W. Peaslee nylig aabnet et hospital, hvor kun kvindesygdomme behandles. Patienter, som skal underkaste sig operationer, kan optages for kortere tid, men samtidig tjener hospitalet som pensionat for kvinder, der ønsker stadigt lægetilsyn og omhyggeligere pleie, end der ellers er anledning til. Dr. Lucy Waite har gjennemgaaet Hahnemanns medicinske kollegium, hun har senere studeret flere aar i Wien og i Paris, hvor hun specielt har lagt sig efter kvindesygdomme. Ogsaa i London har hun opholdt sig en tid. Hun skal nyde megen anseelse for sin dygtighed og karakter.

Indhold. Skoleloven og kvinderne (af + +). Til Sc. (af Anna Bugge). Forskjelligt.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. Kristiania, 15de april 1888. No. 8.

Brev til Fru H.

fra C. C.

Hvad jeg synes om „sensitiva amorosa“, spurgte De mig.

Ja, det er ikke saa let saadan i en fart at svare paa. Det lar sig ikke fatte i en grimasse, et afværgende ord. Det lille skrift maa, trods det noget taagede høidestandpunkt det indtager, vel ogsaa gjælde for en stemme i spørgsmaalet om kjønnenes forhold til hinanden, der heroppe i vort sindig ærbare Norden har givet stof til diskussioner saa heftige, som vi i vor stridbare tid nogensinde har oplevet dem, diskussioner — som jeg tilstaar det, jeg har fundet mig vel ved at holde mig ganske udenfor. Forsaavidt bunder den svenske forfatters bog vistnok i det dybeste, af vor, kvindernes sag og kunde udfordre et ganske andet grundigere tilsvar, end jeg kan give det. Deres spørgsmaal til mig har kun vakt nogle betragtninger, som jeg i al korthed nedskriver for Dem. Husk paa, emnet ligger ikke ganske — eller om De vil, *for dybt* for mig — det har ondt for at forme sig.

For mig kan det kun stille sig saa, at kjerlighedsforholdet, eller skal man nu sige „kjønsforholdet“ mellem begge de angjældende parter, har tvende udgangspunkter, der blir det bestemmende for dets videre udvikling, dets værd og varighed: hvor et blot og bart sandseligt motiv giver stødet til en forbindelse, og hvor de mer sjelelige impulser overveiende er tilstede, leder, slutter og bærer en saadan.

Hvor dette sidste er tilfældet, har vi ogsaa den muligste garanti for dens styrke og varighed, saavidt vore skrøbelige menneskekaar kan yde en saadan. Øm forstaaelse, gjensidig sjels- og aandsberigelse, hengivenhed, ubrødelig trofasthed kaldes de lykkebringende genier, der lover at følge en saadan forbindelse. Har en sand sjelelig og aandelig sympati knyttet baandet, saa vil den optage *alle* kjærlighedslivets elementer i sig, selvfølgelig *ogsaa det sandselige, kun vil* *dette ikke raade, men maa lystre, behersket af, underordnet sin ædlere modpart.*

Men denne modpart er en mild, retfærdig hersker. Hvor livsforholdene uundgaaelig indsætter den kjødelige forbindelse i sine rettigheder, vil den ogsaa virke løftende, lutrende paa denne, vil den smelte sammen med den til kjerlighedslivets høieste fuldendelse.

Verdenshistorien kan fortælle om saadanne forbindelser, hvor de forbundne fulgte hinanden til døden — i døden.

Mon ikke *Stuart Mills* ægteskab var et saadant mønsterforhold?

Jeg har kjendt flere saadanne.

Anderledes hvor ene og alene kjødelig attraa — vi kan vel fatte det i ordet *sandseligheden* — giver stødet til, og blir det raadende motiv i forbindelsen. Den er en mer despotisk hersker, der lidet finder sig tilrette med hine ædlere faktorer i kjerlighedslivet. Den har kun sat sig et maal, begjærets tilfredsstillelse, men ligesom sin nære blodsforvandt grusomhedstrang gjør tilfredsstillelsen den kun mer umættelig. Tidlig blaserthed, aandelig og legemlig slappelse, livslede — selvforagt pleier at være denne umættelighedes traurige følgesvende, og den ender ikke sjelden, naar den af aandeligt livsstof har fortæret, hvad der er at fortære, med at dræbe sine egne bekjendere.

Det er vel overflødigt nærmere at betone for hvem af de tvende parter i kjerlighedsforholdet, de her antydede maader at elske paa, er det mest betegnende. Det turde være noksom udhævet af mer end en verdensberømt forfatter, hvis der her behøvedes andre vidnesbyrd end livet selv.

Og *mandens* natur, den ubegrændsede frihed han har sikret sig til at følge sine lavere instinkter og styrte sig i denne malstrøm, har krævet og kræver tusinde slige offere. Udskeielsen paa dette omraade er voxet til en samfundspest, et verdensonde, der ikke mere kan ties ned, men begynder at vække en alvorlig bekymring, der kalder til overveielse!

Vore hjemlige bohêmeforfattere har givet os slemme, meget slemme oplysninger om, hvordan det staar til i deres egen leir; om de botemidler mod ondet, som de temmelig enstemmig synes at anbefale, just vilde være de heldigste, er en anden sag. Det er ikke *den* art lighedskrav, der skal redde situationen.

Den kvindelige kjerlighedsart med dens finere lykkesinstinkt, skulde her danne modvægten og yde det mer betryggende initiativ til forbindelsen. Til *hende* at give tegnet, varslet.

Men det er jo netop dette, der er hende strengelig forment. Man har betegnet denne given signalet med „*at fri selv*“, et haansord, der kan skræmme den modigste til at smække laasen i for sit hjertes lønkammer. De smukke talemaader om „kvindens herredømme paa hjertets og følelsens omraade", der benyttes med saadan effekt i skaaltaler og lignende anledninger, tar sig da ganske besynderlig ud ved siden af den magtløse passivitet, hun i virkeligheden maa indtage, naar det gjælder hendes hjertelivs dyreste anliggende.

Der ligger en dobbelt forbrydelse mod kvinden, skjult bag dette kvindelighedens strenge lovbud: ikke at røbe en følelse, lad den være saa sand og dyb, saa lykkeforjættende for begge parter, som den være vil, førend *han* naadigst har givet tilladelse dertil, — og ogsaa da først naar han har „reelle hensigter", — den forvandler hendes lykke til et usselt lykketræf, medens hun, overalt hvor mandens kjerlighedsart, den ikke ethisk betvungne, besjelede, vinder sin seier, uundgaaelig — naturen har nu engang laget det saa — bliver byttet.

Ja vel er dette en naturens grusomme ironi, hvortil samfundet ikke undlader at lægge sin infameste vægt til. Medens det stænger for hendes kjerlighedstrang og gjør alt for at døde den, medens hun uundgaaelig maa blive offeret for hans, er det hende alene, hvor tiltilfældet ikke falder ind under det strængt lovlige, der maa bære skylden og vægten.

Han har kun, bag dette samfundets milde værn at sørge for, ikke for stærkt at misbruge friheden og ødelægge sig selv.

Der ligger noget forfærdeligt deri, at kvinden saadan naturnødvendig ureddelig, maa drages med i fordærvelsen.

Forfærdeligere endnu er samfundets fuldstændige blindhed derfor. Det synes ikke at bringe mindste forvirring i dets logik, at gjennemførelsen af dets sædelige ulighedstheori, fuld frihed for ham, streng kydskhed for hende — bunder i en fysisk umulighed. Et offer for hvert et jægerskud, — for hvert et tilladt brud paa sædeligheden, et utilladeligt. Samfundet delt mellem at tilgive og straffe! Kun følger det her den modsatte methode, end den under visse galebidsepidemier, det er offrene, der slaaes ned, fordærverne der gaar fri.

Det er dette mægtige trekeiserforbund mellem naturens grumhed mod kvinden i alle retninger af kjønsforholdet, mandens egoisme og en nederdrægtig samfundsopinion, der har affødt disse legaliserede skjændselsinstitutioner, hvor millioner af kvinder offres for den menneskelige dyriskhed, institutioner, som dog nu har begyndt at vække noget, der ligner betænkelighed, men som engang i tidens fylde vil staa for en mer frigjort, uhildet, mer ophøiet samfundsbevidsthed, som en af disse mørke sider i vor verdensudviklings analer, der trygt kan maale sig med de gammelmexikanske menneskeoffringer og det bethlehemitiske barnemord.

Men disse betragtninger har bragt mig rent bort fra det egentlige sujet for min skrivelse til dem, den svenske bog. Det er neppe uden grund, at den har vakt saadan betænkelig opsigt.

Fuldkommen ubekjendt med forholdene, vover jeg naturligvis ikke nogen formening om, hvorvidt dens ophavsmand selv har været et mer eller mindre ulykkeligt offer for en selvberedt nemesis. Ved at gjennemlæse hans skrift, kan jeg ikke nægte, at man faar ligesom et indtryk deraf. Den megen „lede og vemjelse“, han opvarter os med, leder i det mindste tanken derhen.

Men forfatteren er digter, og sand digter, og med digterens ømme sensibilitet forstaar han fuldt ud at vurdere den ophøiede rolle, sjelelivet spiller i kjerlighedsforholdet, føler han det sjelsbeaandedes hele forrang. Han vil gribe det igjen, men det vil ikke ret lykkes ham. Hans forsøg derpaa bliver kun en frugtesløs famlen tilbage til hans idealers tabte paradis. Disse smaafortællinger i hans „sensitiva amorosa“, der alle samler sig om at skildre det ene lyksaliggjørende i den første blikvexlen mellem de to, medens han nervøs, ængstelig skyer nærmelsen, det vil sige, enhver udvikling af forholdet, munder alle ud i noget sygelig forceret, der savner al naturlig grund og virker paa læseren, som en sindssygs monomani.

Naar en kvinde lader sig lede af og lever efter sin maade at elske paa, belønner verden hende med den ros, at der er „intet at sige paa hende“.

Naar en mand, beherskende de lavere instinkter, lader de ædlere raade i kjerlighedsforholdet, er han ophøiet over verdens usle ros, det høieste, det mandlige ideal kan naa.

Der tales saa meget om „*fremtidskvinden*“, kunde vi ikke ogsaa haabe paa en „*fremtidsmand*“?

Diskussionen i det pædagogiske samfund angaaende det paatænkte kvindeseminar.

Skolebestyrer Voss fandt, at middelskolen ikke kunde afgive et hensigtsmæssigt grundlag for en høiere specialskole som den her paatænkte. Man maatte vel da, saafremt man ikke vilde holde en optagelsesexamen med skjærpede fordringer, begynde første klasses undervisning i hvert fag paa grundlag af middelskolens kundskabsmaal. Hvor langt kunde man saa række paa tre aar? Planen syntes ham sangvinsk. Docende discimus — ganske vist, men var der ikke fare for, at lærerinden vilde savne det alsidige overblik, som i al fald til en vis grad er en forudsætning for at kunne arbeide videre netop paa de punkter, hvor det trænges. Man maatte ogsaa betænke, at disse lærerinder (som vor lærerstand overhovedet) antageligvis for at existere maatte blive overlæsset med timer. Godtgjorde kanske erfaringen, at den høiere gutteskoles lærere gjennem sin praxis gik saa særdeles frem i videnskabelig erkjendelse?

Propositionen udtalte, at undervisningen i seminariet ikke kunde faa nogen videnskabelig karakter. Dette forekom ham at være en betænkelig resignation, betænkelig baade for den høiere pigeskole og for den fremadstræbende kvinde. Hvad man vilde komme til at byde hende af stillinger i skolen, vilde selvfølgelig komme til at staa i forhold til, hvad hun medbragte i skolen og paa grundlag heraf kunde yde. Her skulde uddannes lærerinder vel ogsaa for ungdomsskolen, ogsaa inspektricer i middelskolen, for hvem det, selv om deres virksomhed som saadanne blev mere pædagogisk end didaktisk, dog altid vilde være af vigtighed at kunne følge eleverne skolen tilende i de forskjellige fag. Han frygtede, at lærerinderne — udenfor de lavere klasser — vilde komme til at bevæge sig temmelig ufrit i sin skolelærdom og have vanskeligt for at afpasse denne efter nye forhold og de nye fremadskridende metoder, som maatte forudsees paa forskjellige punkter at komme til at afløse de, hvori de selv var opdragne. — Et savn var det, at lærerinder i fremmede sprog ikke fik adgang til at lære en del latin, og at lærerinder i norsk intet kjenskab fik til oldnorsk. Ogsaa i matematik syntes pensum betænkelig knapt, om lærerinden skulde fungere ovenfor tredie middelkl. — En graduering af den høiere lærerexamen (for mænd) vilde maaske være at anbefale (kfr. Prøissen). Lærerindeexamen burde ikke ligge for langt under 2den grads lærer-vidnesbyrd. Naar propositionen udtalte, at den bestaaende artium ikke var skikket som forskole for et seminarium, saa var han ganske enig heri. Man burde derfor indrette en hensigtsmæssig artiumsskole for damer (med treaarigt kursus), hvorpaa et seminar (med 1$^1/_2$ eller kanske to aars kursus) med fordel kunde bygges. Herfor talte ogsaa det ønskelige i, at de forskjellige skolearter saa langt muligt arbeidede sammen, indorganiseredes i hverandre, derved kunde begge saa meget lettere existere. — Hvad søgningen angik saa havde han den tro, at naar skolen bød et i alle henseender klækkeligt vederlag, vilde tilgangen ikke mangle. Lagdes den for lavt, frygtede han en skuffelse og en deraf følgende agitation mod skolen, om den kom igang. Selv et første skridt burde dog vel blive bestemmende for udviklingen i saa omtrent en menneskealder.

Expeditionschef Knudsen fandt, at lærerindeuddannelsen ikke havde holdt skridt med tidens krav og troede, at heri snart burde ske en forandring. For tiden havde man kun til uddannelse af lærerinder de kurser, som allerede existerede i sextiaarene, og som oprindelig kun var ungdomsskoler. De manglede begyndelse og havde intet bestemt kundskabsmaal. Vistnok var ogsaa her gode resultater opnaaet, men i sin almindelighed kunde de paa denne maade uddannede lærerinder ikke siges at holde maalet Ja man havde endog nøiet sig med middelskoleexamen som lærerindekvalifikation. Dette havde forvirret begreberne om kravet til en lærerinde. Heller ikke var savnet bleven afhjulpen ved kvindens adgang til ex. art., som kun var et bredt og fyldigt grundlag for lærerindeuddannelsen, intet andet. Uddannelsen paa egen haand kunde ikke have andet end tilfældighedens præg. — Han meddelte, at for tiden ca. 550 lærerinder anvendtes i høiere og lavere poster; dertil kom et lignende antal guvernanter, og behovet turde snarere tiltage end aftage. Det var umuligt at opgive et gjennemsnitsbeløb for lønningsevnen. Det havde vist sig, at de kaar, vort samfund kunde byde dem, var og sandsynligvis endnu længe vilde blive forholdsvis smaa. — Maalet maatte blive, at lærerinden kunde undervise paa ethvert trin i pigeskolen, barneskolen og ungdomsskolen samt i den nuværende fællesskole. Forudsætningen var da, at lærerinden skulde virke ved siden af den akadamisk dannede lærer. Man kunde efter erfaring her som andetsteds betvivle, at kvindens adgang til akademiske studier vilde blive benyttet i synderlig udstrækning. Henviste til Sverige. Det kunde sikkert antages, at lønnen ikke vilde svare til udgifterne ved et akademisk studium.

Voss havde fundet prop. vel sangvinsk, han (Voss) troede ikke, at et passende maal kunde naaes med middelskolen som grundlag, og naar prop. udtalte, at undervisningen i seminariet ikke kunde faa en videnskabelig karakter, saa han deri en betænkelig resignation. Dette beroede paa en misforstaaelse. Prop.s mening var at faa som grundlag en fuldstændig pigeskole med middelskolens fag, men med en fyldigere forstaaelse af stoffet. Man havde ogsaa tænkt sig ungdomsskolen som tillige forberedende for seminariet. Prop. havde kun *indtil videre* stillet fordringerne som ved adgang fra middelskolen, dog saaledes, at prøven indrettedes paa fortrinsvis at vise modenhed og dygtighed. Han mente da, i modsætning til Voss, at 1ste klasses undervisning i hvert enkelt fag ikke behøvede at begynde paa grundlag af middelskolens kundskabsmaal; særlig, da han troede, at konkurrancen til seminariet vilde blive meget skarp. Ligeoverfor Voss' resignation, ianledning af at seminariets undervisning ikke kunde faa en videnskabelig karakter, vilde han minde om, at man med en begrænset indsigt ofte kunde give en baade vækkende og dygtig undervisning, og resignation var da her nærmest ensbetydende med begrænsning. Henviste til de levende sprog. Mindede ogsaa om, at lærerinden virkede ved siden af læreren. Med hensyn til den af Voss nævnte utilstrækkelighed ved seminariets math. undervisning, maatte man erindre, at maalet var at meddele en kundskab, som satte lærerinden istand til at undervise i arithmetik og geometri i samme omfang som i middelskolen. Han antog i lighed med Voss, at maalet ved lærerindeexamen ikke burde ligge for langt under 2den grads lærervidnesbyrd. Han vilde ogsaa medgive ønskeligheden af at aspiranterne medbragte noget kjendskab til latin. Han vilde tillige paapege, at de aar, i hvilke kvindens aand tog stærkest flugt, netop faldt i seminarieaarene. Han hávde sine store tvivl om realisationen af Voss' tanke at lægge en 3aarig artiums skole — rigtignok væsentlig forskjellig fra den nuværende — til grund for seminariet. Tiden var snarere for at nedlægge de bestaaende artiumsskoler. Ansaa det desuden betænkeligt at gjøre forskolen saa vidtløftig, fordi derved mange begavelser, som ellers vilde være selvskrevne, udelukkedes. Troede, at hertillands vilde artiumsskolerne indskrænkes til hovedstaden, medens ungdomsskolerne vel kunde trives paa flere steder. Ungdomsskolens karakter var blevet udvisket ved en mangelfuld foranstaltning, nemlig middelskoleexamen, idet denne opfattedes som afslutning, og ved en manglende, nemlig seminariet. Nu foresloges at gjenoprette ungdomsskolen og gjengive den dens funktion som den rette høiere pigeskole og som forskole for et selvstændigt seminar. Henviste forøvrigt til Amerika. Konkluderede med, at hvis man hos os blev staaende ved folkeskoleseminariet med dets forudsætning paa den ene side og universitetets læreruddannelse paa den anden, vilde ganske vist et stort behov blive utilfredsstillet.

Inspektør Johannesen hævdede i modsætning til Voss, at man ikke af propositionen, kunde slutte, at seminaristens kundskaber i mathematik ikke skulde gaa ud over middelskolens fordringer. Det var ikke nødv. at optage flere discipliner, men i dybde og bredde maatte der læres mere. Geometri og arithmetik maatte navnlig foredrages grundig.

Frøken Møller vilde gjøre nogle korte bemærkninger med hensyn til planen for undervisningen i fysiologi. Det forekom hende mere formaalstjenligt at der blev læst om menneskets nervesystem allerede i seminariets kl. II, fordi der under pædagogik i samme kl. skulde gives „en fremstilling af barnets legemlige og sjælelige natur“. Hun udtalte, at den fysiologiske undervisning vistnok burde paa dette omraade bryde veien for den pædagogiske, og at man sandsynligvis i de færreste tilfælde kunde forudsætte kundskaber i dette fag. Erfaringsmæssig var hun kommet til det resultat, at der blandt de 18—20 aars piger kun var saare faa, som havde greie paa, at det fysiske og det psychiske ikke blot intimt er bundet til hinanden, men ogsaa fuldstændig afhængig af hinanden — ligesaalidt som de havde reflekteret dybere over, at nervesystemet sætter mennesket i et bestemt forhold til den ydre verden, og at viljen er den kraft, der skal beherske baade det legemlige og det sjælelige — før de, igjennem den anatomiske-fysiologiske viden, havde faaet et mere aabent øie for disse forhold. Af denne grund vil antagelig undervisningen om nervesystemets fysiologi, bibragt netop paa dette stadium af hendes skolegang, faa en dobbelt betydning for den unge pige, ikke alene for hende selv som individ, men ogsaa som vordende lærerinde. Hun vil blandt andet lære at forstaa, at nervesystemet ikke ustraffet lader sig overanstrænge, og at aandelig overanstrængelse kan have alvorlige og ofte ubodelige følger for hendes legeme. Ved hjelp af denne kundskab vil hun have rettesnor for mange af sine handlinger baade under skolegangen og i fremtiden, især naar hun først igjennem den fysiologisk-pædagogiske undervisning er kommet til en klarere forstaaelse baade af sin egen og af barnets legemlige og sjælelige natur. I kl. III skal der læses om „stofskiftet, dyrisk varme“. Her burde vel rettere sættes repetition af stofskiftet, dyrisk varme, thi allerede under skelettet i kl. II er man inde paa stofvexlen. Og senere hen ved hvert væv, ved hvert nyt organ hører man stadig om stoffe, som optages, tilgodegjøres, udnyttes for tilsidst at udskilles af legemet, hører om denne evige vexlen, som er eiendommelig for alt levende og som er livstegnet. Uundgaaelig og uvilkaarlig maa ogsaa den dyriske varme omtales i kl. II, hvor der skal undervises om „blodets kredsløb, dets sammensætning osv., aandedrættet“. Igjennem aandingsprocessen optages surstof af luften og ved den indre aanding opstaar der en forbrænding rundt omkring i legemets væv. Den kemiske spændkraft kan her omsættes paa forskjellig maade. Men omsættes den i varme, saa er det dyrisk varme, og kundskaben om denne proces har altsaa sin berettigede plads i kl. II.

Frk. Wulfsberg troede, at den høiere lærerindeuddannelse i vort land ikke havde holdt skridt med tidens raske udvikling forøvrig. Lærerinderne selv havde følt misforholdet mellem sin uddannelse og stillingens ansvar og krav. De havde efter evne forsøgt at bøde herpaa, men mangelen af et solid fundament af almenkundskaber var høilig følt. En forening af et anstrengende skolearbeide med extrauddannelse gjorde dem udslidte og nervøse før tiden. Hun troede ikke, at kvindens adgang til gymnasiet og universitetet afhjalp savnet af en speciel lærerindeuddannelse og henviste i saa henseende til udlandet (Sverige). Anbefalede oprettelsen af en læreranstalt, hvor maalet var erhevrvelsen af grundige kundskaber saavelsom tilegnelse af opdragelseskunsten. Dennes store vanskeligheder kunde bedst beseires ved til læreranstalten at knytte en øvelsesskole, hvor man ved en længere og fortrolig omgang med barnet sattes i stand til at trænge ind i den barnlige psychologi. Hvad man uden pædagogisk uddannelse fornemmelig forsyndede sig i var mangel paa methode og evne til at holde disciplin. Hun paapegede ogsaa den selvopdragende betydning af en saadan uddannelse. — Hun tænkte sig den hele anstalt — som en statsanstalt — bestaaende af et treaarigt seminar med en dertil knyttet treaarig øvelsesskole til uddannelse af lærerinder for de *høiere* klasser. Det første aar fællesundervisn., de to sidste deling i en humanistisk og realistisk linie. Indtrædelsesalder det fyldte attende aar, fordringerne til optagelsen som i den kongelige proposition. [Fandt den antydede deling af pigeskolen tiltalende]. Troede, at man i ungdomsskolen vilde kunne erhverve sig kundskaber sigtende dertil. Obligatoriske fag for seminariets første klasse: Relig. (2 timer), norsk 2 t, historie 2 t., geografi 1 t., tysk ell. engelsk 3 tegning 2, skrivn. 1/2 t., regning 2 t, chemi og hygiene 1 1/2 t., gymnastik 3 t., tils. 19., valgfrit fag: et fremmed sprog med 3 t. Første aars kursus tilsigter en grundig almendannelse. — Fra andet aar indtræder delingen. Fællesfag for begge linier: religion og norsk, samt pædagogik og et fremmed sprog. Den humanistiske linie (*a*) faar mere omfattende undervisn. i norsk, samt som særfag: historie og geografi; den realistiske linie (*b*) faar som særfag: naturfag og mathematik. (*a*) Relig. 2 t., norsk 3 t., historie og geogr. 4 t., tysk ell. engelsk 3, pædagogik og methodik 2 t.; tils. 14, valgfrit et fremmed spr. (3 t). *b* Relig. 2 t., norsk 2 t., pædag. og math. 2 t., engelsk ell. tysk 3 t., botanik og zoologi 2 t., chemi og fysik 2 t., mathematik 3. t.; tils. 16. Af naturgrupperne kun en obligat. — Hertil ønskede hun tilføiet en ugentlig time i huslig økonomi og samfundslære.

3 klasse. *a.* Relig. 2 t., norsk 3 t., historie og geogr. 3. t., tysk ell. engelsk 3 t., pædagogik og methodik 2 t., kunsthist. 1 t., tils. 14, valgfrit et fremmed sprog 3 t. *b.* Relig. 2 t., norsk 2 t., eng. ell. tysk 3 t., pædag. og method. 2 t., kunsthist. 1 t.; botanik, zoologi og fysiologi 2 t., chemi og fysik 2 t., mathematik 3 t., tils. 17, den ene naturgruppe valgfri. Hertil tænktes knyttet en øvelsesskole paa 3 klasser, nærmest svarende til pigeskolens 7de, 8de og 9de klasse, uden middelskoleexamen som afslutning, men med en toaarig ungdomsskole som fortsættelse. Hvert kuld seminarieelever skulde kun have med et kuld skolebørn at gjøre, 1ste klasses elever begynder med 7de uden selv at give timer, 2den klasses elever fortsætter med klassen, og hver seminarist giver ogsaa selv et vist antal prøvelektioner, ved hvilke den ordinære lærer, læreren i pædagogik og seminariets bestyrer er tilstede. Disse bedømmer i forening lektionen. Ca. 4 medelever er turvis tilstede. 3die klasses elever følger fremdeles de samme børn og optræder dels som hjælpelærerinder, giver dels timer ganske alene.

Paa denne maade vilde den vordende lærerinde med sikkerhed magte saavel den undervisende som opdragende opgave. Anslog udgifterne til kr. 25,000, hvoraf de 15,000 dækkedes ved skolepengene; resten kr. 10,000 maatte tilskydes af staten. Ansaa denne sum liden i betragtning af den gode sag.

Fru Nielsen maatte beklage, ikke at kunne stille sig velvillig ligeoverfor de velmente bestræbelser, ja, at hun maatte anse det for en ren ulykke, om sagen i dens nuværende skikkelse fremmedes. Ligeoverfor departamentets megen tale om kvindens behov hævdede hun vanskeligheden af at præcisere dette, da kvindernes anlæg og naturel var saa forskjellige. Mindede om den tidligere feilagtige opfatning, at kun den gifte kvinde fyldte sin plads i samfundet. Fremholdt, hvorledes en flerhed af kvinder fik sit liv forspildt ved ikke at faa adgang til at opnaa det, som de efter sin natur tiltrængte. Hvis det erkjendtes, at kvindens behov var at faa lov til i frihed at udvikle sine evner, vilde det kanske ogsaa erkjendes, at man ikke længere kunde tale om pigeskolens særegne opgave. Pigeskolens opgave burde være at berede børnene til den vei, deres anlæg maatte anvise dem. Hun vilde ikke hindre en opdragelse sigtende paa ægteskabet; mente dog ikke, at den nuværende pigeskole i nogen maade beredte de unge piger til at blive vordende husmødre. Det eneste skulde da være ved haandarbeidet. — Hun fandt oprettelsen af det paatænkte seminar uheldig, da det satte stængsel for udviklingen af den enkeltes anlæg og evner; kvindernes adgang til universitetet vilde vanskeliggjøres, da forældre vilde foretrække denne billigere og bekvemmere vei for sine døtre. Efter udgangen af seminariet var der ikke anledning til høiere udvikling, da dette ikke gav adgang til universitetet. Fandt, at gymnasierne gav den samme udvikling og tillod desuden videre uddannelse. Hun likte gymnasiernes læseplan bedre end seminarets, som spredte kræfterne over for mange fag. Efter seminariets læseplan vilde de udgaaede lærerinder vanskelig faa anden ansættelse end ved de private pigeskoler, som neppe kunde ventes at beskjæftige alle. Til huslærerposter og guvernanteposter vilde den kvindelige artianer være at foretrække. Saaledes som forholdene nu er maatte hun anse oprettelsen af seminariet for en ulykke for kvinderne, da det vilde hjælpe til at slaa fast, at lærerindernes uddannelse skulde være ringere end lærerens og følgelig den økonomiske stilling blev derefter.

Skolebestyrer Voss. Forskjellen mellem propositionens og talerens standpunkt var maaske ikke saa stor, som diskussionens gang kunde lade formode. Efter den forklaring, man havde faaet, gik propositionen ud paa en én- à toaarig forskole (ungdomsskolen) med et dertil knyttet treaarigt seminar. Hvad der havde talerens sympati var en *2-aarig* lærerindeuddannelse, m. a. o. en akademisk lærerexamen af

2den grad. Den tid for den samlede uddannelse, som prop. og taleren forlangte, faldt altsaa paa det nærmeste ganske sammen; uenigheden gjaldt mere veien og midlerne end maalet. Naar expeditionschefen havde forundret sig over, at han (taleren) vilde bygge paa en „forbedret“ artiumsskole, som endnu ikke existerede, kunde han dertil svare, at expeditionschefen forekom ham at være i ganske samme stilling, idet han byggede paa en „ungdomsskole“, som jo heller ikke existerede, og han vilde lægge til, at det visselig var en almindelig opfatning, at noget af det allerførste, som stod for her, saasnart den lavere skoles nye ordning vor lovfæstet, var en „forbedring“, en revision af de bestaaende artiumsskoler, en revision, hvori det faktum, at den høiere skole, hvis udvikling gjennem aarhundreder kun havde havt mændene for øie, for fremtiden i nogen udstrækning vilde blive en skole ogsaa for unge piger, maatte komme i nogen betragtning. Skulde dette standpunkt, denne opfatning af betimeligheden af en reform af den høiere skoleordning, *ikke længere* være skolestyrelsens, vilde taleren meget beklage det, ikke blot for seminariets, men ogsaa for den høiere gutteskoles vedkommende.

Taleren holdt paa den akademiske forskole for seminariet, først fordi han troede, den vilde give et bedre grundlag for seminariet end noget andet, dernest fordi han ansaa det for en opgave at skaffe de damer, som følte anlæg og kald til akademiske studier, adgang til at gjøre disse anlæg frugtbringende i livet paa en for dem mere passende maade end den, de nuværende embedsexamener frembød. Hertil gav et lærerindeseminar en udmærket anledning, saafremt det byggedes paa artiumsskolen, hvis ikke, saa vilde lærerindeseminariet og den kvindelige artiumsskole, istedenfor at støtte hinanden, komme til at konkurrere indbyrdes, hvad taleren fandt uheldigt for begge. — Prop. betonede stærkt, at lærerindeseminariet ikke vilde give en videnskabelig undervisning, og henviste udtrykkelig dem, der maatte have videnskabelige anlæg, til at gaa andre veie; men det kunde blive meget uheldigt for seminariet, som derved kunde komme til at miste netop de bedste. Han kunde ikke ganske bortse fra, at seminariet indtil videre skulde bygge paa middelskolen, om end konkurrance vilde muliggjøre et anlæg paa bredere basis. Han ønskede dog en mere organisk udvikling gjennem en forbedret artiumsskole. Fandt det af prop. opstillede maal paa flere punkter sangvinsk; henviste til fordringerne i de nyere sprog. Han ansaa det ogsaa betænkeligt, at mellemtiden mellem forskole og seminariet vilde blive fyldt med dels forceret, dels planløst arbeide. Her skulde man have tid til at betænke, hvilken vei man burde gaa. Taleren værgede sig mod den ham tillagte opfatning af planen for matematikundervisningen, støttede sig til erfaring om ikke-fagmænds haandværksmæssige undervisning. — En forbedret artiumsskole kunde opnaaes ved at lade udgaa et klassisk sprog og erstatte det med et nyere sprog, literatur og naturkundskab. En saa god forskole vilde betydelig forkorte seminarietiden. Det pædagogiske kunde da bedre komme til sin ret. Han fandt en tilknyttet øvelsesskole nødvendig. — Noget maatte gjøres; troede at fru Nielsens krav paa fuld ligestilling vilde give faa og udslidte lærerkræfter og fandt, at derved de unge damers kræfter vilde blive ubenyttet i skolen i den bedste alder.

Skolebestyrer Andersen fandt fru Nielsen for streng ligeoverfor departementet; det havde dog vist adskillige indrømmelser med hensyn til kravet paa at udvikle de specielle evner. Forhaabentlig vilde det ende med en ensartet udvikling for begge kjøn. — Han troede, at kvinden var daarlig tjent med blot at henvises til akademiske studier, disse gav intet rigeligt økonomisk udbytte. — Man trængte lærerinder med større kundskaber nu, da pigeskolen undergik saa mange forandringer, i fællesskolen trængtes de især. — Taleren holdt paa et bedre grundlag for seminariet end middelskoleexamen, ansaa en modificeret artium for det bedste. Ex. art. burde give adgang til seminariet; at bygge dette paa ungdomsskolen vilde let gjøre dette til et privilegium for de større byer. — Der stilledes store fordringer til elever og lærere; enkelte fag krævede dog en videnskabelig uddannelse. Taleren fandt en deling i kurset uheldig. — Frk. Wulfsberg var for sangvinsk, baade med hensyn til den økonomiske og den pædagogiske side: hun lagde i sit seminar for liden vægt paa kundskabsmængden. — Vistnok gjør staten lidet for almueskolens lærerinder, men disse havde dog mere end tilstrækkelig kundskab for at fylde sin plads.

Frk. Bauer hilsede oprettelsen af seminariet med inderlig glæde. — Hun bekjæmpede den opfatning, at seminariet skulde forberede for videregaaende akademiske studier, fordi trangen til saaledes uddannede lærerinder var forholdsvis liden. Hvad man havde brug for, var systematisk uddannede lærerkræfter. Seminariets formaal burde være den specielle forberedelse til den særlige livsgjerning paa grundlag af en alsidig almendannelse og baseret paa en fuldstændig organiseret høiere pigeskole. Seminariet vilde da have den dobbelte opgave: kundskabsfordybning og udvidning og indførelse i undervisningens og og opdragelsens principer. Hun betonede særlig, at seminaristen skulde undervises i den rette maade at meddele oplysning. Der burde særlig lægges vind paa *methodik;* theori og praxis maatte gaa haand i haand. Seminaristen maatte komme til erkjendelse af, om hun besad de rette pædagogiske anlæg. — Hun hævdede i modsætning til frøken Wulfsberg, at eleverne maatte sættes ind i undervisningens methode og principer paa allerførste trin. Den pædagogiske opdragelse burde altsaa være hovedmaalet, paa videnskabelig indsigt maatte der gives afkald; den akademisk dannede lærer virkede jo ved siden. Troede i modsætning til fru Nielsen, at pigeskolen var nyttig for hjemmet, idet den indprentede pligtopfyldelse og orden. — Hun fandt det betænkeligt, at seminariet knyttedes til en privat anstalt. — Hvad timeplanen angik, vilde hun have tegning, sang og gymnastik som obligatoriske fag. Pædagogikens historie burde foredrages paa første trin.

Seminariet burde som sit formaal opstille følgende princip: Den specielle uddannelse til den særegne livsgjerning. — Af mange grunde holdt hun paa, at formiddagen valgtes til undervisningstid.

Expeditionschef Knudsen forstod fru Nilsen saaledes, at naar hun modsatte sig oprettelsen af en uddannelsesanstalt, særlig for kvinder var det, fordi efter hendes mening det eiendommelig kvindelige som et gjennemgaaende fællestræk for kvindelige individer ikke kjendtes og i hvert fald her ikke kom i betragtning. Naar dette var hendes anskuelse, fandt taleren hendes standpunkt klart og konsekvent, men han delte det ikke. Hvor vanskeligt det end var at bestemme forskjellen, efter hans mening var den der og havde krav paa fri udvikling. Det offentlige havde ved sine forskjellige foranstaltninger (fællesundervisning, adgang for kvinder til de akadem. studier) villet fremme denne, bevare det gamle uden at stænge for det nye. Derefter var der ogsaa handlet ved nærværende leilighed, idet der ved den skitserede nye pigeskole tilsigtedes at udvikle hos den unge kvinde alle naturlige anlæg, først og fremst med kvindens stilling i hjemmet for øie, men derhos ogsaa evne og vilje til at følge ethvert i disse anlæg begrundet kald. Der skulde fra denne skole være en lettere overgang end nu er tilfældet til forskjellige uddannelsesanstalter. Det foreslaaede seminarium skulde aabne de kvinder, hvis lyst og evne ikke førte i retning af akademiske studier, adgang til en læreruddannelse, som specielt sigtede paa pigeskolen. At modsætte sig dette var efter talerens mening at øve en tvang, der vilde føles ligesaa tungt, som den tvang, der tidligere var øvet ved vilkaarlig at begrænse veiene og maaderne for kvinders uddannelse. Naar fru Nilsen betonede, at pigeskolen intet synderligt havde udrettet for kvindens specielle kald, gjorde taleren opmærksom paa, at netop derfor ønskede man ogsaa pigeskolen reformeret, idet han dog tilføiede, at hjem og skole her maatte arbeide i forening. Pigeskolen var maaske smittet af tidens forgudesle af intelligens og intellektuel udvikling; hvad der trængtes, var handledygtighed og karakter. Han var enig i, at seminariet, saaledes som det var foreslaaet, ikke tilstrækkelig tog hensyn til uddannelse af guvernanter, og at derfor maaske første klasse burde være en fællesklasse og gruppeinddelingen først begynde med 2den klasse. Derimod var han uenig med fru Nilsen, naar hun mente, at naar seminariet oprettedes, vilde adgangen til universitetet blive ubenyttet; hvilken vei man tog, vilde bero paa fordannelsen, evnen og de økonomiske kaar.

Til Voss bemerkede taleren, at den af ham opstillede artiumsskole, som, naar alt kom til alt, løb ud i en fællesskole, var et problem, som man indtil videre ikke fik regne paa; der var her vanskeligheder at overvinde, og man kunde ikke sige, at de nogensteds var løste. Det foreslaaede treaarige seminarium var bygget paa en (toaarig) kvindelig ungdomsskole; Voss' toaarige seminarium skulde bygges paa en treaarig artiumsskole. Det blev en bred fordannelse for en kort fagskole. Taleren, der fremhævede, at seminariet ikke maatte sammenlignes med realgymnasiet, mente, at kvindelige studenter maatte kunne gives adgang til seminariets øverste klasser, og der faa sin praktiske uddannelse. Her mødtes Voss' og kirkedept.s forslag.

Til frk. Bauer bemerkede taleren, at en stærk theoretisk uddannelse krævedes, medens det paa den anden side var en af et seminariums fordele, at dertil kunde knyttes en øvelsesskole, saa de vordende lærerinder der kunde faa den fornødne praktiske uddannelse. Frk. Wulfsbergs øvelsesskole var for knap, men det var selvfølgelig hensynet til omkostningerne, som havde dikteret hendes forslag. Det var det samme hensyn, som havde bestemt dept. til at blive staaende ved et privat seminarium med statstilskud; det var mest i overensst. med, hvad der hidtil var gjort for den lavere lærerindeuddannelse. Forøvrigt havde den privatskole, hvortil seminariet var tænkt knyttet, strakt sig saavidt med hensyn til offentlig kontrol, at seminariet høist uegentlig kunde kaldes privat. Det hele forslag vilde dog faa sin egentlige betydning derved, at kravet nu for første gang var baaret frem af en offentlig myndighed.

Fru Nilsen vilde *for tiden* stemme mod et seminar, da strømmen vilde gaa den vei, og det derved vilde fastslaaes, at lærerindeuddannelsen skulde lægges lavere end lærerens. Ligeoverfor frøken Bauer hævdede hun, at gutteskolen gav ligesaa stor pligtfølelse som pigeskolen, og eleverne fra fællesskolen fyldte ligesaagodt sin plads i hjemmet som dens elever. For hende stod fællesskolen som ideal; hun havde ingen interesse af at diskutere pigeskolen.

Forskjelligt.

Danmark. *Kvindesagen paa rigsdagen.* Den 22de dec. 1887 indbragtes i landstinget af landstingsmændene: *Chr. Nielsen, L. Schrøder* og *Th. Nielsen:* **Forslag til lov om en forandret valgret og valgbarhed til „de fattiges kasses" bestyrelse,** der tillagde gifte og ugifte kvinder valgret og valgbarhed til „de fattiges kasses" bestyrelse lige med mænd. **Forslag til lov om kvindens valgbarhed til skolekommissioner** indbragtes i landstinget samme dag og af de samme. Det var saalydende: Kvinder kunne under de samme betingelser som mænd vælges til medlemmer af skolekommissioner. Den 11te januar kom disse forslag til 1ste behandling i landstinget med det udfald, at begge forslags overgang til 2den behandling negtedes, det første med 32 stemmer mod 11, det andet med 34 stemmer mod 11.

Den fjerde februar 1888 kom *Bayers forslag om kvinders valgret ved kommunale valg* til 2den behandling i folketinget. Efter endel udtalelser gik forslaget til 3die behandling, der foretoges 6te februar. Her vedtoges det med 41 stemmer mod 15, 5 stemte ikke, og 40 var fraværende. For loven stemte venstre samt høiremændene: marineminister Ravn, rektor Dahl og sysselmand Müller. De fem, der ikke stemte, var af venstre. Loven gik derefter til *landstinget*, hvor den forkastedes med 34 mod 13 stemmer, blandt de sidste var tre af høire nemlig: indenrigsminister Ingerslev, Krieger og Andræ.

Indsendere i „Kvinden og samfundet" gaar skarpt i rette med flere af de talere, som optraadte mod forslagene. Kvindesagens modstandere paa rigsdagen synes ogsaa at have gjort sig fortjent til den behandling, de faar. Det er bedrøvelig aflægse og tomme argumenter, de er kommet frem med. Baade „kvindens nærmeste bestemmelse" og „naturen" har maattet møde op for at jage kvinderne bort fra al befatning med offentlige anliggender. Især ser det ud som Carl Ploug har udmerket sig paa en sørgelig maade.

De danske kvinder selv — baade fra by og land — har været ivrige paafærde under denne kamp. De har ved adresser m. m. givet tilkjende, at de ønsker sine rettigheder udvidet. Deres „natur" har ikke forbudt dem at komme til den formening, at det er deres „bestemmelse" at være aktive borgere i deres fædreland.

Kvindelig fremskridsforening holdt den 28de februar et protestmøde i anledning af landstingets stilling til kvindesagen. Folketingsmand Bajer foreslog en beslutning, der udtalte en kraftig indsigelse mod landstingets behandling af denne sag. Den vedtoges enstemmig.

Dansk kvindesamfund har i den forløbne vinter udfoldet megen virksomhed. Det har mange medlemmer udover landet, som med stor iver arbeider sagen frem.

Til regjering og rigsdag er tidligere indleveret en sædelighedsadresse fra danske mænd, med 149,000 underskrifter, den forlanger bl. a. den offentlige prostitutions ophævelse.

Nu er ogsaa en sædelighedsadresse fra danske kvinder indleveret til regjering og rigsdag. Den har faaet 114,148 underskrifter, hvoraf 14,035 i Kjøbenhavn.

Island. Ved de sidste byraadsvalg i *Reykjavik* har for første gang en kvinde gjort brug af sin stemmeret. Der findes i Reykjavik 10—12 kvindelige vælgere. Oppe i landet, hvor der er mere aandeligt og folkeligt liv har kvinder for længe siden benyttet deres stemmeret.

En bondedatter Briet Bjarnhjedinsdatter har i *Reykjavik* holdt et vellykket foredrag om kvindens uddannelse og rettigheder. Det er første gang en kvinde har holdt et offentligt foredrag der i byen.

(Kvinden og Samfundet).

I det tyske ugeskrift „Die Nation“ for den 11te februar 1888 findes en artikel af folketingsmand *Fredrik Bajer* betitlet: „Die dänischen Frauen in ihrem Kampfe um grøssere Selbständigkeit“, hvori vi i sammentrængt form faar en udmerket oversigt over de danske kvinders og deres venners arbeide for kvindesagen. Aar 1850 sættes som udgangspunkt for kvindeemancipationen i moderne forstand i Danmark.

Indhold. Brev til fru H. (fra C. C.). Diskussionen i det pædagogiske samfund angaaende det paatænkte kvindeseminar. Forskjelligt.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 1ste mai 1888. | No. 9.

Stemmeret.

I.

Der kjæmpes for tiden for almindelig stemmeret. I kraft af retfærdighed og menneskeværdighed og med paaberaabelse af, at det er nyttigt, at give ethvert voxent, selvhjulpent menneske ret til selv at repræsentere sine krav, fordres reformen

Men med almindelig stemmeret, menes *ikke* almindelig stemmeret. Der menes i regelen blot stemmeret til enhver voxen selvhjulpen *mand*.

Denne halvhed og usandhed i selve betegnelsen følger ogsaa alle de argumenter, som bringes frem til bedste for reformen. De af vore læsere, som vil læse igjennem alle de smukke og stærke ord, som er talt for anledningen i aviser og paa møder og saa samtidig stadig holde sig for øie: *med almindelig stemmeret menes stemmeret med udelukkelse af alle kvinder*, vil se for et elendigt fundament hele den store bygning bygges op paa, og hvor hult og fraseagtigt hele ræsonnementet om retfærdighed og menneskeværdighed blir.

Truslerne er det, som faar mest virkelighed. Hvor fordringerne kommer frem paa det underlag: Vi er stærke mænd, som en dag vil tvinge de magthavende i samfundet til at dele *magten* med os, hvis de ikke vil give os den godvillig, mens vi samtidig vil forholde en hel del andre mennesker deres rettigheder, — saa lyder dette ganske vist ikke vakkert, men der er god mening i den tale.

Der blev for en tid siden holdt et foredrag om *almindelig stemmeret* i studentersamfundet. En del trykte momenter til foredragene uddeltes for anledningen.

I. lyder saa: (almindelig stemmeret) „d. v. s. stemmeret til enhver voxen selvhjulpen *mand**) i landet“.

---

*) udhævet her.

II. lyder saa: „Ligesom mennesket paa privatlivets omraade er sig selv nærmest,“ — saaledes vil det heller ikke i det offentlige liv kunne antages — hvor der er tilstede divergenser i interesser — at ville og kunne varetage de andres tarv som sit eget.

Kravet paa almindelig stemmeret bliver derfor netop kravet paa at *alles**) tarv skal varetages med den *samme**) interesse.

At hver interesse, at hver klasse og hvert vilkaar har sin talsmand i det offentlige liv kan lidet eller intet hjælpe, saalænge ikke hver interesse gjennem de interesseredes stemmeret er blevet en aktiv magt.“

En radikalere maade at lade II. tage livet af I. paa — kan neppe tænkes.

Vi har anført dette, fordi det danner et godt exempel paa den ligefrem barnslige logik, som saa ofte karakteriserer begrundelsen for kravet paa stemmeret for enhver voxen og selvhjulpen mand i landet Og endda paaberaabes her kun egoistiske interesser og nyttehensyn, hulere endnu lyder det, hvor man anslaar de altruistiske følelsers og handlingers strenge.

Nu faar man ikke misforstaa os, som om vi klandrer mænd, fordi de kjæmper for stemmeret for mænd. Paa ingen maade. Det er der intet at sige paa. Det finder vi meget naturligt. Hvad vi klandrer er det uvederheftige i begrundelsen og dernæst den uægte lyrik, der som en vældig taagemasse ruller sig udover og skjuler alle konturer, hvergang sagen tages frem.

Mænd, som vil arbeide for mænds stemmeret, kan gaa frem uden at bruge hverken trusler eller uredelig bombast. De kan sige saa: Vi finder, at det er til gavn for vort samfund og for mange enkelte individer i vort samfund, at stemmeretten *udvides* saa hurtig som muligt, og den udvidelse, vi for tiden finder at være den gavnligste og nødvendigste, er dens udvidelse til enhver voxen og selvhjulpen mand i landet. Hvad der saa senere udvikles paa grundlag af dette, *kan* blive redelig tale uden falsk pathos.

Naar *vi* taler om almindelig stemmeret, saa mener vi almindelig stemmeret: stemmeret for hvert voxent selvhjulpent *menneske* i landet. Og vi mener, at troen paa, at denne virkelig radikale reform engang skal kunne gjennemføres og haabet om, at derved skal opnaaes større udvikling og lykke for alle individer, vanskelig længer kan betegnes som utopiske drømmerier.

Men med vor tro paa, at disse ideer hører hjemme i virkelighedens verden, forener vi en stærk vished om, at det er meget længe, førend de vil blive virkeliggjort i vort land.

---

*) udhævet i momenterne.

Efter alle tegn at dømme, vil det vare menneskealdre førend alle landets mænd og kvinder blir sat ind i sine politiske rettigheder.

Det arbeide, som derfor efter vor mening ligger *nærmest* forhaanden, er ikke at gjøre forgjæves forsøg paa med et slag at faa gjennemført reformen: *almindelig stemmeret*, men at gjøre bestræbelser for at faa rettighederne til at brede sig ud i bredere lag end hidindtil, til at faa paalagt flere af vort lands borgere politiske pligter. Det gjælder strax at gribe ind og forbedre, hvor uretfærdigheden er størst, og det gjælder at se hvilken gruppe af de udelukkede det er, paa hvem de nye rettigheder og pligter vil virke mest ansporende og udviklende, at begribe, hvilke politiske reformer, der nu er mest nødvendige og betydningsfulde og vil bringe vort folk mest gavn og lykke.

Med dem, som blot kjæmper for almindelig mandsstemmeret, er vi saaledes enige i, at som sagerne staar er det forstandigst først og fremst at kjæmpe for en delvis stemmeretsudvidelse, men den udvidelse, vi nu anser for den gavnligste, den mest paakrævede, den retfærdigste, er at skaffe de kvinder politiske rettigheder, som *opfylder de nugjældende stemmeretsbetingelser.*

Dette er det første skridt, som maa tages. Og alle brave og oplyste kvinder i Norges land burde støtte denne reform, anse det for sin pligt at samle sig om dette arbeide.

Tager man det andet skridt først: at give stemmeret til alle mænd og lade alle kvinder udenfor, vil det komme til at gaa endnu mere stygt og haltende fremover end hidindtil — hvis det overhovedet kommer til at gaa fremover. „Og naar vi nu ser,“ siger Henry George, „at menneskeheden bestaar af mænd og kvinder, og at de to kjøn er hinandens naturlige hjælpere, blir saa ikke den ting at overlade til det ene kjøn, hvad der angaar begge temmelig ligt det experiment, at ville bruge blot det ene ben at gaa med istedetfor begge.“ *)

---

*) »The Standard«. New York.

Om formuesforholdet mellem ægtefolk.

I.

Vor ægteskabslovgivning hviler som bekjendt paa forudsætningen om formuesfællesskab mellem ægtefællerne og hustruens umyndighed.

Formuesfællesskabet opstaar ved ægteskabets indgaaelse og omfatter uden indskrænkning alt, hvad begge ægtefæller eier og hvad de enten i forening eller hver for sig erhverver under ægteskabet.

Manden er fælleseiets selvskrevne bestyrer; han raader over det uindskrænket og i eget navn; han kan uden hustruens medvirkning og samtykke sælge, pantsætte og i det hele taget paa hvilkensomhelst maade disponere over fællesboets eiendele, som om det udelukkende var hans eiendom; for gjæld, som han stifter, kan hans kreditor holde sig til den hele fælles formue.

Ved ægteskabets indgaaelse blir hustruen, i formuesretlig henseende fuldstændig umyndig og blir stillet under mandens værgemaal.

Afændringer i disse regler kan ske ved særskilt overenskomst indgaaet mellem ægtefællerne før eller efter ægteskabet, en saakaldet ægtepagt, til hvis gyldighed kongelig stadfæstelse ansees fornøden.

Ved ægtepagt kan formuesfælleskabet ophæves og særeie helt eller delvis oprettes.

Oprettelse af særeie medfører dog ingen myndighed for hustruen, ja end ikke raadighed over de formuesgjenstande, som danner hendes særeie, medmindre derom findes udtrykkelig bestemmelse i ægtepagten. I mangel af saadan bestemmelse blir manden som hustruens værge bestyrer af hendes særeie ligesaavel som af fælleseiet; forskjellen er kun den, at han ved sine dispositioner over hustruens særeie maa optræde i hendes navn.

Spørgsmaalet om forandringer i disse regler, hvis lovhjemmel endnu maa søges i Christian den 5tes lovbog, har staaet paa dagsordenen i en række af aar.

Efter de for dette aars storthing foreliggende komitéindstillinger hidsættes følgende historiske oplysninger:

For storthinget 1871 fremkom privat forslag om indskrænkning i gift mands ret til at forpligte det fælles bo gjennem endossement eller forløfte.

Odelsthinget vedtog i den anledning enstemmig en anmodning til regjeringen om at tage under overveielse, hvorvidt den gjældende lovgivning angaaende de former, hvorunder særeie stiftes, bør undergaa forandring og i tilfælde fremsætte forslag derom for næste storthing.

Regjeringen nedsatte i den anledning i oktober 1871 en kommission, som i 1875 afgav sin betænkning med udkast til lov om formuesforholdet mellem ægtefæller.

Kommissionen gaar ud fra, som „en i sagens natur og den hos os herskende retsopfatning“ hjemlet forudsætning: at ægteskabets indgaaelse som hidtil, naar intet andet er særskilt vedtaget, skal medføre fuldstændigt formuesfællesskab, og at bestyrelsen af det fælles bo forbliver hos manden alene. Derimod foreslog den nye regler for oprettelse af ægtepagter før eller efter ægteskabets indgaaelse og nye forskrifter:

om ægtefællers gaver og forløfte,
om hustruens raadighed over hvad hun erhverver ved personlig virksomhed, og
om hustruens adgang til under visse betingelser at kræve formuesfællesskabet hævet.

For storthinget i 1876, og hvert af de følgende storthing, fremsattes kongelig proposition til lov væsentlig overensstemmende med kommissionens indstilling.

Først paa storthinget i 1878 afgaves komitéindstilling, og først i 1879 blev denne foretaget i odelsthinget, som besluttede ikke at tage sagen under behandling.

Sagen hvilede i 1880 og 1881.

I 1882 blev ny komitéindstilling afgivet, denne gang ledsaget af 2 dissenterende vota.

2 af komitéens medlemmer voterede nemlig for indførelse af *særeie* som almindelig regel, hvor intet modsat ved ægtepagt var fastsat.

4 af komitéens medlemmer voterede for, at ægteskabet ingen indflydelse skulde have paa kvindens myndighed.

Komitéens pluralitet — 5 medlemmer — sluttede sig derimod til den kongelige proposition.

Ingen af disse forslag kom imidlertid under votering i odelsthinget, idet der fattedes beslutning om, at sagen atter skulde oversendes regjeringen med anmodning om at indhente samtlige kommunebestyrelsers erklæring, „om de grundsætninger, paa hvilke en lov om formuesforholdet mellem ægtefæller antages at burde bygges“.

Af de 525 kommunebestyrelser, der afgav sine erklæringer, udtalte ialt 508 — deriblandt kommunebestyrelserne i samtlige byer — sig for fuldstændigt formuesfællesskab, medens kun 17 anbefalede særeie.

I 1884 fremsattes kgl. proposition i det væsentlige overensstemmende med de tidligere kongelige propositioner. Justitskomitéen indstillede forslaget til ikke at bifaldes, idet dens flertal udtalte den formening, at en ny lov i denne sag „ikke kan bygges paa det grundlag, hvorpaa komitépluralitetens indstilling af 1882 og det foreliggende kongelige forslag hviler“. Den saa sig imidlertid ikke istand til af de foreliggende materialier at udarbeide et selvstændigt udkast.

Den kongelige proposition af 1884 blev for storthinget i 1885 og 1886 fremsat som privat forslag. For sidstnævnte storthing forelaa ligeledes et af repræsentanten H. E. Berner fremsat forslag.

Storthingets justitskomité afgav i 1887 sin indstilling, som imidlertid ikke kom under behandling det aar, idet odelsthinget besluttede, at sagens behandling skulde udsættes. Ledsaget af en række kritiske bemærkninger fra professorerne Hagerup og Getz, kom sagen endelig frem for det nu forsamlede storthing, hvis justitskomité har afgivet en ny indstilling, der i disse dage behandles i odelsthinget.

For sagens behandling som, idet dette lægges under pressen, endnu ikke er tilendebragt, skal blive nærmere redegjort i næste hefte.

Til

„Nylænde“s redaktion.

I en livlig artikel i „Nylænde“s januarhefte for iaar sammenstilles de to forfattere M. C. Hansen og C. C.

Om den første forekommer denne ytring: „og hvor man spiser og drikker“ — i hans historier nemlig. Derved kom jeg til at tænke over, hvorledes vore nyere digtere forholder sig ligeoverfor den naturnødvendighed, at spise og drikke. Til min overraskelse fandt jeg da, at ingen af dem har kunnet give os snart sagt en eneste skildring af livet i Norge, uden at indføre os til mere eller mindre lukulliske maaltider. Hvor har vi ikke moret os kostelig over de to gubber, der prøver vinen i kjelderen hos Garmann og Worse, og hvor har vi ikke følt hungerens tvang, der bringer bisp og præsteskab til at spørge efter mad under *meget* „mystiske“ omstændigheder i „Over evne“. Er det specifik norsk dette med maden? Hvor spiser og drikker man ikke i „De unges forbund“ og i en „Malstrøm“, hvor huslige er ikke de 3 døtre og hvilken storartet anretning faar de ikke istand for vore øine. Den som i en „Malstrøm“ gaar af med seiren er den husligste, den som ufortrøden kunde arbeide, den selvforglemmende dygtige. Jeg tør sige, at netop hun er i slægt med Maurits Hansens kvinder. Hvad kom det dog an paa før og hvad nu uden dygtighed og troskab, enten det saa gjælder at lave mad eller at studere medicin.

For 50 aar siden var forholdene, som vi jo alle ved, anderledes end nu. Kvindens virksomhed var dengang næsten udelukkende henvist til husets gjerning. I sin virksomhedstrang gjorde hun da det mest mulige udaf det. Det blev en æressag at udføre baade umulige og mulige ting i huset. Deraf og under kvindernes skarpe tunger udvikledes trællearbeide og snæversyn. Dygtigheden og kjærligheden brød igjennem, men mange forkrøbledes. Nu er det bedre, livet friere, lysere — ialfald friere! Men vi tror jo ogsaa paa fremskridt!

M. D. erkjender, at Maurits Hansens skildringer af sin samtid er gode og træffende. Jeg tar til indtægt ytringer om hans evne til at faa stabur og svalgange til at fortælle eventyr, omtrent som naar Thaulow eller Diriks maler et havegjærde eller en stuevæg.

Jeg vil faa lov til at referere et af hans smaastykker, som der sigtes til i den nævnte afhandling.

En mand kommer paa gjennemreise til en liden by, hvor han opsøger en vennefamilie. I brev til en ven fortæller han saa, hvor vakkert og varmt han er bleven modtaget, og hvor hyggeligt han har havt det. I den vakre kreds har passiaren gaaet let og frit. Der kom literære emner paa bane og den voksne datter tog beskeden del i samtalen. Om morgenen derpaa opfordrer moderen, med en skalkagtig mine, sin datter til at komme frem med sin fortælling. Uden pertentlig penhed og undskyldning trak Mine et papir op af syposen. Med en forklaring om, hvorledes gaarsdagens samtale var gaaet rundt i hendes hoved og havde formet sig til forestillinger, som hun havde moret sig med at nedskrive, vendte hun sig mod vinduet og læste: „Hvad der gjør mig usigelig ondt“, siger saa brevskriveren, „er at jeg maa nedskrive fortællingen efter hukommelsen, thi min begjæring om at faa hendes manuskript var ganske forgjæves. „De ved“, sagde hun, „hvorledes vi fruentimmer bogstaverer“. Efter den lille yndige historie, kommer saa en beklagelse over, at det bedste er gaaet tabt, det søde foredrag. Men saa kommer rigtignok i anledning af den huslige iver, som han lægger mærke til hos pigebarnet — hun ligesom prøver at trække sig tilbage inden sin grændse — den bemærkning, at saaledes og kun saaledes blir den talentfulde kvinde elskværdig. Jeg har ofte grundet over den bemærkning og forundret mig over den. En saadan udtalelse er saa ulig M. C. H., hos hvem mandens og kvindens ligestillen var en grundsætning.

Det er med de gamle digtere, omtrent som med den sne, der faldt ifjor. Den var dagens samtaleemne, virkede oplivende eller nedstemmende, laa for længe eller for kort. Men tiden gik, den forsvandt og er længe siden glemt. Og nu bøgerne. Tag ud af hylden en bog, skrevet for 50 aar siden. Lad den være en af dem i sin tid mest læste, en som kanske mor særlig holdt af. Du kan læse med opmærksomhed, men vil snart være enig med dig selv om, at nogen fornøielse havde du ikke af læsningen. Det er saa naturligt: Ideerne som udformedes i disse blade, var dengang nye, siden er de indpløiede i den almindelige bevidsthed og interesserer ikke i sin gamle, naive form. Det hele har et elskværdigt præg, som ikke formaar at vække vor sympathi, vi blir da uberørt af den poesi, som det gjemmer. Det er jo kun de faa udvalgte, som formaa at give slige store billeder, der kunne sees og forstaaes paa lang afstand. Men der kan opstaa en uvillig følelse hos læseren mod den gamle forfatter og den tid, der yndede ham: „Sligt kunde skrives og vinde bifald“. Maurits Hansens navn havde en god klang i den tid han levede og sendte ud sine fordringsløse noveller. De vare fra sprogets side letlæste, og de eventyrlige hændelser og forviklinger, som han var en mester til at benytte, var ganske i tidens smag. Ikke bedre end jeg ved. Fru Camilla Collett i ære, saa maa det erindres, at hun begyndte at skrive, efter at Hansen havde lagt sin pen. Kvindesagens venner kan godt erkjende M. C. H. som en, der beredte veien; ligesom jeg ved, at vore store digtere takker ham, for hvad han gav deres ungdom.

Nikoline Sundt,
født Hansen.

Et Spørgsmaal.

Bør ikke kvindesagsforeningen gjøre nytte ved inden sin ramme at danne en forening eller sektion for at støtte de kvindelige medlemmer, som maatte søge sig erhverv og i sin stilling trænger beskyttelse f. ex. inden en forretning med hensyn paa lønsvilkaar, chefens behandling m. m?

Jeg er nemlig bleven levende overbevist om, at foreninger er det eneste virksomme beskyttelsesmiddel for de arbeidende og beskjæftigelse søgende og i dobbelt betydning for en kvinde, en dame, en yngre ell. ældre, som skal arbeide for sit brød. Jeg mener ikke her en slags dada ell. moderlig skjærmende aand, som skulde bære individet over de kampe, det i kraft af sin tilværelse maa bestaa — men jeg mener en moralsk magt, som idet den greb ind, hvor indgriben behøvedes, gav den arbeidende kvinde den oplivende bevidsthed, at hun ikke stod *alene*, at ikke hvilkensomhelst modvind, hvilketsomhelst lune af dem, hun maatte være beflittet paa at staa sig godt med, kunde blæse hendes *arbeide for sin existence* og derigjennem for kvindernes sag overende, men at bag hende stod en koalition af medarbeidere, som gav sagen kraft og magt og holdt den oppe over alle mulige fortrædeligheder. Dette vilde give den arbeidende kvinde tillid til retfærdigheden i verden, det vilde forskaffe hende agtelse, fordi hun repræsenterede en moralsk magt — og det vilde være den stærkeste dom over hende selv, ifald hun — slet eller letsindig — forspildte retten til en saadan beskyttelse.

At dette spørgsmaal ikke er vrøvl ell. mundsveir, tror jeg af egen erfaring at kunne bevise. Jeg tænker ikke meget paa mig selv, idet jeg stiller det, skjønt jeg ogsaa er blandt de arbeidende og beskjæftigelse søgende. Men da jeg selv har forsøgt forretningslivet, hvad det kan byde kvinder af usle og uberettigede vilkaar, saa har jeg besluttet at gjøre mit til at forandre dem. — Jeg har arbeidet i en forretning 8 timer daglig for 30 kroner maaneden — jeg skulde faa 40 senere. Men min principal var en meget trættekjær, lunet og ubehersket mand, for hvem ingen gjorde det rigtig selv om de var saa gamle i forretningen, at de omtrent kunde gjøre alt paa

paa egen haand, — skjønt de ikke turde. Mig afskedigede han da ogsaa efter 8 dages forløb, nærmest fordi han ikke kunde skjælde mig ud, som han udskjældte de øvrige — der med den sædvanlige kvindelige underkastelsesaand tog tiltakke med hvad han af uforskammethed maatte byde. Jeg fik altsaa knap stukket næsen ind i hans forretning — men hvad jeg vilde sige: samme dag, jeg traadte ind i denne blandt dameforretninger ikke allerværste — saa jeg et avertissement fra den samme mand, hvori en student bydes en lønnende beskjæftigelse: For to timers formiddagsarbeide af væsentlig samme sort som mit 20 kroner maaneden — mens jeg skulde for 8 timers kun faa 10 kr. mere. Og samtidig hvilke muligheder! Ved første, bedste leilighed, naar det onde lune var over chefen en mængde uhøfligheder, hvortil slet ingen anledning var. — Og ingen hvem vi, i tilfælde vi led overlast — og uforskammetheder er moralsk taget overlast lige saa stor som en under øret — kunde klage vor nød hos og forlange ret hos!

Det er disse erfaringer, som har bragt mig paa den tanke, at der maatte kunne dannes en forening, som traadte ind for dem af dens medlemmer, som led under fortryk og de elendige vilkaar, forretningslivet i saa mange tilfælde byder de kvinder, som søger til det. Tænk paa dem, som arbeider 12 timer for 1 krone dagen, tænk paa kassererskene, som har 20 kroner maaneden — og endda ikke altid faar en respektabel behandling. Disse bør have en autoritet, hvortil de kan henvende sig, som understøtter: — med sit forord, sin underhandling, ja sin pekuniære hjælp — et billigt lønsforlangende, det berettigede krav paa større fritid, agtelsesfuld behandling, og som, om det skulde glippe, i pressen kunde affordre forklaring eller for domstolene fordre ret over den, som overfor den arbeidende kvinde gjør sig skyldig i uforskammet adfærd. — Thi, venner af kvindesagen! hvor glade vi end er over, at en forening som denne store er kommen istand, saa er det dog klart for folk, som ser videre end til stundens behov og den øieblikkelige glæde, at den maa gribe initiativet, maa konstituere, skabe. Hvilkensomhelst kvinde, der i sit erhverv, i sin selvhjælp bærer dens sag frem, skal hos den kunne finde rygstød og understøttelse til fremhjælp af det maal, hun har sat sig. *Hun* bærer jo i sit liv og sin stræben kvindesagen effektivt frem og den magt, der ved sin autoritet skulde styrke hendes bestræbelser og haandhæve hendes ret, skulde netop være kvindesagsforeningen. Enhver kvinde i landet skulde kunne komme med sit klagemaal til den; den skulde retlede — det vilde bringe sagen kjæmpeskridt fremad. *M.*

Til M. D.*)

Skulde det være muligt at formaa dem til at give Nylændes læserinder en større række skildringer fra Deres ungdom? Deres erindringer gaar saa langt tilbage, og De forstaar at gjengive dem med saameget gemyt. Vor viden om denne tid er sørgelig liden, og det er saa vigtigt at faa nærmere besked om disse brydningens aar for vor rigtige forstaaelse af hele den og denne udviklingsperiode. Saameget bedre kunde De give skildringen af dens mægtige ufuldbaarne væsen, som De jo selv synes at staa helt over i vor egen tid.

Mathilde Wergeland.

Forskjelligt.

Onsdag den 11te april holdtes møde i N. K. F. Diskussionsemne: *Fagundervisning for kvinder.* Formanden *frk. Anna Bugge* holdt det indledende foredrag (referat nedenfor).

I diskussionen, som paafulgte, udtalte flere, at de fandt det vilde være særdeles heldigt om kvinderne kunde søge hen til haandværket som erhvervskilde. Paa forslag af frk. Rogstad besluttedes valgt en arbeidskomité, der skulde have til opgave, at virke henimod dette maal, samt i det hele at sætte sig nærmere i forbindelse med de arbeidende klasser, bistaa dem med raad, skaffe dem hyggelig adspredelse m. m.

Det maatte paaligge N. K. F.s bestyrelse, mente man, at faa sammensat en saadan arbeidskommité.

---

*) »Nylændes« første numer dette aar.

Fagundervisning for kvinder indledningsforedrag af formanden i N. K. F. onsdag den 11te april 1888.

Naar jeg har paataget mig at indlede diskussionen om faguddannelse for kvinder paa dette møde, saa er det bare af den grund, at vi ikke kunde faa fat i nogen anden, som vilde gjøre det. Jeg har slet ikke forudsætningerne til at kunne gjøre det, som det skulde gjøres; det eneste jeg bringer med, er et varmt ønske om, at N. K. F. vil tage denne sag og andet, der hører ind under det økonomiske spørgsmaal, under overveielse og prøve at finde ud, hvad der i denne anledning kan gjøres af eller ved foreningen. Det er faguddannelsens sammenhæng med det hele økonomiske spørgsmaal, som er grunden til, at dette emne er blevet sat op til diskussion. Arbeidet for at bote de norske kvinders fattigdom maa væsentlig gaa i to retninger: den ene er at forbedre lønsforholdene, den anden at aabne nye erhvervsgrene. Men det at skaffe anledning til en ordentlig faguddannelse, et grundigt kjendskab til én ting, det danner grundvolden for begge disse retninger. Den, der fuldt forstaar sit fag, kan stille større fordringer end en amatør — og gjennem faguddannelsen er det ogsaa, at de nye veie vil aabne sig. Desuden ligger dette arbeide saa snublende nær og har den fordel, at det forholdsvis vil kunne vise store og snare frugter. Og hvormange vanskeligheder der end kan være at overvinde, tror jeg dog at dette blir det letteste af det arbeide, der maa lægges paa det økonomiske gebet. Det er altid lettere at bygge op en enkelt praktisk ting end at kjæmpe mod den store bøig, som dannes af interesseløshed, fordom, falsk opinion og standsegoisme.

Det amatørvæsen, som nu drives blandt kvinderne, er næsten paa vei til at blive en nationalulykke. Kvinder søger kontorposter, lærerindeposter, den slags post, som kaldes at være til nytte og hygge, og endnu flere — allesammen paa en gang; de tar hvadsomhelst og er ligemeget eller lige lidet forberedt til det altsammen. Faar de saa en post, saa gaar den første tid til at lære at gjøre arbeidet, og den lærdom, de paa den maade erhverver, blir i regelen blot den praktiske færdighed i de enkelte ting; de faar ingen ordentlig kundskab om, hvad de gjør, eller hvorfor de gjør det, og derfor heller ingen interesse for det; det hele blir bare slid for at leve. Og det blir tungt slid. Thi det siger sig selv, at den løn, som kan gives for dette slags arbeide, ikke kan være stor; det er ikke i alle tilfælde ren uretfærdighed, der bringer kvinder mindre løn end mænd for omtr. det samme arbeide. Det er ikke rimeligt, at en ung pige med alm. skoleuddannelse, eller med middelskoleexamen og guvernanteex. nu skal faa saa god løn som en ved universitetet fuldt uddannet lærer — eller at hun paa et kontor skal faa samme løn som en fra handelsgymnasiet uddannet kontorist. Vi ved jo alle, at en af faktorerne ved al lønsbestemmelse er uddannelse og, hvad den har kostet af tid og penge. Derfor antar jeg, at man nok kan sige, at alt amatørvæsen er af det onde, og at adgang til grundig faguddannelse vil være et stort skridt henimod bedre forholde. Og den faguddannelse vi maa arbeide for at skaffe, maa være ialfald jevnbyrdig med den, mændene kan erhverve sig; kan vi faa den bedre, er det godt baade for os og for mændene, som da vil komme efter — men undermaals maa den under ingen omstændigheder være.

Om den faguddannelse, som nu er sat igang i forskjellige grene er der ikke svært meget at sige, skjønt der kan være temmelig meget at gjøre. Telegrafistinderne har sin lovbestemte examen og adgang til den examen er den sammme for dem som for telegrafisterne, men løns- og avancementsforholdene er ikke de samme, og alle anstrengelser for at faa dette forandret vil vist i den nærmeste fremtid ialfald vise sig frugtesløse. Lærerindernes vilkaar behøver vi ikke at indlade os videre paa. Folkeskolens lærerinder faar vel nu sit seminar; saa har de samme uddannelse som lærerne; hvad de høiere skoler angaar, har jo kvinderne samme adgang til universitetet som mændene. Er den uddannelse, de der faar, i mange retninger lidet tilfredsstillende, saa deler ialfald her begge parter skjæbne, og vi faar haabe paa, at tiden vil bringe reformer.

Saa er det handelen. Handelsgymnasiet har et kursus for damer. Det er etaarigt og beregnet paa at skaffe den allernødvendigste merkantile uddannelse. Det er for at lette adgangen gjort saa billigt som muligt — prisen er 10 kr. maanedlig, og det har efter erklæring fra H. g.'s direktør vist sig at virke særdeles tilfredsstillende. Elevantallet har været i stadig væxt, efter opgave fra direktøren har det været

for 1879	16 elever.	
- 1880	16 —	
- 1881	15 —	
- 1882	23 —	
- 1883	27 —	
- 1884	23 —	
- 1885	30 —	
- 1886	30 —	
- 1887	42 —	(delt i to klasser)
- 1888	52 —	(do. do.)

Det er ogsaa lykkedes at faa ansættelse for de allerfleste af disse elever. Direktøren skriver herom:

„Ogsaa i denne henseende har kursuset vundet tilslutning. Vistnok kan H. g. ikke overtage nogen forpligtelse med hensyn til at anbringe udexaminerede elever; men det er efter evne behjælpeligt dertil og har hvert aar den tilfredsstillelse, trods de netop i disse aar saa overordentlig trykkede forhold, at se de fleste af de anbefalelsesværdige elever ansatte i stillinger, der idetmindste i forhold til de fordringer, kvinden i almindelighed sætter til livet, maa kaldes respektable. De ved gymnasiets hjælp ansatte elever har nemlig som regel opnaaet en begyndergage af 40 — 60 kr. maanedlig, alt efter forretningernes art og vedk.'s dygtighed. Naar de har været nogen tid i forretningen og arbeidet til sine principalers tilfredshed, pleier lønnen at stige, hvilket naturligvis sker høist forskjellig efter de forskjellige forretninger. Om et par af de udgaaede damer vides, at de efter i længere tid (3 à 4 aar) at have arbeidet i sine forretninger, er stegne til 100 kr. mnd. med kontortid 9—2 og 4—7. med et par ugers sommerferier; en enkelt har 80 kr. med udelukkende formiddagsarbeide."

Undervisningstiden ved kursuset for de unge mænd er 2-aarig og har desuden ogsaa et større dagligt timetal; den der meddelte undervisning er da selvfølgelig fyldigere. Paa forespørgsel har direktør Larssen sagt mig, at han med glæde vil støtte enhver ansøgning fra damer med middelskoleexamen om at faa adgang til guttekurset; den afgjørende myndighed ligger hos komunebestyrelsen, hvorvidt den vil gjøre vanskeligheder, er ikke godt at sige.

Af undervisningsanstalter for specielt kvindelig industri har vi altsaa Krst. kvindelige industriskole, frk. Kretz's skole i Bergen og Ofstads i Trondhjem — disse skolers plan og indretning og formaal er saa velkjendt, at vi her ikke behøver at nævne dem videre.

Saa er det husholdningsskolen. Vi har her i byen et par tjenestepigehjem; men ingen af dem tilfredsstiller behovet. De er for en stor del beregnede paa at optage piger saagodtsom fra gaden og paa at vænne dem til arbeide og orden, er altsaa egentlig mere et slags rednings- og opdragelsesanstalter end virkelige fagskoler. Tilveiebringelse af ordentlige fagskoler paa dette omraade tror jeg vil være af overordentlig betydning. Det gjælder her ikke alene uddannelse af dygtige tjenestepiger, der med den større sikkerhed i sit fag ogsaa vil kunne gjøre fordring paa rimeligere løn og behandling end der *ofte* blir tjenestepiger tildel; det gjælder ogsaa uddannelse af husbestyrerinder og uddannelse af husmødre. Hvis en husmoder, der ønskede at ofre sig for sit hus, var specielt uddannet for sin gjerning og ikke behøvede at lade sit eget hus være prøveklud, mens hun „lærte sig til det" gjennem sin egen praksis, saa kunde vi kanske faa det dertil at unge husmødre kunde hjælpe sig uden videre tjenerhjælp, saa de økonomiske hindringer ved at indgaa ægteskab blev mindre — og vi kunde faa givet et stød til den opfatning, at en husmors arbeide egentlig ikke er noget arbeide, men at hun blir forsørget af sin mand akkurat som børnene. Hvorledes N. K. F. skulde gribe en saadan opgave an, anser jeg mig ikke kompetent til at sige videre om. Her er saavidt jeg ved hos enkelte af foreningens medlemmer et ønske om, at faa valgt en særskilt arbeidskomité, og denne komité maatte da paa grundlag af diskussionen i dette møde — tage denne sag under behandling. Jeg kan kun sige, at efter min mening, maatte en saadan anstalt indrettes som en betalingsskole med et kursus for madlavning, et for stuepigegjerning og et for barnepleie, og anstalten maatte sættes i forbindelse med et billigt spisekvarter. Oprettelsen af et saadant har der allerede inden bestyrelsen været talt om. I Stockholm har jeg hørt, der skal være en saadan anstalt, der virker særdeles tilfredsstillende; den var oprindelig grundet paa aarlig subskription; men efter nogle aar har bestyrerinden kunnet frasige sig disse bidrag, da foretagendet fuldstændig bar sig. Dette er en meget stor anstalt med bageri og konditori og slagteri og andet; her maatte det vel fra begyndelsen ialfald anlægges ganske bekedent; men det maatte kunne gaa. I Tyskland er de jo flinke til at lave den slags skoler; der var visselig intet iveien for baade derfra og fra Stokholm at faa alle oplysninger om, hvordan de har grebet sagen an og indrettet sig.

Men vi har et stort gebet, som det gjælder fra nyt at aabne for kvinderne — det er haandværket. Nærmest som et slags forberedelsesskole for haandværk har stortinget ydet bevilling til oprettelse af tekniske aftenskoler i de større byer; de er naturligvis for konfirmerede gutter. Imidlertid har hr. stort.m. L. M. Bentsen paa anmodning fra frk. Rogstad lovet at virke for i stortingets bevilling at faa indflettet en bemærkning om, at forudsætningen fra tingets side var, at adgangen skulde være den samme for piger og gutter. Saa stiller der sig rigtignok den hindring iveien, at pigerne paa almueskolen ikke faar undervisning i tegning, mens forudsætningen for at kunne komme ind paa disse aftenskoler er nogen kuudskab i dette fag, en forudsætning som almueskolen for gutternes vedkommende opfylder. Den fri undervisning for kvinder, som nu er gaaet ind under N. K. F. maatte søge at afhjælpe dette savn, indtil skolen selv rettede paa det. Foreningen har for at kunne udvide denne undervisning iaar søgt om bidrag af Krst. sparebank, men desværre ikke faaet det; et andet aar faar vi haabe at være heldigere. Af virkelige haandværksskoler skal der existere en i Porsgrund, der skal hede *Den tekniske arbeidsskole;* nogen nøiere oplysning om den har jeg ikke faaet tid til at skaffe. Forøvrigt er sløidundervisning knyttet til flere almueskoler — naturligvis kun for gutterne. I Fredriksstad er der et kursus for sløidlærere med statsbidrag og stipendier. Sløidundervisningen drives væsentlig efter svensk mønster. Den alm. uddannelse for haandværkere her i landet er, at de gir sig i lære hos en mester. At optage kvindelige lærlinge har mesterne ikke vist sig synderlig villige til. I Kjøbenhavn har der nylig virket en komitè for haandværksuddannelse for kvinder, der har forhørt sig rundt om hos mesterne, men ikke fundet dem videre imødekommende. Enkelte erklærede sig villige til at tage kvindelige lærlinge mod særskilt vederlag. Jeg antager ikke, der er nogen grund til at tro, at det vil være lettere at skaffe adgang her. Imidlertid kunde man jo forsøge at betale for sig; det vilde ganske vist hjælpe betydeligt. Det er rigtignok trist, at det paa den maade skal blive dyrere for en kvinde end for en mand; men ordningen vilde vel kun blive foreløbig — og foreløbig er det kanske ikke saa galt som det ser ud til. At faa en del af strømmen af arbeidssøgende kvinder til at gaa den vei har nemlig ogsaa andre vanskeligheder end de, der kommer fra mestrene og mangelen paa skoler. Det er det, at hele den store middelklasse, *vil* ikke gaa den vei, fordi de ikke har den tilstrækkelige respekt for denne slags arbeide. Skal det overhovedet gaa, tror jeg begyndelsen maa gjøres fra de høiere klasser, og for dem vil betalingen ikke have saa store vanskeligheder og paa samme tid adskillige fordele. Et haandværksseminarium med statsunderstøttelse var naturligvis det bedste baade for mændene og kvinderne, og vilde ganske vist i høi grad bidrage til haandværkets opkomst i vort land; men de lange udsigter det har hermed, maa drive os til at søge at komme ind ad de veie, her er, selv om det skal ske med opofrelser. Men jeg vil altsaa særlig lægge de dannede klasser det paa sinde at lade nogle af deres pigebørn forsøge at blive haandværkere; de vil ikke alene dermed kunne skaffe dem en selvstændig stilling, de vil ogsaa bidrage til at sprede strømmen af de arbeidssøgende og forbedre vilkaarene over det hele. Den eventuelle arbeidskomité vil ogsaa her faa et felt for sin virksomhed ved at undersøge chancerne — baade for hvilke haandværk det vilde lønne sig bedst for kvinderne at slaa ind paa og for adgangen til dem. Adgangen til at blive haandværker og adgangen til huslig uddannelse anser jeg for at være det vigtigste for foreningen nu at tage under behandling. Der vil vistnok her blive baade meget arbeide, vanskeligt arbeide og trættende arbeide. Men tages der alligevel fat, seigt og udholdende, saa vil det ganske vist vise sig at være et taknemmeligt arbeide og at bringe store frugter — selv om det varer en stund, inden de modnes.

Indhold: Stemmeret (Red.). Om formuesforholdet mellem ægtefolk (Red.). Til »Nylænde«s redaktion (af Nikoline Sundt). Et spørgsmaal (af M.). Til M. D. (af Mathilde Wergeland). Forskjelligt.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 15de mai 1888. | No. 10.

Indberetning om det internationale kvindemøde i Washington 1888.

Idet jeg indsender nedenstaaende indberetning, maa jeg først takke de to foreninger, Kvindestemmerets- og Kvindesagsforeningen, der, ved at vælge mig til sin repræsentant, gjorde det muligt for mig at tage del i den internationale kvindekongres i Washington som norsk delegeret.

Indbydelserne til dette møde udgik fra kvindestemmeretsforeningen i de Forenede Stater — *NATIONAL WOMAN SUFFRAGE ASSOCIATION* — der ønskede at høitideligholde kvindesagens firtiaarsjubilæum i Amerika med en festlig sammenkomst. Det er ikke mere end firti aar, siden det første krav paa ligeberettigelse med mænd offentlig blev reist af amerikanske kvinder! Enkeltvis havde fordringen lydt gjennem tiderne, men den enkeltes røst var en røst i ørkenen. Mødet i *Seneca Falls*, New York State, samlede for første gang det, der spredt havde ligget og ulmet i sindene, og formede de enkeltes følelser og tanker til en fælles, bestemt affattet udtalelse. Det stolteste dokument, en amerikaner kan pege paa, er hans lands *DECLARATION OF INDEPENDENCE*, det aktstykke i hvilket hans forfædre sagde sig fri fra Englands herredømme. Da de amerikanske kvinder i 1848 sagde sig fri fra mændenes overherredom, brugte de uafhængighedserklæringen som mønster, fremførte klager og stillede krav ligesaa frygtløst ligeoverfor sit lands mænd, som amerikanske mænd i sin tid havde gjort det ligeoverfor engelske undertrykkere.

For firti aar siden var der bare nogle faa kvinder og endda færre mænd, som vilde sætte sit navn under denne *DECLARATION OF INDEPENDENCE*. Og det saa ud, som om det vilde være umuligt for disse at faa gjennemført endog den ubetydeligste af de reformer, de forlangte, for fordom og sneverhjertethed omgav dem paa

alle kanter, som en mur, og selv deres bedste venner spottede deres foretagende og lagde hindringer iveien for arbeidet. Men de faa stod sammen; de tabte ikke modet og holdt aldrig op at kjæmpe for den sag, de havde lovet at gjøre til sin egen. Fra det lille møde i Seneca Falls udsprang al kvindebevægelse i Amerika. Og vistnok syntes tiden fra 1848 til 1888 lang for dem, der stod midt oppe i kampen og ikke kunde se nogen ende paa den, men naar de ser tilbage og tænker over forskjellen mellem den tid og nu, erkjender de med glæde, at der er umaadelig meget vundet.

Hvilket glimrende bevis for kvindesagens fremgang i Amerika er ikke bare det, at der existerer en national stemmeretsforening saa vidt forgrenet og saa uafhængig, at den kunde feire dette jubilæum paa en saa storartet maade og udstede indbydelser til kvinder over den hele verden, tryg i bevidstheden om, at den raadede baade over penge og over personlig interesse, saa den ikke behøvede at tage hensyn hverken til bekostning eller bryderi!

Det egentlige møde var berammet til at skulle vare i otte dage, fra søndag 25de marts til og med søndag 1ste april, men med de forskjellige festligheder, som indledede og afsluttede kongressen, kom ialfald de europæiske delegerede til at jubilere næsten i to uger. Jeg maa her faa lov at gjøre opmærksom paa, at der var forholdsvis meget faa europæiske delegater. *NATIONAL WOMAN SUFFRAGE ASSOCIATION* havde indbudt mange forskjellige kvindeforeninger, saavel i Amerika som i Europa, til at sende en eller flere repræsentanter til kongressen. Men medens de allerfleste amerikanske foreninger modtog indbydelsen, kom der bare otte europæiske udsendinge. England sendte tre — Mrs. *Scatcherd*, Mrs. *Ashton Dilke* og Mrs. *Ormiston Chant*, og fra Frankrig kom Md. *Isabelle Bogelot*, men forresten lod ingen af Europas større lande sig repræsentere. Finland derimod viste sin interesse for sagen ved at sende *to* damer — baronesse *Gripenberg* („Aarne“) og journalisten *Alli Trygg*. Begge vil være kjendt hos os, ialfald af navn. Fru professor *Frederiksen*, for tiden bosat i Chikago, var valgt til Danmarks repræsentant, men blev desværre ved sygdom hindret fra at møde. Hendes beretning fra de foreninger, hun skulde have repræsenteret, blev dog trykt i „Woman’s Tribune“, et blad, som udkom hver dag under mødet og indeholdt stenografiske optegnelser af kongressens forhandlinger. *Signora Zampini Salazaro* havde ogsaa sendt en meget interessant skriftlig indberetning om kvindernes stilling i Italien. Paa denne maade var baade Italien og Danmark repræsenteret.

Europæiske prohibitionister — de, der vil have al tilvirkning og salg af berusende drikke aldeles afskaffet — havde sendt Mrs. *Gustafson* som repræsentant for sit parti. Mrs. Gustafson er gift med en i

London bosiddende svensk journalist, og hun og hendes mand er de egentlige ledere af den prohibitionistiske bevægelse i England. Aviserne kaldte ofte fru G. for Sveriges repræsentant, formodentlig paa grund af hendes svenske navn, men dette var, som vi norske ved, ganske feilagtigt. Sverige havde ikke sendt nogen delegeret til kongressen.

New York State har sin egen kvindestemmeretsforening, med mange medlemmer, baade kvindelige og mandlige. Denne forening tog særdeles venligt mod de europæiske delegerede, strax ved deres ankomst til New York. Onsdag den 22de marts gav den en stor elegant reception i Park Hotel, til ære for de fremmede gjæster. Mrs. *Lillie Devereux Blake,* foreningens formand, ønskede damerne velkommen i en af sine anslaaende taler, og de fremmede takkede i „faa og velvalgte ord“. — Dagen efter havde stemmeretsforeningen sit store, aarlige møde. Mrs. Blake og andre amerikanske talere optraadte, og hver især af de europæiske damer lod høre fra sig, fortalte om kvindesagens stilling i deres land eller gik ind paa mere specielle spørgsmaal. Mødet blev holdt i et meget stort lokale — Masonic Temple — og der havde indfundet sig et særdeles talrigt publikum. Alle viste den mest levende interesse for forhandlingerne. — Efterat der var foretaget valg paa embedsmænd inden foreningen o. s. v. oplæstes forskjellige resolutioner, hvilke blev hilsede med bifald, hver især. Man gjentog bl. a. en petition til New York States lovgivende forsamling om at tilstaa skatteydende kvinder kommunal stemmeret, og voterede en takadresse til en af senatorerne, der havde fremsat forslag om at ansætte kvinder som inspectriser og tilsynshavende ved politistationerne i store byer.

Mellem tilhørerne var ogsaa *Henry George.* Og i det følgende nummer af hans avis — „*THE STANDARD*“, udkommende i New York hver lørdag — var der en lang redaktionsartikel, som anbefalede foreningens fordring paa stemmeret for kvinder. —

Saagodtsom alle de mangfoldige blade i byen New York havde referater af stemmeretsforeningens møde og beslutninger. Alle udtalte sig i en venlig og anerkjendende tone. Som rimeligt kunde være, tiltrak de engelske damers taler sig mest opmærksomhed, tilligemed Mrs. Blakes.

Mrs. Blake er, som før omtalt formand i kvindestemmeretsforeningen for New York State og en af de dygtigste og mest energiske arbeidere, staten har inden kvindesagens omraade. Hun har været sjælen i mange legislative kampe og har mange gange ført seiren hjem. Som taler er hun bekjendt saagodtsom over hele Amerika. Hendes foredrag er veltalende og livligt, og hendes personlighed gjør et særdeles behageligt indtryk. Mrs. Blake er høi og rank, rigtig

hvad man kalder en stadselig dame; dertil er hun ualmindelig smuk. Hendes to voxne døtre er intereserede i politiske og sociale spørgsmaal ligesom hun selv.

Kvinderne er i flere henseender ugunstigere stillet ligeoverfor loven i staten New York end i andre dele af de Forenede Stater. Der drives for tiden en ivrig agitation for at faa rettet paa de værste uretfærdigheder, som f. ex. den at faderen efter loven har al myndighed over de fælles børn, moderen ingen. Mrs. Blake kommer hvert aar til senatet med petitioner desangaaende, men hun venter ikke nogen gjennemgribende forandring i de daarlige love, før kvinderne selv faar direkte indflydelse paa lovgivningen. Derfor lægger hun sin meste kraft som agitator paa stemmeretssagen.

Det maatte man idet hele lægge mærke til, hvorledes saagodtsom alle talere, saavel ved stemmeretsmødet i N. Y. som ved den store kongres i Washington, betonede *stemmerettens* vigtighed. Den var det første og sidste og væsentligste i kvindesagen. Uden stemmeret ingen andre rettigheder, med politisk frihed og ligeberettigelse vilde al anden frigjørelse komme. Det var den røde traad gjennem diskussionerne, offentlige og paa tomandshaand. Og naar man tænker over den umaadelige og allestedsindgribende rolle, politiken spiller i de Forenede Stater, er et saadant ræsonnement ganske naturligt. Amerikanske aviser og tidsskrifter tilstaaer selv at der ikke findes det forhold i landet, hvori politiken ikke har ædt sig ind. Ethvert parti, hver klasse mennesker (f. ex. de forskjellige nationaliteter) begunstiges og beskyttes i forhold til det stemmetal, de kan stille op. — Mange af kvindernes ledere — deriblandt mrs. *Stanton* — tror, at kvinders deltagelse i det politiske liv vil rense og forbedre disse forhold. Andre er mindre sangvinske i den henseende, men ét er de alle enige om — at amerikanske kvinder bør have ret til at afgive sin stemme og benytte den derved vundne indflydelse. — Det gjorde et rørende indtryk paa enhver tilstedeværende, tror jeg, da den gamle, ærværdige mrs. Stanton stod foran de forsamlede senatorer, i Washingtons stolte Capitol, og paa sit kjøns vegne bad om retfærdighed. „Jeg var nylig tilstede ved en skare emigranters landsætning i New York“, sagde mrs. Stanton. „Jeg saa alle de sløve, dyrisk udseende mænd, der kom fra dem gamle verden, fortrykte og fattige; de kom for at søge frihed og økonomisk uafhængighed i vort gjæstmilde land. Og det glædede mig at vide, at saadanne velgjerninger skulde blive dem tildel. Men mit hjerte blev tungt ved tanken paa, at det samme frie land — mit stolte fødeland, Amerika — som med rund haand giver disse fremmede borgerret og del i bestemmelsen af statens anliggender, skal nægte os, landets døtre, der er født i, der er stolte af at leve og dø i Amerika, denne borgerret. Den fremmede skal be-

stemme over os, over landets hustruer og døtre, over mødre og deres umyndige børn, og vi har ingen stemme, hverken i vore egne anliggender eller i vort fædrelands. — Jeg vilde nødig dø — sagde mrs. Stanton — før jeg har været amerikansk borger og øvet en fri borgers ret“.

Fredag aften. 24de marts, havde mrs. Blake — for at gaa tilbage igien til kongressens forspil i New York, privat reception i sit hjem for de fremmede delegerede, og lørdag morgen reiste vi, under hendes auspicier, med formiddagstoget til Washington. Reisen tager ikke mere end sex, syv timer. Der er anledning til at spise middag i togets *DINING CAR*, et arrangement man hjemme bare kjender af omtale, men som viste sig at være meget fornøieligt og praktisk. De bekjendte Pullmannske salonvogne er udstyret saa bekvemt og elegant, som man kan ønske, saa en jernbanereise bliver paa denne maade en ren fornøielsestur, især naar den foregaar i godt selskab.

Exekutivkomitéen for *N. W. S. A.* havde besørget kvarter for alle de indbudne i *Riggs House*, et af Washingtons bedste hoteller. Her samledes da alle amerikanske og europæiske delegerede, og hid strømmede hundredevis af andre damer, der havde interesse af at overvære mødet. Der var ikke et værelse at opdrive i hele hotellet, for gode ord eller penge, i den tid kongressen varede.

I komitémøde lørdag eftm. blev de da tilstedeværende delegerede — mellem firti og femti — forestillede for exekutivkomitéens medlemmer. Men langtfra alle repræsentanter havde rukket frem til den tid. Søndag og de nærmest følgende dage kom der saa mange nye, at kongressen antageligvis sluttede med det dobbelte antal indbudne gjæster.

Om aftenen var der igjen stor reception. Riggs House var festlig smykket, med de forskjellige nationers flag og med planter og grønt, og disse dekorationer fik lov at blive der hele tiden, medens kongressen varede. Det tog sig udmærket godt ud.

Fn „reception“ er, saavidt jeg ved, en ganske eiendommelig amerikansk, eller engelsk, form for selskabelighed; den burde kanske beskrives lidt nøiere. Æresgjæster eller æresgjæsterne — de, for hvem „receptionen gives“, som det heder i aviserne — danner centrum, og det indbudne selskab præsenteres for dem, efter tur. Det hele ligner nærmest en parade, men med den forskjel, at hver enkelt gjæst forestilles for æresgjæsten, der har at række ham eller hende haanden og sige et par høflige ord. Amerikas præsident og hans frue giver ofte „public receptions“, hvor enhver, der ønsker det, kan gaa ind fra gaden og trykke sit lands første borger i haanden. Der kommer tusenvis af mennesker til præsidentens receptions. Private familier har ogsaa den slags modtagelser, og er det et stort og rigt hus, der har udsendt indbydelserne, kan der komme mange hundrede gjæster, pyntede i sin bedste stads, bare for at trykke vært og værtindes haand og saa forsvinde igjen i mængden. Det selskabelige udbytte af saadanne sammenkomster kan selvfølgelig ikke være stort, især hvor der er elleve eller tolv hundrede mennesker tilstede som ved receptionen i Riggs House 24de marts. Den, man i det ene øieblik hilser paa, giver i det næste plads for et nyt ansigt og et nyt navn; paa den maade har man egentlig ikke anledning til at stifte bekjendtskaber. Men en reception er en praktisk institution, naar hensigten er at vise nogle faa personer frem for muligst mange skuelystne.

Til enhver større reception kommer referenter fra lokale aviser, og næste dag læser man i alle blade detaillerede beskrivelser af festens karakter, gjæsternes toiletter o. s. v. Det synes at høre til amerikansk journalistik at sætte i avisen saa meget som muligt om alt muligt.

N. W. S. A. havde leiet Washingtons store opera for den tid, kongressen varede. I dette store og særdeles smukke lokale, der rummede flere tusen mennesker, blev alle møderne holdt. Og der var udsolgt hus saagodt som til hvert eneste møde. Sæsonbilletter kostede 4 dollars, enkelt billet femti cents. Der var to møder hver dag, et formiddags- og et aftenmøde; ved det sidste havde vi musik af operaens orkester. Lokalet var nydelig dekoreret; de forskjellige landes flag spillede ogsaa her en fremtrædende rolle. Første dag var Norge repræsenteret ved et unionsmærket svensk flag, men siden kom der virkelig op et veritabelt norsk.

Det vilde være trættende for „Nylænde"s læsere at faa detailleret beretning om hver enkelt dags hændelser. Jeg skulde ønske at kunne give en skildring af de personer, der var mest fremtrædende ved mødet, og gjengive tankegangen i de mest interessante forhandlinger. Men desværre lader ikke engang dette sig rigtig godt gjøre. Der var ved denne store, internationale kongres, samlet saa mange begavede, forstandige og interessante mennesker, der hver især vidste at vække tilhørernes mest levende deltagelse for sit emne. Og paa den maade er det umuligt ikke at forbigaa altfor meget af det, man gjerne vilde havt med og have fortalt om hjemme.

Susan B. Anthony præsiderede ved alle sessioner — det vil sige, hun var altid tilstede for at indlede forhandlingerne med et par ord, og undertiden dirigerede hun det hele møde. Oftest blev dog præsidiet for dagen overdraget til en eller anden af de mere værdige amerikanske damer. Det var ingen let sag at lede forhandlingerne ved et møde som dette, men hver enkelt dirigent skilte sig fra sit hverv paa den mest tilfredsstillende maade. Hvert møde begyndte med bøn og sang, og søndag aften var der fuld gudstjeneste. Det var præster — naturligvis kvindelige præster — som ledede andagten.

Ja — kvindelige præster! Selv noksaa fordomsfri mennesker, som synes, at „kvindesagen“ igrunden er en god sag, og som ikke vil formene kvinden at udføre „mandlige“ arbeider, forbauses og forskrækkes, første gang de hører tale om kvindelige præster. Det strider mod vor bibellærdom; synes vi, at kvinder, som er beordrede at „tie i forsamlingen“, optræder offentlig, ikke bare som talere, men som ordinerede prædikanter og forkynder baade Guds ord, og den apostels, der, hjemme i Norge ialfald, antages at have havt meget imod kvindeemancipationen. Ligesom han, i de Forenede Stater, før borgerkrigen, var en forbitret fiende af alle abolitionister! Naar man er vant til at tænke sig Paulus som beskytter af bestaaende institutioner — slaveri og kvindeunderdanighed — faldt det underligt at høre saagodtsom alle kvindepræsterne takke Gud, fordi han havde sendt Paulus, revolutionsmanden, den store reformator, der først erkjendte sin egen blindhed og siden stræbte at rive andre mennesker ud af blindhed og fordom. Disse nidkjære præster bad om, at mændene i deres land maatte komme til sandheds erkjendelse, ligesom Paulus, og give kvinder stemmeret, thi dette er rigtigt og retfærdigt og Guds villie.

Som bekjendt er der ikke nogen statskirke i Amerika. Alle kirkesamfund er stillet lige for loven, har ret til at øve sin gudsdyrkelse paa den maade, de selv finder for godt, og styre sine indre anliggender. *Kvækerne* tillader kvinder saavel som mænd at tale, naar „aanden driver dem“. I deres forsamlinger har kvindelige prædikanter bestandig spillet en betydelig rolle. Andre religionssamfund begyndte efterhaanden at lade kvinder præke, og inden de samfund, der har ordinerede præster, blev kvinder da ogsaa høitidelig indviede til sin prædikantgjerning. Katholiker og Episkopale har hidtil ikke villet ordinere nogen kvinde til præst. Derimod hørte jeg en lutheraner sige, at inden hans kirke vilde de gjerne optage og ordinere dem.

De præster, som mødte frem paa kvindekongressen, var ikke klædt i nogen særegen dragt; det bruges jo heller ikke af amerikanske geistlige. De udfører sine ministerielle forretninger og præker i samme dagligdags dragt, de gaar og staar i. — Reverend *Antoinette Brown Blackwell* indledede og sluttede gudstjenesten første søndag. Hun er den første kvindelige præst i de Forenede Stater. I 1853 blev hun ordineret og strax kaldt til sjælesørger i en congregationalistisk menighed i South Butler, New York State. Ikke alene som præst, men som menneske har Mrs. Blackwell udmærket sig. Hendes navn nævnes, hvergang der er tale om arbeide for en god sag. Hun stod ved Mrs. Stantons side i kvindebevægelsens første, vanskelige tider; hun prædikede mod slaveri, og nu arbeider hun af al kraft mod drikkeondet. Mrs. Blackwell er indgiftet i en bekjendt familie. Hendes mand og hendes mands broder, pastor Blackwell, har været med i al kamp for frihed og fremskridt, socialt og politisk, fra de var unge mænd til nu, de er gamle og graa, og hendes to svigerinder, *Elisabeth B. Blackwell* og *Lucy Stone* har ikke gjort sig mindre fortjent til et godt navn. Ligesom Antoinette Brown var den første kvindelige præst, saaledes var Elisabeth Blackwell den første kvindelige læge. Hun tog sin doktorgrad for mere end firti aar siden. Og Lucy Stone — hun har i mange aar været gift med pastor Blackwell, men hun foretrak at beholde sit pigenavn — er en af de allerførste pionerer inden kvindesagen. Det er morsomt at træffe de personer, om hvem man har hørt saa meget, som f. ex. Mrs. Stanton, Miss Anthony eller Lucy Stone og finde, at det virkelige menneske svarer til det billede, man har dannet sig af dem. Lucy Stone og pastor Blackwell, var den smukkeste illustration til amerikanernes „home, sweet home“. De kunde ikke have gaaet saa meget igjennem i livet og alligevel staaet der i livets aften med et saadant gjenskin af fred og lykke udbredt over sine gamle ansigter, hvis ikke gjensidig kjærlighed, samarbeide og sympathi havde taget braadden af al bitterhed og modgang, som mødte dem udenfra.

Der var annonceret mellem femten og tyve foredrag hver dag, disse igjen ordnede i grupper. Mandag var emnet opdragelse; tirsdag filantropi — afholdsarbeide; onsdag industrielt og andet legemligt arbeide — valg af livsstilling; torsdag nødvendigheden af organisation — kvindens stilling ligeoverfor loven; fredag arbeidet i sædelighedens tjeneste — politiske forhold. Lørdag formiddag fortsattes den politiske diskussion, og søndag formiddag havde pionererne sin festlige sammenkomst. Kongressens opløsning fandt sted søndag aften. Man kan vanskelig forestille sig, hvilket arbeide og omtanke der var lagt paa at faa dette program istand. At faa anmeldt de enkelte foredrag, at samle dem, saa godt det lod sig gjøre, inden en af hovedgrupperne, og at faa programmet gjennemført i den vedtagne orden! Saavidt jeg ved, havde hver anmeldt eller indbuden taler havt anledning til selv at vælge sit emne. Men det blev opgivet af komitéen, hvor lang tid hver enkelt maatte bruge. Nogle faa fik en halv time, andre et kvarter, ti eller fem minutter, alt eftersom der var anmeldt — flere eller færre — foredrag inden den sektion, hvor de nærmest hørte hjemme. Og ve den, som ikke nøiagtig holdt sig inden den tilmaalte tid og indenfor grænserne af det valgte emne! Miss Anthony var ikke bange for at tage ordet fra saadanne syndere; hun stoppede dem gjerne midt i en sætning, om saa skulde være. Men det var yderst faa, der forsyndede sig. Man mærkede, hvorledes den hele forsamling bestod af øvede talere, vant til streng disciplin og til at begrænse sig.

Mødets forhandlinger blev saaledes ført med beundringsværdig orden. Mange mere officielle forsamlinger kunde misunde kvindekongressen dens udmærkede præsident og medlemmernes forretningsmæssige optræden. Engang, da der var en liden tilnærmelse til uro og høirøstet konversation mellem de to. tre hundrede mennesker paa scenen, bad Miss Anthony dem huske paa at „vi nødig vilde have samme babyloniske forvirring hos os som i vort værdige senat“.

Publikum indtog naturligvis tilskuerpladsene, men operaens store scene var fyldt af delegerede, dagens talere og specielt indbudne gjæster. Ved *PIONEERS' CONFERENCE* var scenen pyntet med blomster og kranse. Mrs. Stanton og Miss Anthony dannede gjerne midtpunktet i forreste række; ved siden af dem, ud mod orkestret, sad Mrs. *Joslyn Gage*, *Julia Ward Howe*, Mrs. *Beecher-Hooker*, *Lucy Stone*, Mrs. *Wallace* og andre af disse ældste og mest bekjendte heltinder inden kvindesagens historie. De europæiske delegerede sad i regelen ogsaa i forreste række, lige mod publikum.

Ved mødets aabning, mandag formiddag, holdt Mrs. Stanton det egentlige indledningsforedrag. Efter at have dvælet ved kvindesagens fremgang i disse firti aar, hun og hendes venner havde arbeidet for den, ønskede hun deltagerne i mødet velkommen, alle ialmindelighed og især repræsentanterne fra de europæiske lande. Hver især af disse svarede med et par ord og bragte hilsen fra sit land og folk. Den telegrafiske hilsen fra Norsk Kvindesagsforening naaede meget betimelig og heldig frem til at blive læst op netop ved denne anledning. Miss Anthony modtog telegrammet umiddelbart efter Mrs. Stantons tale, og paa den maade kom Norge til at blive det første land, hvis repræsentant fik ordet, derefter kom Finland, repræsenteret ved baronesse Gripenberg og frøken Trygg. Den sidste sagde et par ord paa finsk; det gjorde stormende lykke. Md. Bogelot talte paa fransk, hun benyttede sig af sit modersmaal under hele mødet. Mrs. *Moore*, en irsk dame, bosat i New York, frembar hilsen fra „*THE GREEN ERIN*“ og derefter kom de fire engelske delegerede. Det var desværre sidste gang, man ved mødet fik se eller høre frk. Gripenberg; hun blev syg og kunde ikke holde de to foredrag, hun havde annonceret. Det var en stor skuffelse for alle dem, der havde glædet sig til at faa høre om det fjerne Finland. Begge hendes foredrag blev dog naturligvis trykte i „Woman's Tribune“. To delegerede fra *Kanada* talte ogsaa ved denne anledning.

Der er ikke anledning til at fortælle mere om de europæiske delegerede; det faar være nok at sige, at enhver af dem kom rigt udstyret med kreditiver fra sine lande og foreninger, at de amerikanske værter modtog os med hjertelig venlighed, og at vi sikkert alle vil

bevare det behageligste minde om kongressen, byen Washington og den forekommenhed, med hvilken vi allevegne blev mødt.

„Nylænde“ bragte for kort tid siden en biografi af mrs. Stanton, og jeg kan vel forudsætte, at de fleste af bladets læsere kjender mrs. Stantons og Miss. Anthonys liv og virksomhed mere end af navn. Mrs. Stanton er nogle aar ældre end miss. Anthony, og denne sidste nærmer sig snart „støvets aar“, men paa ingen af de to damer kunde man mærke noget spor af alderdom. Miss Anthonys arbeidskraft og energi var forbausende, hun var tilstede ved alle møder og dirigerede ofte; hun modtog og læste op en uendelighed af telegrammer, adresser, breve og hilsener til kongressen; hun kjendte hver enkelt taler og delegeret og havde et venligt ord til alle. Og naar hendes arbeide ved møderne var endt, var der komitéer, hvori hendes nærværelse fordredes; utallige spørgsmaal hun som kongressens egentlige overhoved maatte besvare; o. s. v. o. s. v. hele dagen og en god del af natten med. Mrs. Stanton var fritaget for alt egentligt arbeide. Hun optraadte flere gange som taler, og det var en sand nydelse at høre hende, men ledelsen af mødet var lagt i andre hænder. — Mrs. Stanton saa ud som den personificerede sunde og lykkelige alderdom. Hendes haar var snehvidt, men tykt og krøllet; hun havde klare, skarpe øine, fin hud uden rynker; og hendes stemme var vellydende og meget kraftig. Miss Anthony var høi og flntbygget, livlig i alle sine bevægelser og uimodstaaelig vittig. Hun var hvad vi kalder „grei;“ sagde sin mening uden omsvøb, det hun havde sagt stod fast. Som dirigent var hun uovertræffelig. Hendes vittighed og „*common sense*“ hjalp hende over alle vanskeligheder. Hun blev aldrig trættende, aldrig sentimental, hun kom aldrig ud af koncepterne i de otte dage, hun præsiderede ved sit lille bord, mellem bunker af papir og aviser. Naar en eller anden begeistret taler lod sig forlede til det, der laa saa nær — at ophøie Miss Anthony og mrs. Stanton til gudinder og frelsende engle for alle „lænkebundne kvinder“, vendte miss Anthony sig forarget mod det applauderende publikum. „Vi kom ikke sammen her for at danne et gjensidigt beundringsforsikringsselskab!“

PIONEER'S DAY var en storartet festdag. Den maatte gjøre et mægtigt og varigt indtryk paa enhver, der havde den lykke at være tilstede, Her saa vi samlet saa mange gamle, ærværdige skikkelser, hørte dem fortælle om, hvad de havde følt og gaaet igjennem i sin tid, og hørte dem vidne, at de nødig vilde dø, før de havde ført sin sag — kvindernes sag — frem til fuld seier. Der var baade kvinder og mænd blandt disse pionerer, *Fredrik Douglas,* en neger, i sin tid slave, men som siden blev senator, ja vicepræsident i de Forenede Staters lovgivende forsamling — en af de høieste æresposter, næst præsidentværdigheden, nogen borger kan naa — *Robert Purvis*, *James Hutchinson* m. fl. Douglas blev hilset med levende bifald, da han viste sig paa scenen. For femti aar siden, fortalte han, var han „lænket paa hænder og fødder, solgt som et dyr, og ædle kvinder kjøbte mig fri og gav mig anledning til at udvikle mine evner. Og da jeg saa ti aar efter stod midt iblandt kvinder, der fordrede samme rettigheder for sig og sit kjøn, som jeg selv tragtede efter, skulde jeg saa ikke gjøre deres sag til min? Mine venner Elizabeth Stanton, Susan Anthony, Lucretia Mott og de andre, som er døde og borte nu, men som var med os dengang, forlangte bare retfærdighed, det som jeg bad om for min race".

Meget lidet ved Douglas mindede om negeren. Han *var* unægtelig sort, men hans ansigt var saa intelligent og aandfuldt, at man ikke lagde mærke til farven. Han var rank og statelig og rystede sine svære, hvide lokker som en gammel olympier. Det er nu flere aar siden han var senator; han lever som privatmand af renterne af en — naturligvis selverhvervet — stor formue.

Mrs. Stanton holdt festtalen, men forresten lod mange af pionerne sig høre. Publikum hilste dem ikke alene med haandklap, men med bifaldsraab og viftende lommetørklæder. Hver enkelt af de gamle venner fortalte sin del af kvindesagens historie, det vil sige, samme traad gik igjennem det hele, kun farvet af individuelle erfaringer og oplevelser. Selv havde de troet paa sin sag, men andre mødte dem med mistro og foragt, pressen forfulgte dem, præsterne prækede mod dem fra prækestolen. Hvem blev ikke rørt, da Mathilde Joslyn Gage, selv med graaden i halsen, fortalte om sine smaa døtre; de forstod dengang ikke andet af sin moders kamp, end at der blev gjort nar af mama og af dem selv for mamas skyld, og de græd og sørgede og spurgte, hvorfor mama ikke kunde lade være at gaa til møder og holde taler, naar deres skolekammerater syntes, det var saa skrækkeligt. — „Folk troede, vi kvindesagskvinder havde baade horn og hestefod" sagde mrs. Stanton. Lucy Stone fortalte paa sin rolige og fornøiede maade, at aviserne pleiede at kalde hende „hyæne og tigerkat".

(Sluttes).

Til

„Nylænde“s redaktør!

Vi tillader os herved at oversende Dem nogle notitser fra det virkelige livs erfaringskreds. Vi fortrøster os til, at De modtager alle bidrag til kvindelivs og kvindeskjæbners historie, fra hvilken tid og hvilke forhold de end maatte være, naar de paa en eller anden maade belyser det store sociale og moralske spørgsmaal, Nylænde har sat sig til program. Naar vi overlader disse smaa optegnelser i alle genre til Deres bedømmelse, begynder vi som det brede grundlag for det hele med beretningen om et kvindeliv saaledes, som det arter sig ude i folket, upaaagtet undtagen af nogle faa, der lægger mærke til, at af dette stille kjæmpende exempels magt udgaar større viljer, bredere higen og erobring af bedre stillinger, for hvis betydning sindene ikke vilde være blevne opladte, ifald vi ikke af den stille kjæmpende, inden hjemmet begrænsede havde lært det stores seir over det smaa.

Her er et af de mange hjems kvindeliv.

Optegnelser.

I.

Hvad hun hed, skal vi lade være usagt. Det hænder undertiden, naar en føler deltagelse for folks skjæbne, at en spørger mere efter deres levemaade og helbred, end efter deres døbenavn, og dette hænder oftest overfor folk af den saakaldte simple klasse, som jo mest behøver denne ubetingede medfølelse. Hvorom alting er — hun var husmandskone paa pladsen „Lappen“ i Østre —, og da vi lærte hende at kjende, laa hun tilsengs af afkræftelse og noget, som lignede vattersot. Den skurlignende hytte klinet op med ler og lappet med bordstumper paa de mest brøstfaldne steder mellem de gjennemraadne tømmerstokker, staar saa tydelig for os. Det er ligesom, vi skulde til at træde hen paa stenhellen, banke paa døren og gaa gjennem det kolde kjøkken med den sorte grue ind i kammerset, hvor „mor“ laa. Der var godt og vel en sex personer derinde til stadighed; manden kom hjem fra arbeide, og sønnen kom ind fra kottet, hvor han drev skomageriet. Den ældste datter stelte ved en liden ovn, hvor hun varmede et og andet, og henne i dobbeltsengen paa sengehalmen laa den syge og stønnede med sveddraaber paa det gustne, gulblege ansigt. Fra det morkne tømmer i væggene slog en muggen luft en imøde og i hjørnet mod vest og mod nord, hvor lerkliningen og bordbeterne udenfra ikke dækkede sprækkerne, var væggene klædte med avispapir til varme mod vintersnoen. Men den skar alligevel igjennem det gisne tømmer med lapning og rapning, som den skar igjennem den tykkeste mur.

Forunderlig nok lykkedes det os ved lidt uldent, lidt kamfer og olje at fordele vandsamlingerne i underlivet og ialfald fra denne kant redde hendes liv. Men hun døde aaret efter af tæring. — Alle anmodninger til husbondsfolket, alle klager over det kolde og elendige hul, hvoraf hendes sygdom var væsentlig foraarsaget, hjalp ingenting. „Hytten var bra nok; den skulde staa til den faldt, husmandsfolk behøvede den ikke bedre“ osv. Men gjorde hendes sygdom ondt ellers, førte den med sig det gode, for os lærvillige kristenmennesker, at vi lærte at kjende hende. Mangen en stund tilbragt i passiar med hende ved sengen hørte vi ogsaa om hendes liv, en af disse almukvinders liv, hvor smaa og elendige kaar bæres og bødes paa af en stærk, taalmodig sjæl, som udvikler og bevarer sig, trods elendigheden udenom. Belevenhed i væsen trods sygdom og fattigdom, lethed i at udtrykke sig i et velvalgt og forstandigt sprog: der ser man, hvor ligeligt fordelt aandens gaver er uden privilegium! En fattig kjærring paa dødsleiet, hvem livets skole alene havde lært — ingen dame var fornemmere! Hendes udtalelser om sine forhold og de kaar, hvorunder hun og hendes lige stræver, havde almukvindens simpelhed, men noget af bibelens høihed og sandskyldighed i udtryk. Og midt i denne tunge skjæbne altid at være fattig, at slide og føde børn og kjæmpe med omgivelsernes haardhed og brutalitet var „hu mor“, bare en spædlemmet, liden kone med et fint, blegt ansigt og blaa øine, som ikke sygdommen havde kunnet berøve den stille, taalmodige varme og det milde forklarede alvor, der var deres største skjønhed. Smuk og tiltalende maatte hun sagtens engang have været, naar man saa, hvad livets storme havde levnet efter at have herjet det alt og lagt det i ruiner.

Manden var saa ganske modsætningen. Tvær, stum og dorsk stod han der henne ved sengen eller sad og hang paa en stol den stund, han var inde. Han gik for en stridig og grovkjæftet person, naar han blev opirret, og det blev han let. Bitterheden var ligesom opdæmmet i ham og flommede let over; han blev staaende fast ved det. Hos hende var den skyllet af i selvforsagelsens brede strøm; hun havde løftet sit sind ved bibelens ophøiede ord og anvendte dem ogsaa ofte til trøst for sig og opmuntring for andre. Og dog havde hun havt den værste lod. Næsten hvert aar med en „sutarunge“ ved barmen maatte hun gjøre arbeide for tre: stelle for de smaa, fortjene til sig og stelle for den store. *Hans* fortjeneste rak ikke til. Om kvælden, naar andre var færdige, spandt hun ved lyset fra kakkelovnen for fine folk og var taknemmelig for, hvor liden betaling de end gav, naar de bare havde nok af arbeide. Ofte maatte hun ogsaa jevne mellem husbondsfolket og dem selv, naar „Anders“ havde brugt kjæften istedenfor kræfterne, fordi de „solgte ham skjeppen halv af jord og rask, naar han kjøbte poteter til høieste pris!“ Hun turde ikke blive jaget fra pladsen med alle sine ti, da stod just nøden rigtig for døren.

Endelig var en ny plads bleven tilbudt, der skulde de faa det saa godt, blev der lovet — og saa kom den værste elendighed, sygdommen og nøden i høieste grad. Mest ankede det hende, at i lange tider havde hun ikke kunnet komme til kirke og høre Guds ord; hun havde ikke klæder til at se ud som folk. Vi skaffede hende tøi til en kjole. Men hun kom aldrig til at sy den. Døden tog hende forinden. Nu er hun vel inde i fredens og hvilens rette kirke — livskraften var udtømt; sjælen bukkede under for legemets svaghed og værk og og efter lange lidelser gik hun bort, taknemmelig over befrielsen.

Vox.

Forskjelligt.

Danmark. Den af overretssagfører Høgsbro mod justitiarius *Schlegel* anlagte sag, foranlediget ved frk. *Nanna Bergs* paastand om at virke som sagførerfuldmægtig og omhandlende kvinders ret til saadan virksomhed, har nu fundet sin afslutning for hof- og statsretten. Dommen lyder paa, at det ifølge dansk lovgivning ikke kan tillades en kvinde at møde i retten som sagførerfuldmægtig.

(»Kvinden og Samfundet«).

Finland. *Lovforslaget om ægtefællers formuesforhold:* Betænkning fra lovkomitéen i anledning lovforslag om ægtefællers formuesforhold forelagdes for stændernes plena den 3die mai. Preste- og bondestanden siges at hylde den reaktionære, adelen og borgerstanden den frisindede opfatning af hustruens ret til at raade over sit gods.

Tyskland. En Berlinerkorrespondent til *Pall Mall Gazette* siger: Den nye keiserinde af Tyskland har engelske ideer i henseende til kvindernes stilling. De tyske mænd føler dette og frygter meget for exemplets magt. Hvis det blir keiseren forundt at leve en tid, da vil keiserinden vistnok komme til at udføre et stort arbeide for kvindernes sag i Tyskland, et arbeide, som kan komme til at bidrage mere til den tyske nations kraft og lykke end baade Königgrätz og Sedan.

Amerika. *En af veteranerne i kampen for* kvindernes rettigheder dr. Clemence Lozier er nylig død i Amerika. Hun praktiserede som læge i New York og havde meget store aarlige indtægter. Hun ofrede i stor maalestok baade penge og arbeide paa at fremme kvindernes sag paa alle maader. I mange aar stod hun som leder for kvindestemmeretsforeningen i New York.

Som tidligere meddelt blev forrige aar en kvinde valgt til borgermester i Argonia, en liden by i Kansas. En anden by, Syraecuse, fik derpaa et byraad sammensat af kvinder. Den erfaring, man i det forløbne aar har faaet, om disse kvinders hæderlighed og uafhængighed har nu bragt en anden by, *Oskaloosa*, til at følge exemplet. Oskaloosa er en liden by eller om man vil landsby med 2000 indbyggere. Byen har fuldt op af skoler, og dens indbyggere, som skal udmerke sig ved hæderlighed, flid og dygtighed, tror fuldt og fast, at kvinderne vil styre fornuftig og godt. De valgte medlemmer af raadet er: Mrs. Mary D. Lowman (borgermester), mrs. Hannah P. Morse, mrs. Emma Kirkpatrick Hamilton, mrs. Sadie Balsby, mrs. Carrie Johnson, mrs. Mittie Josephine Golden. De er alle, siger New Yorkerbladet *World*, meget intelligente og høitagtede damer. De blev valgt med stor majoritet og byens folk stiller sig paa alle maader velvillig mod dem. Efter valget bragte Oskaloosas musikkorps dem en serenade.

Rettelse fra 8de hefte.

I stykket „*Diskussionen i det pædagogiske samfund*" i *fru Nielsens* replik side 122 staar 15de linie fra neden: Hun likte gymnasiernes læseplan bedre end seminarets, skal være: Seminarets læseplan likte hun dog bedre end gymnasiernes, som spredte kræfterne over for mange fag.

Indhold. Indberetning om det internationale kvindemøde i Washington 1888 (ved S. Magelssen Groth). Optegnelser (af Vox.). Forskjelligt.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 1ste Juni 1888. | No. 11.

Sædelighed?

I fjerde hefte af „Nylænde“ d. a. staar at læse „En protest“ af fru Drude Krog Janson, som begynder saaledes: „Der er talt og skrevet umaadelig længe og umaadelig meget om sædeligheden hjemme“, — og siden: „Men nytter det saa at holde paa med den diskussion længer? Maa saa ikke resten blive enhvers personlige sag . . .?“ — Fru J. er kjed og led af at se den samme sag atter og atter tat op igjen i alle blade, bøger og tidsskrifter her hjemme.

Den følelse deler vist mange med fru J., og ikke mindst de, der ikke alene har været og er, men fremdeles agter at være virksomst i den retning, hvorsomhelst leilighed gives. Det heder nemlig et sted: Naar vi gjør det gode, saa lad os ikke blive trætte. Langt og tungt arbeide kræves, naar noget godt skal bringes frem, og her er det „umaadelig længe og meget“, som fru J. klager over, umaadelig lidet i forhold til det, der handles om. Det minder lidt om amerikansk hastværk at mene, nu maa resten bli enhvers personlige sag; ikke engang Bjørnsons mægtige arbeide tør vi tiltro saa meget. Det strider mod tingenes natur. Alt fremskridt blir tilsidst en personlig sag, men først maa menneskers tænkesæt gjennemarbeides, og det sker ikke i en haandevending. Det ved vist fru J. ligesaa godt som alle vi andre.

Det skulde synes, det trængtes ikke at stille op det spørsmaal, hvad sædelighed er, enhver mener at ha den ting paa følelsen uden videre forklaring. Uden at mene, at begrebet i sit indhold og hele udstrækning kan fastslaas for alle tider, ligesaalidt som det altid har været det samme, maatte man dog til en given tid, i et nogenlunde oplyst samfund, kunne blive enig om visse grundtanker og bestemmelser. Men det ser ikke saa ud.

Der klages høilydt og med rette over den forfærdelige usædelighed i det store grundforhold, kjønsforholdet. Om det forholder sig som mange mener, at det er værre end det har været, faar staa hen, — jeg for min part tror det ikke. Fallitten blir ikke større, fordi regnskabet blir opgjort, man ved bare bedre besked.

Her var i byen en offentlig institution, ordnet efter hensigtsmæssige principer, forsaavidt var alt som det skulde være. Men de stemmed ikke med andre principer, som ogsaa kræved hensyn. I menighedsmøder blev der vedtat udtalelser om, at „smittestoffet“, d. v. s. ofrene skulde fjernes, de egentlige ugjerningsmænd kunde man ikke naa. Fire aar gik, og man hørte ikke mer til den hele sag. Men saa kom en bog ud; med kunstnerisk ro og simpelhed drog den virkeligheden frem med dens grusomme haan mod fattigdommens hjelpeløshed, mod uvidenhedens svaghed, saa indignationen rammed der, hvor den retfærdige dom maatte falde. Og indignationens ild greb om sig og førte til et virkeligt reslultat. Hvor den ny impuls kom fra, la ingen mærke til; bogen blev beslaglagt, og forfatteren mulkteret i sædelighedens navn.

Saa er der en ung mand, neppe en saadan blandt hundrede kanske, med en fin og rig organisation, med liv i alle pulser og nerver, med et stærkt og bevæget tankeliv, hvis ethisk anlagte natur ubetinget bøier sig for de moralske fordringer, som samfundet stiller for at værne om sin egen ordning og bestaaen, en ordning, som for ham stiller sig som om den rummede livets lykke, fylde og skjønhed. Selv staar han fri og selvstændig; naar fristelsen voxer, kampen blir hedere, har han endnu bestandig valget i sin magt. Men undertiden svimler det for ham, og han tænker: hvorfor kjæmpe saaledes paa liv og død? er der grund for det? — Saa hører han, at kvinder har ogsaa begyndt at tænke over, hvad det er at være menneske, og med et barns, en søns tillid vender han sig til det moderlige hjerte med det spørsmaal, hvis tunge alvor begynder at skifte skikkelse for ham. Det er sygeligt, siger man, — javist, men det er ungdommens sygelighed, den alder er ikke karskere end de andre, hver har sin.

Om denne „Diskussion“ af S. i 24de hefte af Nylænde f. a. siger fru Janson, det er et usædeligt stykke, — „usædeligt“ saadan slet hen, uden omsvøb. At et stykke optat i Nylænde skulde være usædeligt, maatte strax stille sig som noget utænkeligt. Skulde man alligevel finde det, burde man læse om igjen og søge at forstaa. Men noget af den voldsomhed, hvormed det stykke angribes — for fru J. er ikke den eneste — lar sig forklare.

Om kvinder ingenting oplever, eller om de glemmer sine indre oplevelser, saa de ingen erfaring samler, jeg skal ikke kunne si det, men vist er det, den psykologiske forstaaelse blandt dem er meget liden, de tar heller sin tilflugt til dogmer, naar det gjælder. Dette er en af grundene — for der er flere —, hvorfor mødre ofte er saa hjælpeløse og raadvilde overfor sønnerne; i sit hjertes angest bruger de baade slag og haarde ord mod den gut, som ikke kan hjælpe for at han staar der som han er, og ikke kan eller ikke vil skjønne, at det er jo bare hans eget bedste det hun vil. Jeg tror, det er en saadan moderlig hjælpeløs angest, det nævnte stykke har vakt, derfor slaar de saa haardt til. Men det, de vil, er „sædelighed".

I en dansk brochure*), i hvis hovedtanke jeg er aldeles enig, den nemlig, at kvindesag og sædelighedssag ikke kan skilles, forekommer en paafaldende ytring. Pag. 10 staar der: „Vi erkjender fuldtud, at et forhold, der ikke har ægteskabets stempel, kan være aldeles sædeligt. F. eks. staar forholdet mellem Marthe og Jan i „Kommandørens Døtre" for os som et fuldkommen sædeligt forhold, fordi det, som gjør et forhold sædeligt i vore øjne — den gjensidige kjerlighed og forstaaelse og viljen til at gjøre forholdet livsvarigt — her i fuldt maal er tilstede."

Om en mand blir blodig fornærmet af en anden og i fuldt berettiget vrede slaar fornærmeren ihjel, kan vi i vor ethiske bevidsthed holde med drabsmanden. Men det *sædelige* samfund fordrer og maa fordre, at vi skal lægge baand paa vore affekter, det kan ikke gi folk lov til at slaa hverandre ihjel. Det er en naturlig og derfor i sig selv ren følelse, der drager de to unge til hverandre, og naar det sædelige samfund, overfor dem repræsenteret af en herskesyg og verdsligsindet moder, ikke alene fordømmer, men gjør en sædelig opreisning umulig, viser det den farisæiske tankegang, som skjæmmer samfundet, den som i dybeste grund er uethisk, umoralsk, — men „sædeligt" blir forholdet ikke.

Jeg føler trang til at be om undskyldning for denne stump abcvisdom. Det kan hænde, at man ingen anden udvei ser, end vende tilbage til det elementære.

Frk. Anna Bugge har i No. 6 af Nylænde d. a. leveret en artikel: „De praktiske reformer". Den indeholder sandheder, som meget let kan indrømmes og som er indrømmet og fremholdt mange gange, f. ex. at kvinderne mangler det økonomiske grundlag, og at dette maa vindes, om de skal „tabe sin mangel" paa selvagtelse og kunne bevare sin selvstændighed. Men naar i kraft af en temmelig spinkel doktrin det ser ud som om kvindesagsforeningens hele opgave skal reduceres til dette ydre stræv alene, noget i lighed med et arbeids- og fæstekontor, sidder man saa underlig fortabt og spør sig selv: hvor er det blet af den store kvindesag, den vi havde for øie, da vi indgik foreningen? Lidt opkvikkelse er det jo ved at se, kvinders stemmeret, gifte kvinders eiendomsret og myndighed har foreningen lov at ta sig af. Men en „synkverving“ skal det være at mene, den har noget med sædelighedssagen at gjøre, denne kan diskuteres som en anden sag af interesse, men den hører ikke med til foreningens egentlige formaal og arbeide.

---

*) Kan kvindesagen og sædelighedssagen skilles ad? af A. S., Kjøbenhavn.

Ja slig kan man tænke og tale med, og det lyder noksaa greit og sammenhængende, men hvorledes forholder denne betragtning sig til virkeligheden? Hvorfor er kvindernes samfundsstilling bleven som den er, hvorfor er de som mennesker trængt ud af livets virksomhed? Skulde det ikke være følge af en mangel ved den sædelige grundbetragtning baade hos kvinder og mænd, og er det ikke der, reformen maa begynde og er begyndt? ellers nytted det nok ikke at aabne veie til erhverv, erklære myndig, give stemmeret o. s. f. Det er den vaagnende dybere sædelighedsbevidsthed, som har bragt frem en kvinde*sag* og denne har skabt sig en form i kvindesags*forening*, og her kan ingen anden forskjel gjøres end den, som er mellem maal og midler.

Arbeide her er lige saa „praktisk“ som det, der ligefrem gaar ud paa at skaffe kvinder økonomisk fordel. Ordet „selvstændighed“ maa tages i en meget indskrænket og lidet „aandelig“ betydning, naar det kun skal betegne økonomisk uafhængighed. Der er de tidens tegn, som vækker mer end en dunkel anelse om, at kvinder, som kun har erhvervet sig den slags selvstændighed, kan gaa en fremtid imøde, hvis lige i forsmædelse vi endnu ikke har oplevet. Vi behøver derfor ikke at forudsætte ond vilje fra nogen kant, kun den vel kjendte, ligefremme, naive egenkjærlighed og den lige saa vel kjendte kvindelige lyst til at kaste sig bort som „räddande engel“. Uden tanke paa noget „ultimatum“, som skulde kunne stanse det, som stadig er i udvikling, mener jeg, den rette „begrænsning“ er at klare for os selv og andre hvad ordet „sædelighed“ vil sige nu for tiden og holde os til det uden at ta sigte paa fjernere og høist uklare maal.

M. D.

Brev fra Stockholm.

Kvinnorna har många arbetare i sin tjenst, och de arbeta rastlöst och troget, säkra på att deras sträfvanden icke äro lönlösa, om de ochså icke för ögonblicket leda till något direkt resultat. Misslyckas de på ett håll, vända de sina krafter åt ett annat för att se, om inte stenen kan lyftes från den sidan. Kan man inte få fäste med högra handen der man vill, så försöker man gripa tag med den venstra en bit ifrån. Och det går. Det skrider långsamt mot målet, kvinnans höjande, men det går.

Man nekade henne inträde i riksbanken. Efter rådfrågning hos alla rikets domkapitel om hennes lemplighet, nekade man henne äfven rättighet att inväljas i skol- och fattigrådsstyrelse. Och så blef hon knäppt på fingrarne från det hållet. Men när den frågan således lades ned för en tid, kastade sig intresset öfver en annan, och hvad som nu står fremst på dagordningen är spörsmålet om samskolorna. Den har naturligtvis länge varit föremål för undersöckningar, varma förhoppningar, diskussioner och äfven praktiska försök, men för tillfället har den fått ett synnerligt framskjutet rum.

Måndagen d. 9 April höll professor Curt Wallis vid föreningen för gift kvinnas eganderätt årsmöte ett föredrag öfver samnndervisningen i Förenta staterna. För att studera detta ämne hade han i höstas gjort en resa till Amerika, bekostad af enskild fond, och hvad han sett derute stämde honom helt och hållet till fördel för samundervisningen.

Man kunde säga att det amerikanska folket i sin helhet uppfostras efter detta undervisningssystem. Det statistiska bevisningsmateriel, han haft att stödja sina iakttagelser på, var visserligen icke fullständigt, hvilket berodde på den i Amerika rådande decentralisationen, men det var icke destomindre tillräckligt bevisande.

På grund af åtskilliga angrepp i Frankrike på 1870 talet mot samundervisningens princip insamlades från skolestyrelserna i Amerika uppgifter angaaende deras åsigter och erfarenheter i frågan. Af de 340 skolstyrelser, som lemnade svar, var det 94 procent, som egde samundervisning och angåfvo som skäl dertill att den var „välgörande“, „ekonomiskt fördelaktig“, „grundad på gammal häfd“ eller „opartisk och rättvis mot kvinnan“. Endast 6 procent uppgåfvo sig icke ega samundervisning.

I „public schools“ råder så godt som oinskränkt samundervisning, och hvad beträffar de privata skolorna, som meddela undervisning motsvarande den i fjerde och högre klasser af våra skolor, så förekommer den der till fyra femtedelar. Det er endast de högre skolorna, „colleges och universities“, som i regelen icke hafva samundervisning. Af 39,000 unga kvinnor, som undervisas i sådana läroanstalter, tillhöra endast 10,000 samundervisningsinstitut. I detta förhållande märkes likväl en tydlig ändring. Sådana colleges i hvilka endast kvinnor undervisas, stå antingen stilla eller gå tillbaka, medan de som ega samundervisning äro stadda i utveckling och ökas hastigt. Och bland de äldre, endast för män inrättade anstalterna, har en öfvergång börjat visa sig, i det att annex upprättats för kvinnor.

Man kan således säga, att systemet pröfvats och vunnit anslutning i detta stora land, som föregått med så många reformer på sociala och andra områden.

Angaaende den hygieniska synpunkten havde professor Wallis egna iakttagelser ledt honom till den uppfattningen, att samundervisningen icke är skadlig för helsan. Visserligen klagas det från många håll på öfveransträngning, men detta torde icke vara någon følјd af flickornas betungande med förhöjda kurser, ty de manliga lärjungarne träffas deraf likaväl som de kvinliga. Och om de senare lida i något högra grad, så är det lätt förklarligt derigenom, att af de manliga eleverna är det endast ett litet utvaldt antal, hvilka ha hog och äro lämpliga för studier, som fortsätta skolan ut, medan flickorna i regeln stanna kvar. En del uttalanden från lärarna bekräfta också samundervisningens nytta. De förklara sig vara lika fast öfvertygade om, att den ur moralisk synpunkt icke medför någon fara, som att den icke gör det ur hygienisk och anse helsotillståndet i allmänhet hos de kvinliga lärjungarna vara snarare öfver än under medelmåttan.

Efter detta föredrag beslöt föreningen för gift kvinnas eganderätt att anordna ett diskussionsmöte för afhandlandet af samundervisningsfrågan, hvilket möte hålls måndagen den 16 April. Det hade lockat en talrik och intresserad publik, hvaribland också befann sig Björnstjerne Björnson, och det var en egenhet med denna sammankomst, oppositionen förhåll sig nämligen tyst, hvaremot alla de framstående talare och talarinnor som uppträdde, varmt förordade samundervisningens tillämpning i vårt eget land.

Professor C. Wallis, som inledde öfverläggningen med en kort resumé af sin förra redogörelse för samundervisningen i Amerika, framställde den likväl såsom ett ideal, dit vi endast så småningom kunna närma oss, emedan vårt nuvarande undervisningssystem är bygdt på så från det amerikanska skilda grunder, att en genomgripande omorganisation vore nödvändig innan någon samundervisning i statsskolorna kunde ifrågakomma. Dock ansåg han, att man på enskild väg kunde göra mycket för att väcka intresset och införlifva begreppet om samskolornas fördelar hos nationen. Man borde i de privata skolorna så vidt möjligt var, söka införa samundervisningen, och derigenom utöfva tryck först på allmänna meningen och sedan på riksdag och regering.

Att man redan gjort sådana privata försök, påpekades af ett par talare. Vi ega åtskilliga lägre, enskilda skolar, der gossar och flickor undervisas tillsammans. Men de kunna icke gerna anses genomföra principen om samundervisningen, ty dels skötes undervisningen endast af fruntimmer, dels är det just samarbetets fortsättande in i den vuxna åldern, som skulla utveckla systemets nytta.

Frøken Ellen Key redogjorde för samskolorna i Finland, hvilka tillkommit på enskildt initiativ genom sammanskott af intresserade föräldrar. Den förste öppnades i Helsingfors 1883 och tillströmningen ttll denna skola, hvars undervisningsmål är mogenhetsexamen har varit särdeles stor. Dessutom finnes der en finsk och flere alldeles private svenska samskolor, som alla äro mycket besökta, oaktadt Helsingfors har talrika andra läroverk, hvilket bevisar att anslutningen till samundervisningen är stor i Finland. Fröken Key var icke af den åsigten som en föregående talare yttrat, att statens allmänna läroverk borde öppnas för flickor. Det skulle endast vara att drifva in dem på gossuppfostran, hvilket i alla hänseenden vore förderfligt. Hon framlade i stället ett program för samundervisning, som publiken tycktes finna særdeles tilltalande. För det första yrkade hon att fullständig valfrihet borde råda i afseende på valet af undervisningsämnen. Och undervisningen i vissa ämnen borde lämpas efter den ålder, då barnet vore mest mottagligt för dens inhemtande, likasom efter en viss årstid, då ämnet, såsom fallet är med naturhistoria om våren och hösten, bäst egnar sig för undervisning. Skolkurserna borde afslutas tidigt vid en 13 à 14 års ålder, hvarefter barnet antingen kunde utgå i det praktiska lifvet eller öfvergå till tillämpningsskolor efter amerikanskt mönster. I det senare fallet borde dock flickorna åtnjuta en hvilotid på ett par år. Hvad som var största svårigheten och vigten var att finna lämpliga föreståndare och föreståndarinnor. Idealet för en skolstyrelse bestod enligt talarinnans åsigt af en framstående manlig pædagog, gift med en framstående kvinlig.

Hela detta talrikt besökta möte gjorde ett lifligt intryck. Den ifriga diskussionen följdes med spänd uppmärksamhet af den stora skara åhörare, som icke yttrade sig offentligt, men som sinsemellan diskuterar saken utom föreläsningssalens väggar, bearbetar och sprider den. Det märktes att intresset var väckt. Och få endast föräldrarna ögonen öppna för samundervisningens fördelar, så att de gifva sitt understöd åt de privata mönsterskolor, som troligen komma att bildas, då blir det snart opinion, och allt efter som den voxer, närma vi oss kanske det mål, som talarinnan, frøken Key, förehåll oss, och som säkerligen omfattades med förhoppningar af många under diskussionsaftonen den 16 April, ingen flickskola, ingen folkskola, ingen elementarskola, utan endast en *samskola* i ordets bästa och vidsträcktaste mening.

Det ligger vackra löften i denna samundervisningens princip. Först kvinnans höjande, så kamratandan mellan könnnen och så bortrifvandet af den mystiska slöja, som obekantskapen bredt emellan dem, så att de icke lärt att bedömma hvarann sannt och efter förtjenst. Kanske den också skulle medföra den fördel, om det verkligen är en sådan, som Björnson så förälskat sig i, nämligen långa förlofningar, oeh lyckligt föra dem öfver den farliga tid, då den utvecklade menniskan säger „jag vill“ och de sociala krafven säga „nej“.

Björnstjerne Björnsons föredrag här i Stockholm om „Engifte och Månggifte“ hade naturligtvis stark tilströmning. Alla ville se och höra Norges store skald, så att den rymliga Emanuelskyrkan, der föredraget hålls, var aldeles fylld, och han fann sig nödsakad att veckan derpå upprepa det för att tillmötesgå de allmänna önskningarne.

Han gjorde ett mäktigt intryk der han stod, hög och kraftfull med det grånande håret uppstruket från sin breda panna och anletsdragen fulla af vexlande lif. Det var mera som ett kåseri än ett föredrag. Han talade om egna intryck och personliga bekantskaper, berättade anekdoter och framställda bilder från hemmets härd. Och han drog åhörarna med sig. De afgjorde anhängarna af hans sak följde honom naturligtvis med förtjusning, och om än motståndarna till hans åsigter funno honom väl optimistisk, kunde de likväl icke undgå att gripas af den öfvertygelsens enthusiasme, hvarmed han talade och at värmas af den ifver, hvarmed han värnade familjens helgd, familjen, der renheten och alla våra bästa, känslor endast kunna fostras. Det var blott det lilla fanatiska parti af såkallade „norskhatare“, som visade sig nog lumpet att för nationalitetens och personens skuld skilja sig från de åsigter, det annars borde ha vidhållit och häckla den framstående man, hvars snille så allmänt vördas. Ja, man var till och med så pojkaktigt taktlös att mot talarens uttryckliga önskan referera hans föredrag i detta partis tidning „Svenska dagbladet“. Emellertid var detta naturligtvis icke annat än vanligt gläfs, som hvarken allmänheten eller

Björnson fäster någon vigt vid. Han vet nog att han följes af sympathier inom vidsträckta kretsar och beundran inom ännu vidare.

Bland de steg, som under den närmest förflutna tiden tagits i framåtskridandets tjenst måste äfven räknas försöken att reformera kvinliga drägten. Isynnerhet sträfvar man att göra underdrägten och barnkläderna så varma och ändamålsenliga som möjligt. Men hittills har det varit både kostsamt och besvärligt att anskaffa sådana plagg. Man har i allmänhet icke tilltrott sig att förfärdiga dem i hemmen, och färdiggjorda funnos de icke att köpa. Drägtreformföreningen sammankallade derför den 13 April ett möte för att diskutera frågan om upprättandet af en försäljningslokal för hygieniska kläder, särskildt underkläder och barnkläder. Efter ett inledande föredrag af fru Hanna Palme uppstod ett lifligt meningsutbyte om sättet att förverkliga föreningens önskningsmål, och man blef öfverens om sakens nödvändighet. En komité tillsattes för vidare utredningar, och man beslöt att ställa företaget på aktier. Teckningen tager sin början redan i nästa vecka, och som man bland de ledande krafterna räknar inflytelsesrika personer och ansedda affärsmän, hoppas man få se ideen utförd inom kort. Det är nämligen meningen att försäljningslokalen skall öppnas redan i början på hösten.

Vi vilja hoppas att den kommer att spela en stor rol och gifva oss god hjelp till att skaffa oss sunda kroppar, hvilket, som man påstår, är ett vilkor för sunda själar.

Anna Wahlenberg,
gift Kjerrman.

Svar til frøken Anna Bugge.

Den dissens, som hersker mellem frøken Bugge og mig, er ikke om maal, men om maade. Vort maal er fælles, det at gjøre kvindesagsforeningen overflødig; det, hvorom vi er uenige, er, hvilke midler sikrest kan hjælpe os frem, og hvordan foreningen best kan anvende dem i sin tjeneste; men her er der rigtignok ogsaa en temmelig væsentlig forskjel mellem vore anskuelser.

I sin artikel „de praktiske reformer“ siger frøken Bugge, at det er de praktiske reformer, som er kvindesagens raison d'être, og at det netop er dens opgave at arbeide for disse; hun opfatter derfor ogsaa kvindesagen væsentlig som kvindesags*stræv*, som en kamp for at forbedre kvindens økonomiske og retslige stilling i samfundet.

En saa varm reformiver som den, frøkenen er besjælet af, kan kun vinde udelt glæde og tilslutning hos enhver oprigtig tilhænger af kvindesagen, men jeg for min part kan ikke dele den opfatning, at dette skulde være foreningens eneste eller vigtigste opgave.

Hvis jeg forstaar frøken Bugge ret, mener hun, at naar kvindesagsforeningen har aabnet kvinderne adgang til de samme rettigheder som mændene, saa har den gjort, hvad den formaar at gjøre ved den ting, det faar saa siden blive enhver kvindes egen sag, om hun føler trang til at benytte sig heraf. Jeg derimod mener, at dette først er anden del af foreningens opgave; dens første og vigtigste er at *fremkalde trangen*, og mere end det: at *vække pligtsfølelsen* hos hende.

Det er ikke saa, at kvinden som medlem af det menneskelige samfund alene har *ret* til at tage del i dets liv og at arbeide for dets trivsel; hun har ogsaa *forpligtelse* dertil, og før hun er færdig til at paatage sig denne, har hun ikke ret til at kræve hin.

Nu er det vel temmelig uomtvisteligt, at den overveiende del af vore dages kvinder er baade uvillige og udygtige til at gaa ind paa dette, dels og fornemlig fordi det strider imod „det, de har faaet ved arv og befæstet ved opdragelsen“, dels fordi det er saa overmaade meget letvindtere at være „som liljerne paa marken“. Det er dette dolce far niente, dette laisser faire og laisser aller, som er en kvindesagsforenings første pligt og opgave at rydde af veien, *det* er det, vi forstaar ved „aandelige spørsmaal“, i forhold til hvilke vi kan snakke om „de smaa praktiske ting“.

Frøken Bugge mener, at det er de praktiske ting, som danner grundlaget for den personlige frigjørelse, jeg derimod mener, at det, som betinger den sande personlige frigjørelse, det, som gjør et menneske til et virkeligt medlem af samfundet, er solidaritetsfølelsen, følelsen af at man udgjør et led i kjæden og har ansvar som saadant; og her træder de praktiske ting til som befordrende og hjælpende, men at sætte dem som grundlag, tror jeg er at lægge hovedvægten paa urette sted.

Jeg ved vel, at kvindesagsforeningen ikke kan og ikke skal overtage denne personlighedens frigjørelse og udvikling — hvor blev der da af personligheden! Men hvad den kan og skal, er at gjennembryde den mur af ligegyldighed, af vildfarelser, gamle fordomme og sædvaner, som omgiver kvinden, og som *maa* brydes, før trangen til en friere og menneskeligere udvikling kan vaagne hos hende.

Thi herpaa tror jeg det hovedsagelig kommer an. Det har vist sig overalt og viser sig bestandig paany, at man ikke bringer folk til at gjøre, hvad de bør, fordi man skaffer dem anledning dertil, og skjønt jeg ikke vil benægte muligheden af, at mange kvinder ved at se, hvad det saakaldte svage kjøn formaar at udrette, kan vaagne til en klarere bevisthed om sine evner og pligter, saa tror jeg dog, at hvis ikke denne bevisthed ret levende vækkes hos dem i forveien, vil det store flertal, trods de praktiske reformers gjennemførelse, vedblive at være, hvad de før var — liljer paa marken.

Frøken Bugge siger, at det er kvindesagsforeningens opgave at skabe „voxne, fornuftige kvinder, som ved besked, og som beslutter over sit liv“. Det er netop, hvad ogsaa jeg mener; men til opnaaelse heraf kræves ikke alene økonomisk uafhængighed, eiendomsret, myndighed, stemmeret o. s. v., men der kræves en *indre* uafhængighed, som jeg ikke tror, disse ting kan skaffe hende; var det tilfældet, vilde vi have langt flere myndige kvinder, end vi nu har.

Jeg gjentager det: det er ansvarsfølelsen ligeoverfor samfundet, følelsen af ret og pligt overfor sig selv, som skal gjøre kvinden skikket og værdig til at være, hvad hun bør være. Derfor skrev jeg min artikel „kvindesag og sædelighed“; thi jeg kjender intet forhold, hvor den enkeltes ansvar er vigtigere og større, intet, som er mere egnet til at udviske kvindens ansvarsfølelse og bringe hende til at tabe troen paa sig selv og sin ret, end den forpligtelse, det nuværende samfund har paalagt hende, til uden resonement at tage manden slig, han er, og som man antager, „naturens vise og kjærlige anordning“ har skabt ham.

Denne min anskuelse har heller ikke frøken Bugge modbevist, men hun bebreider mig, at jeg forstaaelsesløst retter det krav til kvinderne, at de skal søge at opdrage mændene ved hanskemoralens „strænge og koldhjertede letvindthed“.

Først skal jeg tillade mig den bemærkning, at, naar jeg taler om „hanskemoral“, tænker jeg paa Bjørnstjerne Bjørnsons „en hanske“ slig, som den foreligger i trykken. Ved den bearbeidelse, stykket har undergaaet paa scenen, har det sikkerlig vuudet i dramatisk henseende, men til gjengjæld forekommer det mig at have tabt i menneskelig. Det siste møde i bogen mellem Alf og Svava er sløifet ved opførelsen, og dog er det netop her, det skjønneste ved kjærligheden, dens tilbøielighed til at tilgive, kommer til sin ret. Det synes mig ægte menneskeligt og værdigt handlet, at Svava efter Alfs optræden i anden handlings sjette møde kaster ham sin hanske i ansigtet, men jeg finder det minst ligesaa menneskeligt, naar hun i siste møde rækker ham begge sine hænder med den forsikring, at hun vil komme og takke ham paa sine knæ, om han én gang kan skaffe hende den fryd, som alene den store tillid giver. Her feirer kjærligheden sin seier, uden derfor at opgive sin ret til udelt at besidde sin gjenstand. — Og slig mener jeg det skal være! Jeg ønsker ikke at præke den lære, at den mand eller kvinde, som engang i sit liv har begaaet et feiltrin, skal være en paria i samfundet; men den, som én gang har feilet som Alf, har ikke ret til at gjøre krav paa en ren kvindes kjærlighed eller besiddelse, før han ved *oprigtig* anger har skaffet hende „den store tillid“ tilbage. Hvordan det skal gjøres, kan man naturligvis ikke opstille nogen almindelig regel for, men sikkert er, at det kun i yderst faa tilfælde er gjort ved en erklæring, selv om det er paa „æresord“; herpaa leverer Riis det beste exempel.

Efter denne forklaring af min mening med hanskemoral haaber jeg, at jeg ikke mere skal beskyldes for brutalitet. At for resten nogen, efter med en smule forstaaelse at have læst „en hanske“, kan kalde Svavas handlemaade koldhjertet og letvindt, ligger udenfor min begribelse.

Det er ganske rigtig min mening, at kvinderne skal opdrage mændene til sædelighed, og det af den simple grund, at de viser sig udygtige til at være sædelige af egen kraft; der er saa længe med overbevisningens kraft sunget „du er mægtig, du kvinde i nord“, at jeg neppe kan tvivle paa, at det vil lykkes. At denne opdragelse bør være streng, tror jeg ogsaa efter det gamle ord: „der skal skarp lud o. s. v.“; men at dette ikke skal være kvindernes eneste, ja, ikke engang væsentligste sædelighedsarbeide, tror jeg maa fremgaa med tilstrækkelig tydelighed af min artikel, blandt andet ogsaa af min udtalelse om, at kvinderne, som de nu er, efter min formening ikke er sædelige *nok*. — Det er ellers en misforstaaelse af frøken Bugge, naar hun mener, at jeg stiller nogen fordring til kvinden om, at hun skal praktisere hanskemoralen i alle forhold. Jeg tror vistnok, at en kvinde, som kommer i Svavas stilling, vil finde sig best tjent med at anvende hendes fremgangsmaade, men det kunde aldrig falde mig ind, at stille et sligt krav til kvinderne en masse. Hvad jeg kræver, er nøiagtigt udtrykt, at *kvindesagsforeningen* skal arbeide for udbredelse og tilegnelse blandt kvinderne *af de principer, som ligger til grund for* hanskemoralen; noget andet kunde jeg fornuftigvis ikke mene, og jeg tror ikke, det er at tage bestemmelsen fra dem paa forhaand; jeg tiltror kvinderne evne nok til selv at vælge sine midler, naar deres selvstændighedsfølelse først er vakt.

Kan frøken Bugge fremsætte en moral, der har større „pretentioner paa at være en sandhed til salighed“ — nu vel, saa lad hende fremsætte og begrunde den, men naar hun, fordi hanskemoralen ikke behager hende, kræver, at sædelighed skal være et i den grad personligt spørsmaal, at kvindesagens tilhængere ikke skal kunne forene sig om visse almengyldige krav og anskuelser, saa overskrider hun grænsen for personlighedens ret og fremhæver denne paa det heles bekostning.

Selv med fare for at miste mit i frøken Bugges øine præstelige alvor, maa jeg fastholde min udtalelse om, at der i mandens krav paa sædelig renhed hos den kvinde, han skal kunne elske høit nok til at gjøre til sit livs ledsagerinde og sine børns mor — jeg taler her ikke om de i sandhed lidet sædelige forbindelser, som indgaaes af et eller andet ydre hensyn — foruden endel andre beviste og ubeviste bevæggrunde ogsaa ligger en ganske høi grad af finfølelse. Frøken Bugge kan være vis paa, at det ikke bare er fraser eller en ganske individuel følelse, naar Bjørnson lader Alf sige til Svava: „naar jeg ser dig borte blant de andre og da f. e. et glimt af din arm, saa tænker jeg: den arm har lagt om min hals og om ingen annens i hele værden! Hun er min, hun der, og ingen, ingen, ingen annens! Se, det er det beste af alt sammen!“ — Kjærligheden *er* finfølende, og det i desto høiere grad, jo sandere den er. Det har iøvrig ikke været min mening, at fremsætte manden som et fuldgyldigt exempel paa denne slags finfølelse; min hensigt var at vise, at endog han, der ellers ikke er saa nøieregnende paa, hvem han indlader sig med, her har en rigtigere følelse af det sande. Det maa dog være indlysende for enhver, at der er forskjel paa de klandestine forhold, der saa at sige kun indgaaes for at brydes, og paa en forbindelse, der sluttes med det maal for øie at vare hele livet. Det forekommer mig klart, at det ene stiller langt høiere og større krav, end det andet.

Frøken Bugge spør, om der ikke er lidt haan i at fordre af kvinderne, at de skal stille krav til manden om sædelig renhed, saa

længe de selv er saa blottede for finfølelse, at de skarevis gifter sig af social-økonomiske grunde. Det har saa vist ikke været min hensigt at „haane“ nogen, allermindst kvinderne, og jeg tror ikke heller nogen med rette skal kunne finde nogen haan i denne fordring, hvis man maa indrømme, at den stemmer med, hvad sandt og ret er.

Jeg er forresten enig med frøken Bugge i, at det social-økonomiske ægteskab røber en mangel paa finfølelse, ja, næsten paa sædelighedsfølelse. Men hvordan skal vi tænke os raadet bod herpaa? Ved at skaffe kvinden adgang til de samme økonomiske og sociale rettigheder som manden har? Jeg tror ikke, det er tilstrækkeligt; thi for det første er der vistnok omtrent ligesaa mange mænd som kvinder, der gifter sig af social-økonomiske grunde, hvilket altsaa beviser, at mandens stilling i denne henseende ikke er bedre end kvindens; og dernæst behøver man ikke at granske særdeles længe eller nøie for at se, at det aldeles ikke er alene de økonomisk afhængige kvinder, der indgaar denne slags forbindelser. Selve navnet antyder jo, at der ogsaa er andre hensyn end nød og trang, som her gjør sig gjældende, f. ex. forfængelighed og ulyst til at kjæmpe sig frem ved egne kræfter; men den vigtigste aarsag er sikkerlig slaphed i moralen. Det social-økonomiske ægteskab betragtes nemlig ikke i almindelighed som noget, der kun i nødsfald kan forsvares, men det er blevet en samfundsinstitution saa vel som nogen anden, og heri ligger den store fare ved det. Derfor tror jeg, at det bedste for ikke at sige eneste effektive middel til i nogen betragtelig grad at forminske antallet af denne slags forbindelser, er at gjøre det klart for kvinden, hvor uværdige de er (og lykkes det, skal vi se, hvor mærkværdig snart manden kommer til den samme erkjendelse), samt at vise hende, hvad hun i denne som i andre henseender skylder sig selv og samfundet — altsaa atter et „aandeligt“ arbeide. Og dette arbeide tror jeg netop er en opgave for en korporation, dersom kvindesagsforeningen har foresat sig at arbeide for kvindens vel.

Til frøken Bugges sats, at „det i dybeste, fineste forstand sædelige“ er gjensidigheden, skal jeg alene tillade mig at bemærke, at det ogsaa er min anskuelse, for saavidt som jeg mener, at et forhold mellem mand og kvinde først er sædeligt, naar det beror paa gjensidighed; men den taaler ikke at outreres, da kan den føre lige i armene paa bohêmen. Begrebet sædelighed er altsaa ikke udtømt ved denne definition.

Hvor frøken Bugge i min artikel finder det „straalende lys over kvinderne“, begriber jeg ikke. Imidlertid tør jeg vel gaa ud fra, at jeg ikke just er nogen begeistret tilbeder af den nuværende almindelige kvindetype. Men det er rigtignok sandt, at jeg lover mig meget for fremtiden af kvindens virksomhed, hvis hun gjør, hvad hun bør

gjøre, nemlig anvende sine kræfter i samfundets, ikke bare i sit eget kjøns tjeneste. Det er mit haab og min faste tro, at det er den i overbevisningen om sit eget værd, sit kald og sin pligt som *menneske* frigjorte kvinde, der skal sprede det „skrøbelige tusmørke“, som nu i mere end én henseende hviler over alle, mænd som kvinder, — og *den* kvinde skal jeg med begeistring hilse som en værdig repræsentant for sit kjøn og som samfundets sande alma mater.

Kristiania i april 88. Sc.

Forskjelligt.

Til bestyrelsesmedlemmer i Norsk kvindesagsforening valgtes paa generalforsamlingen onsdag den 30te mai: Hr. *dr. E. Bull* med 81 stemmer, fru *Andrea Aas* 69, fru *R. Nielsen* 64, hr. redaktør *L. Holst* 54, frk. *Anna Bugge* 43, frk. *Julie Nielsen* 40 og fru *C. Thoresen Krog* 39. Til supleanter valgtes: Frk. *Rogstad*, fru *Sundt* og fru *Inger Holst.*

Loven om formuesforholdet mellem ægtefæller blev den 24de mai efter odelstingets anden behandling oversendt til lagtinget, den 28de mai blev den af lagtinget antaget i den forandrede form.

Finland. *I Finland arbeides der* med iver paa at faa afskaffet den autoriserede prostitution. Især er *Finsk Qvinnoförening* virksom i at faa indsendt massepetitioner til rigets stænder og keiseren. Tvunget af agitationen har Helsingfors lægeforening optaget spørgsmaalet til drøftelse. Den lod for en tid siden nedsætte en komité paa 3 medlemmer (dr. Holmberg, Runeberg og Schultén) som fik til opgave at undersøge sagen og afgive betænkning. Denne foreligger nu og gaar ud paa at fraraade prostitutionens ophævelse. Paa et møde i Helsingfors lægeforening lørdag den 21de april diskuteredes derpaa spørgsmaalet. Samtlige mandlige læger, som optraadte her, udtalte sig i overensstemmelse med betænkningen. Men i foreningen er en kvindelig læge *frk. dr. R. Heikel*, hun dissenterede. Hun ytrede bl. a. følgende: „Det nærværende system burde reformeres i den retning, man havde slaaet ind paa i Kristiania. De af komitéen nævnte hindringer for dette var efter hendes mening ikke uoverstigelige.

Man havde ikke lukket øinene nok op for ensidigheden og uretfærdigheden i det nu raadende system. Spørgsmaalets moralske side havde komitéen taget altfor overfladisk. Med fraser om „kortsynt iver“ og lignende kunde man ikke affærdige en stor og betydningsfuld tidsbevægelse. Ved at holde paa et system, som blot beskytter mændene, men ikke kvinderne og børnene, udsatte lægerne sig for selv at rammes af den dom, som den almindelige opinion nu med saadan kraft udtaler over dette system. Som svar paa imødegaaelse fra forskjellige kanter citerede frk. Heikel tilsidst dr. P. A. Levins (i Sverige) ord: „Prostitutionsreguleringen har havt sin tid. Den er nu forbi. Den maa vige for den sædelige bevidstheds magt, ligesom alle lavere udviklingsstadier, hvor det nyttige er blevet stille foran det rette, maa den vige, naar retfærdighedsbevidstheden faar sin hele ret“. (Efter »Finland«).

Italien. *I Italien er den autoriserede prostitution*, som indførtes i februar 1860 blevet afskaffet ved et kongeligt dekret april 1888. Italien skylder England initiativet til denne agitation. Da mrs. Butler begyndte sit korstog, blev en af hendes første tilhængere en ung mand Joseph Nathan, søn af en italiensk moder og en engelsk fader. Mange medlemmer af den italienske nationalforsamling og andre formaaende folk støttede ham i hans bestræbelser. Da Nicotera blev indenrigsminister i 1876, nedsattette han en undersøgelseskommission, som afgav en erklæring til gunst for ophævelse. Joseph Nathan døde i 1881, men han efterlod sin hele formue til fremme af denne og andre reformer, og hans arbeide fortsattes med held af hans broder Ernest Nathan. Der nedsattes en ny kommission, bestaaende af læger, jurister og andre, som afgav den erklæring: „Reguleringssystemet fra 1860 kan ikke forbedres og formildes, det maa totalt afskaffes“. Efter at en ny kommission havde bekræftet denne tidligeres udtalelser, fremsattes et forslag om reguleringens ophævelse, med følge som ovenfor nævnt.

Australien. Kvinderne er i minoritet i den engelske koloni Victoria i Syd-Australien. Der er 63,990 flere mænd end kvinder, af en befolkning paa 1,036,110 indbyggere.

Indhold. Sædelighed? (af M. D.). Brev fra Stockholm (af Anna Wahlenberg). Svar til frøken Anna Bugge (af Sc.). Forskjelligt.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 15de Juni 1888. | No. 12.

Indberetning om det internationale kvindemøde i Washington 1888.

(Slutning fra No. 10).

Mellem uendelig mange andre papirer paa miss Anthonys bord var ogsaa et brev fra redaktøren af „Press“, en Newyorkeravis, der havde stillet sig særlig venligt ligeoverfor mødet. Miss Anthony læste det høit, men da hun kom til en passus, hvor redaktøren forsikrede om sin egen og kollegers dybe respekt, lagde hun brevet ned og sagde med uvilkaarlig bitterhed: „Det er ikke for tidligt!“

Midt under mødet blev prægtige blomsterbuketter og erindringsmedailler i baand overbragt de gamle af de unge.

Det var, som mrs. Stanton siden fremhævede i en tale, godt og glædeligt, at se saa mange unge kvinder rede til at tage de gamles arbeide op og fortsætte det. Det glædede mrs. Stanton og hendes venner, at se sig omgivet paa deres jubilæumsdag, af kvindelige præster, læger, journalister, sagførere, farmere, fabrikeiere o. s. v. — det var et levende vidnesbyrd om, hvor langt deres sag var naaet frem i disse firti aar. Men værket var endnu ikke fuldbragt. Det betonede mrs. Stanton, og det var alle de gamle enige om.

Det er yderst vanskeligt, bare tilnærmelsesvis, at give læserne nogen idé om tankegangen og indholdet i kongressens forhandlinger.

Den aften, da diskussionsemnet var undervisning og opdragelse, fik vi høre, at amerikanske kvinder saavelsom europæiske, har maattet kjæmpe for at faa del i oplysningens goder. I begyndelsen af aarhundredet fandtes der ikke en eneste pigeskole i de Forenede Stater, og myndighederne vilde nødig, at pigebørn skulde gaa paa skole. Nu kan piger omtrent overalt faa samme uddannelse som gutter og paa de fleste steder følge dem til *COLLEGES* og universiteter. Dem, der hjemme holder paa fællesundervisning, kan det interessere at høre, at saagodtsom alle aftenens talere anbefalede denne opdragelsesmethode. Der var en hel liden hær af lærde mennesker paa scenen den aften — professorer, præsidenter ved universiteter og colleges, stipendiater, medlemmer af lærde selskaber, og saa først og fremst lærere. Lærerinder burde jeg heller sige, thi alle de lærde mænd, jeg har omtalt, var jo kvinder. — Mest opmærksomhed vakte vel et foredrag af *Pundita Ramabai Sarasvati*, en ung indisk enke, der i de sidste aar har bereist England og Amerika. Hensigten med hendes reise er ved oplæsninger og foredrag at sprede kjendskab til og vække interesse for de indiske kvinders ulykkelige stilling. Hun talte engelsk udmærket godt og vidste at fængsle sine tilhøreres opmærksomhed. Mod det engelske herredømme i Indien var hun ikke naadig, og hun havde heller ikke meget tilovers for den slags skoler, de engelske har givet Inderne. Hendes plan er, at indiske kvinder af god familie skal uddannes til lærere for sine medsøstre. I dette øiemed har hun selv uddannet sig, og nu samler hun penge ind til at begynde den første skole.

Amerika er et velgjørenhedens land. Tirsdag var der derfor meget lærerigt og godt at høre inden rammen *filantropi*. Paa samme tid, som Amerikanerne virkelig forlanger ordsproget „hjælp dig selv o. s. v.“ gjennemført i praxis, er der veldædige indretninger og milde stiftelser i massevis for dem, som ikke kan hjælpe sig selv. — Og alligevel gaar der saa mange, mange tilgrunde, baade aandelig og legemlig, i Amerika! Men det hører jo ikke hid.

Publikum hilsede *Clara Barton* med stormende jubel. Miss Barton har æren af først at have lagt planen til at organisere „det røde kors“. Hun udmærkede sig saavel i den amerikanske borgerkrig, som i den fransk-tyske krig.

„Nylænde“s læsere kjender Kristoffer Jansons „kvindekorstog“. Den kamp, som Amerikas kvinder i sin tid optog mod drikkeondet, er ikke afsluttet endnu; den fortsættes med samme alvor, om end med andre midler end dem Janson fortæller os om. *TEMPERANCE* er ligesom en ny religion i Amerika. Præsterne præker totalafhold, børnene faar høre om det paa skolen; utallige foreninger og selskaber er dannet for at fremme afholdssagen. Da miss Anthony introducerede *Frances Willard*, formanden for *N. W. T. U.* (amerikanske kvinders totalafholdsforening), erindrede hun publikum om, at miss Willard havde en million kvinder bag sig og kom for at tale i deres navn. — Frances Willard er en af de mest fremragende yngre kvindesagskvinder; hun saa ud til at være mellem tredive og firti aar, var meget smuk og brilliant som taler.

N. W. T. U. er ikke alene forgrenet ud over hele Amerika, men

strækker sig som *INTERNATIONAL WOMAN TEMPERANCE UNION* ud over mange europæiske lande, Asien, Sandwichsøerne og Australien. Selskabet har sit hovedkvarter i Chicago. I denne by bygges for tiden et saakaldet *TEMPERANCE TEMPLE*, der skal afgive et samlingspunkt for alle Amerikas afholdsforeninger. Efter beskrivelsen at dømme, maa det blive en storartet bygning. Den er beregnet at skulle koste en halv million dollars — alt kommer ind ved frivillige bidrag.

I Kanada er afholdsbevægelsen endnu længere fremme end i Amerika, fortalte delegaten defra, mrs. *B. S. Keefer*. Det var næsten uhyggeligt at høre hende fordømme vin og spirituosa og dermed alle dem, der brugte disse stimulanser. Mrs. Keefer var — blandt mange andre af kongressens medlemmer — et levende bevis for, at kvinder kan overtage og taale forskjelligt slags arbeide. For det første var hun *bachelor of arts* (cand. philos.), for det andet præstekone og moder til tre børn, dernæst forfatter og fast medarbeider i bladet *TORONTO GLOBE*, en anseet kanadisk avis. Fremdeles bereiste hun Kanada som folketaler, agiterede for totalafhold og kvindestemmeret, og optraadte dertil ofte som prædikant — under sit ophold i Washington var hun indbudt til at præke i sex, syv forskjellige kirker. — Hendes „kvindelighed“ syntes ikke at have taget skade af dette virksomme liv. Aviserne — amerikanske aviser *maa* være personlige — kunde ikke nok rose hendes *good looks* og beskrive, hvor smuk og indtagende og begavet hun var.

Naar man, som ved dette møde, ser samlet saa mange hundrede damer, i alle aldre og livsstillinger, maa man ogsaa lægge mærke til deres udseende. Næsten alle sammen maatte man kalde vakre, baade gamle og unge. Det at være ung, synes forresten ikke i Amerika at være saadan en hovedbetingelse for at kaldes smuk, som andetsteds.

Mange af de vakreste damer ved mødet var over femti aar. Deres haar var ofte hvidt, men svært og kraftigt for det, og ansigt og figur ungdommelig og frisk. Pastor Blackwell troede, at arbeidet i kvindesagens tjeneste virkede som en foryngende og inspirerende stimulants. Han præsenterede en dag en af sine gamle veninder og medarbeidere for publikum; hun var fem og otti aar, men saa ikke ud til at være sytti.

Onsdag formiddag hørte vi om forholdene i det praktiske arbeide, kvinden for tiden deltager i, og om aftenen om de forskjellige professionelle stillinger, aabnede for dem. Mrs. *Mary Livermore*, ligesom Clara Barton berømt for fædrelandskjærlig virksomhed under borgerkrigen, fortalte om de fredelige erobringer, kvinder havde gjort paa industriens omraade. Der stod nu mellem tre og fire hundrede forskjellige livsstillinger aabne for kvinderne i de Forenede Stater, sagde

hun. Men da kvinderne overalt optraadte som arbeidssøgende, aldrig som arbeidsherrer og arbeidsgivere, og der desuden ingen sammenslutning var blandt dem, trykkede de lønningerne ned for hverandre og foraarsagede en usund konkurrance til hver ledig plads. — Vicepræsidenten for amerikansk sociologisk selskab, *Helen Campbell*, bekræftede i en meget interessant afhandling, at arbeidende kvinders stilling var daarlig. Der var fuldt af arbeidssøgende overalt, og samvittighedsløse arbeidsherrer udnyttede dette forhold til det yderste. I store butikker, f. ex. hvor kjøbmændene leier linsøm og andet arbeide ud til syersker, som tager arbeidet med sig hjem, fandt systematisk blodsugeri sted.

De næste talere rullede op trøstefuldere billeder. *Hulda Loud* og *Leonora Barry* viste hen til foreningen, *KNIGHTS OF LABOR*. Fra den vilde frelsen komme, ogsaa for arbeiderskerne; det gjaldt bare at slutte sig sammen og vinde indflydelse. Mrs. Barry henrev alle ved sit veltalende og overbevisende foredrag. Hun fortalte, at hun selv havde arbeidet i fabrik i fire aar, og hun kunde af erfaring bevidne, hvor daarligt arbeiderskerne havde det. De fortjente at have det anderledes; der var saa mange kjække, brave piger iblandt dem, og bare man kunde faa dem til at indse fordelene ved sammenslutning og samarbeide, vilde de ogsaa faa det bedre. *KNIGHTS OF LABOR* kunde gjøre det samme for kvinder, som den havde gjort for mænd. — Det er bekjendt, at denne forening har stor indflydelse og virkelig formaar at støtte arbeiderne i deres kamp mod kapitalens undertrykkelse.

Ogsaa de kvindelige jordbrugere havde sine repræsentanter. Farmerne i de Forenede Stater har nylig dannet en forening, *THE GRANGE*, fortalte *Anna Warden*. Dens formaal er at modarbeide mellemhandlernes fordærvelige trafik, samt at vække farmerne til mere eftertanke og mere aandelig interesse. *THE GRANGE* optager kvinder som medlemmer og giver dem lige rettigheder med mænd. — Der var ogsaa en dame, der i mange aar selv havde drevet sin farm med fordel, og som raadede unge kvinder til at vælge jordbrug og havedyrkning som levevei. Naar hun saa, hvor trangt og ondt mange unge piger havde det i byerne, hvorledes de reves om hver ledig plads, vilde hun sige: Gaa vest og tag land; der er jord nok, og himmelen lader sin sol opgaa og lader regne baade over mand og kvinde! — Dette er noget at tænke paa for Ikke-Amerikanere ogsaa. Naar man først skal udvandre, hvorfor da ikke slutte sig sammen med andre og drage til Kalifornien, f. ex. hvor have- og vindyrkning, efter mrs. *Wardens* sigende, skal lønne sig særdeles godt.

Efter mrs. Barrys tale reiste flere stilfærdige, gamle damer sig og udtrykte sin glæde ved at høre, at fabrikpigerne var ligesaa kjække og brave nu som i deres tid. Disse pene, gamle fruer havde arbeidet i fabrikker; „i vor ungdom stod der jo ikke mange veie aabne for kvinder, som selv skulde tjene sit brød.“ De skammede sig ikke ved at vedkjende sig sin ungdoms arbeide. En sagde, at fabriken for dem havde været en *alma mater* og den praktiske livserfaring, de fik der, ligesaa god, om ikke bedre, end nogen akademisk dannelse.

Om Aftenen var der et rigt udvalg af repræsentanter for kunst og videnskab og professionelle livsstillinger. Doktor *Hachett Stevensons* og *Laura Halloways* foredrag høstede det meste bifald. Mrs. Halloway beskrev, hvor godt kvinder greiede sig som journalister — der var snart ikke det blad i Amerika, som ikke havde en eller flere kvindelige medarbeidere, og mange damer var selv bladeiere og redaktører. — Mrs. Stevenson er en berømt læge. I sin tale anbefalede hun varmt, at kvinder skulde studere medicin, men bad dem holde studiet i ære, ikke drive det som en pengespekulation, men med videnskabelig interesse.

Der er mange kvindelige læger i Amerika; en enkelt har en indtægt af femti tusen dollars aarlig. En pen liden sum selv i Amerika! — Juristerne gjør det ogsaa godt, men der er endnu faa af dem. Reverend *Ada Bowles*, en nydelig gammel pastor i sort fløielskjole, repræsenterede sin stand. Hun sagde, at de forskjellige kirkesamfund ude i vesten heller kaldte kvinder til præster end mænd. En liden gut, som var opdraget der, ytrede høirøstet sin forargelse og misbilligelse, da han første gang saa en mand paa prækestolen.

Tre af ugens tilbageværende sessioner brugtes til diskussion om politiske og retslige emner. Mrs. Scatcherd og mrs. Dilke redegjorde for forholdene i England, mrs. Blake, mrs. Beecher-Hooker, Lucy Stone, mrs. Gage og andre for de amerikanske. Det viste sig, at i flere stykker havde engelske kvinder mere at sige i politik, end amerikanerinderne. — Mrs. *Johns* fra Kansas begyndte sin tale med — „Medborgere — jeg siger medborgere, for i Kansas er vi kvinder virkelig borgere!“ og forsikrede siden, at alting gik lige godt i Kansas' tusen hjem nu, som før den tid, koner og piger fik kommunal stemmeret. Kansas er en fremskreden stat i flere henseender.

Fredag var sædelighedssagen taget op til forhandling. Det lader ikke til, at man i Amerika befatter sig med mere end den ene side af diskussionen den, at mænd skal være kyske som kvinder. Flere kvindelige læger deltog i sagens forhandling. De betonede, at opdragelsen til et rent sædeligt liv maatte begynde tidligere end med barnets fødsel — moder og fader skyldte sit ufødte barn, at øve selvfornægtelse og selvbeherskelse.

Der findes ikke offentlig prostitution i Amerika. Man har forsøgt at indføre den i flere store byer, men ligesaa hurtig maattet faa den afskaffet, saa stævk har uvillien været mod en saadan institution.

Josephine Butler, har, som vi ved, agiteret utrættelig for prostitutionens ophævelse i England. Hun sendte et langt brev, bestemt til oplæsning ved dette fredagsmøde. Hendes veninde, mrs. Chant, fortalte om de skjændsler og grusomheder, der i Europa følger med lovbeskyttet usædelighed og roste Amerikanernes større moralske kraft.

Undertegnedes foredrag havde faaet sin plads inden denne session. Det gav en kortfattet udsigt over kvindesagens fremgang hjemme, og dvælede udførligere ved vor tids sædelighedsbevægelse, Bjørnsons korstog mod bohêmerne o. s. v.

Søndag aften blev kongressen høitidelig opløst. Mrs. Stanton holdt festtalen ogsaa ved den anledning. Det havde glædet hende inderligt at se alle disse venner af kvindesagen samlede her til møde, sagde hun. Hun vidste, at de ikke alle saa paa den fælles sag med samme øine, og at de ikke alle kunde arbeide i samme retning. Men alle arbeidede de for en idé, og alle vilde de noget godt. Hun takkede hver enkelt taler og hver opmærksom tilhører.

Den officielle del af festen var dermed forbi, men der fulgte et selskabeligt nachspiel. Mange af de bedste familier i Washington havde vist kongressens medlemmer stor venlighed under mødet. Ved lange og meget behagelige kjøreture, blev der givet os fremmede anledning til at se hovedstaden og dens smukke omegn. Byen selv er overmaade smuk. Den imponerer ved alle sine stilfulde og storartede offentlige bygninger; den har monumenter, aabne pladse og parkanlæg, og der er en mængde elegante privathuse, saaledes som man kan vente sig, der maa være i den by, hvor Amerikas bedste familier er bosat.

Capitol danner byens centrum. Denne store, hvide marmorbygning ligger høit og paa en aaben plads. Fra kuppelen har man en deilig, vid udsigt.

Senatorerne *Palmer* og *Stanford*, der begge billiger fordringen om kvindestemmeret, gav henholdsvis mandag og tirsdag storartede receptions til ære for kongressens medlemmer. Disse festligheder var noget af det smukkeste og mest storartede, man kan tænke sig. Washingtons aristokrati gav møde, og vi fremmede havde saaledes anledning til at faa se, hvad der ellers ikke gjerne falder i fremmedes lod at blive bekjendt med. Mr. og mrs. Palmer samt Stanford og frue havde loger i operaen hele tiden under mødet.

Præsidenten og præsidentinden, der forresten ikke ytrede nogen speciel interesse for kongressens forhandlinger, gav fredag 30te marts reception for de delegerede. Det hvide hus var fyldt til trængsel, og receptionen selv saa *informal* som mulig. Ikke alene de delegerede og gjæsterne i Riggs House havde indfundet sig, men en stor del af Washingtons befolkning benyttede denne gunstige anledning til samtidig at faa se kvindesagsdamerne og *shake hands* med præsidenten. Mr. Cleveland sagde et par venlige ord til hver især, der fik trængt sig frem til den ende af salen, hvor han og hans frue stod. Mrs. Cleveland har ord for at være den smukkeste, unge dame i Amerika. Hun er umaadelig populær.

Mandag 2den april var ikke bestemt bare til hvile og fornøielse; der paalaa den dag kongressens medlemmer en officiel pligt. Under præsidium af mrs, Stanton og miss Anthony, havde de delegerede og andre i sagen interesserede foretræde for myndighederne paa Capitol. Senatet havde nemlig nedsat en komité, der vilde høre og overveie kvindernes andragende om stemmeret. Mrs. Stanton holdt et indtrængende foredrag, der syntes at maatte kunne overbevise enhver om retfærdigheden af den reform, hun forlangte. Derefter sagde hver af de fremmede delegerede et par ord, og de amerikanske damer sluttede sig til mrs. Stantons udtalelser. Senatorerne modtog deputationen med stor forekommenhed og syntes at høre dens andragende med interesse. Men det gode indtryk og det haab, man saaledes kunde have om en nogenlunde hurtig gjennemførelse af reformen, svækkedes noget, naar man hørte, at dette var tyvende gang, amerikanske kvinder bad sit lands høieste lovgivende myndighed om retfærdighed.

Ogsaa et temmelig betydeligt komitéarbeide forelaa til afslutning mandag. Arbeidet var begyndt allerede lørdag 24de marts, men det var ikke saa let for komitéens medlemmer at blive enige. Miss Anthony fortalte lørdag, i det officielle delegatmøde, at hun, med de andre medlemmer af *N. W. S. A.'s* exekutivkomité, ofte havde tænkt, at det vilde være synd, om alt det omfattende og trættende arbeide med at faa arrangeret den internationale kongres, skulde være spildt paa dette ene møde. Hun vilde ønske, at de fremmede saavelsom Amerikanerne vilde slutte sig sammen i en permanent international forening, der da kunde benytte de forarbeider, denne komité havde bragt istand. — Efter forslag af *May Wrigkt Sewall*, blev der da 24de marts nedsat en *COMMITTEE ON PERMANENT ORGANIZATION*. Medlemmer var ni amerikanske og alle de fremmede delegerede. Efter mange møder og megen diskussion, hvor forskjellige meninger gjorde sig gjældende, vedtog komitéen en endelig resolution.

Hovedtanken i denne var at søge dannet en *international* forening, som igjen skulde bestaa af forskjellige landes *nationale* foreninger. Enhver saadan national forening vilde have at betale 100 dollars ind i den internationale fælleskasse hvert fjerde aar. Hvert fjerde aar skulde der saa sammenkaldes en international kongres. De

nationale, det vil her da nærmest sige de amerikanske foreninger, forudsattes at ville holde aarlige møder.

Som rimeligt var, gjorde hver især af de europæiske delegerede opmærksom paa, at de hjemmefra ingensomhelst bemyndigelse havde til at melde sine foreninger ind i et saadant forbund. Alt hvad de kunde gjøre, var at bringe sagen til foreningernes kundskab, hvorefter det maatte staa disse frit for, om de vilde blive medlemmer eller ei.

Der blev foretaget valg paa embedsmænd, saavel inden den nationale som inden den internationale forening. Præsident i den sidste blev *Millicent Fawcett*, England; vicepræsident *Clara Barton*, Amerika; kasserer *Isabella Bogelot*, Frankrig; korresponderende sekretær *Rachel Foster*, Amerika; protokollerende sekretær *Kirstine Frederiksen*, Danmark.

Om miss Foster sagde miss Anthony engang, at hele kongressen ikke vilde have kunnet arrangeres, uden denne unge dames hjælp. Hun tog broderparten af alt besvær og bryderi. Som exekutivkomitéens korresponderende sekretær havde hun et umaadeligt arbeide, og hun udførte det uden hjælp og uden at lade sig mærke med, at det var besværligt eller vanskeligt. Uafhængig stillet som hun er, gik hun ogsaa i forskud for alle foreningens omkostninger. Denne økonomiske side af sagen havde ikke været saa let at ordne for *N. W. S. A.*, uden miss Fosters hjælp. Der krævedes omkring 10,000 dollars kontant; før turde man ikke udsende indbydelser og leie lokale til mødet. At kongressen siden vistnok viste sig at være et heldigt foretagende, i pekuniær henseende, er en anden sag.

Det begyndte efterhaanden at blive tyndere med gjæster i Riggs House, og ved udgangen af ugen var vel de allerfleste delegerede borte.

Komitéens gjæstfrihed mod alle de indbudne var storartet, fra først til sidst, og de elskværdige eiere af Riggs House, mr. og mrs. *Spofford*, gjorde alt, hvad de kunde, for at damerne skulde føle sig hjemme hos dem. — Mrs. Spofford er selv interesseret i kvindesagen. Hun er kasserer for *N. W. S. A.* og god veninde af miss Anthony.

I hotellet havde man anledning til at mødes og stifte bekjendtskaber, i tiden mellem sessionerne. Derimod gav komitéen ikke nogen speciel fest for at bringe alle sine gjæster sammen.

Jeg har før omtalt pressens særdeles velvillige holdning. Alle aviser, baade i New-York og Washington, gav daglig referater af mødets forhandlinger, og udtalte sig i forskjellige redaktionsartikler til gunst for de resolutioner, kongressens medlemmer vedtog. Dog vilde de ikke høre tale om stemmeretsreformen.

Under mødet blev der afsendt adskillige telegrammer til venner af kvindesagen i alle lande samt til dronningen af England, keiserinden af Tyskland og den franske præsidentinde.

Vor norske kvindestemmeretsforening sendte *N. W. S. A.* en smukt udstyret adresse; den blev overrakt ved det store møde *PIONEERS' DAY* og siden trykt i „Woman's Tribune".

Paaskesøndag prækede en mængde damer, ordinerede og ikke ordinerede, i Washington kirker. En amerikansk præst kan aabne sin kirke for hvilkensomhelst person, læg eller lærd, som han og menigheden ønsker at høre tale.

Kongressen holdt møder hver dag i den stille uge. I de Forenede Stater har man ikke andre bestemte helligdage end søndag og et par nationale festdage. Første juledag forudsættes at skulle høitideligholdes, men der er dog ikke gudstjeneste i alle kirker den dag heller. — Præsident Clevelands reception fandt sted langfredag. — Denne mangel paa helligdage hidrører ikke fra mangel paa religiøsitet. Kvindekongressen indledede og sluttede hvert af sine møder med bøn og sang, og bønner spiller en stor rolle i Amerikas offentlige forsamlinger. Den nye verden er, tilsyneladende ialfald, ikke smittet af den gamle verdens skepticisme.

Amerikanske damer beskyldes for at gaa overdrevent elegant klædt. Elegance i klædedragt fandt man gjennemgaaende, ogsaa hos medlemmer af kvindesagskongressen. Aviserne indeholdt hver dag beretning om, hvad de forskjellige talere havde havt paa, og med tilfredsbed konstaterede de, at „vor tids kvindesagskvinder, udmærker sig ved smagfulde dragter og *ladylike* fremtræden". Men *er* det egentlig smagfuldt eller *ladylike*, naar f. ex. en doktor optræder med slæb, tournure og snørliv?

Ameltia Bloomer sendte brev og hilsen til kongressen; hun var for syg og gammel til at komme selv. — Hvis nogen af kongressens medlemmer havde vist sig i bloomerdragt, vilde det vist neppe have været vel seet af de andre. *Marg Walker*, den bekjendte doktor, som forresten beskyldes for at være en daarlig og indskrænket liden person, blev almindelig skyet, „ogsaa fordi" hun gik i mandsdragt.

Der er nok af fordomme, i den nye, ligesom i den gamle verden! Det ser ud, som om menneskene ingensteds kan trives uden en vis portion fordom. Og fordommene strækker sig ind i mangfoldige forhold. Der var sikkerlig mange af de damer, der mødtes paa kvindekongressen, som var kommen med forudfattet fordom mod hinandens arbeide. Men en af de ting, man ønsker opnaaet ved saadanne store møder, skulde jo være at nærme de forskjellige mennesker til hinanden og give dem anledning til personlig at udvexle meninger og synsmaader, saa den enkelte kan komme nærmere til og se klarere paa de andres gjerning.

Mrs. Stanton var en klar og omfattende aand. Hun læste med stolthed op et brev, hun havde faaet fra fyrst *Krapotkin*, nihilisten.

Dette brev indeholdt en indtrængende appel til Amerikas kvinder om, at stille sig paa „den rette side“, ved begyndelsen af den store sociale krig. Efter hans mening er krigen ikke langt borte. De fattige og fortrykte i alle lande *maa* reise sig mod sine undertrykkere, og kampen kan blive blodig og forfærdelig, hvis man ikke i tide afværger det værste. Og han beder kvinderne tænke over, hvem de vil gaa sammen med — undertrykkerne eller de undertrykte.

Mrs. Stanton saa sikkerlig sammenhængen mellem al verdens fremskridtsarbeide. Ikke alle ser denne sammenhæng. Abolitionisterne var ikke allesammen venner af kvindesagen, ligesaalidt som nu alle kvinder, som forlanger f. ex. politisk frihed for sig selv, vil virke for de arbeidende klassers frigjørelse. Men mange forstaar, eller aner ialfald, at det: at ville frihed og fremskridt i én sag, drager ubønhørlige konsekvenser efter sig.

Den internationale kvindekongres i Washington 1888 var den første i verden. Amerika har ære af at have taget initiativet til et saadant møde.

New-York, april 1888. S. Magelssen-Groth.

Fremtidens børn.

Vi, det nittende aarhundredes børn, — „wie entsetzlich die nacht war in deren dunkel wir leben müssten, und wie grauenhaft wir zu kämpfen hätten gegen scheusslichen gespenstern!“ — vi vil hilse dem med glæde. Vi vil lykønske „*Nylænde*“ til, allerede i sin første aargang at have kunnet fremføre for os den, som synger:

„Der er kræfter, som vil
træde løftende til,
naar det kommer engang til de tungeste tag,“

som har skjænket kvindesagen en kampsang, en *Marseillaise*, — og den, som siger, at han „ved sig selv at være af den unge slægt, som skal leve paa nyskabte principer“ — og som udbryder: „Aa, om „*Nylænde*“ kunde være med og bringe det til, at det var en ædel kappestrid for mændene, at overbyde hinanden i ubesmittethed.“

Om tolv aar har vi det nye aarhundrede. Dets fortropper begynde allerede at vise sig, fremtidens børn.

Lad os hilse dem, de lykkelige! — de, som vil opleve det, som vi har kjæmpet saa tungt, saa haabløst, saa forfærdeligt for. Vor glæde er, at vi har faat dem at se, før vi gaar herfra.

Boston 1888. Aa. H.

Forskjelligt.

Paa sidste generalforsamling i N. K. F. oplæstes nedenstaaende af bestyrelsen affattede forslag til love, hvis behandling besluttedes udsat til en extraordinær generalforsamling til høsten.

Forslag til love for Norsk kvindesagsforening.

§ 1.

Foreningens formaal er at virke for at skaffe kvinder den dem tilkommende ret og plads i samfundet. Dette formaal søges fremmet ved foredrag, diskussioner, trykte skrifter og praktiske foranstaltninger m. m.

§ 2.

Som medlemmer af foreningen kan enhver (mænd saavelsom kvinder) indtegnes mod at betale en aarlig kontingent.*)

§ 3.

Generalforsamling afholdes hvert aar inden mai maaneds udgang.

Paa generalforsamlingen:

a) Fremlægger bestyrelsen aarsberetning og regnskab.
b) Foretages valg paa bestyrelse, suppleanter og revisorer.
c) Behandles andre sager, som af eller gjennem bestyrelsen forelægges til beslutning.

§ 4.

Ved generalforsamlingen kan de ikke fremmødende medlemmer afgive stemmesedler ved de i § 3 omhandlede valg. Stemmesedlerne fremsendes i forseglet stand.

---

*) Kontingenten er for tiden 2 kroner.

§ 5.

Bestyrelsen bestaar af 7 medlemmer. Af disse udgaar hvert aar alternativt 3 eller 4; første gang (mai 1889) 4 ved lodtrækning, senere efter tur. Der vælges 3 suppleanter og 2 revisorer.

§ 6.

Bestyrelsen vælger en ordfører samt antager kasserer og sekretær. Den er berettiget til af foreningens midler at bevilge det fornødne til løbende udgifter.

§ 7.

Bestyrelsen sammenkalder møder, naar den finder det fornødent.

§ 8.

Bestyrelsen kan ikke fatte gyldige beslutninger, medmindre mindst 4 medlemmer er tilstede.

§ 9.

Valg saavelsom forslag til forandring i statuterne kan kun foretages paa den ordinære generalforsamling. Dersom noget medlem ønsker at fremsætte saadanne forslag, maa disse være indsendte til bestyrelsen senest fire uger før generalforsamlingens afholdelse. Generalforsamlingen maa bekjendtgjøres 3 uger før dens afholdelse.

§ 10.

Extraordinær generalforsnmling sammenkaldes af bestyrelsen paa forlangende enten af dennes majoritet eller af mindst 20 medlemmer, som har at indsende til bestyrelsen motiveret forlangende med opgivende af forhandlingsemne. Extraordinær generalforsamling maa være bekjendtgjort, 14 dage før den afholdes.

De nugjældende love for Norsk kvindesagsforening er saalydende:

§ 1.

Foreningens formaal er at virke for at skaffe kvinden den hende tilkommende ret og plads i samfundet.

§ 2.

Som medlemmer af foreningen kan enhver indtegnes mod at betale 2 kroner i aarlig kontingent.

§ 3.

Foreningens medlemmer vælger paa et aarsmøde i Kristiania en bestyrelse, bestaaende af 7 personer. Ligeledes vælges 3 suppleanter til bestyrelsen og 2 revisorer til gjennemgaaelse af foreningens regnskaber. Bestyrelsen vælger selv en kasserer og en sekretær.

§ 4.

Det paaligger bestyrelsen at søge foreningens formaal fremmet paa bedste maade ved foredrag. offentlige diskussioner, udgivelse af trykte skrifter og opsatser m. m.

Den afgiver paa aarsmødet en beretning om foreningens stilling og virksomhed i det forløbne aar.

§ 5.

Ved aarsmøderne kan de ikke fremmødende medlemmer afgive stemmesedler ved de i § 3 omhandlede valg. Stemmesedlerne fremsendes i forseglet stand.

Censuren for den skriftlige del af examen artium faldt saaledes for de kvindelige kandidater:

Latinartium.

	Norsk.	Latin.	Math.
Aagot Bødtker	3	3	1
Gudrun Bjørneng	3	2	2

Realartium.

	Norsk.	Engelsk.	Math.	Fysik.
Dagny Kristine Bang	3	2	3	2
Clara Bjørnstad	3	4	3	3
Sofie Honoria Bonnevie	1	2	1	2
Berthe Dahl	3	3	4	4
Honoria Sofie Dietrichson	2	1	1	4
Ragna Wilhelmine Dons	2	2	2	2
Julie Olivia Eriksen	3	3	2	2
Mathilde Eriksen	2	2	1	1
Dorthea Helene Hyggen	2	2	3	1
Kristine Middelthon	3	3	4	3
Elise Margrethe Petersen	3	2	2	2
Gudrun Wiborg	3	3	3	3

I en indsendt artikel til „Verdens Gang“ skrives: „Verdens Gang“ indeholdt for en tid siden en artikel om vore tjenestepigers kaar. Det var et ord i rette tid, og at artikelen har gjort gagn, har dette stykkes forfatter erfaring for. Mange husfædre og husmødre brummer naturligvis og liker ikke at gjøre nogen forandring i den gamle slendrian, men naar de faar tænkt sig lidt bedre om, saa følger de fleste nok med, og det vil de ikke komme til at angre. Men det er ikke bare de egentlige tjenestejenter, som trænger lettelser i sine kaar. De mange kvinder, som er ansat i cigarbutikker, paa lagere, i syetablissementer og lignende, har det mangen gang ikke bedre, — tvertimod. I heldigste tilfælde er de bundet fra klokken 8 morgen til klokken 8 om kvælden, men regelen er nok en endnu længere arbeidstid, og de maa ofte indta sine maaltider i forretningen. Hele den øvrige del af dagen er de stængt inde, som oftest under meget anstrængende arbeide — især ved syetablissementerne — i temmelig usunde lokaler.

Naar saa endelig kvælden kommer, er de saa trætte, at det bare gjælder at faa slugt lidt mad og gaa til sengs. Det siger sig selv, at dette liv maa virke aandssløvende og helsenedbrydende. Lønnen gjør os ondt at nævne. Hvad skal 15 til 30 kroner maaneden bli til hus, klæder og mad?

Det er til at forundre sig over, at ikke endnu fler end tilfældet er, bukker under for de fristelser, som de er udsat for.

Hvor ofte hænder det ikke, at disse stakkars fattige kvinder samvittighedsløst udnyttes som et slags skilt ved sit smukke ansigt. Gaa bare ind i enkelte cigarbutikker og se paa de klynger af kurtisører, som staar der og hænger i timevis.

Disse butikker holdes oppe til klokken 11 om aftenen. Først da slipper betjeningen ud, og saa har de kanske mindst en halv times vandring, før de rækker hjem; saa skal de være i butikken igjen klokken 8 morgen.

Her maatte det uden vanskelighed kunne lade sig gjøre at rette lidt paa forholdene. En tidligere lukning af disse butikker maatte strax kunne iværksættes, og vi haaber, at det vil ske.

Herved blev det ialfald rettet paa det mest iøinefaldende misbrug af medmenneskers kræfter. Det allerværste ved disse kvinders stilling er, at de i det store hele staar paa et saadant dannelsestrin og er i saa ung alder, at de ikke har den fulde forstand paa, hvor elendig deres stilling i grunden er. De er desuden blottet for alt samhold og mangler ethvert middel til at reise noget krav paa en forandring, der har nogen betydning. Medens handelsbetjentene har sin fælles forening, hvorigjennem de kan reise sine krav, mangler deres kvindelige kammerater ethvert sligt organ, og er saagodtsom overladt til principalens forgodtbefindende. Her er meget at rette paa disse forholde; selv om man begynder i det smaa, vil det snart føles som en lettelse“.

Vi vil lægge den inden N. K. F. nydannede arbeidskomité disse ord paa hjerte.

Kvindelig fremskridtsforening, der staar i forbindelse med kvindesagsforeninger i England og Frankrig. har i anledning af „Nordisk kvindesagsmøde„ modtaget indlæg til besvarelse af de paa mødet foreliggende spørgsmaal, fra Paris, fra „*Selskabet til forbedring af kvindens stilling og udvidelse af hendes rettigheder*“, hvoraf vi hidsætter:

Mine damer og søstre!

Vort selskab sender sin broderlige hilsen til den skandinaviske kvindekongres, der skal forsamles i Kjøbenhavn. Det udtrykker sin dybe beklagelse over, ikke at kunne lade sig repræsentere ved denne kongres, hvis program har dets fuldeste tilslutning.

Kvindens valgret, som her staar i første række, vil ganske vist om kort tid blive til virkelighed.

Den nuværende politiske forvirring og den blot mandlige stemmerets parlamentariske udygtighed, kvindens fremskridt paa forstandens omraade og hendes indblanding i det økonomiske og politiske liv, gjør denne ret til en nødvendighed, som det moderne samfund ikke længer kan miskjende under straf af tilbagegang. — — — — —

Den anden paragraf paa eders program er det brændende spørgsmaal: *Krig og fred* og deres følger for kvinden. — — — — —

Til alle tider har de kvinder, der var opfyldte af en glødende fædrelandskjærlighed, bøiet sig for de krigserklæringer, der blev paanødede deres land. Og de har tappert opretholdt deres ægtefællers og sønners mod til at udgyde deres blod for deres elskede fædreland! Men nu oprinder en ny tidsalder, der er uforenlig med disse blodige ofre, hvis grusomhed ikke længer kan undskyldes overfor den frugtbringende fremgangsmaade: at benytte voldgift. De talrige alvorlige trætter, den allerede har bilagt mellem de forskjellige folks meninger, har i vor menneskealder sparet strømme af blod. Det er paa os kvinder, det hellige hverv hviler, at udsprede denne lysende tanke i vore børns sjæle og i vor slægts sæder.

Eders tredie spørgsmaal er: *De kvindelige arbeideres stilling.*

Hjerteskjærende er de lidelser, dette spørgsmaal fremkalder i erindringen, dette spørgsmaal, hvis løsning bydende paalægges vor tid. En del af de vanskeligheder, mod hvilke kvinderne maa kjæmpe, maa tilskrives den afsondrethed, i hvilken deres opdragelse og deres huslige pligter holder dem. Disse vanskeligheder forstørres endnu mere ved en i almindelighed ufuldendt fagdannelse. Imidlertid kan dissse vanskeligheder, hvor store de end er, formindskes. „Enighed gjør stærk“ — som der saa træffende bemærkes i eders indbydelse, og det er i denne styrke de kvindelige arbeidere maa, som de mandlige arbeidere har gjort, ialfald for en del, søge lægemiddel mod deres utaalelige stilling. Den frugtbringende styrke, der opstaar ved gjensidig ansvarlighed mangfoldiggjør de mindste sparepenge. Den skaber paa samme tid samfundsforbindelser og materielle hjælpekilder. Der er ingen tvivl om, at bedre tider venter arbeidet. — — — — —

Eders fjerde spørgsmaal: *fælles skole* kræver en særlig opmærksomhed for de talrige følger, den drager for opdragelsen i samfundet og man kan gjerne sige familien, thi det at adskille børnene i den tidlige alder, det er ikke alene at berøve undervisningen dens vigtigste spore: kappelysten, det er tillige at indgive ungdommen falske forestillinger, at vække en usund nysgjærrighed. Den tvungne adskillelse i skolen har beklagelsesværdige følger.

19,000 fællesskoler besøgt af 600,000 elever af begge kjøn findes endnu paa fransk grund (ifølge officiel beretning fra kultusministeriet 1883 ukjendt for de fleste franske!) — Men det parti, som i alle lande har holdt kvinden i uvidenhed, ser med onde øine paa de skoler, hvor undervisningen er ens for begge kjøn. — — — — —

Vi opmuntrer eder paa det varmeste af al eders magt at støtte denne opdragelsesmaade, der er saa naturlig og frugtbringende.

Paris, 22de mai 1888.

Præsident: **Maria Deraismes.**

De to vice-præsidenter: **Louise David** og **M. Griess Traut.**

I amerikanske blade fremhæves det, at man i Italien har fulgt *Englands* og *Norges* exempel og afskaffet prostitutionen.

Indhold: Indberetning om det internationale kvindemøde i Washington 1888 (ved S. Magelssen-Groth). Fremtidens børn (af Aa. H.). Forskjelligt.

Abonnementsprisen for »NYLÆNDE« er kr. 3,50 pr. aar samt 35 øre i postporto. I redaktionsanliggender henvende man sig: Norsk Kvindesagsforenings kontor, Universitetsgaden 9, I. Aabent alle hverdage kl. 1—2.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. Kristiania, 1ste Juli 1888. **No. 13.**

Om formuesforholdet mellem ægtefæller.

II.

Det odelsthinget fra justitskomitéen forelagte lovudkast var i det væsentlige bygget paa følgende grundprinciper:

1. Ægtefællerne kan med fuld kontraktsfrihed *før* ægteskabets indgaaelse gjennem ægtepagt ordne sit indbyrdes formuesforhold efter forgodtbefindende.

2. Hvor ingen ægtepagt er oprettet, bestaar *sameie* mellem ægfællerne; dog bliver *arv* og *gave*, som *under* ægteskabet tilfalder nogen af ægtefællerne dennes *særeie*.

3. Gift kvinde har samme myndighed som ugift.

4. Hvor der er særeie, har hver af ægtefællerne raadigheden over og bestyrelsen af sin formue, uafhængig af den anden.

5. Hvor der er sameie, er manden bestyrer af det fælles bo; han kan dog ikke uden hustruens samtykke formindske boet ved gaver.

6. Hustruen er selv under sameie eneberettiget til at raade over hvad hun ved selvstændig virksomhed erhverver.

7. Hvis manden i sameiets bestyrelse viser uforstand eller letsindighed kan hustruen kræve skifte og sin part udlagt som *særeie.*

Lovudkastet kom under behandling i odelsthinget den 17 april.

Efterat først et forslag om, at sagen atter skulde oversendes regjeringen til yderligere behandling, var forkastet, gik odelsthinget over til realitetsbehandlingen.

Allerede inden den vidtløftige oversendelses-debat, under hvilken man i stor udstrækning kom ind paa realiteten, var der reist stærk modstand mod den bestemmelse i lovudkastet, hvorefter *arv* og *gave*, der under ægteskabet tilfalder nogen af ægtefællerne bliver dennes særeie; og debatten herom optoges under realitetsbehandlingen. Komitéens forslag (udkastets §: 16) var saalydende:

> „Livsforsikringssum eller livrente, som er sikret nogen af ægtefællerne bliver dennes særeie, dersom ikke anderledes ved testament, gavebrev eller ægtepagt er bestemt. Det samme gjælder arv og gave, som under ægteskabet tilfalder nogen af ægtefællerne“.

Forslagets modstandere hævdede, at denne bestemmelse om arv og gave vilde komme i strid med lovens hovedregel, hvorefter sameie var den gjældende norm. Debatten blev derfor i det væsentlige en diskussion om særeie eller sameie. Flere af talerne for komitéindstillingen erklærede sig for principielle tilhængere af særeie og vedkjendte sig, at de i udkastets § 16 saa det første skridt mod indførelse af særeie som almengjældende norm for formuesforholdet mellem ægtefæller.

Paa den anden side hævdedes, at sameie mellem ægtefæller hos os er det naturlige, er udtrykket for den almindelige opfatning hos vort folk og er den form som „mest stemmer med det kristelige ægteskabs idé“.

Ogsaa fra denne fraktions side fremhævedes dog, at adgangen til at oprette særeie burde lettes mest muligt, og navnlig at der burde gives forældre den adgang, man hidtil har savnet, til gjennem testament at oprette særeie for sine børn for den dem tilfaldende arv. Som modforslag til komitéens forslag om arv og gave fremsattes af repræsentanten Bech følgende forslag:

> „Arvelader kan ved testament bestemme, at de arvemidler, der ifølge loven tilfalder hans livsarving skal blive dennes særeie.“

Ved voteringen forkastedes komitéens forslag med 50 stemmer mod 32, hvorefter Bechs forslag blev vedtaget mod 2 stemmer.

Komitéens oprindelige indstilling gik som nævnt ud paa, at ægtepagt kun skulde kunne oprettes *før ægteskabets indgaaelse.* Fra repræsentanten Berner var imidlertid fremsat forslag, sigtende til at aabne adgang til at afslutte ægtepagt ogsaa efter ægteskabets indgaaelse. Dette forslag vedtoges med stor majoritet med en af advokat Stang til kreditorernes betryggelse foreslaaet forandring og tillægsbestemmelse.

Forslaget om gift kvindes myndighed blev efter nogle bemærkninger *enstemmig* vedtaget. Derimod reiste der sig en længere debat om en i komitéens udkast indeholdt bestemmelse gaaende ud paa, at hustruens myndighed ikke berettiger hende til uden mandens samtykke at indgaa forpligtelser, der kommer i strid med hendes stilling som husmoder og heller ikke til at nægte at underkaste sig mandens bestemmelse i henseende til deres af ægteskabet flydende fællesanliggender. — Fra den ene side hævdedes, at det vilde være uheldigt at lovfæste en retsregel, som laa udenfor den foreliggende lovs ramme. Repræsentanten Blehr paaviste derhos, at bestemmelsen om den blev lov væsentlig vilde ramme en hel del fattige kvinder i byerne, som forat opholde sit og sine børns liv var ligefrem nødt til at modtage arbeide udenfor huset og saaledes i mange tilfælde *maatte* forsømme sine pligter som husmødre.

Fra den anden side hævdedes, at det var nødvendigt at have en saadan bestemmelse ved siden af myndighedsbestemmelsen, da der maatte være en, som i tilfælde af uenighed havde den afgjørende stemme.

„Dersom man ikke vil ophæve det kristelige ægteskab, maa man holde paa denne bestemmelse“. (Knudsen). „Det er lovgivningens pligt . . . . at sørge for, at den ikke med sine bestemmelser fordunkler for nationen ægteskabets karakter. Derfor maa den ting staa klar for enhver . . . . at forholdet mellem ægtefæller er uberørt af denne lov“ (Stang).

Ved voteringen blev bestemmelsen strøget med 37 mod 34 stemmer.

Spørgsmaalet om mandens stilling som bestyrer af fællesboet fremkaldte en lang debat, navnlig om mandens adgang til uden hustruens samtykke at forringe boet ved gaver. — Komitéens forslag gik ud paa, at dertil ubetinget skulde kræves samtykke af hustruen. Ved voteringen seirede imidlertid et af repræsentanten Knudsen fremsat modforslag gaaende ud paa, at hustruens samtykke kun skulde udkræves, forsaavidt der ved gaven bortskjænkedes mere end en tiendedel af boet.

Som andre indskrænkninger i mandens raadighed vedtoges bestemmelsen om, at han ikke uden hustruens samtykke skal kunne afhænde, pantsætte eller bortleie fast eiendom paa landet, som af hustruen er medbragt i boet, og heller ikke skal kunne indgaa overenskomst, hvorved føderaad betinges mod vederlag af fælles midler.

Komitéens forslag om hustruens raadighed over hvad hun ved selvstændig virksomhed erhverver og om hendes ret til under visse betingelser at kræve sameiet opløst vedtoges enstemmig og uden debat.

I forbindelse med bestemmelsen om gift kvindes myndighed havde komitéen foreslaaet en bestemmelse gaaende ud paa: at gift kvinde ikke kan drive nogen næring, som er manden forbudt, paa grund af hans offentlige stilling eller næringsvei.

Som modforslag hertil fremsatte Qvam følgende forslag:

„Gift kvinde har samme adgang til at fortsætte med egen næring eller erholde hjemmelsbrev paa ny næringsvei som om ægteskabet ikke havde fundet sted. Dette gjælder dog ikke om de næringer, der er manden forbudt paa grund af hans offentlige stilling eller næringsvei, medmindre tilladelse dertil gives af kongen eller den han dertil bemyndiger“.

Efter en længere debat blev begge disse forslag forkastede, hvorimod odelsthinget efter repræsentanten Stangs forslag vedtog en anmodning til regjeringen om at tage under overveielse, hvorvidt der ved forandring i næringslovgivningen bør aabnes gift kvinde større adgang til at drive haandværk og handel.

I komitéens indstilling var indtaget en bestemmelse om, at gaver mellem ægtefæller skulde være ugyldige, undtagen forsaavidt de bestaar i gjenstande til personligt brug. — Denne bestemmelse blev efter repr. Berners forslag forandret derhen, at gaver mellem ægtefæller for at være gyldige maa ske ved ægtepagt.

Under debatten blev ved flere anledninger af forskjellige repræsentanter fremhævet, at det efterat hustruen var blevet myndig vilde være nødvendigt i loven at indtage bestemmelser, der kunde beskytte hende mod den fare, som myndigheden medfører med hensyn til økonomiske forpligtelser.

Fra den anden side hævdedes, at heri vilde ligge et brud paa myndigheden, at kvinderne selv maatte tage konsekventserne af myndigheden. „Vi faar stole paa, at ligesaavist som den gamle lovgivning har bragt os ned i dette, at kvinderne er blevne uselvstændige, saaledes vil den nye lovgivning efterhaanden løfte kvinderne op til større og større selvstændighed, saa at de ikke behøver disse kauteler, som skal beskytte dem“ (Ullmann). Et af repr. Schweigaard fremsat forslag gaaende ud paa, at hustruen ikke gyldigen skal kunne paadrage sig ansvar for mandens gjæld ved kaution eller paa anden maade, blev dog mod 22 stemmer vedtaget.

Den 30te april tilendebragtes sagens behandling i odelsthinget; den behandledes i lagtinget fra 7de til 11te mai og tilbagesendtes odelsthinget med endel anmærkninger, som dog ikke var af synderlig indgribende betydning. Fra odelsthinget oversendtes den atter den 24de mai til lagthinget, hvor den endelig blev vedtaget den 28de mai. Loven foreligger saaledes nu til kongelig sanktion. I et senere numer vil loven in extenso blive indtaget.

Kvindesagens udvikling i Danmark.

Kvindesagen er naturligvis lige saa gammel som kvindens historie. Det er kun ordet, der er nyt.

Dog er det først i den nyere tid, at kampen for kvindens frigørelse fra unaturlige baand er bleven ført saaledes, at de kæmpende har været sig bevidst, hvad det galdt.

Denne kamp begyndte i Danmark midt i dette hundredaar. I den saa kaldte „*Klara-Rafael-fejde*“ (decb. 1850 — mai 1851) kom den til gennembrud paa en saadan maade, at den vakte almenhedens opmærksomhed, og at man, ialtfald i de mer dannede samfundslag, ikke let kunde undgaa at tage parti for eller imod „damernes emancipation“, som man da sagde, — et udtryk, som er betegnende for denne feide. Endnu var folkets dybe rækker uberørte af, hvad det egenlig galdt. Den 20-aarige *Matilde Fibigers* tolv breve med den fælles titel „Klara Rafael“ læstes vel kun af „de øverste ti tusende“,

og vel var der — som den endnu levende og aandsfriske, danske forfatterinde, frøken *Benedikte Arnesen-Kall* (født 1813) i et digt fra 1879 har skrevet om Matilde Fibiger — i hendes bog

» — — — — lidt ungt og grønt,
ja, et og andet, som ei var skønt«,

men — tilføier hun —

»din tanke dog med begeistringens ild
igennem bogen en bane sig brød,
og det skal mindes, Matilde.

Ja, tog i meget og mangt du fejl,
du var dog den første, der hejsede sejl,
og under den reneste viljes flag
tog fat paa søstrenes kuede sag,
og det skal mindes, Matilde«.

Matilde Fibiger (f. 1830 d. 1872) var for kvindesagen i Danmark som en kvindelig Protesilaos; og om Protesilaos siger Welhaven med rette, at hvo, som gaar foran i en alvorsdyst, „sejrer ei“, men „kæmper kun og falder“. Selve kampen, hun vakte, har endnu sin betydning for fremtidsudviklingen. Da den, som skriver dette, skildrede den*), indledede jeg afhandlingens „forord“ med følgende linier, som jeg her finder grund til at gentage: „Ligesom de talløse verdener i himmelrummet kan spejle sig i den lille vanddraabe, vil vi finde, at denne kortvarige feide i et af Europas mindste riger ligeledes i smaat afspeiler de samme stemninger, som rører sig paa menneskehedens store slagmark“.

„Kvindesagen„ har senere delt sig i en hel mængde „kvindesager“. De fleste af disse berøres i „Klara-Rafael-fejden“; men den alle disse samlende idé besjæler „Klara-Rafaels“ forfatterinde, som advarer imod at tabe ideen af syne for praktiske skridt. Paa den anden side er hun selv praktisk nok til at tage del i banebryderarbejdet for kvindens adgang til offenlige stillinger: hun døde som bestyrerinde for en telegrafstation.

Kun langsomt spirede den sæd til kvindesagens fremvækst, som ikke mindst under „Klara-Rafael-feiden“ var nedlagt i sindene. Frugter paa *lovgivningens* omraade viste sig først meget senere, med mindre man vil regne den bestemmelse i lov af 13. april 1851 om borgerligt ægteskab (§ 8), at den tro, hvori børnene af et saadant ægteskab skal opdrages, bestemmes ved ægtefællernes fælles overenskomst; altsaa er hustruen i denne henseende ligestillet med manden. Forslagsstilleren *Spandets* navn er særlig knyttet til denne lov. Først den 29. december 1857 bragte større frugter i lovform. Ved loven „om kvindens myndighed“ blev den ugifte kvinde ligestillet med manden: myndig under kurator med det fyldte 18de aar og fuldmyndig med det 25de (videre er man endnu ikke kommen i Danmark). Samme dag udkom en lille lov, ifølge hvilken „ogsaa i den nedstigende linie mand og kvinde gaa i lige arv“; saaledes afskaffedes den s. k. „broderlod“, hvorved tidligere søsteren kun arvede halvt saa meget som broderen; af denne lov har oprindelig *Orla Lehmann* fortjenesten*). Endelig udkom samme dag den omfangsrige lov om „haandværks- og fabrikdrift“, hvis § 7 handler „om adgang til næringsdrift for fruentimmer“; disse „fruentimmer“ — hvorfor ikke „kvinder?“ — fik lige adgang med mænd til næringsdrift, men dette kom ikke til anvendelse paa gifte kvinder. I det hele taget er den gifte kvinde lovgivningens stedbarn. Saaledes bestemmer loven af 29. marts 1867, der giver 24-aarige lærerinder adgang til fast ansættelse ved de offenlige skoler, at den, som gifter sig, mister sin pensjonsberettigelse.

---

*) »Klara-Rafael-fejden«. Af Fredrik Bajer. København 1879. 118 sider.

I de nærmest følgende aar fik kvindesagen i Danmark flere gange paastødninger udenfra, som hjalp den fremad.

Siden 1859 havde i Sverige friherrinde *Sofia Leijonhufvud*, senere fru *Adlersparre*, en af *Fredrika Bremers* efterfølgere i denne sags tjeneste, udgivet „Tidskrift för Hemmet“. Det faldt i min lod at anmælde dette i „Nordisk Tidskrift“ (1867 s. 508—517), som professor i Lund, grev *G. K. Hamilton*, udgav. Først under udarbeidelsen af denne anmældelse fik jeg interesse for kvindesagen, som hidtil havde været mig mer end ligegyldig. Og anmældelsen skyldes det, at jeg kom i forbindelse med redaktionen af „Tidskrift för Hemmet“, der fra 1868 blev et *fællesnordisk* tidsskrift, hvorfor redaktionen antog ombud i Kristiania (ingeniørløitnant *C. Lund* og bibliothekamanuensis *F. Bætzmann*) og i Kjøbenhavn (mig). Det lyktes efterhaanden at skaffe tidsskriftet en ikke ringe udbredelse i Danmark, hvorfra bl. a. *Matilde Fibiger*, *Benedikte Arnesen-Kall*, *Elisabeth Ouchterlony*, *Magdalene Thoresen* og *Laura Kieler* leverede bidrag, dog til dels uden navns nævnelse. Gennem dette tidsskrift beredtes manges sind for den følgende udvikling.

Georg Brandes udgav 1869 en oversættelse af *J. Stuart Mills* navnkundige skrift, „*The subjection of women*“, som han kaldte „Om kvindens underkuelse“. Den blev et modsigelsens tegn. Boghandlerne kunde fortælle om damer, som havde leveret bogen uopskaaren tilbage

---

*) »Hvad der mangler kvinderne, er institutionernes og ikke Vorherres fejl«. Disse *Lehmanns* ord i Landstinget d. 3. oktober 1857 og meget mere i hans tale ved samme lejlighed (se Forhandlingerne spalte 40—43) fortjente at kastes i øjnene paa det nuværende stokkonservative Landsting.

med det harmfulde udbrud: „Vi er ikke underkuede“. Men eftertanken blev vakt allerede ved titlen, og den i det mindste læste eller hørte alle.

Den nuværende redaktør af „Nationaløkonomisk Tidsskrift“, *Aleksis Petersen-Studnitz*, opholdt sig i vinteren 1870—71 i Genève. Han gjorde der bekendtskab med den af kvindesagen og fredssagen lige fortjænte fru *Marie Goegg**). Han skrev til mig, og bad mig, om muligt, at faa stiftet en gren af den *Association internationale des femmes*, i hvilken fru Goegg var sjælen. Det lyktes. Den 24. februar 1871 havde min hustru og jeg i vort hjem samlet en kreds af kvindesagens venner i København. Her lagdes grunden til vort første kvindesamfund. Navnet „*Dansk* Kvindesamfund“ fik det, da kort efter „Internationale“ i Paris vakte adstadige medlemmers frygt for at blive antagne for at høre dertil. Blandt dette, endnu blomstrende, danske kvindesamfunds første medlemmer bør nævnes *Matilde Fibiger*, da i Aarhus, og forfatterinden *Pauline Worm* (f. 1825 d. 1883), da i Randers; der havde hun, saa vidt vides, allerede den 24. marts 1865 holdt sit første offenlige foredrag, og hun vedblev indtil sine sidste dage at virke for sagen ej alene med pen, men ogsaa med røst. Blandt de mandlige medlemmer, som i begyndelsen gjorde selskabet værdifulde tjænester, bør pastor *Emil Christiani* (f. 1817) særlig mindes**).

Min hustru, *Matilde Bajer*, f. *Schüter*, blev 1871 det danske kvindesamfunds første formand; men huslige forhold nødte hende snart til at overlade forsædet til et andet stiftende medlem, frøken *Karoline Testman*, endnu forstander for den „Handelsskole for kvinder“, til hvis oprettelse tanken udgik fra „Dansk Kvindesamfund“ (det samme gælder „Tegneskole for kvinder“, som professor *Klein* og hustru bestyrer). Sit største opsving tog „Dansk Kvindesamfund“ for omtrent 4—5 aar siden, da fru *Marie Rovsing*, f. *Schack*, var kommen i spidsen for det. Hun afløstes atter af den fra et længere ophold i Nord-Amerika 1887 hjemvendte frøken *Kirstine Frederiksen* (hvis levned er kort skildret i *Stanton*: „*The woman question in Europe*“ s. 221). Hun er samfundets nuværende formand. Dets tidsskrift er siden 1885 „Kvinden og Samfundet“, som lededes først af frøken *Elisabeth Grundtvig*, nu af *Povl Svejstrup*.

„Dansk Kvindesamfund“ vedtog sine første trykte „Vedtægter“ den 15. december 1871, og deri udtryktes dets hidtidige formaal saaledes: „at hæve kvinden i aandelig, sædelig og økonomisk henseende og saaledes tillige gøre hende til et selvstændigere og virksommere medlem af familien og samfundet“, hvortil ved ændringsforslag paa selve mødet føjedes: „navnlig ved at aabne hende adgang til selvstændigt erhværv“. Saaledes omtrent blev ordlyden staaende indtil den 15. april 1887, da formaalet blev udtrykt som virksomhed for *kvindens ligeberettigelse med manden i familien, samfundet og staten.* Men næppe var dette besluttet, før Kvindesamfundet blev saa ængsteligt over, hvad det havde gjort, at det paa et overordenligt fællesmøde den 27. mai 1887 gjorde det om igen, og affattede sit — altsaa nugældende — formaal saaledes: „at virke for kvindernes almenmenneskelige udvikling, for deres uddannelse til selvstændigt erhværv og for at forbedre deres stilling i familien, samfundet og staten“.

---

*) Se om hende *Stanton*: *The woman question in Europe* (1884) s. 374.

**) *Klara Tschudi* skriver i sin interessante bog om »Kvindebevægelsen« (1885, s. 35): »En af dens første tilhængere var overretssagfører *Høgsbro*, der fræmdeles ihærdig virker for sagen«. Det sidste er sandt, men det første er et mistag; ti *Svend Høgsbro* er først født 1855, og begyndte næppe denne virksomhed, førend han 1881 var bleven overretssagfører.

Det var ikke mindst uenigheden om, hvorledes formaalet skulde udtrykkes, der medvirkede til dannelsen af en opposition indenfor „Dansk Kvindesamfund“. Denne udgjorde dog intet flertal. Det misfornøjede mindretal blandt de kvindelige medlemmer sluttede sig efterhaanden noget nærmere til den yngre „Kvindelige Fremskridtsforening“, som med det samme bør omtales, for at det kan staa klart, at den og „Dansk Kvindesamfund“, i følge sin natur, sine opgaver og sin sammensætning, saa langt fra bør modvirke hinanden, at tværtimod kun ved deres enige samvirken kvindesagen kan fræmmes i Danmark paa formaalstjænligst maade.

Baade mænd og kvinder kan være medlemmer af „Dansk Kvindesamfund“, hvorimod „Kvindelig Fremskridtsforening“ kun har kvindelige medlemmer. Denne har næmlig ikke kvindesagen til sit udelukkende formaal, men udtrykker dette saaledes i sine den 27. februar 1886 vedtagne love: „at vække og vedligeholde interessen for politiske og sociale spørsmaal hos kvinderne“. Den stiftedes i november 1885, og begyndte med møder, i hvilke *dels* (ogsaa mandlige) foredragsholdere talte om politiske og sociale æmner af almindelig interesse, *dels* saadanne forhandledes imellem medlemmerne alene*). Ogsaa praktiske opgaver har „Kvindelig Fremskridtsforening“ helt eller delvis løst. Saaledes gav den stødet til, at der d. 4. Januar 1887 paa Københavns

---

*) Naar Gøteborg-tidsskriftet »Framåt« af 1. maj 1888 (no. 9 s. 102—103) lader mig allerede d. 7. januar 1886 tilegne »Kvindelig Fremskridtsforening« en sang, hvis melodi (af *R. Henriques*) er det smukkeste ved den, da er det for saa vidt ikke rigtigt, som sangen — der iøvrigt har sin egen historie — er et halvt aars tid yngre (det er egenlig en straffesang mod foreningens frygtagtighed i begyndelsen). Den anden af »Framåt« aftrykte sang tilhører ikke foreningen som saadan, men blev laant og sungen ved *Ullmanns* foredrag d. 16. september 1887.

Nørrebro aabnedes et „arbejderkøkken“, hvormed en kvindelig husholdningsskole er forenet. Naturligvis er kvindesagen begge foreningers nærmeste formaal. Det er derfor naturligt, at undertiden omtrent de samme ideer kan opstaa samtidig i begge foreninger. Men, naar da den ene løber forud for den anden i forsøgene paa at virkeliggøre disse ideer, opstaar skinsyge let imellem dem, eller rettere imellem dem af deres medlemmer, som foretrækker den ene forening for den anden. Paa den anden side kan det ogsaa hænde, at en idé vinder bifald hos den ene forening, men ligegyldighed eller endog kulde hos den anden, hvilket forklares saaledes, at flertallet i „Kvindelig Fremskridtsforening“ er mer demokratisk end i „Dansk Kvindesamfund“. Imidlertid er de kvindelige medlemmer i begge foreninger tildels de samme, — dog kun tildels; ti lige som den yngre forening forekommer nogle af den ældres medlemmer for meget demokratisk, finder til gengæld ikke faa af den yngres medlemmer den ældre forening for lidet demokratisk. Tiden maa vise, om dette forhold imellem de to foreninger vil udvikle sig til gavn for kvindesagen eller ikke. Sagens venner bør i alt fald med største varsomhed forebygge misforstaaelser imellem dem. Deres samvirken vil gavne, deres indbyrdes misforstaaelser skade kvindesagen.

Det var nødvendigt at afbryde udviklingens traad for *samtidig* at forestille for læseren de to danske søsterforeninger, af hvilke den ene er en halv menneskealder ældre end den anden.

Traaden skal nu optages paa ny med en fræmstilling af kvindesagens vigtigste fræmskridt siden den ældste af disse foreningers stiftelse.

Den 25. juni 1875 udkom en af daværende kirke- og undervisningsminister *Fischer* medundertegnet anordning om kvinders adgang til at erhværve akademisk borgerret ved Københavns Universitet. Det er dog kun i pligter, at kvinden i denne henseende ligestilles med manden. Hun opnaar ikke gennem universitetsprøverne den samme adgang som han til offenlige embeder, ja ej engang til de hidtilværende akademiske beneficier og understøttelser.

Ved en forespørsel i Folketinget den 28. februar 1876 af mig til justisminister *Nellemann* beredtes vejen for et 1878—79 af forespørgeren atter og atter indbragt lovforslag, der endelig førte til loven af 7. maj 1880 om gift kvindes raadighed over, hvad hun erhværver ved selvstændig virksomhed*). Derimod naade et fuldstændigere lovforslag „om ægtefællers formueretlige ligestillelse“ ej engang til 1ste behandling i samlingen 1887—88.

Et lille fremskridt i ovennævnte retning skete dog derved, at ægtepagter siden 1. april 1881 er fritagne for anden afgift end den ubetydelige til stempelpapir. Derved er adgangen til at indgaa ægtepagt i høi grad lettet.

Siden den 6 november 1886, da jeg i Folketinget første gang stillede forslag om kvinders kommunale valgret og valgbarhed, har dette spørsmaal staaet paa dagsordenen i Danmark. Indenrigsminister *Ingerslev* stillede sig velvillig til det, da forslaget af Folketinget indskrænkedes til at gælde alene valgretten for ugifte kvinder i selvstændig stilling, saaledes som den islandske lov af 12. mai 1882 bestemmer. Men sagen har ikke i nogen nær fremtid udsigt til at kunne gennemføres i det stokkonservative Landsting.

Den 22 december 1887 indbragte tre demokratiske landstingsmænd, *Th. Nielsen*, *Chr. Nielsen* og *Ludv. Schrøder*, to meget uskyldige lovforslag. Det ene gik ud paa, at kvinder skulde have samme valgret og valgbarhed som mænd til bestyrelsen af „de fattiges kasse“ (oprettet ved lov af 8. marts 1856). Det andet bestemte, at kvinder under samme betingelser som mænd skulde kunne vælges til medlemmer af skolekommissjoner. Den 11. januar 1888 blev begge lovforslag strax — uden nærmere prøvelse i udvalg — forkastede af Landstinget.

Den 10. februar kom Folketingets ovennævnte beskedne lovforslag om kvindens kommunale valgret til 1ste behandling i Landstinget. Her foreslog den gamle digter *Karl Ploug*, hvis harpe saa ofte har lydt til kvindens pris, straks at gøre ende paa det ved at vedtage en dagsorden, som udtalte, „at det hverken vil være i samfundets eller i kvindernes interesse, at der tildeles disse valgret“. Da indenrigsminister *Ingerslev* forsvarede lovforslaget ved at henvise til den islandske lov af 1882, blev han skarpt tagen i skole af den myndige universitetsprofessor *Matzen*, som forargede sig over, at ministeren vilde lade islandske forhold gælde som præcedens for „kongerigske“. Plougs dagsorden blev vedtagen med 34 stemmer imod 13 (10 af venstre, indenrigsminister *Ingerslev*, som er landstingsmand, samt de to tidligere ministre *Andræ* og *Krieger*).

Lige som „Dansk Kvindesamfund“ ved en levende adressebevæbevægelse kraftig havde understøttet gennemførelsen af den lille lov af 7. mai 1880 til fordel for den gifte kvinde, saaledes støttede baade det og „Kvindelig Fremskridtsforening“ forslaget om kvindens kommunale valgret, da det forhandledes i rigsdagssamlingen 1886—87 (da endnu indskrænket til staden København).

---

*) I min 1884 udgivne afhandling »Om ægtefællers formueretlige ligestillelse« findes en udførlig fræmstilling af denne gren af kvindesagens historie i Danmark og Norge siden 1871 (side 112—122) og af den tilsvarende udvikling i Sverige (s. 127—138), saa vel som i en mængde andre lande. Hovedreglerne i mit lovforslag af 15. december 1887 findes s. 62—64, og begrundes nærmere s. 65—93.

I efteraaret 1887 rejste fru *Luplau*, f. *Monrad*, da præstkone i den vestjyske købstad Varde, paa egen haand en ny adressebevægelse til fordel for det den 7. oktober 1887 gentagne forslag om kvindens kommunale rettigheder, og hun samlede alene fra Varde og omegn næsten lige saa mange underskrifter, som „Dansk Kvindesamfund“ havde faaet under sin adresse det foregaaende aar fra hele København.

Da ikke desmindre Landstinget i begyndelsen af dette aar ubarmhjærtig havde myrdet de tre smaa lovforslag, begyndte „Dansk Kvindesamfund“ en ny adressebevægelse i samme retning, og den skal i aarets løb udstrækkes over hele Danmark.

Denne adresse fik sine første underskrifter, da „Kvindelig Fremskridsforening“ den 28. februar 1888 holdt er „protestmøde“ i anledning af Landstingets stilling til kvindesagen. Dette møde, som efter indbydelse overværedes af flere rigsdagsmænd af begge ting, aabnedes af formanden, fru *M. Bajer*, og indlededes af kand. *H. V. Lund* med et til dels historisk, interessant foredrag. Derefter fulgte smaa, ypperlige protestudtalelser af fruerne *Johanne Meyer*, *Luise Nørlund*, *Birgitte Berg-Nielsen* og *Olivia Ankersen*. Efter at landstingsmændene *Ovesen* og *Caspersen*, samt folketingsmændene *Schjøttz* og *Hansen* (Ølstykke) ligeledes havde udtalt sig imod Landstingets færd, foreslog jeg følgende

Beslutning:

„Da Rigsdagens Landsting end ikke i et udvalg har villet prøve tre forslag om at give kvinden ret til at øve en, i øvrigt meget begrænset indflydelse paa kommunale sager, men *strax* — med 32—34 stemmer imod 11—13 — har forkastet dem, det sidste den 10. ds. med den udtalelse, at „det hverken vil være i samfundets eller i kvindernes interesse, at der tildeles disse valgret“,

da imidlertid baade Islands, Sveriges, Finlands, det Britiske Riges og mange andre landes kvinder længe har haft mer eller mindre udstrakte kommunale rettigheder, uden at dette vides at have været til skade enten for samfundet eller for kvinderne selv,

og *da* Danmarks kvinder neppe staar saaledes tilbage for hine landes, at de fremdeles bør udelukkes fra de samme kommunale rettigheder, naar de maa bære de samme byrder og opfylde de samme pligter, —

saa udtaler forsamlingen i betragtning heraf som sin mening:

at Danmarks kvinder bør føle sig *dybt krænkede* over den maade, hvorpaa Landstinget som helhed har behandlet deres sag, og *at* de bør gøre den *kraftigste indsigelse* mod denne hensynsløse behandling,

medens de derimod af al evne bør støtte de landstingsmænd, som i ord og handling viser sig gennemtrængte af den overbevisning, at kvindernes sag ogsaa er mændenes sag, samfundets sag, hele folkets sag,

saa at det omsider ved forenede kræfter maa lykkes: *at føre til sejr kvindernes sag!*"

Ved afstemningen blev beslutningen enstemmig vedtagen.

Den 19 marts havde „Dansk Kvindesamfund" indbudt til et endnu større protestmøde i et af Københavns rummeligste lokaler. Her var fru *Luise Nørlund* hovedtaleren. Mange støttede hende kraftig, men ingen søgte at tage Landstinget i forsvar, uagtet mødet var offenligt.

Det forstaaes saaledes let, at „kvindens valgret" nævnes først blandt de æmner, som er opstillede til forhandling paa det *nordiske kvindesagsmøde,* der efter „Kvindelig Fremskridtsforenings" indbydelse holdes i Københavns Kasino d. 14.—16. juli d. a. (se „Nylænde", april 1888, s. 108—110). Dette og de andre opstillede æmner paatænkes behandlede saaledes, at udbyttet kan blive saa godt som muligt. Man vil først have rede paa, hvorledes sagernes stilling er i hvert af de nordiske riger (samt Finland). Dette kan ske gennem korte meddelelser den første halve mødedag. Dernæst vil man tage hver sag for sig, forhandle og, om muligt, beslutte om den. Saaledes haaber man snarest at jævne vejen for fræmskridtet, i det man overvejer, hvorledes man skal naa frem fra det, som *er*, til det, som *bør være.*

Fredrik Bajer.

Aarsberetning

fra

„Norsk kvindesagsforening“ for 1887—88.

I det forløbne aar har foreningen fortsat med at holde diskussionsmøder og foredrag. Det første møde holdtes den 26de oktober, hvor et af formanden, fru Ragna Nielsen, fremsat forslag om at indsende en adresse til regjeringen med anmodning om den offentlige prostitutions ophævelse, enstemmig blev vedtaget.

Ved mødets slutning gjorde formanden opmærksom på, at der i marts maaned 1888 skulde afholdes en international kvindekongres i Washington samt oplyste om, at kvindestemmeretsforeningen havde sat igang en subskription for at faa sendt en delegeret og opfordrede N. K. F.s medlemmer til at tegne sig for bidrag i samme øiemed.

Paa bestyrelsesmøde den 19de november opstod der dissens inden bestyrelsen paa grund af et af formanden, fru Ragna Nielsen, fremsat forslag om, at N. K. F. skulde afholde protestmøde i anledning af hr. dr. Nissens udtalelser paa det Gejerstamske møde i Studentersamfundet. Bestyrelsens pluralitet stemte mod dette forslag.

Fru Nielsen og frk. A. Qvam, som sluttede sig til fru Nielsen, sendte som følge heraf en skrivelse til de øvrige bestyrelsesmedlemmer, hvori de udtalte, at de efter den bestemmelse, bestyrelsen var kommen til, ansaa sig nødsaget til at træde ud af bestyrelsen og indanke afgjørelsen af sagen for en extraordinær generalforsamling, hvor de ved fornyet valg vilde æske foreningens mening i denne sag.

Derpaa afholdtes atter bestyrelsesmøde den 22de november, hvor det enstemmig blev besluttet, at den foreslaaede extraordinære generalforsamling skulde holdes den 25de januar 1888. Det blev derefter besluttet mod 1 stemme, frk. Rogstad, at foreningen paa generalforsamlingen skulde give sin mening tilkjende ved fornyet valg.

Den 23de november holdt hr. V. Ullmann foredrag om „kvindesagen og det sociale spørgsmaal“. Efter foredraget oplæste fru Nielsen førnævnte brev til bestyrelsens 5 medlemmer og gjorde foreningen opmærksom paa den extraordinære generalforsamling. Denne blev som bestemt afholdt den 25de januar. Efter en længere diskussion og efter en formalitetsdebat om *maaden*, hvorpaa foreningen skulde give sin mening tilkjende, blev der stemt over følgende forslag: „Generalforsamlingen erklærer sig enig med bestyrelsens majoritet i, at intet protestmøde burde afholdes mod hr. dr. Nissens udtalelser paa det Gejerstamske møde i Studentersamfundet“. Dette forslag bifaldtes mod 27 stemmer (tilstede var mellem 70—80).

I de to udtrædende medlemmers sted indkaldtes 2den og 3die suppleant: frk. Anna Bugge og fru C. Thoresen Krog.

1ste suppleant: fru Schirmer har i hele vinter været udenlands og hr. kand. jur. Beichmann har siden januar været bortreist, saa bestyrelsen efter den tid kun har bestaaet af 6 medlemmer. Paa bestyrelsesmøde den 30te januar valgtes frk. Anna Bugge til formand.

I anledning af et forslag fra Dansk kvindesamfund om at sende en fælles nordisk repræsentant til den internationale kvindekongres i Washington, holdtes møde den 8de februar. Efter nogen diskussion blev forslaget forkastet og forsamlingen henstillede til bestyrelsen at gjøre yderligere anstrængelser for at faa sendt en repræsentant fra Norge.

Da det imidlertid viste sig, at det i Kvindestemmeretsforeningen og blandt N. K. F.s medlemmer tegnede bidrag ikke var tilstrækkeligt til at sende en delegeret direkte fra Norge, forespurgtes fru S. Magelssen-Groth i Newyork, som erklærede sig villig til at repræsentere N. K. F. og Kvindestemmeretsforeningen. Indberetning om kongressen er indtaget i „Nylænde“.

Efter forslag af frk. Gina Krog besluttede bestyrelsen, at N. K. F. skulde overtage „Fri undervisning for kvinder“. For at befæste og udvide denne institution, ansøgtes Kristiania sparebank om bidrag, som dog ikke blev bevilget.

I bestyrelsesmøde den 24de februar besluttedes, at N. K. F. skulde indsende en forestilling til storthinget, hvori den androg om, at det i den kongl. skolekommissions indstilling under afdelingen: Udkast til lov om folkeskolen i kjøbstæderne: Regulativets bestemmelser kan affattes særskilt for lærere og lærerinder samt at det under afdelingen: Udkast til lov om folkeskolen paa landet § 23 (omhandlende kostholdsgodtgjørelse) fremsatte forslag: Lavmaalet kan bestemmes særskilt for lærere og lærerinder — ikke maa blive lov.

Den 11te april holdtes diskussionsmøde om „faguddannelse for kvinder“. Formanden, frk. Bugge, indledede. Efter diskussionen henstillede forsamlingen til bestyrelsen at faa sammensat en arbeidskomité, som skulde søge at fremme faguddannelse blandt kvinder og søge at ophjælpe kvinderne i de lavere samfundslag. Denne komité har nu konstitueret sig og valgt fru Anna Stang til formand. Den begynder sin virksomhed fra høsten.

Bestyrelsen har indsendt et andragende til kommunebestyrelsen om, at der i lighed med, hvad der findes i andre større byer, maa blive indrettet aftrædelsesrum for kvinder rundt om i byen.

Af brochurer, som nævntes i forrige aarsberetning, blev „Om prostitutionen" af hr. stadsfysikus Sparre ikke omsendt, da det nummer af „Vor tid", hvori det var trykt, ikke kunde erholdes i tilstrækkeligt antal, uden at lade trykke et nyt oplag. Derimod anskaffedes 600 explr. af „Nutidens sædelige lighedskrav" af frk. E. Grundtvig. Af fru Olaug Løchens brochure „Om renhed og blufærdighed" var tilstillet hovedafdelingen 400 explr., som vil blive omsendt tilligemed en brochure „Om kvindesagen" af fru Astrid Stampe Feddersen (Danmark), som er tilstillet N. K. F. som gave fra Dansk kvindesamfund.

(Sluttes).

Forskjelligt.

Om den finske delegerede ved kvindekongressen i Washington, frøken Alexandra Gripenberg*) indeholder „Woman's journal" for 9de juni følgende notis: „Baronesse Gripenberg er — efter sit besøg i Boston, som var til saadan glæde for alle, der var saa heldige at stifte hendes bekjendtskab — reist til Vesten. Hun vil være tilstede ved den modtagelse, som af Chicago kvindeforening gives for de fremmede delegerede den 9de juni. Derpaa vil hun besøge nogle af de skandinaviske kolonier i Minnesota og senere vil hun reise til Kalifornien".

I samme blad fortælles, at den anden finske dame, som var tilstede ved kongressen, frk. Alli Trygg, reiste fra Amerika den 6te juni, efter at have været tilstede ved flere stemmeretsmøder, hvor hun gjorde lykke med sit *„picturesque broken English"*.

---

*) Pjendonymen *Aarne*. Forfatterinden til artikelen: *kvindebevægelsen i Finland*, Nylænde 1887.

Indhold: Om formuesforholdet mellem ægtefolk. Kvindesagens udvikling i Danmark (af Fredrik Bajer). Aarsberetning fra »Norsk kvindesagsforening« i Kristiania, Bergen og Trondhjem. Forskjelligt.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 15de Juli 1888. | No. 14.

Amerikanske kvindeslaver.

(Af **Drude Krog Janson**).

En bekjendt amerikansk forfatterinde er *miss Helen Campbell*. Hun har ofret uhyre meget af sin tid og sine kræfter til at sætte sig ind i de fattige arbeiderkvinders forholde. Med den amerikanske kvindes umaadelige energi og ihærdighed, som — hvis den som her — altid var rettet mod ædle maal, vilde udrette undere, har hun gaaet fra den ene elendige hule i New-York, hvor disse stakkels fabrikkvinder henlever sin glædeløse tilværelse, til den anden, talt personlig med dem, vundet deres fortrolighed og af deres egen mund faaet oplysninger om deres forholde. I sit sidste værk „*Prisoners of Poverty*“ har hun da lagt frem resultatet af sine undersøgelser for offentligheden. De oplysninger, denne bog gir, er saa hjertegribende, saa forfærdelige, at det efter at have læst den, blir hver eneste brav kvindes pligt at bidrage sin lille skjærv til at denne elendighed maa tage en ende. Man kan aldrig mere glemme disse blege, udhulede, lidende skabninger, hun har ført frem for os, ofrene for samfundets pengebegjær og rovdyrsinstinkter. Denne bog er bleven for mig som et stort skrig op fra et bundløst dyb af elendighed, og det skrig træffer os alle — ikke en af os kan sige: deri er jeg uskyldig, det angaar ikke mig.

Hun er en af de faa amerikanske forfattere, som ikke er bange for at se feil hos sine landsmænd og aabent og modigt sige dem det. Hun har ikke den tilbøielighed, som ellers er saa gjennemgaaende blandt dem at glide med en „smooth“ let haand over alt det, som er ubehageligt, og som kan støde et amerikansk øre. Hun fortæller her med kjendsgjerninger, som ikke kan bortvises, hvortil vor tids og særlig dette lands rasende jagen efter guld har ført, hvorledes arbeideren er bleven for arbeidsherren blot et hjul i maskineriet, betegner blot saa og saa meget producerende arbeidskraft. Det bekymrer dem ikke, om de gaar under, om de knuses under hjulene. Der er tusinder og tusinder, som er villige til at fylde det ledige hul, der blir efter dem. Som en arbeidsherre miss Campbell talte med, selv udtrykte sig: „Mennesker er billigere end tagsten; der er hundreder der er færdige til at tage den ledige plads, strax en falder fra“. Og en anden: „Dersom De ansatte arbeidsfolk i stor skala, vilde De snart holde op at se paa Deres folk som folk; de repræsenterer simpelthen saa og saa megen arbeidskraft. Jeg ønsker ikke, at man skal være ond mod dem, men jeg har ikke tid engang til at erindre deres ansigter og endnu mindre deres navne“.

Og denne arbeidskraft, hvad er det og hvem er det? Det er en del af den miss Campbell viser os. Hun fører os ind i de store skidne logihuse, hvor solen aldrig faar skinne ind, op paa usle aabne tagkammere, ind i halvmørke fugtige kjælderværelser og ind i overfyldte fabrikrum, hvor blege magre, overanstrængte kvinder henslæber sin glædeløse tilværelse. Gjennem brændende hede sommerdage, i den iskolde skjærende vinter gaar symaskinen uophørlig uden stans 14 til 16 timer i døgnet. De har knapt tid til at sidde ned, mens de spiser; staaende sluger de sin skive brød og sin usle the og saa paa igjen uden ophør og uden stans, for det gjælder at faa dusinet fyldt, inden de gaar tilsengs. Og hvad har de saa igjen for sit endeløse stræv? Jo, at de saavidt holder den mest skrigende sult fra livet, at de er klædt i filler, at der i deres liv ikke findes glimt af det, som kaldes hvile eller hygge eller glæde, og at deres smaabørn voxer op ved siden af dem kraftløse og gulblege. De har jo aldrig vidst hvad barndom og glæde var de stakler, aldrig seet saa meget grønt græs paa engang, at de har kunnet kaste sig ned paa det, aldrig aandet ren luft. Fra de har været saa store, at de har kunnet gaa næsten, har de maattet hjælpe til: koge theen, som de voxne ikke har tid til, træde naalen, plukke traader, og naar de saa er fri, saa sidder de paa gulvet og ser med gammelkloge, tungsindige øine paa de voxne og følger naalens uophørlige gang frem og tilbage — de kan ikke lege, der er ikke livskraft nok i dem.

Naar jeg efter at have læst denne bog ser i butikerne dette fabrik-undertøi, der sælges saa billigt, at man ikke kan fatte hvorledes det kan gaa for sig, saa ser jeg bag det tusinder af blege, udtærede, anklagende skikkelser, som siger: det er dog dyrt nok, thi det er kjøbt med vort og vore børns livsblod og lykke.“

Saa vidt har den rasende, vanvittige konkurrence ført det til. Det ene firma sælger billigere end det andet, de andre maa se at følge med, selv vil de ikke bære tabet, og saa knapper de af paa lønningerne, til det tilslut blir dette fortvivlede jag dag ud og dag ind for at holde sig sulten fra livet. Stundom lykkes ikke det heller, og de gir op, enten fordi de kan ikke mere; deres hjerteblod er drukket, eller — om der findes endnu lidt ungdom og skjønhed levnet — saa finder de ud, et de var daarer, om de forblev anstændige og sultede, naar de, ved at blive det modsatte kunde leve komfortabelt og sorgfrit. Og hvem kan undre sig over det? er det ikke, som miss Campbell siger, „heller et under at nogen blir anstændig, naar det eneste, der betaler sig er uanstændighed“.

„Hvad kan vi gjøre?“ sagde en manufaktur-handler miss Campbell talte med, „hvis der fandtes en kraft, der kunde arbeide endnu hurtigere end damp, eller hvis det kunde la sig gjøre, at kvinderne benyttede 5—6 maskiner paa engang, vilde det blive det næste skridt — presset er saa forfærdeligt. Denne konkurence er et slags vanvid. Den fylder markedet med billige varer og gir et præg af velstand, men det er al solid forretnings undergang. Det hele forretningssystem er raaddent fra bunden af og trænger en grundig udfeining. Vi er den vanvittigste nation efter penge, som lever paa jordens overflade, og racen myrder flere og flere i dette jag for hvert aar. Jeg er imellem tilbøielig til at tro, at menneskene vil blive en overflødighed, maskinerne blir saa intelligente; kanske disse desperate forholde simpelthen har til mening at dræbe dem, som ikke behøves og give plads for en anden mindre følsom sort af skabninger. — Ja herren hjælpe dem siger jeg, for der er ingen hjælp at faa hos menneskene!“

Som et underligt pendent til dette, vil jeg anføre en gammel kvindes ord: „Jeg har arbeidet paa denne maade i 11 aar. Min korteste dag har været 14 timer, for jeg havde børnene, og de maatte ha' mad. Jeg kan faa arbeide nok, det er værre med betalingen. For fem aar siden kunde jeg tjene 1 dollar 50 cents om dagen, og vi havde det godt. Saa begyndte det at gaa nedover, først til 1 dol. 25, saa til 1 dol. Der stod det en stund, og vi kunde enda have det taalelig, naar jeg passede paa og beregnede hver halv cent, som gik med. Vi frøs ofte, men vi sultede ikke. Saa faldt det igjen ned til 90 cents, til 85. I det sidste aar har jeg aldrig tjent over 80 cents om dagen, imellem blot 75. Jeg er over 60 aar gammel, jeg kan ikke lære noget nyt. Jeg bruger maskinen 14 timer om dagen med blot de nødvendige ophold, som kræves for at faa arbeidet færdigt. Jeg har aldrig bedt et levende menneske om en cent, udenfor hvad min egen haand fortjener. Jeg har troet, at herren havde sin mening med dette. At det var hans verden, og vi var hans børn i den, og det har hjulpet mig mange gange fra at blive vanvittig, at jeg har tænkt, at det var hans verden, og at det maatte tilsidst paa en eller anden maade vise sig, at det var det bedste som det var. Men jeg tror det ikke længer. Han har glemt os. Der er ingen ting igjen uden mænd, som lever for at male de fattige til pulver, som er glade naar de finder ud et eller andet kneb, hvorved de kan faa snydt en cent mere ud af hungrende kvinder og børn. Jeg troede aldrig jeg skulde føle saa. Jeg forstaar ikke mig selv, men jeg siger Dem, at jeg kunde være istand til et mord, naar jeg tænker paa disse mænd. Dersom der ingen retfærdighed er at faa ovenfra, saa er den dog ikke ganske død og borte dernedefra, siger jeg Dem, og dersom mænd med penge ikke vil tage sig ivare. saa vil mænd og kvinder uden penge en dag reise sig. Hvorledes? Jeg ved ikke. Vi har ingen tid til at lægge planer, og vi er for trætte til at tænke, men det kommer alligevel, og jeg skammer mig ikke for at sige, at jeg vil slutte mig til dem, dersom jeg lever for at se den dag. Det er et hav af taarer, som disse mænd seiler paa, Det er vort hjerteblod de drikker og vort kjød de æder. Gud hjælpe dem, dersom stormen kommer, for da vil der ikke blive barmhjertighed for dem at faa hos menneskene!“

(Fortsættes).

Tilsvar.

M. D. har i „Nylænde“s 11te hefte leveret en liden imødegaaelse af min artikel om „de praktiske reformer“. M. D. siger, at naar hun læser denne artikel, saa svinder N. K. F. ind for hende til et slags arbeids- og fæstekontor — rigtignok med naadigst tilladelse til ogsaa at beskjæftige sig med de andre spørgsmaal paa kvindesagens program — og hun spørger, „hvor der er bleven af den store kvindesag, den vi havde for øie, dengang vi indgik foreningen“. Men saavidt jeg forstaar, er det nok egentlig jeg, som kan spørge dem, der absolut vil gjøre sædelighedssagen til kvindesagens alpha og omega, om hvor der er blevet af den store kvindesag. Thi hvad jeg tilsigtede med min artikel, var netop at faa sindene igjen rettede mod den kvindesag, som vi tænkte paa, dengang vi indgik foreningen, dengang da sædeligheds*sagen* endnu ikke var til.*)

---

*) For saavidt muligt at være sikker for ikke igjen at udtrykke mig for knapt, skal jeg gjerne staa til tjeneste med, hvad jeg mener er N. K. F.s program:

en, muligst vidt dreven agitation for at vække interesse for sagen«, »fremkalde trangen«, — som Sc. siger i samme hefte;

Naar saa M. D. efter paa den ene side at have faaet mig til at indsnevre foreningen til et fæstekontor, paa den næste beskylder mig for at opstille „fjerne og høist uklare maal“, saa kan jeg her ogsaa vende beskyldningnn om og spørge: hvem har de fjerneste og uklareste maal for foreningen, enten jeg, der holder paa den store kvindesag, der nu er saa gjennemfølt og gjennemtænkt, at vi har kunnet forme et bestemt program for vore krav og lægge en bestemt plan for vort arbeide, eller de, for hvem hele dette program kun blir smaatterier, mens det store og det eneste for dem blir sædelighedssagen, som endnu er saa fjern og uklar, at deres første arbeide maa blive at „klare for sig selv og andre, hvad ordet sædelighed vil sige nu for tiden“.

Ogsaa paa et andet punkt har M. D. faaet ud af min artikel noget, som jeg hverken har tænkt, ment eller sagt, nemlig at ordet „selvstændighed“ for mig kun skal betyde økonomisk uafhængighed. Var dette tilfældet, vilde vi nok — som Sc. siger — have langt flere myndige kvinder, end vi nu har. Hvad jeg har sagt — endogsaa med spærret tryk — er at den økonomiske uafhængighed er *grundvolden* og *betingelsen* for selvstændigheden, den personlige frigjørelse. Men en tings betingelse er ikke tingen selv.

Grunduenigheden mellem M. D. og mig m. h. t. sædeligheden og kvindesagen stikker i vor forskjellige opfatning af aarsag og virkning. M. D. mener, at havde ikke menneskene været et usædeligt folkefærd, saa var heller ikke kvindernes samfundsstilling bleven saa uværdig. Jeg derimod mener, at havde kvindernes samfundsstilling været, som den burde, saa havde menneskene ogsaa været et sædeligere folkefærd. Men jeg havde nær sagt, dette er bare en smagssag; vi kan ialfald trætte om det i 1000 aar uden at komme til noget resultat. Men saaledes som sagerne *nu* staar, saa ved vi alle, at disse to sager virker paa hinanden gjensidig; og ud fra den sats mener nu altsaa jeg, at det er rimeligere, at en kvindesagsforening arbeider direkte paa kvindesag og derigjennem indirekte hjælper sædelighedssagen, end at den skal lægge sit arbeide paa sædelighedssagen og kun indirekte hjælpe kvindesagen.

---

arbeide for saadanne reformer i skolevæsenet — og forresten andet arbeide, i tale og skrift — at vi kan haabe at faa kvinderne dygtigere, samvittighedsfuldere, følende sit ansvar, saa det blir dem en uværdig ting at være som »lilierne paa marken« — som Sc. ogsaa siger;

skaffe kvinderne anledning til faglig uddannelse paa alle omraader;

skaffe dem bedre løn for deres arbeide;

skaffe dem en økonomisk og socialt bedre betrygget stilling i ægteskabet;

skaffe de kvinder stemmeret, der har erhvervet betingelserne.

Hvad Sc's bemærkninger til samme artikel angaar, saa kan jeg kun sige, hvad vel allerede kan skjønnes af det foregaaende — at jeg er aldeles enig og mener aldrig at have sagt noget, som kunde tyde paa andet. Men m. h. t. hvad forf. siger om hanskemoralen o. s. v. maa jeg faa lov at komme med nogle ganske faa bemærkninger, siden jeg nu engang er i farten. Sc. siger, at naar der i forf.s artikel tales om hanskemoral, saa menes B. B.s bog, slig som den foreligger i trykken, hvor altsaa Svava baade kaster hansken og tilgiver. Men det er slet ikke det, som forstaaes ved hanskemoral; ja, denne sammenstilling kan man vel neppe faa nogensomhelst moralsats ud af, det maatte da være den gamle: vær streng mod synden og mild mod synderen — og deri er jeg saa enig, som det gaar an at blive.

Svavas handlemaade — selv i stykket, slig det blev spillet — har jeg aldrig kaldt koldhjertet eller letvindt. Hvad mennesket Svava angaar, gaar jeg ud fra, at det er som B. B. forklarede i en artikel i Dagbladet straks efter „En hanskes“ opførelse, at for hende kravet om renhed er selve hendes personlighed, hendes instinkt, og det finder jeg vakkert, og det har jeg ogsaa sagt. Det, som jeg finder baade brutalt og koldhjertet og letvindt, er af dette at ville gjøre en tvingende regel, en „moral“ for alt folket. — Naar saa forf. holder saa stivt paa, at det er finfølelse, som bringer Alf til at sige den af forf. citerede replik, saa kan jeg gjerne indrømme det — men den slags finfølelse kan Don Juaner ogsaa have; den slags finfølelse behøver ikke at være videre ren, den kan meget godt komme af libertinage — hvormed jeg *ikke* mener at sige, at Alf Christensen er en libertiner. „Kjærligheden“ er altid fint følende, siger forf.; ja, det er meget sandt, men det gjælder vel baade den kvindelige og den mandlige.

A. B.

Aarsberetning

fra

„Norsk kvindesagsforening“ for 1887—88.

(Slutning fra no. 13).

Af tidsskrifter og aviser modtager foreningen følgende:

Tidsskrifter:

„Vor tid“, „For frisindet kristendom“, „Illustreret familieblad“, „Framåt“ Göteborg, „Dagny“ Stockholm, „Kvinden og samfundet“ Kjøbenhavn, „Excelsior“ Helsingfors, „Tilskueren“ Kjøbenhavn. „English Womens’ Review“ London, Womens’ Suffrage Journal“ Manchester, „Frauenberuf“ Weimar, „La Rasegna Femminili“ Rom, „The Womans’ Journal“ Boston.

Aviser:

„Dagbladet“, „Aftenposten“, „Verdens gang“, „Nationaltidende“, „Kristianiaposten“, „Bergensposten“, „Dagsposten“, „Framgang“, „Tunsbergeren“, „Tiden“, „Romsdals budstikke“, „Senjens tidende“, „Lister“, „Vossebladet“, „Firda- og Sygnafylkets avis“ og „Aftonbladet“ Stockholm.

Samtlige blade modtages i bytte for „Nylænde“ og ligger udlagt for medlemmerne paa N. K. F.s kontor.

Da „Nylænde“s indtægter hidtil ikke har været tilstrækkelige til at dække udgifterne ved bladets udgivelse, maa tidsskriftet fremdeles støttes af foreningen.

Uddrag af Norsk kvindesagsforenings regnskab

fra 6te juni 1887 til 23de mai 1888.

Indtægt.	Kr.	Øre.
An Indestaaende i Kreditkassen $^6/_6$ 87	450	77
» Kontant kassebeholdning $^6/_6$ 87	137	27
» Indbetalt kontingent	793	67
» Resterende do.	468	00
» Salg af brochurer	3	76
» Overtaget »Fri undervisning for kvinder«s kassebehold	70	30
» Indkommet som entré ved møder	24	50
» Godtgjort husleie	14	00
» Renter for 1887	15	21
	Kr. 1977	48

Udgift.		Kr.	Øre.
Pr. Leie af foredragslokaler		40	00
» do. » kontorlokale		234	00
» For frk. Grundtvigs brochure		18	00
» Til hurtigskriver		30	00
» Trykningsomkostninger		30	25
» Avertissementer		41	90
» Til »Nylænde«		500	00
» Kontorhold, kontorrekvisiter & budpenge		185	62
» Porto		33	85
» Kasserer & sekretær		160	00
» Tilbagesendt »Å kvindeforening«		35	76
		Kr. 1309	38
Beholdning:			
Indestaaende i Kreditkassen	Kr. 20,98		
Resterende kontingent	» 468,00		
Kontant kassebeholdning	» 179,12		
		668	10
		Kr. 1977	48

Kristiania, 30te mai 1888.

Alette Ottesen,
p. t. kasserer.

Regnskabets rigtighed bevidnes.

Anna Holsen, **Agnes Lie,**
revisorer.

Medlemsantallet er:

Hovedafdelingen	531	medlemmer.
Filialen i Bergen	134	—
Filialen i Throndhjem	71	—
Tilsammen	736	medlemmer.

Anna Bugge,
p. t. Formand.

Nikoline Sundt. **C. Thoresen-Krog.** **Andrea Aas.**
Anna Rogstad. **Edv. Bull.**

Aarsberetning

fra

Bestyrelsen for den bergenske filial af „Norsk kvindesagsforening“.

1887—88.

Den nyvalgte bestyrelse for den bergenske filial af „Norsk kvindesagsforening“ traadte sammen den 21de marts og foretog valg paa funktionærer med saadant udfald: Formand: frk. Amalie Hansen, viceformand: frk. Sofie Lindstrøm, kasserer: hr. Campbell Andersen, sekretær: fru Bolette Larsen. Til bestyrerinde for de læsekredse, man havde isinde at danne, valgtes frk. Beate Lampe.

I aarets løb har ved to af foreningens møder, den 31te marts og den 28de april, bestyrelsens medlem, hr. Campbell Andersen holdt foredrag; den første gang om foreningens medlemmers forhold, den anden gang om sædelighedsspørgsmaalet. — Om „ægtefællers formuesfohold“ har hr. overretssagfører Julius Olsen talt i et møde, der afholdtes den 21de november.

Af paatænkte foretagender, omtalt i forrige aarsberetning, skred man til ordningen af de saakaldte læsekredse temmelig snart, og omsendelsen af de forskjellige tidsskrifter, foreningen har abonneret paa, begyndte allerede 20de april og har siden foregaaet med stor punktlighed. Disse skrifter har været 6 i tallet, nemlig: det gøteborgske tidsskrift „*Framåt*“ (2 exemplarer), Fredrika-Bremer-Förbundets skrift „*Dagny*“ (2 exemplarer), „Dansk kvindesamfunds“ organ „*Kvinden og Samfundet*“ (2 exemplarer); af ikke-skandinaviske skrifter: „*Neue Bahnen*“ (Leipzig), „*Le droit des fremmes*“ (Paris) og „*The Englishwomans Review*“ (London). Det danske og de to svenske tidsskrifter har alle deltagere ønsket sig tilsendte, men de tre øvrige blade, fornemmelig det franske, har havt færre læsere.

Der blev ligeledes forrige aar omtalt en plan til „friundervisning for voxne kvinder i aftentimerne“. Undervisningen tænktes nærmest bestemt for kvinder, der i tjenende stilling følte savnet af kundskaber. Denne aftenskole, der begyndte i oktober, har sin egen bestyrelse, uafhængig af kvindesagsforeningens, idet flere af dem, der interesser sig for friundervisningen, ikke er medlemmer af „Norsk kvindesagsforening“, men af den grund, at forslaget om aftenskolens oprettelse fra først af fremkom inden kvindesagsforeningen, og fordi et foretagende til befordring af kvindens oplysning selvfølgelig hører ind under kvindesagen, har vi troet, at en kortfattet redegjørelse eller omtale af den nybegyndte friundervisning for kvinder i Bergen burde faa en plads i aarsberetningen fra den bergenske filial af „Norsk kvindesagsforening“.

Man er begyndt skolen med 2 timers ugentlig undervisning i hvert fag, og ved afslutningen af 1ste halvdel af læseaaret, 2½ maaned, var elevernes antal 196. Af disse deltog i

Skrivning	62
Regning	50
Bogholderi	58
Norsk	51
Engelsk	54

11 elever har deltaget i 3 fag
57 —„— 2 „
128 —„— 1 „

Efterat den Tankske skoles forstanderskab med stor villighed overlod bestyrelsen 2 skoleværelser til fri afbenyttelse, har undervisningen foregaact i den nævnte skoles lokale i aftentimerne fra 7—9, 5 dage i ugen. — Eleverne betaler for hvert af de fag, hvori de deltager, 1 krone i indskrivningspenge, hvilken sum anvendes til at bestride skolens udgifter for lokalets opvarmning, belysning o. s. v.

Hidtil har lærerinderne undervist gratis, men da flere af dem er saaledes stillet, at de ikke godt kan undvære et honorar, har bestyrelsen besluttet at ansøge Bergens brændevinssamlag om et bidrag, ved hjælp af hvilket man kunde blive sat istand til nogenlunde at erstatte lærerinderne for deres velvillige opofrelse.

Ved særdeles imødekommenhed af dhr. boghandler Floor og Beyer hersteds, er foreningen eier af et tilstrækkeligt antal norske skolebøger til afbenyttelse for samtlige elever.

Af de kvinder, der har nydt godt af friundervisningen, er de fleste beskjæftiget i butiker, fabriker og som syersker, og disse stillinger fører selvfølgeligt det med sig, at undertiden skolen forsømmes. Men søgningen har idetheletaget været jevn, og man tør nære haab om, at friundervisningen for kvinder vil blive til nytte og hjælp for mange, der gjerne vil lære, men af mangel paa midler ikke ved, hvorhen de skal vende sig.

I et den 2den ds. afholdt bestyrelsesmøde i den herværende afdeling af „Norsk kvindesagsforening“ besluttedes det at tilskrive hovedbestyrelsen med anmodning om, at filialen maa for fremtiden blive fritaget for at indsende til Kristiania nogen del af aarskontingenten, idet bestyrelsen finder, at disse penge helst bør anvendes til at søge fremmet foreningens trivsel her i byen.

Det er udtalt som ønskeligt, at her i det kommende aar kunde blive sat igang en husholdningsskole, ligesom der er tænkt paa at faa istandbragt en diskussion om ophjælp af kvindelig haandværksdrift. Enhver, der interesserer sig for disse emner, anmodes om velvilligst at fremkomme med skriftlig eller mundtlig forestilling desangaaende eller indsende forslag derom til bestyrelsens formand.

Der er endvidere bleven foreslaaet, at her til høsten burde for foreningens medlemmer indrettes et læseværelse, hvor saavel de tidsskrifter, der nu er i omløb i læsekredsene, som inden- og udenbys dagblade kunde findes udlagte. Man har nemlig tænkt sig, at dette vilde være en hyggeligere ordning, der foruden at knytte medlemmerne fastere sammen tillige kunde føre til en friere udvexling af meninger.

Paa grund af, at hr. stadsfysikus Sparre har opholdt sig i Kristiania, har 1ste suppleant, frk. Merlees, deltaget i bestyrelsens møder.

Medlemsantallet ved den bergenske filialafdeling af „Norsk kvindesagsforening“ er for øieblikket 134.

Bergen den 16de februar 1888.

I Bestyrelsen
for den bergenske filial af N. K. F.

KASSA-EXTRAKT

for

kvindesagsforeningens regnskab i Bergen 1887.

	Debet.			Kredit.	
	Kr.	Øre.		Kr.	Øre.
An kassabeholdning	188	35	Pr. udgifter ifølge bilage	157	12
» medlemsbidrag	362	00	» kontingent til hovedforeningen i Kristiania, 1/3 af kr. 362	120	67
» indvundne renter	8	75		277	79
			» kontant beholdning	281	31
Kr.	559	10	Kr.	559	10

Bergen den 8de februar 1888.

Chr. Campbell Andersen,
kasserer.

Regnskabet for »den bergenske filial af norsk kvindesagsforening« er revideret og befunden at være i orden.

Bergen den 14de februar 1888.

Fritzia Petersen, **W. Kooter,**
revisorer,

Aarsberetning

fra

Bestyrelsen for den trondhjemske filial af „Norsk kvindesagsforening“ 1887—88.

I det forløbne aar er to offentlige foredrag afholdt, det ene „Om renhed og blufærdighed“, af fru Olang Løchen, det andet „Om kvindelighed“, af fru Antonie Løchen.

Desuden holdtes et diskussionsmøde kun for medlemmer om prostitutionssagen med indledende foredrag af hr. løitnant Spørck. Efter diskussionens slutning vedtoges enstemmig følgende resolution, afsendt til hovedforeningen:

„Kvindesagsforeningen i Trondhjem slutter sig til den af „Norsk kvindesagsforening“ besluttede henvendelse til justitsdepartementet om den offentlige prostitutions afskaffelse“.

Medlemsantallet er for tiden 71.

Af brochuren „Om renhed og blufærdighed“ er trykt et andet oplag, stort 1000 expl., da det første var udsolgt. Deraf er 300 sendt til Bergens kvindesagsforening og 400 til hovedforeningen i Kristiania.

Trondhjem i februar 1888.

I bestyrelsen for den trondhjemske filial af N. K. F.

N. Jenssen. **A. Spørck.** **Thora Lyng.**

Antonie Løchen,
formand.

Mandag den 20de februar holdtes generalforsamling. Efter at formanden havde oplæst aarsberetningen, foretoges valg paa to nye bestyrelsesmedlemmer, istedetfor de udtrædende, hr. Nicolai Jenssen og fru Antonie Løchen, som begge havde nægtet at modtage gjenvalg. Valgte blev frøken Inga Dahl og hr. bankdirektør Bomhoff. 1ste og 2den suppleant blev frøken Storm og fru Olang Løchen.

Generalforsamling afholdtes i Kristiania onsdag den 30te mai. Efter at aarsberetningen var oplæst, forelagde formanden forsamlingen et af bestyrelsen udfærdiget udkast til nye love for foreningen. Efter derom udtalt ønske af flere af medlemmerne, besluttedes imidlertid gjennemgaaelsen af §§ henlagt til en extraordinær generalforsamling til høsten.

Lovudkastet ønskedes optaget i „Nylænde“, for at medlemmerne kunde gjøre sig bekjendt med det i forveien.

I anledning af bestyrelsesvalget opstod et ordskifte, idet Hr. V. Ullmann fremholdt, at der var skeet de udenbys medlemmer uret ved afstemningen paa den extraordinære generalforsamling i januar, og at han fandt afgjørelsen i det hele uheldig for N. K. F. Hvis forsamlingen imidlertid nu vilde stemme paa den ene af de forslagslister til bestyrelsesvalg, der var indtaget i „Dagbladet“ og derigjennem vise, at den hyldede den tidligere minoritets principer, vilde den kunne gjøre sin feil god igjen og oprette sin tabte anseelse ud over landsbygderne.

Fra den anden side (frøken Anna Holsen, hr. overretssagfører Krog, frøken Anna Rogstad og hr. sogneprest Deinboll) fremholdtes dels at man paa ingen maade fandt det heldigt, at den strid, som havde faaet en bestemt afgjørelse paa den extraordinære generalforsamling her oprippedes, dels at det maatte være en feiltagelse af hr. Ullmann, at stille den af ham omtalte liste i „Dagbladet“ frem som skikket til at betegne en principafgjørelse, da der paa denne liste var optaget navne af den gamle bestyrelses majoritet, deriblandt majoritetens ordfører, hr. dr. Edv. Bull.

Man skred derpaa til valg paa bestyrelse med følgende udfald:

Hr. dr. *Edv. Bull*	81	stemmer.
Fru *Andrea Aas*	69	—
Fru *R. Nielsen*	64	—
Hr. redaktør *L. Holst*	54	—
Frk. *Anna Bugge*	43	—
Frk. *Julie Nielsen*	40	—
Fru *C. Thoresen-Krog*	39	—

Til suppleanter valgtes:

Frk. *Anna Rogstad.*
Fru *N. Sundt.*
Fru *Inger Holst.*

Til revisorer valgtes:

Frk. *Agnes Lie.*
Frk. *Elisabeth Haslund.*

Forskjelligt.

For dem, der med opmærksomhed følger den diskussion, som for tiden føres i vort blad „om hvad der er en kvindesagsforenings rette opgave“, kan det være af interesse at se, hvorledes verdens største organisation af kvinder paa kongressen i Washington stillede sit program:

Følgende resolution fattedes der enstemmig:

At alle institutioner til lærdom og videnskabelig undervisning, derunder indbefattet ogsaa de theologiske, juridiske og medicinske høiskoler — maa staa anbne for kvinder som mænd. Dette fordres i menneskehedens interesse.

At der maa drages ligesaa stor omsorg for at skaffe det ene kjøn praktisk faguddannelse som det andet.

Repræsentanterne ved dette møde for alle de selskaber, der er organiseret af kvinder, vil stadig holde frem den fordring, at i alt arbeide, hvori baade mænd og kvinder sysselsættes, skal samme løn betales for det samme arbeide.

At et oplyst samfund maa stille — som det rette udtryk for den civilisation, som det er dets opgave at grundlægge og opretholde — den samme fordring om personlig renhed og moral til mand og kvinde.

I Iste junihefte af vort blad bragte vi efterretning om, at den regulerede prostitution var ophævet i Italien, vi kan nu bringe meddelelse om, at den er ophævet ogsaa i *Indien*.

„Tirsdag den 5te juni", siger *English Woman's Review*, „vedtog underhuset enstemmig „ophævelse af loven for Indien om statsreguleret last". Dette er en ny triumf for dem, der satte igang agitationen for samfundets sædelighed, der i 1885 fremtvang ophævelsen af den samme lov i England. Den 5te juni fremkom mr. Walter M. Laren med forslag om øieblikkelig ophævelse af loven for Indien. Han talte i over en time og hans tale var ædel, rolig og klar. Med den varmeste overbevisning, talte han om det skadelige i at godkjende det onde og appelerede til ære og retskaffenhed. Han støttedes af sir R. Fowler, Prof. Stuart (hvis iver det skyldes, at man har faaet grundige oplysninger om systemet i Indien) og mange andre, og blev imødegaaet, men meget svagt af et par medlemmer.

Senere meddelte mr. Stansfield, som imidlertid havde konfereret med medlemmer af ministeriet, at regjeringen var for reformen og udtalte, at man med sikkerhed kunde vide, at den ogsaa vilde finde den samme støtte i Indien.

Blot to stemmer hævede sig da mod forslaget, men ogsaa disse blev bragt til taushed, da det kom til afstemning.

Aldrig har et uretfærdigt system faaet en mere radikal henrettelse.

Nogle dage i forveien, den 28de mai, var der holdt møde i Exceter Hall af den nationale kvindeforening, hvor mrs. Butler præsiderede og mr. Stanfield og prof. Stuart var blandt talerne. Der var masser af mennesker tilstede og stor begeistring.

Indhold: Amerikanske kvindeslaver (af Drude Krog Janson). Tilsvar (af A. B.). Aarsberetning fra »Norsk kvindesagsforening« i Kristiania, Bergen og Trondhjem. Forskjelligt.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 1ste august 1888. | **No. 15.**

Universitetet i Bologna.

(Efter English Woman's Review).

Den 12te juni feirede Bologna universitet 800-aarsdagen for sin stiftelse. Universitetet kan dog søge længere tilbage end til 1088 efter sin grundlæggelse, aar 425 oprettede nemlig Theodosius II, den siden saa berømte høiskole for lovkyndighed i Bologna. Men først efter aar 1300 begyndte den stærke tilstrømning til universitetet, der kom da lige op til 10,000 studerende fra alle kanter af verden, men især fra Tyskland, Spanien og Ungarn.

Hvad der mest interesserer os ved Bolognas historie, er dets beredvillighed til at aabne sine lærerstole for kvindelige professorer. I denne henseende har forresten de øvrige italienske universiteter ogsaa vist liberalitet, for der har neppe været nogen tid i Italien, da man har betragtet retten til at erhverve sig lærdom for et privilegium forbeholdt mænd.

I loven fra 1877, som angaar administrationen af kongerigets 15 universiteter, findes følgende passus: „kvinder kan blive immatrikulerede som studerende“, men dette stadfæstede blot et faktum, det var ingen ny bestemmelse og indførte i dette stykke blot en forandring, forsaavidt at hvad der tidligere havde været en ret givet af lokale authoriteter, gjordes til en lov, sanktioneret ved et kongeligt dekret, og gjældende for det hele kongerige. Mange byer i Italien som Padua, Ferrara, Pisa har saaledes havt lærde kvindelige doktorer og professorer ved sine lærdomssæder, men i ingen af dem har kvinder indtaget saa hædret en stilling som i Bologna, og dette universitet maa derfor betragtes med særegen interesse og ærbødighed af kvinder.

Af Bolognas annaler ser vi, at Irnerius, som blev kaldet til professor i Bologna i det 12te aarhundrede, ved den berømte grevinde Mathildes indflydelse, og som tiltrak sig Europas opmærksomhed ved sin veltalenhed og lærdom, reformerede den hele høiskole. Blandt andet bestemte han ogsaa, at kjønnet ikke skulde være nogen grund til udelukkelse. Dersom kvinder ønskede at studere lovkyndighed, kunde den store lovreformator ikke se nogen grund til at udelukke dem, men „de maa gaa igjennem de samme studier som mænd, 6 aar maa de studere den kanoniske lov, 8 aar civilloven og maa underkaste sig de to nødvendige examener, den offentlige og den private“. Mange kvinder gik ind paa disse betingelser.

Inden det juridiske fakultet finder vi en lang række af kvindenavne. Francesco Accorsa eller Accursius, som var professor i lovkyndighed i Bologna i slutten af det 12te aarhundrede, havde en datter ved navn Dotta (dette har maaske været en hæderstitel betegnende hende som den lærde), som holdt forelæsninger i samme videnskab ved universitetet. Bettina Calderina var professor i civillov i det 14de aarhundrede. Hun og hendes søster Novella var døtre af Joannes Andrea, som i 45 aar var professor ved universitetet. Begge, siges der, ægtede juridiske professorer. Bettina overtog ofte sin mands plads som forelæser i Padua og Novella sin faders plads i Bologna. Begge skal have givet udmærkede forelæsninger til de studerendes store tilfredshed. Novella, som var meget smuk, pleiede at bedække sit ansigt med et tæt slør, mens hun forelæste, for at ikke hendes skjønhed skulde trække studenternes opmærksomhed bort fra deres studier.

En endnu mere berømt kvindelig lovkyndig var Bettisia eller Battista Gozzadina. Hun blev født 1209 og tilhørte en adelig familie. Hun studerede forskjellige videnskaber og grundlagde sin berømmelse for veltalenhed, da hun 23 aar gammel holdt en ligtale paa latin. Senere kastede hun sig især over juridiske studier. Hun fik doktorgraden ved universitetet i Bologna og blev i 1239 kaldet til professorposten i lovkyndighed, som hun indehavde i 10 aar, indtil sin død. Hendes forelæsninger og skrifter skaffede hende stor berømmelse.

Signore Santoni de Sio, som for fire aar siden skrev en bog, der hævdede kvinders ret til at praktisere som sagførere i Italien, nævner navnene paa en hel del andre kvindelige jurister, men om disses liv har vi ingen nærmere kundskab. Maddalena Buonsignori ved vi skrev en bog i 1354 med titel, „De legibus connubialibus“, og i slutten af det 18de aarhundrede var der en kvindelig professor, Maria Pillegrina Amoretti, men som dog var mere knyttet til universitetet i Pavia end Bologna. Hun fik doktorgraden ved Pavia universitet i en alder af 21 aar.

Bologna universitet har vistnok havt ligesaa mange kvindelige doktorer og professorer i medicin som i lovkyndighed, men paa mange af dem kjender vi blot navnene. Universitetsberetningerne omtalte i det 15de aarhundrede en kvindelig professor i medicin, ved navn Bucchi (maaske den samme som Dorotea Bucca) og Alexandra Gigliani, en lærd anatom. Ligeledes hører vi om en dame, Maria Petraccina, som var forelæser i medicin i Ferrara og efterlod sig forskjellige værker om børns fysiske opdragelse. Hendes datter, Zaffira Feretti, studerede chirurgi ved Bologna universitet og tog doktorgraden i medicin der i 1800. Om Anna Morandi Manzolini, som levede i forrige aarhundrede, har vi noget nøiagtigere oplysninger. Om hende siger den engelske kvindelige læge dr. Sophia Jex. Blake i *Medical Women:*

> „Hendes overordentlig smukke og fine modeller, udførte i vox, blev Bologna museets stolthed. Hun begyndte at studere medicin, for at hjælpe sin mand, som var en berømt anatom, og en udfører af anatomiske tegninger og modeller. Han blev angrebet af sygdom og tungsind, og hans hustru, som elskede ham høit og frygtede for, at han skulde opgive sit arbeide, besluttede at holde ham oppe af al sin evne. Hun uddannede sig som anatomisk modellerer, studerede værker i anatomi med anatomiske plancher og præparater ved siden, tog undervisning af sin mand og gav sig endog til at dissekere lig med fast haand og med forbausende udholdenhed“. „De værker, som er udførte i vox af denne berømte kvinde, vilde det“, heder det i beretningen, „blive for vidtløftigt at beskrive. De var samlet i fem elegante kasser i vort anatomiske museum . . . . Den fjerde kasse indeholder de fineste illustrationer af alle dele, som vedkommer sanserne, synet, lugten, hørsel, smag og følelse, vidunderlige arbeider, som overgik hendes mands og hans kollega Ercole Lellis og ogsaa alle hendes egne tidligere værker . . . . Disse modeller blev en tid gjemt i hendes eget hus, og alle, som saa dem der, udbredte hendes berømmelse, saa hendes værkers ry blev spredt til de fjerneste egne, og enhver lærd og navnkundig person, som reiste gjennem Bologna besøgte hende, for at lære at kjende den, som havde udført saadanne vidundere“. Signora Manzolini gjorde ogsaa opdagelser i den anatomiske videnskab, som skaffede hende mange udmærkelsesbeviser fra de lærde kollegier og selskaber rundt omkring i Europa. Der blev tilbudt hende en lærerstol i Milano, med store indtægter, men hun foretrak at blive i Bologna, hvor hun boede indtil sin død 1774. *Medici* taler i sin „beretning om den anatomiske høiskole i Bologna“ med den dybeste respekt om denne dame, som udmærkede sig ligemeget ved sine sjeldne evner og store lærdom, som ved sin overordentlige elskværdighed og sit fine og noble væsen, og tilføier, at hendes ry

naaede keiser Josef II, som besøgte hende i 1769, og som da han havde seet hendes arbeider og talt med hende, overøste hende med offentlige hædersbevisninger".

En anden berømthed ved Bologna universitet var Anna Maria delle Donne, som i 1800 med stort held forsvarede flere theses i filosofi, chirurgi og medicin. Hun tog doktorgraden i 1806. Hun praktiserede som læge i Bologna.

Foruden i lovkyndighed og medicin har flere damer i Bologna udmærket sig i filosofi.

Dorotea Bucca er en af dem. Hun blev født i Bologna i begyndelsen af det 15de aarhundrede og kaldtes til professor ved universitetets lærerstol, hvorfra hun leverede forelæsninger i filosofi, „til den høieste tilfredshed for tilhørerne, som var samlet fra alle kanter af Europa". En anden bekjendt forelæser var Laura Maria Caterina i det 18de aarhundrede. I en alder af 21 aar tog hun doktorgraden og forsvarede offentlig filosofiske theses med kardinalerne Lambertini og Grimaldi til opponenter.

En af de mest bekjendte kvindelige professorer i Bologna er Maria Gaetana Agnesi, som blev født i Milano i 1718. Da hun blot var 9 aar gammel talte hun Latin flydende, ogsaa Hebraisk, Græsk, Tysk, Fransk og Spansk var hun hjemme i. Hun studerede filosofi og i en alder af 20 aar udgav hun under titelen „Propositiones Philosophicæ" en række af 191 theses, som hun tidligere havde forsvaret. Da hun var 32 aar gammel, var hun saa berømt for sin dygtighed i mathematik, at den professorpost, hendes fader indehavde, blev overdraget hende, da han ikke længer kunde udføre sit arbeide. Hendes mest bekjendte arbeide, blev oversat til Engelsk af professor Colson i Cambridge. Maria Agnesi døde i 1799 i et kloster i Milano, hvortil hun havde trukket sig tilbage.

Endnu nærmere op til vor tid har vi Clotilda Tambroni, som i 1794 blev udnævnt til professor i Græsk af senatet i hendes fødeby. Denne stilling indehavde hun dog kun i fire aar, for i 1798, under oprettelsen af den cisalpinske republik, blev hun afskediget, da hun ikke vilde sværge den ed til den nye forfatning, som forlangtes. Hun blev senere af Bonaparte indsat i sin stilling igjen, men maatte atter fratræde, da alle lærerposterne i Græsk ved de italienske universiteter blev ophævede ved et dekret. Hun var dygtig i Fransk, Spansk, Engelsk og Latin, men i Græsk, siger hendes biograf, „var der kun tre personer i Europa, som var hendes lige". Hun forfattede mange oder og elegier og andre kompositioner i det græske sprog. Hun berømmes lige høit for sin karakter som for sin lærdom. „Hendes hjerte", siges der, „var lukket for lavere passioner, men det aabnede sig desto beredvilligere for alle ædelmodige følelser, og hendes taknemmelighed mod dem, som havde hjulpet hende frem til videnskabens liv, kjendte ingen grænser“. Fra den tid hun mistede sin stilling ved universitetet i Bologna, levede hun et meget stille liv og døde i 1817.

Den første, som i den nyere tid tog doktorgraden i medicin ved universitetet i Bologna, var en russisk dame, og samme aar — 1877 — fulgte en italienerinde, Signora Desalles, hendes exempel. Hun har senere praktiseret som læge i Bologna. Fra tid til anden faar vi fremdeles efterretninger fra samme universitet om kvindelige studerende, som udmærker sig. Denne ærværdige *alma mater* har saaledes æren af at have kunnet fortsætte sine tidligste traditioner ned i den moderne tid og af aldrig at have svigtet sine principer om upartiskhed, retfærdighed og frisind fra sin første tid og indtil den dag idag.

En tale af Ingersoll.

Ingersoll — for tiden bosat i Washington som en anseet sagfører — er en af Amerikas første offentlige talere. Jeg sender her „Nylænde“ en tale, han holdt i New-York 30te mai paa „dekorationsdagen“. Paa denne dag erindrer man de faldne helte fra slavekrigen 61—65 og drager ud til deres grave for at smykke dem med blomster og grønt.

„Dette er en hellig dag, — en dag viet taknemmelighed og kjærlighed. Idag høitideligholder vi mere end uafhængighed, mere end en nations fødsel, mere end fysisk udvikling, mere end sammendyngen af rigdom, mere end national glans og magt. Vi høitideligholder den store seier over os selv, civilisationens triumf, et folks reformation, indførelsen af en regjering, helliget til bevarelsen af frihed og menneskeret. Nationer kan vinde lykke, kan blive rige, kan dække jorden med sine armeer, oceanerne med sine flaader og dog være egenkjærlige, smaa og usle. Der er noget som hæver sig over alt dette, over rigdom og magt, over lande og paladser, over hære og flaader. Det er kjærligheden til ret, udviklingen af den moralske natur, lysten til at haandhæve retfærdighed, den uudslukkelige kjærlighed til menneskelig frihed. Intet kan være høiere end en nation, regjeret af samvittigheden, intet mere skjændigt end magt uden medlidenhed, rigdom uden ære og uden tanke paa retfærdighed. Ingen andre end rettens soldater er det, som fortjener laurbær. Paa denne dag ærer vi de helte, som kjæmpede for at gjøre vor nation retsindig og fri, som brød slavens lænker, som friede herrerne i Syden og deres allierede i Norden. Vi ærer mennesker, som gjorde Amerika til haabet for de andre nationers borgere. Disse helte grundlagde den første republik og beviste klarlig, at den regjeringsform, hvor det er folkets lovlig udtrykte ønske, som er regjerende og herskende, er den lykkeligste, stærkeste, mest betryggende og nobleste. De hævdede denne folkets menneskelige ret til selv at skabe lovene; de viste, at authoritet ikke kommer fra skyerne eller fra forfædrene, fra de kronede og dem, som bærer titler, ikke fra konstitutioner og forbund, love og skikke; ikke fra de døde, men fra de levende; — ikke fra det forbigangne, men fra det nuværende; — fra folket idag, fra hjernen, fra hjertet og fra deres samvittighed, som lever, elsker og arbeider. Verdens historie er for det meste en historie om strid og krig, indgreb og erobring og seierrig uret. Millioner har kjæmpet for herskere, for ødelæggelse og undertrykkelse af deres medmennesker. Millioner har kjæmpet for at faa magt; men for første gang i verdenshistorien ser vi millioner kjæmpende for at fri — ikke sig selv, men andre, ikke for erobring, ikke for fordom, men for ret og samvittighed. De, vi idag ærer, var befrierne af en nation, af et helt land, af Norden og Syden — af to racer. De friede baade legeme og aand, gav befrielse til herre og til slave. De aabnede alle tankens veie og gav femti millioner af folket den frie tales uvurdelige eie. De heisede et flag uden plet, og de gav sit land en konstitution, som ærlige mennesker ærbødig kan adlyde. De ødelagde det hadefulde, egoistiske og provinsielle; — de grundlagde en nation, en national aand; en national stolthed og en patriotisme saa bred, som den store republik selv. Disse helte er døde; de hviler i det land, de gjorde frit, under det flag, de gjorde pletløst. Her fra deres grave ser jeg ind i fremtiden: jeg ser vort land opfyldt med lykkelige hjem, et tilfredshedens arnested, det første af alle jordens lande. Jeg ser en klode, hvor tronerne er hensmuldret, og kongerne er støv. Jeg ser en verden uden en slave, mennesket er tilsidst fri. Naturens magter er lagt i lænker af videnskaben, vind og hav, lys og ild og alle jordens og luftens magter er blevet utrættelige arbeidere for menneskeheden. Jeg ser en verden i fred, forskjønnet af kunst, fuld af sandhed. En verden, hvor arbeide og belønning gaar haand i haand; hvor den stakkels pige, som søger at tjene sit brød, ikke bliver drevet til det fortvivlede valg af forbrydelse eller død, af selvmord eller skam. Jeg ser en verden uden tiggernes udstrakte hænder og gniernes haarde, hjærteløse blik, uden jammerfulde nødklager og grusom foragt. Jeg ser en slægt uden sygdom og svaghed, fuldendt og skjøn, aand og legeme forenet i harmoni.

Jeg ser himmelens evige stjerne skinne over en verden, hvor kjærligheden regjerer“.

Amerika, Juni 1888.

O. N.

Forskjelligt.

LOV

om formuesforholdet mellem ægtefæller.

1ste kapitel.

Om ægtepagter.

§ 1. Formuesforholdet mellem ægtefæller kan med iagttagelse af nærværende lovs forskrifter ordnes gjennem ægtepagt paa den maade, parterne for sig finder tjenligst.

Bestemmelse, hvorved nogen af ægtefællerne fraskriver sig retten til i fornødent fald at erholde passende underholdning af den anden, er ugyldig.

§ 2. Ægrepagt oprettes skriftligt under parternes haand og skal, efterat være langsomt og tydeligt oplæst, af dem vedkjendes i overvær af mindst to vidner, der er anmodede om at overvære handlingen.

Skal umyndig eller mindreaarig være bunden ved ægtepagt, maa værge eller kurator have meddelt samtykke og underskrift, vedkjendt paa samme maade, som ovenfor sagt.

§ 3. Ægtepagt, som oprettes før ægteskabet, skal for at blive gyldig forinden ægteskabets iudgaaelse være indleveret til thinglysning i den jurisdiktion, hvor ægtefællerne først tager bopæl, eller, hvis de ikke flytter sammen, ved hvers personlige værnething. Ægtepagten forsynes da strax af pantebogsføreren med attestation om indleveringstiden og thinglyses, saasnart ske kan. Ægtefællers flytning til nogen anden jurisdiktion nødvendiggjør ikke ny thinglysning.

Lige med ægtepagt oprettet før ægteskabet ansees ægtepagt indgaaet under dette mellem indvaanere af riget, der har giftet sig i fremmed land, forsaavidt ægtepagten er indleveret til thinglysning inden 6 uger efterat ægtefællerne har taget bopæl her i landet. Indtil thinglysning har fundet sted, er ægtepagten i sidstnævnte tilfælde kun forbindende for ægtefællerne selv og deres arvinger.

§ 4. Ægtepagt, oprettet efter ægteskabets indgaaelse, ligesom ogsaa ægtepagt, der er oprettet før ægteskabet, uden i rette tid at være indleveret til thinglysning maa for at blive gyldig indleveres til thinglysning ved ægtefællernes personlige værnething. Indeholder ægtepagten saadanne bestemmelser, at § 5 første punktum eller § 6 kommer til anvendelse, skal den kongelige stadfæstelse (§ 5) og opgaven (§ 6) thinglyses sammen med ægtepagten. Derhos maa det bekjendtgjøres i den almindelige kundgjørelsestidende, at saadan ægtepagt er oprettet, med angivelse af, inden hvilken jurisdiktion den er eller vil blive thinglyst. Indtil thinglysning og kundgjørelse har fundet sted, er ægtepagten kun forbindende for ægtefællerne selv og deres arvinger.

§ 5. For at ægtepagt, hvorved bestemmes forandring i, tillæg til eller ophævelse af før ægteskab et oprettet ægtepagt, skal blive gyldig, kræves kongelig stadfæstelse.

Bestemmelse, afgiven af arvelader i henhold til § 20 om, at arvemidler skal blive arvings særeie, kan ikke forandres ved ægtepagt eller anden overenskomst mellem ægtefæller.

§ 6. Bliver ved ægtepagt efter § 4 nogen del af fællesformuen udsondret som særeie eller nogen del af den ene ægtefælles særeie overdragen den anden eller fællesboet, maa der vedlægges en opgave, som ved nøiagtig specificeret angivelse af eiendele og deres værdi samt forpligtelser viser, at ved ægtepagtens thinglysning den ved overenskomsten formindskede formuesmasse tilsammen med, hvad den for gjælden ansvarlige ægtefælle ellers eier og kan raade over, er utvivlsomt tilstrækkelig til at dække alle vedkommendes forpligtelser. Opgaven maa være godkjendt af paalidelige mænd, forsaavidt angaar værdsættelsen af eiendele.

§ 7. Den, som paa den tid, da ægtepagt efter § 4 er traadt i kraft, havde fordring paa fællesboet, kan efter forgjæves at have søgt dækning hos den af ægtefællerne, som har overtaget forpligtelsen, holde sig til, hvad der ved ægtepagten er tillagt den anden, medmindre det bevises, at den, som har overtaget forpligtelsen, beholdt tilstrækkelig formue tilbage til at dække alle af ham overtagne forpligtelser.

§ 8. Ovenstaaende bestemmelser kommer ikke til anvendelse paa ægtepagt, hvorved ægtefællerne under ægteskabet kommer overens om, at hvad der senere tilfalder nogen af dem ved arv eller gave, skal blive dennes særeie. Saadan ægtepagt thinglyses ved den jurisdiktion, hvor ægtefællerne paa thinglysningstiden har sin bolig, og træder i kraft fra thinglysningen.

§ 9. Enhver ægtepagt, hvorefter fast eiendom udelukkende skal tilhøre den ene af ægtefællerne eller rettighed over saadan forbeholdes en af dem, bliver at thinglyse ved den jurisdiktion, inden hvilken eiendommen er beliggende. Forsømmelse heraf medfører dog ikke ægtepagtens ugyldighed.

Erhverver den ene af ægtefællerne eiendommen under ægteskabet, behøver den mellem dem oprettede ægtepagt ikke at thinglyses ved den jurisdiktion, hvor eiendommen er beliggende, saafremt det udstedte hjemmelsbrev tilstrækkelig viser, at den bliver vedkommendes særeie.

§ 10. Er den i forrige § omhandlede thinglysning af ægtepagt ikke foregaaet, og den ægtefælle, hvem eiendommen ikke tilhører, sælger, bortgiver, bortleier eller pantsætter samme til nogen, som ikke bevislig vidste, at samme tilhørte den anden ægtefælle, eller hvis nogen af førstnævnte ægtefælles eller fællesboets fordringshavere gjør indførsel i eiendommen, saa staar skjødet, leiekontrakten, pantebrevet eller indførselen ved magt, hvis samme bliver thinglyst før ægtepagten. Kommer den ene ægtefælles bo under konkurs, gaar den eiendom, som da tilhører den anden ægtefælle, ind i boet, forsaavidt fornødiges til kreditorernes fyldestgjørelse, medmindre ægtepagten er indleveret til thinglysning, før begjæring fremsattes om, at boet skulde tages under konkursbehandling.

Andet kapitel.

Om gift kvindes myndighed og fællesboets bestyrelse.

§ 11. Gift kvinde har samme myndighed som den ugifte og raader sit gods med de begrændsninger, som indeholdes i nærværende lov.

§ 12. Er hustruen umyndiggjort eller paa grund af sin alder umyndig, staar hendes særeie under overformynderiet og bestyres af en tilsynsværge. Er hun mindreaarig, beskikkes der hende en kurator.

§ 13. Kaution, skadesløs transport, endossement eller anden forføining, hvorved hustruen paatager sig ansvar for mandens eller fællesboets gjæld eller forpligtelse, er ligesaalidt som sikkerhedsstillelse til fordel for manden eller fællesboet eller frafaldelse af sikkerhed i hans eller dettes gods, bindende for hende, medmindre det sker med overformynderiets samtykke.

§ 14. Fællesboet bestyres af manden alene. Dog maa han ikke uden hustruens samtykke bortskjænke mere end en tiendedel af samme. Manden er uberettiget til uden hustruens samtykke at bortgive, afhænde, pantsætte eller bortleie fast eiendom paa landet, som af hende er indbragt i fællesboet. Ligeledes er hustruens samtykke nødvendigt til enhver overenskomst, hvorved manden mod vederlag af fælles midler betinger sig eller hustruen føderaad, eller hvorved han frafalder hustruen betinget føderaad.

§ 15. Søgsmaal, hvorved en uden hustruens samtykke foretagen gave, afhændelse, pantsættelse eller bortleie af fast eiendom paa landet, som af hustruen er indbragt i fællesboet, eller erhvervelse eller frafaldelse af føderaad (§ 14) søges omstyrtet, maa være reist inden et aar efter retshandelens fuldbyrdelse, eller, forsaavidt handles om fast eiendom, efter dens thinglysning.

§ 16. Hustru, hvis mand uden hendes samtykke har bortskjænket mere end en tiendepart af fællesboet, kan, naar fællesboet skiftes enten i medhold af § 34 eller af anden aarsag, kræve erstatning af mandens særeie eller af hans andel i fællesboet for halvparten af det bortskjænkedes beløb. Saadant erstatningskrav maa være gjort gjældende inden et aar, efterat hun bevislig er bleven vidende om gaven.

§ 17. Forpligtelser, som hustruen indgaar til fælles nytte eller fornødenhed, kan kræves fyldestgjorte af fællesboet.

Erstatningsansvar udenfor kontraktsforhold samt udgifter ved strafbart forhold, som hustruen under ægteskabet paadrager sig, kan kræves udredet af fællesboet med ret for manden til fyldestgjørelse af hendes særeie eller af hendes lod i fællesboet ved dettes deling.

Andre forpligtelser, som hustruen under ægteskabet paadrager sig, kan kun kræves fyldestgjorte af hendes særeie eller af hendes lod i fællesboet, naar dette skiftes.

§ 18. For udgifter, som manden har forvoldt fællesboet ved strafbart forhold, samt for ham paahvilende opfostringsbidrag, som fællesboet har udredet, kan hustruen kræve fyldestgjørelse af hans særeie eller af hans lod i fællesboet ved dettes slutning.

Tredie kapitel.

Om særeie.

§ 19. Hver af ægtefællerne bestyrer sit særeie, forsaavidt dettes bestyrelse ikke ved særlig bestemmelse eller overenskomst er overdraget overformynderiet eller nogen anden. Overformynderiet er forpligtet til at overtage bestyrelsen af særeie, som ifølge ægtepagt eller ifølge arveladers med hjemmel i arveloven afgivne eller efter givers udtrykkelige bestemmelse eller efter overenskomst mellem ægtefæller forlanges undergivet dets bestyrelse, dog med ret for overformynderiet til af særeiets midler at lade afholde de udgifter, som herved maatte foranlediges.

§ 20. Livsforsikringssum eller livrente, som er sikret nogen af ægtefællerne, bliver dennes særeie, dersom ikke anderledes ved testament, gavebrev eller ægtepagt er bestemt. Arvelader kan ved testament bestemme, at de arvemidler, der ifølge loven tilfalder hans livsarving, skal blive dennes særeie.

§ 21. Hustruens særeie, forsaavidt det bestaar i løsøre, maa med de i § 22 bestemte undtagelser, for at opretholdes som saadant mod mandens kreditorer eller mod personer, til hvem han har afhændet, pantsat eller bortleiet det, og som ikke bevislig vidste, at det tilhørte hustruen, altid holdes ude af mandens besiddelse.

§ 22. Den i § 21 givne bestemmelse gjælder ikke:

a. gjældsbreve, policer eller aktiebreve, der lyder paa hustruens navn;
b. de hustruen tilhørende gang- og sengklæder samt smykker;
c. de hende tilhørende gjenstande, som hun pleier holde under laas og lukke;
d. møbler og andre brugsgjenstande, over hvilke der er optaget en af begge ægtefæller undertegnet og i vidners overvær forfattet fortegnelse, hvori af- og tilgang efterhaanden anføres, ligeledes under vidners overvær;
e. besætning og gaardsredskaber paa en hustruen som særeie tilhørende fast eiendom.

§ 23. Hvor der delvis er særeie, udredes, hvis ikke anderledes ved ægtepagt er bestemt, forpligtelser, der paahviler nogen af ægtefællerne ved ægteskabets indgaaelse, endelig af vedkommende ægtefælles særeie. Med hensyn til forpligtelser, paadragne under ægteskabet, forholdes efter §§ 17 og 18.

Fjerde kapitel.

Om gaver mellem ægtefæller.

§ 24. Gaver mellem ægtefæller under ægteskabet maa for at være gyldige ske ved ægtepagt, undtagen forsaavidt de bestaar i gjenstande til personligt brug, hvis værdi ikke staar i misforhold til giverens kaar, eller livsforsikringssum eller livrente, der sikres hustruen.

§ 25. Til gave henregnes i nærværende kapitel saadan afhændelse, som i konkurslovens § 43 omhandlet, i hvilket tilfælde giveren pligter at tilbagebetale, hvad modtageren har erlagt.

§ 26. Hvad der i §§ 24 og 25 er foreskrevet, gjælder ogsaa, hvis gaven er skjænket trediemand og af ham overdragen den anden ægtefælle, naar denne fremgangsmaade skjønnes at være brugt for at omgaa loven.

§ 27. Har den ene ægtefælle givet den anden pant til sikkerhed for gjæld, som ikke er stiftet gjennem selve pantsættelsen, og han derpaa kommer under konkurs, kan panteretten ikke gjøres gjældende mod boet af pantsætterens ægtefælle, medmindre det oplyses, at han, da han foretog pantsættelsen, hverken var eller ved denne blev uvederheftig. Er panteretten af hans ægtefælle overdraget til trediemand, skal den ægtefælle, der har overdraget panteretten, erstatte boet den derved forvoldte skade. Lige med kontraktmæssig pantsættelse ansees saadan indførsel, som omhandles i konkurslovens § 46. Ved afgjørelse af spørgsmaal om, naar pantsættelsen har fundet sted, gjælder konkurslovens § 47.

§ 28. Er gjenstanden eller rettigheden overdragen trediemand, har boet ogsaa mod ham ret til at fordre gjenstanden eller rettigheden tilbagegiven eller skaden erstattet, saafremt han var vidende om, at der ved overdragelsen til ham tilsigtedes at lægge hindringer i veien for boets ret, eller om, at skyldneren, da retshandelen af ham blev indgaaet, var eller ved denne blev uvederheftig. Kan det ikke bevises, at han har havt en saadan kundskab, skal han fri sig med sin ed.

§ 29. Om tilbagesøgninger, som boet vil anstille i kraft af § 27, gjælder, hvad i konkurslovens § 49 er bestemt. Er boet taget under behandling efter forordning 8de april 1768, maa tilbagesøgningen finde sted inden 2 maaneder efter proklamaets udløb.

§ 30. Med hensyn til gave, der sker paa dødsleiet, eller som ved giverens død endnu er ufuldbyrdet, gjælder arvelovens § 65, om end gaven er skeet ved ægtepagt, der stadfæstes overensstemmende med § 4.

Femte kapitel.

Om hustruens raadighed over, hvad hun erhverver ved selvstændig virsomhed.

§ 31. Hustru er, selv om udbyttet af hendes selvstændige virksomhed paa grund af formuesfællesskab bliver fælles eiendom, dog eneberettiget til at raade over, hvad hun ved saadan virksomhed erhverver, samt over, hvad hun dermed bevislig har anskaffet. I saadant gods kan der ikke i hustruens levende live søges fyldestgjørelse for gjæld, manden har stiftet uden hendes udtrykkelige samtykke. Disse forskrifter kommer ikke til anvendelse paa udbytte af næringsveie, som kræver større kapital, naar denne i det hele eller for en væsentlig del er tilveiebragt for mandens regning.

Sjette kapitel.

Om hustruens adgang til at kræve formuesfællesskabet hævet.

§ 32. Hvis manden ved uforstand eller letsindighed i fællesboets bestyrelse giver velgrundet anledning til frygt for, at han skal sætte dets midler overstyr, kan hustruen paa den i næste paragraf foreskrevne maade forlange det skiftet.

§ 33. Hustru, som vil gjøre denne ret gjældende, har derom skriftlig at henvende sig i kjøbstæderne til magistraten, paa landet til sorenskriveren, som da skal paategne andragendet, hvad tid det indkom, og i forening med overformynderiet tage under afgjørelse, hvorvidt det bør indvilges. Herunder har de at indsamle oplysninger saavel fra manden som fra troværdige og med ægtefællernes stilling bekjendte personer, saavidt muligt fra de nærmeste slægtninger. Særligt hensyn bør tages til, om nogen af ægtefællerne har indbragt den hele fællesformue eller den væsentligste del af samme. Til andragendets indvilgelse udfordres bifald baade af magistraten eller sorenskriveren og overformynderne. Beslutningen bliver da at offentliggjøre paa den i konkurslovens §§ 15 og 17 bestemte maade. Boet deles i fornødent fald ved skifterettens mellemkomst.

§ 34. Paa samme maade kan hustruen forlange fællesboet delt, naar hun er forladt af sin mand, uden at loven om forsvundne personer af 12te oktober 1857 § 3 kommer til anvendelse. Hendes forlangende maa da ikke afslaaes. Samme ret tilkommer hustruen, hvis manden uden hendes samtykke har foretaget nogen handling, hvortil saadant udfordres (§ 14).

§ 35. Deles boet ved skifteretten uden at være uvederheftigt, er manden berettiget til efter taxt at erholde saa meget gods, som udfordres til at dække den boet paahvilende gjæld, for hvilken han er personlig ansvarlig. Endvidere de eiendele, det af hustruen indbragte jordegods dog derfra undtaget, han tiltrænger til sin næringsveis fortsættelse, forsaavidt hans lod tilstrækker, eller forsaavidt han kan stille hustruen saadan sikkerhed, som skifteretten finder tilstrækkelig. Hvor lang henstand der skal gives ham med betalingen af hustruens lod, fastsættes af skifteretten med billigt hensyn til begge parters tarv. Har hustruen drevet nogen særskilt næringsvei, tilkommer samme ret hende. Gjæld, som paahviler begge ægtefæller personlig, kan hustruen fordre betalt under skiftet.

§ 36. Hvad der ved skiftet tilfalder en mand, som har forladt sin hustru, bliver at indsætte i overformynderiet, forsaavidt tiltrænges til underholdning for børnene eller for hustruen, hvis hun ei kan forsørge sig selv. Vender manden tilbage, bestemmer overformynderiet, hvorvidt de indsatte midler skal udbetales ham.

§ 37. De, som paa den tid, da magistrat eller sorenskriver i forening med overformynderne indvilger hustruens forlangende om skifte af fællesboet, havde fordringer paa dette, kan efter forgjæves at have søgt dækning hos den af dem, som har overtaget gjælden, holde sig til, hvad der ved skiftet tillagdes den anden, medmindre det bevises, at den, som har overtaget gjælden, beholdt tilstrækkelig formue tilbage til at dække al gjælden.

§ 38. Er fællesboet kommet under konkurs, og manden lever, kan hustruen altid kræve beslutning afgiven af konkursretten om, at formuesfællesskabet skal være ophævet. Saadan beslutning offentliggjøres paa samme maade som i § 33 foreskrevet.

§ 39. Naar formuesfællesskabet ophæves ifølge §§ 33, 34 og 38, bliver det, som efter indgivelsen af hustruens andragende tilfalder hende som arv, gave eller eget erhverv, hendes særeie, forsaavidt § 40 ikke medfører noget andet. Paa samme maade bliver, hvad der efter det nævnte tidspunkt tilfalder manden, saavelsom hvad han ved skiftet beholder, hans særformue.

§ 40. Hvis hustruen ved boets deling erholder fast gods, skal udlægget thinglyses ved den jurisdiktion, hvori godset er beliggende. erhverver hustruen senere saadant gods, uden at hende meddelt hjemmelsbrev tilstrækkelig viser, at det bliver hendes særeie, maa beslutningen om formuesfællesskabets ophævelse være thinglyst inden samme jurisdiktion. Hustruens særeie i løsøre opretholdes mod trediemand fra det tidspunkt, da den i § 33 foreskrevne bekjendtgjørelse af den nævnte beslutning har fundet sted.

§ 41. Christian den Femtes norske lovs 5—2—20 og 21, 5—4—3 samt arveloven af 31te juli 1854 § 34 sættes herved ud af kraft.

Til festen for storthingets høire paa Tivoli var ogsaa damer indbudt og havde indfundet sig i stor mængde. Hr. advokat Steffens udbragte et leve for „den norske kvinde“ og viste den høflighed for anledningen at udtale, at det politiske parti, som feirede festen, „ikke egentlig ønsker, at kvinden skal deltage aktivt i politiken“.

Den norske reformdragt paa Kjøbenhavnerudstillingen, udstillet af frk. Bjørn, Kristiania, roses som bekvem og smagfuld.

Sverige. *Göteborgs kvinliga diskussionsförening*, som var udgiver af tidsskriftet *Framåt* er gaaet ind. Tidsskriftets redaktør, fru Alma Breinholm-Åkermark og hendes mand hr. Albert Breinholm, er nu udgivere af bladet.

Frøken Karoline Widerström — hos os bekjendt for sine udmærkede indlæg i dragtreformsagen — har nylig taget medicine licentiatexamen og har saaledes nu indtaget sin plads blandt Sveriges læger. Efter *Dagny* hidsætter vi: Frøken Widerström er født i Skåne 1856. Hun begyndte sit arbeide med at gjennemgaa et kursus ved det gymnastiske centralinstitut, og blev siden ansat som sygegymnast, dels som professor Brantings assistent, dels som privat praktiserende. Hun tog studentexamen ved Wallinska skolen 1879, 1884 med. kandidatexamen og afsluttede sine studier den 26de mai 1888 med licentiatexamen. Fortiden tjenestegjør frøken Widerström som amanuensis ved den gynekologiske afdeling paa Sabbatsbergs sygehus. Hun har til hensigt at gjøre en studiereise til udlandet og saa komme hjem til høsten 1889 og begynde at praktisere som specialist for kvindesygdomme. Vi faar altsaa da: „kvinden for kvinderne!“ — Hun er en god forgjænger for dem, som efter hende har betraadt samme vei. Med sin ligefremme vindende personlighed har hun, baade ved arbeidet og i kameratskredsen, tilvundet sig varm anerkjendelse. Vi er vis paa, at enhver tænkende svensk kvinde, med interesse vil følge den unge læge i hendes fremtidige virksomhed, og at de med os vil ønske hende: Lykke til! og velkommen!

Danmark. *I en artikel i „Tilskueren“s juni—juli hefte af Emil Hannover: Dansk malerkunst paa den nordiske udstilling 1888* siges der om fru *Anna Anchers: Studiehoved af en gammel kone:* „en pastel i hvilken en sjæl er fanget lyslevende, et kunstværk, der i alvor og dybde og i glimrende teknik staar paa høide med intet mindre end *Holbeins* portræter. Ogsaa i billedet af en blind kone i sin stue har fru Ancher“, fortsættes der, „givet det bedste af sit talent, det ømmeste og følsomste af sit store hjerte, medens hun i *Mangeplukkere* har ladet det godmodigste lune raade.

Finland. *Ifølge Finsk Qvinnoförenings aarsberettelse for 1887* har foreningen i det forløbne aar havt 19 møder. I disse har diskussionen omhandlet følgende emner og foranlediget følgende foretagender:

Offentlige foredrag paa forskjellige steder.

En sammenkomst i Helsingfors med formaal at istandbringe et arbeidskontor.

En udstilling af reformdragtmodeller for børn.

En bazar til bedste for et arbeidskontor.

Initiativ til en petition om kvinders valgbarhed til medlemmer af fattigkommissionen i Helsingfors.

Udsendelse af 1600 valganvisninger til byens stemmeberettigede kvinder i anledning kommunebestyrelsesvalg.

Foranstaltninger for at faa istand en landdagspetition om afskaffelse af den reglementerede prostitution.

Udgivelse af andet oplag af Severins brochure: „I sædeligheds-spørsmaalet“.

Udgivelse af kalenderen Excelsior for 1888.

Uddeling af foreningens pris for et skrift om „kvindens opdragelse“.

Et offentligt diskussionsmøde om kvindens deltagelse i de kommunale valg.

Udsendelse af en repræsentant for foreningen til den internationale kvindekongres i Washington.

Spørgsmaal angaaende arbeidskontorets virksomhed.

8 offentlige foredrag har været holdt af bekjendte svenske og finske damer.

Af aarsberetningen ser vi ogsaa, at 5 kvinder i aarets løb har aflagt studentexamen.

England. *Den anthropologiske forening i England* har 11 kvindelige medlemmer.

Tyskland. Den tyske rigsdag har ladet anstille en undersøgelse om lønsforholdene for syerskerne i Tyskland, og denne undersøgelse har bragt forskrækkelige misforhold for dagen.

Blandt de syersker, som ikke har familie, men helt og holdent maa ernære sig selv, raader den største elendighed. De fortjener paa 12 timers helsenedbrydende arbeide ikke nok til at betale det knappeste livsophold og det tarveligste logi.

En rigtig dygtig syerske fortjener 7,20 à 8 kr. om ugen, en mindre øvet blot 3,60 à 4,50 om ugen, og sæsonen, da de har fuldt op med arbeide, rækker blot fem maaneder. De formelig *maa* hjemfalde til prostitutionen for at kunne leve.

(Efter »Dagny«).

Frankrig. *Det geografiske selskab i Paris* har 50 kvindelige medlemmer.

I Societé de France er Ellen Russel Emersen, forfatterinde til „Indian Myths“ optaget som medlem.

Indhold. Universitetet i Bologna (efter English Woman's Review). En tale af Ingersoll (af O. N.) Forskjelligt.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 15de august 1888. | No. 16.

Amerikanske kvindeslaver.

(Af **Drude Krog Janson**).

II.

Rose Haggerty var født i et stort logihus i Cherry-Street New-York. Baade hendes far og hendes mor drak, og Rose voxede op i en atmosfære af stank og brændevin og smuds; men det var, som alt det stygge hun saa om sig, ingen magt havde til at fordærve hende, og hun voxede op sund paa sjæl og legeme. Dennis Haggerty, hendes far, som af profession var sjauer, men tog hvad arbeide der forefaldt imellemtiden, forklarte situationen, til sin egen tilfredshed ialfald om ikke til Roses og hendes fem smaa søskende, saaledes: „Dersom en mand trænger en snaps, saa hjælper det ikke, hvad han lover om aftenen; om morgenen vil han sælge sin sjæl for at faa bare et fingerbøl fuldt; han maa holde paa, til han er færdig, der findes ikke den magt paa jorden, som kan stanse ham. Og jeg har ingen grund til at bebreide Nora, naar hun trøster sig paa samme vis, ikke vil jeg det heller, saalænge mit navn er Dennis Haggerty. Men du Rose, gaa du ud og se om du kan finde nogle skillinger i min lomme og sørg for at børnene ikke sulter, og alle helgener vil belønne dig“.

Rose lyttede, og hendes blaa øine fik tidlig et udtryk af ansvar, som da hun var syv aar gammel var fuldt udviklet. Hun undrede sig slet ikke over, at moderen drak. Hvorfor ikke, naar de ikke havde ved at lægge i ovnen, og det regnedes som en festdag, naar børnene fik lidt skrabet smør paa brødet. Men som det ofte gaar i slige tilfælde, hendes egen afsmag og væmmelse for lugten og smagen af brændevin voxede med hver dag, og flere af børnene delte denne følelse. De blev aldrig banket. Far Haggerty forblev godhjertet, selv naar han var paa det værste, og græd, naar han var ædru, rørelsens taarer over sin flok og svor paa, at ikke en draabe mere skulde komme over hans læber. Og Nora gjentog hvert ord efter ham og kunde da for dage skrubbe og skure og vaske og tjene taaleligt, saa hun efterhaanden fik bragt tilbage klær og møbler, som var satte ind hos pantelaaneren. Rose gik til skolen, naar hun havde noget at have paa sig, og lærte sig til, naar hun saa de første tegn paa en ny svir, at pakke ind deres klær og smaa eiendele, som kunde pantsættes, og tage dem op til skomageren i første etage og lade dem forblive skjult der, til hun med tryghed kunde bringe dem tilbage. Hun havde lært dette og mange andre smaa kunstgreb, da en hidsig feber, som begyndte at rase tidlig et foraar, tog bort ikke alene hendes far og mor, men ogsaa lille Dennis, hvis løbebane som avisgut havde været hendes stolthed og glæde, og til hvem hun havde sat store forventninger som deres fremtidige støtte. Tilbage var Nora, som led af ulægelig rygmarvstæring og var ude af stand til at røre sig, uden naar Rose løftede hende, og de tre mindste, om hvis særegne evner man endnu ikke kunde have det mindste begreb. For øieblikket var de kun tre skrigende munde, som skulde fyldes med mad, hvordan den nu kunde blive. Rose satte sirupskrukken og brød og kniv ved Noras seng og stolende paa, at alle gode magter vilde tage sig af de smaa, gik hun ind paa en posefabrik. Hun tjente 10 dol. den første maaned eller $2^1/_2$ om ugen, men da hun var usædvanlig letnem og rask, fik hun lønnen forhøiet til 4 dol. ugen. Husleien var 6 dol. maaneden, og den gamle skomager kom hende til hjælp, betalte husleien den første maaned og havde nu og da et øie med børnene. Naar de 10 timers arbeide var endt, løb det knapt fjortenaarige barn hjem for at koge lidt varmt til aftens. Og naar saa børnene var trøstede og bragt i den gamle, elendige, men dog renlige seng, saa vaskede hun og lappede og stelte paa deres gamle filler og bragte saavidt orden og hygge ind i det uhyggelige, forfaldne værelse, som det lod sig gjøre.

Det var den gamle skomager, en taalmodig, tungsindig skotlænder, som tilsidst fik det ordnet saaledes for hende, at hun fik en symaskine, saa hun kunde sidde hjemme med sit arbeide. Den kone, som boede i værelset bagenfor ham, syede skjorter og kunde tjene op til 7—8 dol. ugen. Hun var villig til at undervise, og i to-tre aftener var Rose inde i detaljerne ved skjortesøm. Hun fik det ordnet saaledes, at hun fik sit arbeide gjennem mrs. Malony, da hun selv var saa ung. Og hvad fristelse nu end mrs. Malony kan have følt til at skaffe sig en liden profit som „Mellemmand", saa modstod hun den tappert og saa selv efter, at der blev valgt en god maskine, og at der ingen fordel blev taget af hendes uvidenhed. Hun passede ogsaa paa, at agenten ikke fik anledning til, som han nu og da brugte, at hentyde til pigen, at hendes smukke ansigt berettigede hende til indrømmelser, som bedst kunde tilstaaes i et møde under fire øine. —

Skam i hver eneste form havde hun kjendt til fra sin tidligste barndom, men det havde alt gledet af hende uden at smitte hende. Det var ikke uvidenhedens uskyldighed — en tvivlsom fordel, ialfald i hendes forholde. Det var en indgroet modbydelighed, født, herren ved hvorledes, som voxede hemmelighedsfuldt med hende selv, en usynlig, men dog mægtig beskyttelse, anerkjendt af hver eneste beboer i det overfyldte logihus. Hun havde sin fars kvikke tunge og leende øine, men de kunde ogsaa kaste vredeslyn, og de faa som forsøgte en raa spøg, veg truffen tilbage for det.

Saa langt gik alt vel med de smaa stakler. Hun arbeidede altid 12, sommetider 14 timer om dagen, alligevel holdt hendes helbred ud, og der var ingen mangel paa arbeide. Det var i 1880 og priserne var næsten dobbelt saa høie som nu. Idag betyder arbeide fra det samme etablissement ikke mere end 4 dol. 53 c. om ugen, ja har endog gaaet ned til 3 dol. 50 c. I 1880 blev skjorterne givet ud i dusinvis som nu for tiden, og maskinsyeren kunde gjøre, fraregnet knaphul, 9 af de bedste skjorter paa en dag, mod en betaling af 1 dol. 75 c for dusinet. Naar man gjorde 9 skjorter om dagen, vilde ugelønnen blive 7 dol. 87 c., eller naar traaden blev trukken fra, som altid maatte kjøbes paa fabrikken, 7 dol. 50 c. Men Rose drev det til at sy 5 dusin ugentlig og kunde gjøre sikker regning paa at tjene en 30 dol. om maaneden. Maskinen var betalt. Værelset begyndte at antage et saa hyggeligt præg, som de mørke vægge og de trange vinduer vilde tillade, og den lille sexaarige Bridget, havde udviklet et helt talent for husholdning og vaskede talerkener og ansigter med samme energi og udholdenhed.

„Der er kvinder paa vestsiden, som tjener op til 2 dol. 53 c., for dusinet for arbeide ikke bedre end dit“, sagde en kone til hende, men hun rystede bare paa hodet. Der er en mærkelig konservatisme hos disse arbeidere; de hænger fast ved de kjendte steder og betragter alt ukjendt med mistanke, ja endog skræk.

„Jeg har ikke tid til nogen forandring“, sagde Rose, „det kunde kanske ikke bli saa sikkert som dette. Jeg tør ikke resikere noget“, og hun tog sin pakke og bar op trapperne, lykkelig over at hun ved at leve saa nær sparte udlæg for expres, en udgift der altid maatte betales af arbeiderne.

Der begyndte at vise sig tegn, velkjendte for de ældre arbeidere, paa en sandsynlig nedgaaen i arbeidspriserne uger før nedslaget kom. Der blev fundet flere feil i arbeidet. Et sting, som var hoppet over, eller en sprungen traad blev pegt paa med mere strænghed end sædvanlig; nogle blev afskedigede. Tilsidst kom det almindelige nedslag, som nogle knurrede over, alle sørgede over, men som ikke kunde undgaaes, Et til, endnu et, og saa endnu et fulgte paa. For megen produktion, for mange rivaliserende og hinanden undersælgende firmaer, flere og flere fremmede, som kom ind, villige til at tage arbeidet for halv pris. Disse grunde og flere blev givne, først med en slags venlighed og med forsøg paa at mildne det haarde slag saavidt muligt. Men den diplomatiske taalmodighed slap snart op, og alle, som vovede at spørge, blev afviste med, at dersom de ikke var fornøiede, kuude de bare gaa, der var nok af dem som med glæde vilde tage deres plads. Den skjorte som tidligere stod i 75 c. og 1 dol. blev nu solgt til 45 c. og 60 c. og da bomulds og linlærred var faldt nogenlunde i i forhold dertil, var der der endnu altid fortjeneste at faa for alle undtagen arbeideren. I fabrikkerne var det endnu altid muligt at tjene noget som nærmede sig op imod den gamle løn, men arbeidsherrerne havde fundet ud, at det var meget billigere at sende arbeidet ud. Nogle leiede da ud den hele skjorte til saa og saa meget for dusinet. andre foretrak at leie dem ud stykkevis, saaledes at brystet blev syet af en, ærmerne af en anden o. s. v.

Rose faldede en tid skjorter til 4 c. dusinet, forsøgte saa et saa et andet slags undertøi, hvor arbeidslønnen var faldt i samme forhold og fandt tilsidst ud, at det altsammen førte lige sikkert ind i sult og nød. Anden slags søm end fabrikssøm havde hun ikke lært, og hvor skulde hun faa saadan søm fra? Tjenestepige-arbeide kunde hun jo heller ikke paatage sig af samme grund, og desuden kunde hun jo umuligt forlade børnene. Hun havde ingen anden udvei end at fortsætte sin kamp, og hun gjorde det; hun blev lidt mere udslidt og mager for hver dag som gik, men de vakkre øine havde endnu et glimt af den gamle munterhed. Men ogsaa det gik tilsidst.

Det var en haard vinter. Det mest utrættelige arbeide kunde ikke give dem føde og varme nok. Børnene skreg af sult og rystede af kulde. Der var ingen tilflugt uden i Noras seng under de lasede tæpper. Og de gjemte sig under dem til sent paa dagen og vogtede paa Rose, som sad taus ved sin symaskine. De kunde ingen hjælp faa i huset. Alle arbeiderne var omtrent i samme stilling og druknede for det meste sine sorger i surt øl fra kneipen nedenunder.

Der kom en lørdag aften, hun tog sin byldt skjorter igjen og nu 85 c. dusinet. Det var fem dusin, og naar 1 dol. 50 c. var lagt tilside til husleien var det let at se, hvad der blev igjen til mad, kul og lys. Klæder havde der alt for længere tid ikke kunnet være tale om. Børnene var barfodet. De havde havt et stykke kjød om søndagene, men resten af ugen var diæten brød og potetes, somme tider tilsat med lidt kaal eller, naar det gik høit, en smule flesk nu og da. Nora havde været saa svag i det sidste, og iaften drømte Rose om at kjøbe hende en liden godbit og saa paa de røgede smaapølser, som hang der i lange rækker med en pludselig ugudelig indskydelse at skaffe sig nok for alle. Hun var svag af sult og sjanglede, idet hun gik forbi en kjælder-restaurant, hvorfra der steg op den mest forførende lugt, som blev begjærlig indaandet af nogle halv forhungrede børn. — Det varte en stund, før turen kom til hende den aften, og idet hnn lagde sin bylt paa disken, saa hun pludselig, at hendes naal havde hoppet, og at en halv tomme eller saa af linningen trængte til en omsyning. Men samtidig som hun saa det, gled formandens kniv ind under det aabne sted, og i et øieblik var halve linningen rækket op.

„Det er daarligt gjort“, sagde han, „du blir mere efterladende for hver uge“.

„Giv mig det“, bad Rose, „jeg skal gjøre det om igjen“.

„Vær saa god, tag det om du har lyst“, sagde han ligegyldigt, „men vi betaler ikke denslags arbeide“.

Han talte ud pengene, og Rose skreg ud, idet hun saa summen.

„De mener da vel ikke, De vil bedrage mig for det hele dusin, fordi det er gaaet galt paa en halv tomme paa en af skjorterne“.

„Kald det, hvad du behager“, sagde han, R. & Co. sender aldrig ud andet end første sort arbeidde. Gaa af veien, og lad en anden komme til. Der er er dine 3 dol. 40 c“.

Rose gik taus ud og bed i sig de skarpe ord, der alt var hende paa tungen, hun vilde jo imodsat fald miste sit arbeide. Men da hun kom ud af de mørke trappegange og igjen følte den skjærende vind fra floden, stod hun stille, og der stod noget mere end fortvivlelse malet paa hendes ansigt. Børnene kunde neppe fare værre uden hende. Floden kunde ikke være koldere end denne kolde verden, som ikke havde nogen plads for hende, og som ikke havde rum for andet end kjæltringer. Hun vendte sig mod den, da tanken kom, men en tog hendes arm. Hun skreg høit og forsøgte at rive den til sig.

„Tag det bare roligt“, sagde en stemme, „jeg kommer nok netop i rette tid ser det ud til. Kom med mig, og du skal faa det godt, for mine lommer er fulde iaften, og det er mere, end de vil være imorgen, hvis du ikke følger med mig nu“.

Det var en matros fra et koffardiskib, som netop var kommen ind. Rose saa paa ham et øieblik. Saa tog hun hans arm og vandrede med ham ned Roasevelt gade.

Det kan vel være det var vanære, men det var visselig føde og varme og klæder for børnene og hvad saa mere? Hun havde kjæmpet sin kamp for mange aar, og det havde været en forgjæves kamp. Hun tog hans penge, da morgenen kom, og gik hjem med det blik i øinene, som er i dem den dag i dag.

„Jeg vil gifte mig med dig straks“, sagde matrosen, men Rose svarede: „Ingen levende mand skal nogensinde gifte sig med mig efter denne nat“.

Og hun har holdt sit ord. Hun har sin haandtering, og det er en, som betaler sig, hvor lønnen aldrig udebliver. Børnene er varme og behøver ikke mere at græde af sult.

„Jeg lever ikke længe", siger Rose stilfærdigt, „folk af mit slags dør tidligt, men børnene vil være hjulpne, og desto bedre, at jeg er borte, før de faar fuld forstand paa, hvorfra maden kommer. Men Gud den almægtige faar dømme om, hvem der har mest skyld — jeg som blev drevet, eller de som drev mig ind, der hvor jeg nu er".

III.

Det spørgsmaal, som ligger saa nær, naar man hører om disse fabrik-kvinders elendige liv — men hvorfor vælger de det arbeide, hvorfor blir de i det, naar forholdene er saa forfærdelige — er allerede besvaret i fortællingen om Rose Haggerty. Den bitre nød driver dem ind, og uvidenhed og nød binder dem der med fastere baand end de tykkeste slave-lænker. Saaledes som hun, har tusinder voxet op i et daarligt hjem uden anledning til at lære noget — skjønt faa er vel gaaet saa ren ud af det som dette heroiske barn, hvis heltemodige opofrelse for sine smaa søskende er mere storartet, end saa meget, som har faaet navn af stort, og hvis endelige udgang af kampen er en brændende vanære for samfundet, som ikke burde hvile, før en slig skjæbne blev en umulighed.

Hvor mange hjælpeløse kvinder er der ikke i en by som New-York og mest hjælpeløse paa grund af sin uvidenhed! Naar faderen eller manden dør, eller — hvad der ofte er endnu værre — drikker og intet tjener til familiens underhold, og de saa ofte har en hel skare sultne børn, hvad andet har de saa at gribe til end at tage det arbeide, som er hurtigst og lettest at lære og for det meste i deres stilling det eneste, de kan faa. Til at være en ordentlig, duelig tjenestepige, fordres der en vis uddannelse, til at gaa rundt i husene og sy hos familierne maa man kunne forstaa al slags søm og kunde skjære til, og det har de aldrig lært. Desuden er kanske mængden af dem bundne til hjemmet, enten ved smaa børn eller ved en syg far eller mor eller datter. Ofte eier de ikke mere klær end de filler, de har paa sin krop, saa de ikke engang kan vise sig paa et ordentligt fæstekontor, men maa søge arbeide gjennem de saakaldte „Sweaters" eller mellemmænd, som benytter leiligheden til at gjøre sig saa stor fortjeneste ud af denne forretning som muligt, og faar lønningerne bragt lige ned til sultepunktet, mens de stikker fortjenesten i sin egen

lomme, uden at tage det mindste hensyn til vedkommendes forfærdelige nød.

Saaledes gaar det til, at de fattigste og mest uvidende maa tage tiltakke med den laveste løn og det daarligst betalte arbeide, mens de bedre betalte haandteringer besættes af de heldigere stillede kvinder, med lidt mere udvikling, og som gjennem anbefalinger og attester kan sikre sig plads paa de store paalidelige etablissementer, som holder faste arbeidere.

Allerede i 1885 fandtes der i New-York 92 forskjellige haandteringer for kvinder. Ved flere af disse er arbeidet farligt og helsenedbrydende — saaledes som ved tobaks-fabrikerne og de store forværks-etablissementer og mange andre — ved det sidstnævnte blir øinene ødelagte i løbet af nogle faa aar — og dog er der fuldt op af ansøgere til hver plads der — det er jo brød midlertidigt, og det er alt, hvad der spørges efter.

Man faar en idé om hvor stor denne skare af hjælpeløse kvinder er, naar man hører, at der i New-York er omkring 200,000 kvinder, som arbeider for dagløn, deri ikke iberegnet tjenestepigerne. En af grundene til at der er saa mange, er den forfærdelige ligegyldighed, hvormed menneskeliv behandles. Det er det samme, som overalt gaar igjen, arbeideren er intet værdt, ikke engang saa meget som et hjul i maskineriet. Thi at anskaffe sig et nyt hjul koster dog noget, mens en ny arbeider ingenting koster; deraf denne forbryderske foragt for arbeiderens liv, som er en væsentlig grund til, at der sker saa forfærdelig mange ulykkestilfælder, der ofte i 9 af 10 tilfælder kunde forebygges, hvis man vilde gjøre forbedringer og anskaffe beskyttende maskiner. Hvad gjør det, at der saa ofte bag hvert af disse „ulykkestilfælder“ staar en jamrende hustru og børn. Deres skrig efter brød døves jo i det rasende kapløb. —

De vanskeligheder som disse arbeider-kvinder mest har at kjæmpe med er efter miss Campbell følgende:

1) Deres egen uvidenhed, der altid hindrer dem fra at faa det bedre betalte ardeide.

2) Mellemmændene, som driver lønningerne ned til sultepunktet.

3) Kontraktarbeider, som udføres lige saa billigt i fængsler og straffeanstalter.

4) Kvindelige rivaler fra landet, som benytter sine ledige stunder til at tjene sig lidt extra lommepenge og derfor tar arbeide til laveste pris.

Og hertil kommer endnu en aarsag — kanske den farligste af dem alle — emmigrationen. Den stadig voxende strøm, som fra Castle Garden jevnlig flømmer ud over hele New-York og altid skaffer arbeidsherrerne nye rekrutter, om de gamle skulde falde paa at knurre, gjør konkurrencen saa rent meningsløs forfærdelig.

Man forstaar altsaa, at nød og uvidenhed og konkurrencen er de tre mægtige faktorer, som holder disse arme kvinder nede og overgiver dem paa naade og unaade i det firmas hænder, for hvilket de arbeider. De er om muligt endnu mere viljeløst i sine arbeidsherrers magt end mændene, som ialfald den dag de stemmer betyder lidt mere end blot en arbeidsproducerende kraft — den dag er jo endnu ikke kommen for kvinderne.

Der er naturligvis firmaer, som ikke misbruger denne kvindernes forfærdelige afhængighed af dem, men der er fuldt nok af dem, der gjør det. Et bekjendt, agtet firma, som nu er meget rigt, har brugt blandt andet følgende midler for at opnaa denne rigdom: Da det fandt ud, at det vilde tage ikke mindre end 2500 dollars fra eiernes aarlige gevinst, om firmaet skulle leie værelser for kvinderne at sy i, saa tilstod det kvinderne som en stor naade at betale denne husleie selv indirekte, det vil sige, de fik tilladelse til at arbeide hjemme. Til hver kvinde, som søgte om arbeide, hed det: „Vi sender alt det tilklippede arbeide ved expres, og fragten maa betales af dem. Det er en ubetydelighed, blot 15 cents, som betales, naar pakken kommer“. „Vi kan komme efter vor — vi vil saa nødig miste de 15 cents“. „Men vi foretrækker at sende alt tøiet efter som det tilklippes ved expres, og dersom det ikke behager dem, saa er der nok af „andre som vil være glad ved at faa arbeidet“.

Nok af andre — hvor vel de kjendte den talemaade — og de stakkels kvinder gik hjem og sled endnu et par timer mere ved symaskinen, for at skaffe tilveie „den ubetydelighed“, de 15 cents.

Midlertidig fik firmaet gjort en kontrakt med et expres-selskab om at besørge sendt rundt for 12 cent, men var nedrig nok til at lade kvinderne fremdeles betale sine 15 cent og stak saa de tre cent i sin egen lomme. Det kom tilfældigvis til kvindernes kundskab, og en af dem, som var lidt yngre og modigere end de andre, vilde gjøre oprør og nægte at betale mere end 12 c., og forsøgte at faa de andre kvinder til at gaa med hende i det. Men af dem alle fik hun det svar: gjør det ikke! hvad skulde det nytte til, vi vilde jo miste vort arbeide allesammen, skulde vi begynde at klage!“

Kort derefter begyndte samme firma at betale ikke direkte med penge, men ved en vexel, som maatte indløses paa Bowery bank, og altsaa var det samme for kvinderne som at miste omtrent en time af sin kostbare tid. Naar man spurgte formanden, hvorfor firmaet havde begyndt med vexel-systemet var svaret: „Det sparer arbeide. Banken har mere tid til at tælle ud penge, end vi har“. „Men kvinderne? er det ærligt handlet mod dem?“ „Alting er ærligt, naar det gjælder „Business“. Det vilde de snart finde ud, om De havde med det at gjøre“.

Saaledes som dette firma og mange med det har indrettet sig, saa sparer kvinderne dem ikke alene den leie som de maatte betale, om de skulde skaffe dem rum at sy i, men gir dem ogsaa profit paa traad, expres, den tid som tabes ved at gaa i banken, ja dertil ofte — som vi saa med Rose Haggerty — betalingen for et dusin undertøi, som mange formænd trækker fra, hvis de opdager en feil i et eneste stykke. Men de kan ikke klage — et eneste klagende ord er nok til at de mister arbeidet, og det er det samme som den visse hunger — de maa holde paa, tie, taale og arbeide, saalænge livstraaden hænger sammen.

Og enda siger man, at slaveriet er ophævet?

Men jeg vil anføre nogle af deres egne ord til miss Campbell. De taler bedre end alle kommentarer:

Det er en Catharina C., dygtig sømmerske i undertøi. For nogle aar siden tjente hun 1 dol. 50 c. om dagen. Det samme arbeide indbringer hende nu 85 c. sommetider blot 75 c. Manden var maler, og de havde godt udkomme, til den sygdom, som saa ofte følger malerne, ogsaa traf ham, først med en lam haand, derpaa fulgte blodforgiftning og hjertesygdom. Han er netop saavidt istand til at se lidt til børnene og den sørgelige husholdning, Det ældste barn, 7 aar gammel kjøber ind det lille, som skal koges. Dette er moderens historie: „Jeg har brugt maskinen, fra børnene var to uger gamle, for jeg har altid været stærk. Intet som sker er istand til at dræbe mig, og det er en lykke, thi det er mere end to aar siden William der kunde tjene en cent. Han hjælper mig. Men De ser selv, at han er næsten halvdød og ikke kan blive bedre, for vi har ikke penge til at kjøbe medicin eller styrkende mad for, som kan give ham lidt kræfter. Vi har begge voxet op her i byen. Vi kjender intet til landet, men imellem ønsker jeg, at jeg kunde tage børnene og leve, hvor det nu kunde være. Men jeg kjender ingen, og jeg ved ikke, hvor jeg skulde gaa hen. — Jeg syr overtræk til børne-bluser nu. Det tar atten timer at sy et dusin af dem, og jeg maa selv lægge traad til. Jeg faar 75 cent dusinet. Jeg kunde faa kjøbt traad til atten cent dusinet, men jeg er nødt til at tage det fra firmaet for 20 cent, sommetider, 25 cent. Forrige uge syede jeg overliv. Jeg ta'r hvad de sender, for jeg er en gammel, øvet haand og sikker paa arbeide. Det var simple overliv, 40 c. dusinet fik jeg, og 45 naar jeg syede knaphullerne. Den haug der i hjørnet er linneder; jeg faar 1 dol. 50 c. for dusinet af dem. Jeg kan sy syv til otte om dagen, men de har ikke flere af dem nu, siger de. Jeg arbeider 14 timer om dagen. Jeg har ofte arbeidet 16, for vi er sex som skal ha' klæ'r og mad. William gjør hvad han kan stakkel, men han er bare en mand og syg til, og jeg er den eneste, som kan tjene lidt; Gud hjælpe os! Jeg skulde ikke klage, hvis lønnen var stadig, men de kniber af og finder altid et paaskud for at gjøre den mindre. Jeg kunde tjene mere ved at sy i private huse, men jeg kan ikke gaa fra William og børnene, for han kan falde fra, hvad øieblik det er, siger doktoren, hvis han overanstrænger sig. Jeg har tænkt op og ned, men kan intet finde. Jeg tænker og tænker, som jeg sidder her, og der er ikke hjælp hverken hos Gud eller mennesker. Det er noget galt et eller andet sted, men jeg ved ikke hvor, og den eneste udvei jeg kan se er at dø. Her er ikke nogen plads for ærligt arbeide. Vi maa lyve og bedrage, hvis vi vil frem. Gud hjælpe dem, dersom der er nogen Gud, men jeg har mine tvivl. Hvorfor kommer han ikke, dersom han er til?"

(Sluttes).

Til

„Nylændes" redaktion.

Min bedste tak til „Nylændes" redaktion fordi den lader sit blad tage veien fat over til det fjerne vesten, for der som en kjærkommen gjæst at sprede lys og klarhed over kvindesagens stilling, saavel i Norge som den øvrige verden. Som en gammel norsk kvinde, der har henlevet mere end 50 aar i Norge, vil jeg ønske „Nylænde" held og lykke paa sin tornebestrøede vei i kampen mod fordom, nedarvet slendrian og overtro. Ung er bevægelsen i Norge. Men at dømme efter, hvad den har gjort, lader det til, at den forener ungdommens lette sind med den modne alders mod og alvor. Den tid jeg levede i Norge, stod jeg blot bag skjærmbrettet og saa paa de mange mangler og brøst, men troede aldrig, at kvinden hverken hjemme eller her skulde have nogen ret; men først efter at jeg kom herover, fik jeg syn for, at vi kvinder havde rettigheder. Idet jeg anmoder om plads i „Nylænde" for medfølgende, vil jeg som en gammel kvinde henstille til redaktionen, at tage sig af den store masse af kvinder, som endnu ikke er sig sin uværdige tilstand bevidst, at kjæmpe for dem paa høiderne stillede, maatte blive en bisag, da disse ikke saa meget trænger protektion. Der, hvor „Nylænde" maa lade sin plogfure komme tilsyne, maa være i det jevne lag. Det forekommer mig, at de fleste af folket ikke har syn for, hvor undertrykt kvinden er. Naar jeg kommer til at tale med nogen om kvindebevægelsen, enten det er mand eller kvinde, saa viser det sig, at de ikke bryr sig om den, fordi de ikke har greie paa det hele.

Folk vilde forstaa alt bedre, om de kunde faa fremdraget mere af livets virkelighed fra by og bygd, og det vilde kanske ikke gjøre ondt, om „Nylænde“ af og til indeholdt noget, som enhver uvidende eller sneversynt kan ta og føle paa. Dette vilde maaske ikke være nogen underholdende læsning for de kvinder, der har opnaaet en høi grad af oplysning og selvstændighed, men skal sagen blive stærk og stor maa den bæres frem af det brede lag i samfundet. Kvinderne maa lade indbyrdes social forskjel fare og slutte sig tæt sammen for at kjæmpe mod overmagten.

Ja, I ærede hjemlandskvinder, som har lagt haanden paa plogen for et saa utaknemmeligt, men dog saa storslagent og retfærdigt arbeide, tag ikke haanden tilbage, men ryd fra bunden af og fornuftig, saa enhver maa faa respekt baade for kvinderne og kvindebevægelsen. Idet I fordrer lighed i betaling for samme arbeide for lærerinder, telegrafistinder og kontoristinder, saa glem heller ikke arbeidskvinderne og syerskerne, de arbeidskvinder og de syersker, som er alene og forsørgere, disse ulykkelige indehar samfundets haardeste arbeide.

Jeg har derhjemme levet i samme gaard som en forladt hustru med 7 børn, den yngste var $^1/_2$ aar gammel og saa opover, 4 gutter og 3 jenter. Mand og fader drog til Amerika og lod ikke høre mere fra sig. Moderen maatte ty til skjortesyning. Hun erholdt 33 øre pr. skjorte. Hendes og børns føde var ofte en mugge vand og nogle skorper brød.

Hun kunde nok sige som syersken i „sangen om skjorten“:*)

Arbeid! Arbeid! Arbeid!
Til sveden begynder at rinde.
Arbeid! Arbeid! Arbeid!
Til øinene bliver som blinde.
Sømme, baand og linninger,
Linninger, baand og sømme.
Over knapperne sovner jeg ind
Og syr dem saa paa i drømme.

O mænd med søster kjær,
O mænd med moder og viv.
Det er ikke lærred du slider,
Det er medmenneskers liv.
Sy! Sy! Sy!
I fattigdom, hunger og graad
Syr jeg paa engang med dobbelt traad.
Et ligsvøb saavelsom en skjorte.

---

*) Af den bekjendte: *The song of the shirt*, som i 1843 første gang offentliggjordes i *Punch* og som vakte saa stor deltagelse for Londons fattige syersker, at det virkelig førte til lettelse i deres kaar. *Red.*

Arbeid! Arbeid! Arbeid!
Som fangen gjør for at rømme.
Arbeid! Arbeid! Arbeid!
I tærende liv, i tærende drømme.
Baand, linninger og sømme
Sømme, linninger og baand.
Til hodet vil brænde, til hjertet vil isne
Saavel som den matte haand.

Men denne kvinde, hun brød sig igjennem trods al elendighed, og hun har skaffet samfundet 4 gutter, som naar de nu har opholdt sig her i Amerika i 5 aar, kan gaa med stemmesedlen i sine hænder til valgurnen for at være med at underkue monopoler og trustkompanier.

Man skal se og høre, at de selvsamme gutter, naar de blir mænd, ikke har et eneste godt ord at sige for kvinderne.

Den norske kvindes avantgarde har nu traadt frem i lyset, og kvindebevægelsen har faaet sit eget organ. Enhver, der tror at have noget at sige med i laget, bør være med. Ethvert menneske er jo en verden for sig selv og indehar sine egne tanker og meninger. Saaledes tillader jeg mig at nedlægge nogle strøtanker angaaende kvindebevægelsen i almindelighed og dens udsigter i Norge i særdeleshed.

At kvinder nu skal troppe op og studere i massevis, kan være bra nok, men det vil neppe i længden være heldigt. Især som tilfældet er hjemme, hvor studering er det samme som embedsvei. De kommer paa den maade til at kives med manden om embeder, thi for hver en kvinde, der faar ansættelse, bliver en mand uden, og skulde dette antage store dimensioner, vilde det efter min opfatning have uheldige følger for familielivet. Og dette bliver nu, naar alt kommer til alt, samfundets mest opdragende institution. For kvinder, som vil staa paa egne ben, har vi en stor arbeidsmark i industriel og teknisk henseende, saa at vi ikke behøver at slaaes med mænd om maden. Den dag jeg faar høre, at en norsk kvinde vil ud i verden og studere noget industrielt, da vil jeg faa lov at yde min skjærv. Norge eier store naturforhold, det egner sig mer end mange kulturlande for industrielle foretagender, og der har kvinden, efter mit skjøn, en stor og vidtrækkende opgave.

Her i Amerika har kvinder sluttet sig til den store arbeiderbevægelse. Her findes store industriforeninger sammensat af bare kvinder, der nu eier sine egne fabrikker og er selvstændige og tilfredse.

Vil man se lidt nøiere paa de forholde, som de norske kvinder lever under, saa vil der i ens sjel fæste sig et meget trist billede.

Kvindens skjønneste kald i livet er at blive moder og opdrager. Den kvinde som er lykkeliggjort med en brav og retskaffen ægtemand, har fundet sin høieste lykke her i verden. Men hvormange er vel det? Er ikke fiertallets lod at sætte sit liv i fare for samfundet og den enkelte mand og samtidig dermed leve i den største tvang formedelst daarlige mænd og samfundsforholde ordnet af samme. Jeg har seet mere end en moder, og det i samfundets høiere lag, blive mishandlet af manden, saa at hun har maattet søge beskyttelse mod hans brutalitet, men til svar har hun faaet, at i Norge er enhver mand politi i sit eget hus. Jeg har seet, at mænd langt op i aarene, efterat have ødelagt sin kones arv og brugt hende som tjenestepige, har faaet lov til at beholde løn og pension, men at hun har maattet ty til asylerne. Stedets præst skal jo være kvindens forsvarer; men jeg har seet exempler paa, at den trøst hun har faaet, har bestaaet deri, at han har repeteret den gamle lekse: „Kvinden skal være manden underdanig. Og slaar din mand dig paa den ene kind, saa vend den anden til. Kjærligheden overvinder alt, og taarer er kvindens bedste vaaben“. Spørger man saa hans høiærværdighed, om man kan blive skilt fra en saadan mand, saa bliver svaret: Ikke uden du kan bevise hans skyld mod det sjette bud. Er en stakkels kvinde forført af en vellystig mand og hun for at undgaa verdens skam og vanære dræber sit barn, strax kommer retfærdigheden og sætter hende 12 aar i fængsel, og manden gaar frank og fri, endskjøndt det i mange tilfælder er paatagelig klart, at den største skyld hviler hos ham.

Det er ikke sjeldent at se, at fattige husmandsenker, med én stor børneflok, er blevet jaget fra sin plads af den grund, at de ikke har kunnet skaffet tilveie de til gaardmanden fastsatte arbeidsdage. Deres lod bliver saa at tage et barn paa hver arm og tigge for hver mands dør. Alligevel har man exempler paa, at ligningskommissionen har ilagt vedkommende en aarlig skat. Der er intet særsyn, at en fordrukken mand tager alt i huset, ja helt til vuggeklæder, og pantsætter det og drikker pengene op, medens kone og børn sidder hjemme og klaprer tænderne af kulde og frost. Der hvor moderen er ulykkelig, der er ogsaa børnene det. Jeg tror, at kvindebevægelsen i sin dybeste grund vedrører den hele samfundsordning, og enhver uanseet kjøn, med en liden smule sans for menneskeværd, bør være med at løfte tidens største spørgsmaal og bringe det frem til en snar og heldig løsning.

Chicago i mai 1888.

Ragnhild Ray,
gift Olai Olsen.

Forskjelligt.

I Berlin er der stiftet en forening af mænd, hvis opgave det er at bekjæmpe den saa almindelig udbredte forfærdelige usædelighed i hovedstaden og grundig undersøge de samfundstilstande og de lovbestemmelser, som staar i sammenhæng hermed. Paa det konstituerende møde var der tilstede 2000 mænd.

Sekretæren i den internationale føderation M. Humbert skriver efter 14 aars erfaring: Lykkelige er de nationer, hvor kvinderne har taget initiativet til den store sædelighedsbevægelse, for der vil bevægelsen aldrig ophøre, i lande, hvor sagen er lagt blot i mænds hænder, er den ikke at stole paa, enkelte reformer kan blive realiseret, men stemningen er mere lunefuld, og der er ikke det rette liv og kraft i arbeidet. —

Sverige. *Fredrika Bremerförbundets aarsberetning for 1887.* Foreningen virker gjennem et *anvisnings-* og *oplysningskontor*, den har dannet en „*stipendie komité*" der vil søge tilveiebragt et grundfond stort 150,000 kr. med formaal at understøtte kvinder, der vil frem til selvstændig virksomhed. En *sygekasse for kvinder* er stiftet i det forløbne aar. Udvalget for *hjemmestudier* har fortsat sin virksomhed.

Der oplyses om, at forbundets tidsskrift "Dagny" endnu ikke helt kan bære sine udgifter, men da der er indkommet gaver til et beløb af 1000 kr. har forbundet kun behøvet at give et ringe tilskud.

Fr. Br. forbundets medlemsantal var i

aar 1885 — 886 medlemmer.
„ 1886 — 1185 —
„ 1887 — 1289 —

England. *Florence Nightingale skriver i et brev til den nationale sundhedsforening i London.* Blir ikke kvinderne med i arbeidet for hygienen, saa vil den aldrig komme hjemmene tilgode. Man kan udstyre husene med de ypperste indretninger, i uvidende menneskers hænder vil de alligevel ikke due stort. Først naar husmødrene er blevet ordentlig undervist om, hvorledes de skal holde luften, vandet og alle rum rene og bringe nok lys ind i huset, vil hele det helsebringende maskineri, vi nu raader over, gjøre ordentlig nytte.

En engelsk dame miss Beatrice Potter har for at vinde kjendskab til arbeidernes forhold forklædt sig og søgt plads i flere skrædderetablissementer. Hun har i tre uger arbeidet 12 timer om dagen. Senere har hun afgivet rapport til den kongelige kommission. „Miss Potter“, siger English Woman's Review, „har vist et sjeldent mod. Vi har ofte hørt at fornemme nihilistiske damer i Rusland forklæder sig og lever som arbeidere for at gjøre propaganda, det glæder os at se, at vore engelske damer er villige til at vise samme opofrelse og hengivenhed for at fremme vore fredelige og praktiske reformer.“

En anden engelsk dame tilhørende aristokratiet, som havde paadraget sig en let sygdom, lod sig for en tid siden under et paataget navn indlægge paa et hospital paa simpleste forpleining for at faa kjendskab til, hvorledes fattige kvinder blev behandlet der. —

Oxford universitet har nylig tilstedet kvinder adgang til en høiere examen i *Literæ Humaniores.* Da det for fire aar siden blev tilstedet kvinder at tage de øvrige examiner, forbeholdt man denne for mænd, da man troede, den var for vanskelig for kvinder. Men i mellemtiden har universitets authoriteterne forandret sin mening om kvinders evne til strengt aandeligt arbeide. Oxford og Cambrigde staar nu lige i hensende til at give kvinder samme rettigheder som mænd.

(English Woman's Review).

Frankrige. *Ægteskabsskilsmisserne i Frankrige* har efter den derom i 1884 givne lov, hvori skilsmisse blev tilladt, faaet en stadig anvendelse. I 1884 gjorde 5439 par brug af loven, i 1885 7550 og i 1886 7598 par. I 1886 forlangte i 2301 tilfælde manden at blive skilt, medens forlangendet derom i de andre 5297 gange udgik fra hustruen. Denne er altsaa i et dobbelt antal tilfælde saa ulykkelig i ægteskabet, at hun kræver dets opløsning, skjønt hun derved socialt og navnlig for erhvervet blir uheldigere stillet end manden. Mændene forlangte skilsmisser i de fleste tilfælde for ægteskabsbrud af hustruen (1011 gange), hustruerne derimod kun 406 gange for ægteskabsbrud af manden, medens deres forlangende i de fleste øvrige tilfælde grundedes paa mishandling. Blandt de mænd, der forlangte skilsmisse, var grundbesiddere, rentiers, medlemmer af den lærde stand, kjøbmænd og fabrikanter i flertal. Hos hustruerne udgik klagerne mest fra selvstændige arbeidersker. (Dagbladet).

Amerika. *Alle kandidaterne til presidentværdigheden i aar* har udtalt sig til gunst for kvindestemmeret. Arbeiderpartierne og prohibitionisterne har sat kvindestemmeretssagen paa sit program.

Argonia i Kansas har i det forløbne aar valgt en kvinde Mrs. Salter til borgermester. Nylig har en cyclon gaaet over byen og anrettet voldsom ødelæggelse. De fiendtligsindede aviser er, som man kan forstaa, ikke sene med at finde ud, at det er guds finger, som har været ude for at straffe byen for dens frækhed at sætte en kvinde i spidsen for dens styrelse. En amerikansk avis *Sunday Courier* siger saaledes: Du store himmel! Vi vidste, at Argonia maatte rammes af noget ondt, fordi den har begaaet den daarskab at vælge en kvinde til borgermester, men selv vi havde ikke tænkt os noget saa forfærdeligt, som at den hele by skulde ødelægges af en cyclon“. *Woman's Journal* bemerker i anledning af dette, at de fleste argumenter mod at give kvinder borgerlige rettigheder neppe er „vindigere“ og mere „langveis fra hentede“ end dette blads hvirvelvindsræsonnement og mener, det er paafaldende, at magterne har ladet byen Oskaloosa i Kansas gaar fri, hvor der er et helt byraad bestaaende af kvinder.

Indhold. Amerikanske kvindeslaver (af Drude Krog Janson). Til »Nylændes« redaktion af (Ragnhild Ray). Forskjelligt.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 1ste september 1888. | No. 17.

Ogsaa en stemme i raadet fra en stemmeløs.

(C. C.).

Det er omtrent efter et mellemrum af ti aar, at der afholdtes de saakaldte kirkeraad, der samler repræsentanter for vor geistlighed fra alle landets egne.

Et saadant kirkemøde, der længe havde holdt vor menighed i spænding, afsluttedes i august maaned, forrige aar. Her blev, som vi alle ved, hovedsagelig afhandlet og besluttet noget, der vedrører det mer formelle ved vor gudstjeneste, benævnt den liturgiske side af samme, reformer, der dog ikke har været saa heldig at vinde ubetinget tilslutning overalt.

Havde jeg havt en stemme deri, vilde jeg ladet liturgi være liturgi, men allerførst bragt en reform i erindring, der griber anderledes dybt ned i hele vort samfundsliv, men som vor geistlighed ved hver anledning synes sky at vige tilbage for, og *det er en reform af vort vielsesritual*. *Mine* tanker derom, men jeg tør vel sige tusinder med mig, har jeg allerede ved en tidligere anledning, efter evne givet ord. Vægtigere stemmer vil nok saa optage emnet, tænkte jeg, og føre sagen kraftig frem.

Dette blev en skuffelse. Emnet blev ikke optaget. Endnu den dag i dag ruger dødens taushed over denne sag.

Altsaa den gamle røst i ørkenen i mangel af andet. Kun maa jeg, for ikke at forfalde i gjentagelser, tillade mig at gjengive det væsentligste af hine udtalelser. Skulde en eller anden læser maaske finde tonen i disse noget udfordrende, maa det erindres, at de dannede indledningen til en imødegaaelse af hint, Alexandes Dumas' famose skrift: „*L'homme-femme*", hvori han paa *bibelargumentarisk* grund søger at bevise, at en mand har ret til at dræbe sin utro hustru.*)

Om den utro mand, nævner Hr. D. intet.

---

*) Se »Fra de Stummes Leir«. Chra. 1877.

Det er mærkeligt, heder det der, at se, hvor bibelstærke selv de gudløseste mænd blir, naar det gjælder det umyndiggjorte kjøn og at træde en eller anden fremskridtssag, der angaar dette, hemmende i veien. Hvor ustø de forresten kunne være i den hellige bogs paragrafer, kunne de alle hine lovbud, der støtte deres egen magt, paa fingrene, og vide at anbringe dem, naar det gjælder, med en egen vægt, som ordentlig har noget hemmelighedsfuldt i skindet født og baaret ved sig.

Er det hæderligt, er det retfærdigt, er det — kristeligt at hente disse vaaben, hvormed de værgeløse idelig skal tugtes til lydighed og underkastelse, fra tusindaarige samfundstilstande og lovbestemmelser og ville indpode dem paa vore dages himmelvidt forskjellige kulturforhold? Skal man endelig plyndre det gamle testamentes kapitler, hvor næsten hvert et aander grusomhed og undertrykkelse mod de svagere, og glemme, at vi har et nyt testamente, en barmhjertigere midler mellem det og os?

Men ogsaa dette turde i mange af sine udtalelser kun varlig, og ikke uden omhyggelig kommentar benyttes; bogstavelig at overføre dets opfatning af mandsforhold til kvinde i vore forhold, som vi hver dag maa opleve det, er neppe forsvarligt. Der skjuler sig en uærlighed derunder, som man ikke blir var, ikke vil blive var. Bibelargumentørerne handle nemlig selv stik imod bibelens ord, de hænge sig i bogstavet, der ihjelslaar, men ændse ikke aanden, der levendegjør.

Vi maa ikke glemme, at alt imedens kristendommen fuldbyrdede denne aandens seier over trældom og mørke, var den selv bunden til sin tids betingelser; den maatte gaa ud fra det standpunkt, hvorpaa kvinden dengang var stillet, ja maatte adoptere indtil den terminologi, hvori hun om- og tiltaltes. Den vil ha forstaaet, at nøden var saa skrigende, saa bundløs, at her nyttede det ikke med partielle forholdsregler, dem vi i vore dage kvakler med; det gjaldt ikke at indrømme kvinden nogle rettigheder, men at tvinge manden til ikke at misbruge sine, ikke at give hende forsvarsvaaben i hænde mod sin undertrykker, men det gjaldt at afvæbne undertrykkeren og bøie ham under den fælles lov. Naar derfor *Paulus* ganske naturlig fra sin tids standpunkt stiller manden som kvindens hoved og herre, saa mener han naturligvis evangeliets mand, der bøier sig under hin fælleslov. I ethisk forstand stod kvinden, saaledes som hun udvikledes gjennem kristendommen, omtrent paa det standpunkt, hvorpaa hun stod fra skabelsens tid, og som hun den dag i dag staar. Man krævede dengang, som man gjør det nu, *opofrelsen* og *hengivelsen* af hende, kun med den forskjel, at før Kristi forkyndelse blev den hende aftvungen og aftruet ved styrkens raa magt, blev den miskjendt og misbrugt, men ved hin forkyndelse turde den for første gang kun lystre kjerlighedens milde bud og krav. Hvor inderligt, hvor taknemligt hun har erkjendt

dette, udgaar ogsaa af den tilbedende hengivenhed, hvormed alle kvinder sluttede sig om frelseren; medens der er nok af onde, hadefulde mænd, nævner det nye testamente ikke en eneste kvinde i hans nærhed, der ikke var god, — eller blev det. Ja han, *Kristus den retfærdige*, var den sande kvindebefrier, der, idet han afvæbnede styrkens raa magt, udfyldte afgrunden mellem mand og kvinde og *oprettede et lighedsforhold, der er det eneste sande, som vi maa gaa ud fra, eller — skulle vi rettere sige — vende tilbage til.*

Det er dette af Kristus selv indstiftede forhold, der aldrig kan ophæves. Hvor det sker, synker samfundene sammen — Historien kan fortælle det. Ingen af parterne kunne existere uden i denne nære, inderlige sammenhæng med hinanden. Hvor manden vil løsrive sig i selvstiftet frihed, drager han kvinden med i fordærvelsen; vil han rettelig beholde hende, maa han bøie sig til hende. I ret aand at befæste og opretholde dette sambaand bør være maalet for alle sande emancipationsbestræbelser. Hvor dette maal lades ude af syne, ville de udarte til afmægtige forsøg, jammerligt flikværk!

Thi desværre, det har ikke bestaaet gjennem tiderne, dette af Kristus indstiftede forhold. Kløften har stadig udvidet sig. Den raa styrke har gjentaget sin mon, ikke det mindste mindre raa, mindre brutal, fordi den optræder modificeret efter vore mere slebne kulturforhold, og dobbelt ulykkelig staar kvinden der med sin trang og villie til opofrelse og hengivelse, fordi hun forstaar nu, hvad hun dengang var for nedværdiget til at forstaa, sin forfærdelige skjæbne: *at maatte spilde paa den raa styrke, hvad hun kun vilde yde skaanselen og kjerligheden.*

Naar derfor vor tids mænd stadig vedbliver at hente retfærdiggjørelsen for sin uret mod kvinden paa testamentlig grund, saa paastaar vi, at det beror paa en uredelighed; thi disse udtalelser af frelserens eller apostlernes mund ere myntede paa den evangeliske mand, og da vor tids mand saa temmelig har emanciperet sig fra denne evangeliske fælleslov, har han med retten til at kræve den i sin strenghed overholdt af den anden svagere halvdel tillige tabt retten til at hente sine beviser paa den grund.

At vi hos os har en overflod paa bibelfortolkere og anvendere, falder ligesom af sig selv. I alle samfundsforhandlinger, hvor der maaske kan være tale om at vindicere en fattig liden kvindelig fordel eller rettighed, ville de aldrig mangle. Vi kunne ikke tilbageholde den formening, at det vilde være fortjenstfuldere, om vi bestræbte os for at rydde lidt op blandt det, vi allerede havde af den art, og som nu, fuldstændig utillempelig tidens behov, som tomme formler klæbe blandt andet ved visse af vore kirkelige forhandlinger og ceremonier. Vi ville blot erindre om vort vielsesritual. Det synes, dette vielses-

ritual, der skal indsigne to unges kjærlighedsforening for livet, som om det havde samlet alle den gamle moselovs uforsonligste forkyndelser til det stakkels menneske og kvinden i særdeleshed; idet det overgiver bruden næsten som en tjenerinde i sin herres haand, i udtryk, som den noble og humane mand ikke vil misforstaa, — men den ikke noble mand, den raa, brutale, hvem præsten i herrens navn tilsiger en saa forfærdelig magt over hende? Heder det endvidere til manden af vor tid, at han skal elske sin hustru „som sit eget legeme“, saa maa vi jo bare sige: Gud fri og bevare os!

Vi kjende alle det tilvantes forfærdelige magt, vist ikke mindst forfærdelig, hvor det optræder paa religiøst omraade. Vi vilde vel ha lidet haab om en reform af vort vielsesritual, hvis vi ikke vidste, at exempler smitte. Vore naboer hinsides Kjølen have idetmindste givet os eskempel paa, at det *gaar an* at røre ved sligt. Det svenske vielsesritual er særdeles smukt og tiltalende. Vi maatte kun ønske, at vi havde det, og intet vilde være rimeligere, end at vi delte det med vore politiske brødre. Men nu er det omvendt svensk geistlighed, der har forelsket sig i vort. Det er især den kjere passus om underdanighedsforholdet, som de bittert savner i sit. Paa det ominøse kirkemøde i 1873 blev der ogsaa reist en levende motion om „forbedringer“ i dette ritual og særlig at faa hin passus optaget. Ogsaa den vakre tiltale til manden, at han *skal ære sin hustru*, *skulde gaa ud*. Det vakte ogsaa en fortjent opsigt. Sagen kom under betænkning paa alle landets konsistorier, og til ære for menneskeheden og en oplyst nation, gik det heller ikke gjennem.

* * *

Det var det store nordiske kirkemøde i Stockholm 73, eller vel nærmest ovennævnte udslag af dets forhandlinger, der saa uventet ydede stof, for ikke at sige gav stødet til mit lille indlæg i den Dumaske Sag. Naar det gjælder kvindens nedkuelse, viser prælat og verdensmand sig lige bibelfaste. Men vort norden har heldigvis ogsaa fri- og høisindede geistlige at opvise, derom vidnede den modstand, forslaget overalt mødte. Der er gaaet 15 aar hen siden, vi har oplevet afslutningen af et nyt saadant møde, og der er intet foretaget til en forandring i *vort* vielsesritual.

Hvorlænge skal denne, med vor hele nuværende udvikling saa lidet stemmende, nu ganske antikverede overlevering fra et 2000aarigt

apostelbrev, hvorlænge skal en formular saa lidet stemmende med ægteskabets sande idé, saa saarende for begge angjældende parter, vedligeholdes i vore kirker?

I frelserens egen mund vil man som sagt forgjæves søge et eneste ord, der godkjender en saadan nedsættelse af kvinden. Paulu' omvendelsestid faldt jo ikke ganske sammen med Kristus; han havde følgelig ikke som de andre apostler anledning til personlig at høre ham. Under den pludselige overgang, fra den mest fanatisk ubønhørlige forfølger af kristendommen, til dens varmest nidkjære bekjender, kunde det da let tænkes, at han endnu ikke ganske havde frigjort sig fra sin tidligere gammeltestamentlige opfatning af kvinden; han bekjender jo selv at han var „overmaade nidkjær for sine fædres lærdomme“*). Apostelen skrev de noksom bekjendte breve til sin menighed i nogle græsk-hedenske byer i deres værste forfaldstid, da usædelighedslasten især truede med at tage overhaand, og stiller, som det ogsaa dengang faldt naturlig af sig selv, sine paabud og formaninger skjærpet til kvinden. Hun skulde ikke alene være Kristi lov strængelig undergivet, hun skulde ogsaa være sin medkristen — medfristede — „lydig og underdanig“.

Men det maa ikke glemmes, at med denne medkristen og medfristede, *mente apostelen manden, som bøier sig under Kristi lov og lever denne efterrettelig*, den evangeliske mand med et ord.

Kan vi nu, med frelst samvittighed, overføre hine apostelens paa denne forudsætning hvilende ord, *paa vore dages forhold?* Hvorfor da ikke ta hans andre bud til kvinden med, at hun ikke maa høre Guds ord med ubedækket hoved, ikke tale i forsamlinger, ikke lære (undervise) . . . har man overholdt disse bud? . . . og naar det dertil heder: Kvinden maa ikke klippe sit haar, *men manden vanærer sig ved at lade det voxe langt* — har nogen af vore kristifremstillere fra tidligste til seneste tider, holdt sig dette apostelens bud efterrettelig? Vi kjender ikke en eneste kristusfigur uden med langt nedfaldende haar.

Men dogmet om kvindens underordnethed i sit forhold til manden er omhyggelig bevaret.

* * *

---

*) Se brevet til de galater.

Og hvad nu særlig kjønsforholdet med dets fristelser og forsyndelser angaar, saa er det i vore dage dobbelt vanskelig at tænke sig den ene part i en saa ophøiet stilling til den anden, som den apostelen foreskriver. Heller ikke tro vi, at underdanighedsforholdet, hvor det strængt kunde tænkes gjennemført, vilde yde nogen synderlig garanti mod fordærvelsen. Naturen har nu engang laget det saa, at i den enes fald har den anden sin uafviselige del. I det spand gaar der altid 2, og lidet vil det baade — vi har aarhundreders erfaring for os — at stramme tøilen og lade pisken smelde kun til den ene side.

Det skal regnes vor tid med al dens kvalm og forvirring til ære, at den begynder at faa øiet op derfor, at den begynder ligeligere at stille anklagen, stille baade den ene og den anden part under en fællesansvarlighedens strængere lov.

Vort ritual er en overlevering fra en tid, da denne erkjendelse endnu ikke var vakt, neppe kunde tænkes. Det skriver sig, hvis vi ikke tar feil, fra en vis streng pietistisk kongetid under vor forening med Danmark, af hvem vi da har arvet det, som en lidet opbyggelig levning fra enevoldstiden. Vore to nordiske riger er nok ogsaa ene om at dele denne skat; jeg tror ikke den er kjendt i noget andet kristeligt europæisk samfund. Det svenske ritual er, som bemærket, særdeles smukt.

Det er underligt nok. Fra jeg var ganske liden, og skulde med i kirken „for at se paa brura“, slog den tiltale, som denne fik mig med noget pinligt, jeg ikke kunde forklare. Enhver virkelig nobelsindet mand, der staar for alteret, vil ogsaa finde sig ilde berørt af dette bud, der overgir ham den, han har valgt som sin jevnbyrdige, til fælles trøst og støtte paa livets trange vei, den, som han før vilde se op til, som noget høiere og bedre end ham selv, som en villieløs slavinde.

Og nu de tusinder, der ikke kan kaldes nobelsindede, der huser i sig alle betingelser for at lade den forfærdelige overmagt, der her i guds navn tilkjendes ham, manifestere sig i de raaeste mishandlinger — skulde det ikke for saadannes skyld alene være værdt at skride til en grundig omordning af vort vielsesritual? . . .*)

O mine herrer høiærværdigheder! skulde I slet ikke kjende til nogle forpinte, forgræmmede væsener, som kommer og søger „trøst og beskyttelse hos han far . . .“ for naa blir det for galt!“ Skulde I ikke kjende en og anden af disse stakler igjen? Tænk Jer lidt om!

---

*) Det hænder ikke sjelden at saadanne for retten tiltalte pukker paa den ret, der her formentlig er givet dem.

Det er hende, der stod for brudeskammelen *den* gang og til hvem I sagde: „Du skal være denne mand der staar, lydig og underdanig, . . . afstanden mellem ham og dig er saa stor, som Gud Herren er ophøiet over menigheden“.

Skatseddelen haaner os.

„Det er med glæde og stolthed, jeg betaler min skatseddel, hørte jeg engang en mand sige. Han tilhørte de stemmeberettigede skatydere. Dengang var jeg et barn og forstod kun halvt, hvad han mente. Nu har jeg selv i mange aar staaet i de skatydendes rækker og efter min indtægts størrelse havt ret til at tilhøre de stemmeberettigede borgere. Og dog er jeg ynkelig umyndiggjort. Hvorfor? *Fordi jeg er kvinde.* I sandhed, skatseddelen giver os aar for aar sort paa hvidt for, med hvad maal vi kvinder maales inden vort høit civiliserede samfund! Og det er med alt andet end glæde og stolthed, vi betaler den.

En mand, som staar med sin betalte skatseddel i haanden, og som ikke er forbryder, idiot eller vanvittig, har, hvis seddelen lyder paa en indtægt stor kr. 800 i by og kr. 500 paa landet eller derover, efter vor nuværende lov ret til at give sin stemme med inden kommune og stat, som vælger eller som repræsentant, og har saaledes ret og leilighed til at verne om sine, hjemmets og landets interesser paa alle omraader, d. e., han er stemmeberettiget. Og herover maa han være baade stolt og glad.

En kvinde derimod, som staar med netop mage til hans skatseddel, til hende siger skatseddelen: Betal, det pligter du efter loven, men du har ingen borgerrettigheder. Du kan vistnok spadsere i byens parker, benytte veiene, gaa paa brostenene i gaden o. s. v., men det er ogsaa omtrent det hele. Med „borgere“ mener loven alene mænd, samfund og stat, det er mænd. Du har ingen stemme hverken inden kommune eller stat; du regnes lig med forbrydere, idioter og bindegale. — Kan der ramme nogen en grovere krænkelse, en mere vanvittig behandling? — Skatseddelen haaner os.

Blandt de mangfoldige krænkelser og tilsidesættelser, kvinder er udsatte for, er dog denne den, der rammer smerteligst, idet den træffer lige i kvindesagens nerve. At negte en kvinde ligestilling med andre mennesker, naar alle betingelser forøvrigt er opfyldte, alene fordi hun er født kvinde, det er lige ud at negte, at hun er menneske. Men det er uværdigt at taale en saadan krænkelse, og den kvinde, som lukker øie for et stempel som det, samfundet ved skatseddelen vil paatrykke os, lader sig stiltiende haane i sit inderste væsen, i sin menneskeværdighed.

Hvor kunde vi ikke fristes, til at negte at betale disse penge, stemplet for den ringeagt, samfundet viser os, idet det umyndiggjør os og sidestiller os med abnorme og lovbrydere! Vi ved, der er kvinder, som har negtet at betale, har ladet sig udpante og kaste paa gaden. Men vi ved ogsaa, at dette kun er at slaa panden mod væggen. Nei, loven maa forandres, den maa give os medhold. At der ogsaa hos os er kvinder, som har indseet dette, ved vi. Norge har en kvindestemmeretsforening, der arbeider mod dette maal. For storthinget foreligger ogsaa forslag om at give de nu efter sin indtægt stemmeberettigede kvinder adgang til at stemme. De ædle mænd, som bærer dette forslag frem i thinget, maa imidlertid have os kvinder i ryggen og det i fuld majoritet. Uden majoritet bryder ingen sag igjennem, hvor god og retfærdig den end er. Et stort, samlet skrig maa løftes fra „de stummes leir“, skal vort brændende krav høres. Kom derfor *en masse*, og lad os sætte vore navne under den petition, som kvindestemmeretsforeningen indsender til storthinget! *Alle* kvinder, som har aabent syn og hjerte for sine søstre, maa gjøre det. Ingen maa holde sig tilbage af smaa, sneversynte, personlige hensyn, af saadanne f. ex., at de selv for øieblikket ikke kan faa eller mener ikke at have brug for stemmeret. Tænk paa de tusener ubeskyttede, hjælpeløse kvinder i vort land, tænk paa, at du ved at støtte dine søstre her vil kunne bidrage til fremme af en reform, der vil række frem til at lette aaget for de mange bøiede rygge, der træler tungt og forgjæves under økonomiske tryk og i en afhængighedstilstand og hjælpeløshed, som nedbryder baade aand og legeme. Tænk paa, at som det nu er, kan vi ikke lægge et halmstraa i vægtskaalen, ikke løfte en finger der, hvor vore allernærmeste interesser, vor velfærd afgjøres: i skolesager, kirkesager, i alle de forskjellige økonomiske og sociale spørgsmaal, som staar paa dagsordenen. Ære være de faa røster fra mænd, der har begyndt at løfte sig for vor ret. Men disse faa stemmer bliver dog som oftest i minoritet. Saalænge kvinderne selv ikke faar tale med og handle inden kommune og stat, bliver vore interesser, vore krav en herreløs sag, en bold for partier.

Og endelig, de gifte kvinder maa ikke holde sig tilbage i stemmeretssagen, fordi de, før særeie eller almindelig stemmeret er indført, ikke selv faar adgang til at benytte sin stemmeret. Lad bare disse med de betalte skatsedler paa kr. 800, 500 og derover først faa slippe frem til stemmeurnen, disse skal saa arbeide for jer. Anderledes kan det nu engang ikke være.

Og vi, som staar med vore skatsedler jevnsides de stemmeberettigede mænd, lad os ikke hvile, før vi med glæde og stolthed kan betale dem og ikke som nu med skam. Fremforalt tænk paa det ansvar, vi har ligeoverfor vore uselvstændige, fortrykte søstre landet rundt, tænk paa, hvad vi har at vække og redde, verne om og arbeide for, noget vi alene frit og fuldt kan gjøre, naar umyndighedsstemplet er brudt, og vi kan røste frit i kommune og stat, med den myndiges ret til at høres.

Anna Rogstad.

Nordisk kvindesagsmøde.

Kvindelig fremskridtsforenings formaal er — som Nylændes læsere vil have seet af hr. folketingsmand Bajers artikel i no. 13 — „at vække og vedligeholde interessen for politiske og sociale spørgsmaal hos kvinderne“. Det politiske og sociale spørgsmaal, som ligger foreningen nærmest er — naturligvis — kvindesagen. Naar derfor kvindelig fremskridtsforening indbød til et kvindesagsmøde, saa var det naturligt, at den ogsaa paa mødets program optog til behandling andre spørgsmaal, der ogsaa var politiske eller sociale eller begge dele; men saa dominerende har hensynet til kvindesagen været, at alle de andre sager kun er blevne optaget i relation til den, seet fra dens synspunkt, diskuteret ud fra dens forudsætninger. Derfor har der ogsaa for mig resulteret en ganske anderledes stærk og levende følelse, end jeg før havde, af alle de sociale spørgsmaals dybe sammenhæng med hverandre og umuligheden af at løse noget af dem enkeltvis udenfor denne sammenhæng; men der har ogsaa resulteret en saameget sterkere følelse af nødvendigheden af reformarbeidets fordeling. — Mødet var efter dets program indrettet saaledes, at der paa den første dags formiddag blev leveret oversigt fra alle de skandinaviske lande over alle de forskjellige sager, der var optaget til diskussion. Derpaa havde saa hvert af disse emner en halv dag til sin behandling. I denne fremstilling af mødets resultater falder det naturligere for mig at omtale oversigterne over og behandlingen af hvert diskussionsemne sammen.

Stemmeretssagen var den første paa programmet. Af oversigterne fremgik det, at Island, Finland og Sverige allerede i lang tid har havt kommunal stemmeret for kvinder. For dem alle gjaldt det ogsaa, at det først var i de sidste aar, at kvinderne havde begyndt at benytte sig af sin ret; men benyttelsen blev nu fra aar til andet mere almindelig. For Sveriges vedkommende fik vi den oplysning, som for mig var ny, og som gjorde et underligt feudalt indtryk, at den kommunale stemmeret beregnedes efter skatteøre, at altsaa en rig mand — eller kvinde — i et eller andet distrikt kunde sidde inde med en meget stor brøkdel, ja op til halvdelen af alle distriktets stemmer. Danmark og Norge stod for saa vidt lige, som de ingen slags kvindestemmeret havde; men i Danmark er der forskjelligt regulativ for den kommunale og den politiske stemmeret, og derfor er agitationen der for øieblikket kun rettet paa den kommunale. — Under sagens theoretiske behandling fremkom intet nyt — hverken nye indvendinger eller nye argumenter. Men der herskede en fuldstændig enstemmighed i kravet om stemmeret, saavel den politiske som den kommunale, og fuld klarhed over, at stemmeretten var den allermest presserende sag paa vort hele program, at først gjennemførelsen af denne sag vilde bringe fart ind i det hele kvindesagsarbeide. I den almindelige erkjendelse af stemmerettens betydning gjorde i det hele baade danskerne, svenskerne og finlænderne indtryk af at være adskillig længere fremme end tilfældet er i Norge. De tilstedeværende danske rigsdagsmænd gjorde stærkt gjældende, at man trængte til kvindernes arbeide og friske kræfter for at komme ud af det politiske uføre, hvori man nu var „kjørt fast“. — Diskussionen indlededes af fru Johanne Meyer. Som dirigent fungerede fru Ragna Nielsen. —

Afholdssagen blev optaget paa mødets program efter anmodning af de svenske. Det blev ogsaa indledet af en svensk dame, frk. Emilie Rathou. Det land, hvor man fik indtryk af, at afholdssagen var omfattet med mest alvor, var forresten Finland. Af oversigterne fik man vide, at Danmark i forhold til sin folkemængde var det mest alkoholforbrugende land i Europa. Diskussionen var lang og — særlig i mødets sidste del — temmelig trættende, da de optrædende talere istedenfor at klargjøre sagens store betydning leverede rene agitationsforedrag med paastande og invektiver, der var alt andet end nøgterne og, i en forsamling som denne, overflødige. Paastanden var, at alt ondt i verden stammede fra „drikkeriet“, og kravet, at alle mennesker skulde blive totalister. Fra andet hold blev fremført, at det vel var den almindelige sociale og økonomiske elendighed, som laa under her som overalt, og at vilde man angribe ondet fra roden af, saa maatte man tage fat her. Den ene side sagde altsaa, at naar menneskene fik mad, vilde de holde op at drikke, mens den anden side mente, at naar menneskene holdt op at drikke, fik de mad. Men imidlertid arbeider begge parter, hver paa sin kant og paa sin maade, og det er vel ogsaa det, som fører længst.

Spørgsmaalet om *de kvindelige arbeideres stilling* var det, som interesserede mig mest. Oversigterne blev der — med undtagelse af den fra Danmark — ikke noget videre af, da de, der blev anmodede om at levere dem, fik saa kort tid til forberedelse, at det ikke engang lod sig gjøre at faa samlet materialet, langt mindre bearbeidet det. For Danmarks vedkommende leverede hr. forretningsfører P. Knudsen en del statistiske oplysninger, hvoraf det fremgik, at var de mandlige arbeideres stilling daarlig, saa var de kvindelige arbeideres endnu daarligere.

I diskussionen — det var søndag eftermiddag — deltog flere kvindelige arbeidere. Samtlige fremholdt, at det første skridt, kvinderne maatte tage for at opnaa bedre tilstand, var at organisere sig. I Danmark, hvor socialdemokratiet allerede er en politisk magt, som alle respekterer — af Kjøbenhavns ca. 36,000 arbeidere er over 30,000 socialister — har ogsaa kvinderne begyndt i lighed med mændene at organisere sig i fagforeninger, og de tilstedeværende repræsentanter for disse raadede indtrængende de udenlandske medlemmer af mødet til i sine respektive lande at virke for det samme, da sammenslutning var absolut nødvendig, naar det gjaldt at gjøre ende paa de for alle arbeidere saa fordærvelige forhold, at arbeidsherrerne brugte de kvindelige arbeidere til at trykke lønnen ned for de mandlige og omvendt. Hvis kvinderne ikke vilde arbeide for en betydelig lavere løn end mændene, saa truedes de med, at arbeidsgiveren tog mænd, og hvis mændene ikke vilde nedstemme sine fordringer, truedes de med antagelsen af kvinder. Og hvad der gjorde stillingen endnu vanskeligere for kvinderne var, at de ikke var istand til at opnaa samme faguddannelse og altsaa heller ikke samme dygtighed som mænd, og før de havde opnaaet dette, kunde de selvfølgelig ikke med virkning gjøre krav paa samme løn. Derfor var haandværks- og fabrikmæssig faguddannelse det, man dernæst skulde arbeide for. Som den tredie ting nævntes lovmæssigt forbud mod børnearbeidet, der fuldstændig ødelagde børnene, samtidig med at det sænkede arbeidslønnen for de voxne. Ogsaa adskillige mandlige arbeidere tog del i forhandlingerne og understøttede varmt kvinderne i deres krav og i deres begrundelse af dem. Fra samtlige afvistes al enighed i den fiendtlighed mod kvindearbeide, som paa enkelte steder i Sydeuropa har gjort sig

gjældende fra socialistisk hold. Den socialdemokratiske forening i Danmark har optaget kvindesagen i sin helhed paa sit program.

Tyendesagen forelaa til behandling samme eftermiddag. Da den egentlige indleder, fru Johanne Meyer, var bleven syg, indlededes af fru Berg-Nielsen. Der blev med varme udtalt, at tjenestepigerne havde krav paa bedre behandling; særlig ankedes over daarlige pigekamre, og at de det hele døgn igjennem ikke havde nogen tid, de kunde kalde sin egen. Denne dags møde sluttede først kl. 10.

Fredssagen indlededes af fru Louise Nørlund, som især paapegede nødvendigheden af gjennem opdragelsen og undervisningen at paavirke den opvoxende slegt. Særlig mente taleren, at historieundervisningen, som den nu dreves, direkte fremkaldte baade nationalhad og overdreven respekt for de store hærførere og de krigerske bedrifter, medens den lod de industrielle og filantropiske heroer saa godt som uomtalte. Der var uddelt et opraab til alle folkeskolens lærere og lærerinder, saavelsom til alle fredsvenner om oprettelsen af et internationalt opdragelsesraad, saa at grundsætningerne for undervisning kunde blive ens for alle lande, og som ogsaa skulde virke for at faa tilveiebragt passende lærebøger. Ogsaa med hensyn til fredssagen fik jeg indtryk af, at Danmark var det længst komne af de skandinaviske lande. Den danske fredsforening, hvis formand er hr. Bajer, lod til at være omfattet med megen sympathi og ogsaa til at være virksom i sit arbeide. Under diskussionen optraadte ogsaa, med undertegnede som tolk, en amerikansk dame, mrs. S. Bowles, som med sin mand reiser om i Europa og arbeider for fredssagen. De er udsendinger fra et fredsselskab i London. Mrs. Bowles fremhævede især den interesse, de næringsdrivende klasser havde af fredens bevarelse, og den uhyre indflydelse, disse klasser kan øve, naar det først gaar op for dem, hvor det rette og det fordelagtige ligger. Taleren mente ogsaa, det var uretfærdigt at bebreide præsterne deres bøn for krigsmagten tillands og tilvands og deres forsvar for krig; thi forsvarede præsterne krig, saa var det, fordi deres tilhørere vilde have det saa; præsterne repræsenterede i det hele altid folkets gjennemsnitsmoral. I et internationalt forbund vilde selv den mindste stat være sikker paa sin ret, det havde man exempel paa i den amerikanske Supreme Court.

I anledning af fredssagen skal der til næste aar afholdes et internationalt møde i Paris. Dette møde skal forberedes ved den internationale freds- og frihedsliga's aarsmøde i Schweiz dette aar. I dette møde kommer hr. og fru Bajer og undertegnede til at deltage, og der er af os stillet forslag om paa kongressens diskussionsprogram at optage kvindesagen og dens betydning for den almindelige fred.

Fællesundervisningen var den sidste sag paa programmet. Af oversigterne fremgik, at Finland og Norge var de lande, som i denne henseende var komne længst. De, der sad inde med personlig erfaring, saavel i disse lande som i Sverige og Danmark, betonede enstemmig, at de kun havde seet gode følger af fællesundervisningens indførelse. Fru Ragna Nielsen indledede, hun fremhævede alle fordele, særlig i sedelig henseende og gjendrev alle indvendinger med stor klarhed og styrke. Hr. Herman Trier fremholdt, at der sammen med fællesundervisningen maatte tænkes paa en reform af det hele skolevæsen. Lektor Heickel fra Finland fortalte, at ved hans skole var baade træsløid og haandarbeide fælles for gutter og piger. Ved lektor Palmgren's skole i Stockholm, hvor det samme var tilfælde, havde de en mandlig lærer i haandarbeide.

Efterat de fremmede gjæster havde takket for den anledning, der gjennem dette møde var givet dem til at faa nye impulser og styrkelse af de gamle, og efterat nogle repræsentanter fra hvert land var blevne anmodede om at tage under overveielse, naar og hvor næste skandinaviske kvindesagsmøde skulde holdes, blev mødet hævet Om aftenen samledes deltagerne til fest.

Dansk kvindesamfunds bestyrelse i forening med repræsentanter fra kvindesagsforeningerne i Gøteborg, Stockholm, Helsingfors og Kristiania holdt den 17de juli møde for at overveie, hvorvidt og hvorledes de nordiske kvindesagsforeninger kunde slutte sig nærmere sammen til gjensidig støtte. Der blev paa mødet fremhævet, at hvad man særlig ønskede, var ikke saa meget egentligt samarbeide og fælles optræden som rapport foreningerne imellem. Som den mest frugtbringende maade at tilveiebringe denne rapport fremhævedes aarlige, personlige sammenkomster af de respektive foreningers bestyrelser eller repræsentanter for dem. Da det imidlertid blev gjort gjældende, dels at der kunde blive økonomiske vanskeligheder for foreningerne ved denne ordning, dels at ingen af de tilstædeværende havde nogen fuldmagt fra sine foreninger til at vedtage en resolution, der fattslog nogen bestemt ordning, enedes man tilsidst om følgende:

> „De tilstedeværende beslutter, at opfordre de nordiske kvindesagsforeninger *dels* til hver at udnævne en korresponderende sekretær til at træde i forbindelse med de andre nordiske kvindesagsforeninger, *dels* til at overveie spørgsmaalet om formen for fremtidige sammenkomster“.

Med disse her omtalte sammenkomster menes altsaa ikke kongresser, der jo allerede er overdragne til et udvalg af repræsentanter for de forskjellige lande; der menes, som allerede nævnt, sammenkomster mellem bestyrelserne indbyrdes. Samtlige tilstedeværende var enige i den store nytte, man kunde høste af personlig at træffe de ledende i kvindesagsbevægelsen for hvert land, det ganske anderledes levende indtryk, man derigjennem fik af bevægelsens forskjellige karakter, samt det meget man paa den maade bedre end ved blot skriftlig forhandling kunde lære af hverandres erfaringer og overveielser. Ved den extraordinære generalforsamling, der skal afholdes i høst, vil der blive forelagt N. K. F. forslag til valg paa en korresponderende sekretær; den nærmere overveielse af spørgsmaalet om de fremtidige sammenkomster bør vel henstaa, til sekretæren en tid har været i virksomhed. —

Anna Bugge.

Kjøbenhavn, juli 1888.

Forskjelligt.

Vi henleder opmærksomheden paa sidste del af den i dette hefte optagne indberetning om det nordiske kvindesagsmøde, ifølge hvilken der ved den extraordinære generalforsamling, der skal afholdes til høsten, vil blive forelagt N. K. F.s medlemmer forslag til valg paa en korresponderende sekretær.

Ved Columbia College i New-York har kvinder anledning til at underkaste sig de samme examiner og erhverve de samme grader som mænd. De har fuld adgang til at benytte universitetets bibliothek og øvrige hjælpemidler, men har ikke adgang til forelæsningerne. For at kunne gjennemgaa de senere examiner, maa man først gjennemgaa en adgangsexamen. Blandt de fire damer, som underkastede sig denne adgangsexamen i juni maaned dette aar, var vor landsmandinde, fru Sofie Magelssen-Groth, som vil benytte sig af de undervisningsmidler, der staar til studenternes raadighed, til under sit ophold i New-York at studere det engelske sprog grundig.

Qvinnan paa det praktiska arbetsområdena heder et udmerket lidet skrift af *Vera Hjelt.* Det er udgivet efter foranstaltning af *Finsk Qvinnoförening.* Forf. hævder, at kvinderne skal opdrages til at blive dannede mennesker og paa samme tid dygtige specialister, og som specialister paa det praktiske felt, vil mængden af kvinder have størst udsigt til held i livet. „Hvor megen tid,“ siger hun, „og hvor mange penge „spilles“ ikke bort uden musikalske anlæg, og hvilke dyre studiereiser gjøres ikke til fremmede lande, for at man siden kan komme til et overfyldt arbeidsemraade i hjemmet, hvor saa arbeidsløsheden „som rust paa jern“ gnaver sig ind paa karakteren. Hvis man blot kunde komme derhen, at bare de virkelige begavelser i musik, maleri, skulptur o. d. reiste ud paa kunstreiser eller ofrede sig for kunst hjemme, saa vilde der findes langt færre kvinder, som *for sent* lærte den kunst at prøve, hvad de duer til. I mange tilfælde havde det været bedre, at dilettanten istedetfor en „kunstreise“ havde gjort en studiereise for i udlandet at sætte sig ind i en eller anden industribranche eller noget andet praktisk arbeide, som der staar høiere end hos os.“ Forf. regner op en mængde haandverk og andre erhvervsveie, som kvinderne kan slaa ind paa og fordrer at alle undervisningsanstalter helt skal aabnes for dem. — Ogsaa jordbrugsskoler bør kvinder gjennemgaa. I *Finland* findes 7,655 kvinder, som besidder eiendomme paa landet og i alt 14,078 kvinder, som for egen regning bruger jord, desuden er der en mængde dagarbeidersker. Derimod findes der ikke kvindelige gartnere i Finland, men i udlandet er der skoler i gartneri, hvor kvinder let kan faa adgang. Forf. anfører tilsidst dr. Lincks ord: hvis kvinderne vilde gaa mere ind i det praktiske arbeides tjeneste, vilde vi faa flere kvinder med større karakter.

Danmark. *Kvindelig fremskridtsforening i Kjøbenhavn* begyndte den 14de juli udgivelsen af et tidsskrift, der heder „**Hvad vi vil**“, organ for *Kvindesagen:* Kvindens ligeberettigelse med manden. *Fredssagen:* Krigs forebyggelse ved voldgift. *Arbeidersagen:* Lige ret og adgang for alle til samfundets goder. Det udkommer for fremtiden den 1ste og 15de i hver maaned og redigeres af fru Johanne Meyer. Redaktionsudvalg: Fru Mathilde Bajer, frk. Massi Bruhn, fru Line Luplau, fru Anna Nielsen. Expeditør fru Anna Nielsen, Blegdamsvei 58, 2 sal.

De to første nummere indeholder en nærmere udvikling af bladets program, beretning om det nordiske kvindesagsmøde, et digt, paabegyndelsen af en novelle, spørgsmaal og svar (juridiske) m. m.

Italien. *I Députeret-kammeret* den 13de juli indbragte signor Peruzzi, forhenværende minister, forslag om udvidelse af stemmeretten til kvinder. Crispi erklærede, at han ikke mente, at et saadant skridt var i harmoni med den offentlige mening, men han opfordrede forsamlingen til at tage sagen under behandling. Efter en livlig debat blev Peruzzis forslag forkastet, men med meget knap majoritet.

Frankrig. Et nyt blad: *Le messager de la paix*, redigeret af kvinder, skal udkomme i Paris.

Den kvindelige læge madame Gaches-Sarrante er bleven valgt til „officier“ i det franske akademi og har som saadan erholdt *palmes académiques*, et udmerkelsestegn næst æreslegionens baand. Hun har kjæmpet sig frem med stor energi. Hun blev enke i attenaars-alderen og maatte vælge sig en levevei. Da hun havde en stor sangstemme, besluttede hun at uddanne sig som sangerinde. Det saa ud til, at hun vilde komme til at gjøre lykke ved operaen, men hun blev angrebet af en strubesygdom og maatte opgive alt haab om at faa sin stemme igjen. Hun opholdt sig dengang i *Montpellier*, hvor hun traf sammen med flere franske læger, og hun bragtes paa den tanke at tage fat paa sygepleien. Aaret efter tog hun jordemoder-examen. Men lysten til studier og tørsten efter kundskaber blev stærkere og stærkere hos hende, og fra det laveste trin i det medicinske fag arbeidede hun sig opover, og efterat examiner, theses og alle formaliteter var beseiret, blev hun doctor i medicin og senere ansat som læge ved operaen i Paris.

De andre kvindelige læger, som praktiserer i Paris er: M.lle Benoît, M.me Brès, M.me Brodhurst, M.me Conta, M.lle Clarisse Danel, M.me Guénot, M.me Olga Kraft, M.me Rose Perrée, M.me Solier, M.lle Verneuil, M.lle Klumpke, M.lle Blanche Edwards.

Indhold: Ogsaa en stemme i raadet fra en stemmeløs (af C. C.). Skatseddelen haaner os (af Anna Rogstad). Nordisk kvindesagsmøde (af Anna Bugge). Forskjelligt.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 15de september 1888. | No. 18.

Amerikanske kvindeslaver.

(Af **Drude Krog Janson**).

[Slutning].

Mrs. W. en ung enke havde havt opsynet paa en fabrik før sin mands død og maatte, da hendes mand laa paa sin dødsseng, pleie ham et helt aar hver nat, mens hun arbeidede om dagen. Paa den maade blev hendes helbred nedbrudt, og hun blev tilsidst bragt til et hospital, hvor hun blev næsten et halvt aar. Da hun kom ud, var naturligvis hendes plads besat. „Jeg vidste et sted, hvor jeg kunde faa skjørtesøm, og jeg gik derop. Jeg lagde 3 læg og foldedede og rynkede 142 yards fra morgenen til ud paa eftermiddagen, og de betalte mig 23 cent. „Vi kan faa det gjort for det samme ved dampkraft“, sagde de, „og vi kan ikke give mere“. Dette var min første dags løn. Den anden dag gik jeg til min gamle plads paa Canalgade. Der gav de mig underbuxer at sy, jeg fik 35 c. dusinet for dem, Jeg kan gjøre indtil to dusin af dem; men af de fine kan jeg blot sy et dusin, og dem faar jeg 50 c. for. De undres paa, om de kan tjene noget paa dem? Jo de faar profit ud af dem. 21 meter tøi til 5 c. meteren er tilstrækkelig til et dusin; det er en 1 dol. 5 c., og 18 meter blonder til 4$^1/_2$ c. met. er 81 c. og syløn er 34 c. Med bændler og alt koster de dem ikke over 2 dol. 25 c., og de sælger dem til 4 dol. 80 c. Der er profit for dem, selv hvor man tror, at der ikke kunde gjøres en c. ud af det. Saadan er det med altsammen, jeg har været formand og kjender priserne ud og ind. Men de sværger paa, at de er ødelagte ved konkurrencen, og saa sættes arbeidslønnen altid længere ned. Reise fra byen? jeg ved ikke, hvad jeg skulde leve af et andet sted. Jeg har aldrig lært noget andet, og det er dog noget at være sikker paa arbeide, selv om det er til at sulte paa. Men jeg ser ikke andet end ulykker, hvor jeg ser hen.

Der er en pige i værelset ved siden af mig med en syg mor. Hun syr nu flanels-skjorter, men før hun fik dem, sultede de næsten ihjel af at sy undertøi. Hun faar nu 7 c. timen; det er pen betaling i et kristent land! Kristen! bah! jeg troede engang der var kristendom, men jeg har givet det op for længe siden. Der er bare *en* religion tilbage, og det er den at dyrke penge. Guldkalven er Gud, og hver mand sælger gjerne sin sjæl, naar han bare kan faa bøie sig for den. Jeg ved ikke, hvad jeg vilde gjøre selv. — Hidtil har jeg været anstændig, jeg er kommen af hæderlige folk. En ting er sikker, og det er, at det er ikke deres skyld, jeg har arbeidet for, at jeg endnu kan sige, at jeg er hæderlig. Jeg maatte gaa fra tre steder, fordi jeg ikke kunde faa fred, og jeg blir der, hvor jeg nu er, for der la'r man mig da være i ro. Men dersom De ved hvad alt dette bety'r, saa vil jeg ønske De vilde fortælle mig det, for det gaar ganske rundt for mig, og jeg finder ikke grund i nogen ting".

I samme nabolag var der flere store logihuse, hvor forholdene var omtrent de samme. De sad der disse stakler i sine halvkolde, mørke, ufriske rum syende paa liv og død for at holde livet oppe i sig selv og i dem, for hvem de er eneste støtte. Og de øiner ingen udvei, ingen befrielse „ikke en om end aldrig saa liden stans", som en bleg huløiet kvinde med et fortvivlet forsøg paa at smile sagde, idet hun vendte sig fra den haug af elegante jakker, som laa paa bordet foran hende.

Det var en tysk kvinde, som var kommen over med sin mand i de gode tider. Han var maler, og hun sømmerske, og de tjente godt. Saa kom de haarde tider, lønningerne faldt — og tilsidst gik det med ham som med de fleste malere, han fik malerkolik, der som sædvanlig endte med lamhed. Deres trøst var, at de havde lagt lidt tilside i de gode tider. Men saa gik banken fallit, og de mistede alt. Hun blev syg, og da hun kom op, var deres møblement og alt de eiede, der havde nogen værdi, pantsat. Saa blev det for hende og den ældste datter at begynde dette fortvivlede kapløb, for at holde livet oppe. De syede jakker i sæsonen og undertøi i mellemtiden. Manden lærte sig til at presse sømmene, saa tjente de 10 c. mere paa hver jakke. Hans forkrøblede haand kunde knapt gribe jernet, og hans kone maatte ofte hjælpe ham at faa fingrene i den rette stilling, og dog stod han der smilende og lykkelig over at kunne bidrage sin lille skjærv til familiens underhold. De havde nu for et aar boet i det dybe kjælderværelse, hvor der var saa mørkt, at de ikke kunde se at sy paa maskinen uden ved lampelys undtagen et par timer midt paa dagen; her slap de da med 4 dol. maaneden i husleie.

„Jeg ved ikke, hvordan vi skal kunne leve i det hele". siger hun med en latter, der ender som en undertrykt hulken, „for se, vi kan sy op til 10 jakker om dagen, min Gretchen og jeg, men det er saa kort tid, vi kan arbeide paa dem. Sæsonen er sex uger — kanske op til to maaneder, og saa er det undertøi, til vaarjakkerne kommer. Vi spiser ingen varm mad. De ser hvad vi har idag — brød og ost og øl. Vi staar og spiser, det sparer tid. Ti pakker kan Gretchen og jeg gjøre paa en dag, men vi syr altid, gaar aldrig ud. Det er 14 timer hver dag, ja mange gange 16 — vi arbeider og arbeider. Saa kaster vi os paa sengen og sover, og naar vi saa vaagner, saa er det at begynde igjen. Og jeg maa stanse et øieblik, ikke længe, men et øieblik, for min ryg værker saa, saa jeg falder ned paa sengen og siger: Ak Gud er det at leve at arbeide saa i det frie Amerika! men han er altid syg manden min, selv om han ler. Han siger, han maa le for to, fordi jeg kan ikke. Naar sæsonen er over, faar vi bare undertøi, og imellem faar vi intet, fordi det er daarlige tider, og saa gaar det lille vi har kunnet spare. Men vi har ikke endnu bedt om hjælp og gjør det ikke, saalænge vi kan arbeide, men jeg tror jeg snart dør, saa ondt har jeg, og hvem skal saa hjælpe hans stive fingre til at presse, og han vil faa det saa ondt da, selv om han ler. Vi kom til Amerika, fordi det skulde være bedst der, men jeg tror det er bedst at dø, for her er altid arbeide, og ingen glæde, intet haab og aldrig et pusterum".

Aldrig et pusterum! — Logiet ved siden af fortalte samme historie. Der sad mor og datter og syede, mens der i sengen laa en ung pige med skinnende øine og røde pletter paa kinderne. Tæringen vilde snart gjøre det af med hende. Det var et af de ansigter, man ser saa ofte bag disken i de store butikker. Fine træk, store, bløde, mørke øine; haaret laa i en løs masse udover puden.

„Jeg forsøger at holde hende ordentlig", sagde moderen, „men hun kan ikke bære sit haar, det tynger paa ho'det, og jeg har ikke tid til at stelle det, uden det minut jeg ta'r mig til det om morgenen. Det er jakker jeg nu holder paa med. Jeg kunde gaa ud om dagen og faa arbeide, som lønned sig bedre, men der er Maggie, og jeg kan ikke forlade hende, skjønt Gud ved, hun har lidet godt af, at jeg er her. — Jeg forsøgte med kaaber, men de bedrog mig saa med dem. Jeg arbeidede for S. & Co. nede paa Broadway. Betalingen var regelmæssig, men før jeg havde arbeidet hos dem en maaned, saa jeg, at de begyndte at gjøre ophævelser og fandt ud feil, enten der var nogen eller ikke, og tog dem som et paaskud for ikke at betale. Og naar de klagede, sagde formanden: „Du behøver ikke at ta' arbeidet, hvis du ikke vil, der er nok af dem, som gjerne vil ha' din plads". Hvad kunde de andet gjøre end at holde ved? — Tilsidst blev det min tur. Han saa over alle kaaberne. „Det er daarligt arbeide", sagde han, „du kan ikke betales for slurvet arbeide. Der er 3 dol. og det er for

meget“. „Jeg har ikke slurvet“, sagde jeg. Men han holdt ud 3 dollar.

„Nei“, sagde jeg, „hvis De ikke betaler, gaar jeg til kvindernes beskyttelses-forening og prøver, hvad den kan gjøre“.

Han var rasende. „Tag dine penge“, skreg han, og kastede resten ud til mig. „Men du kan række en lang tunge efter mere arbeide fra dette etablissement“.

Jeg fik arbeide nedenunder samme dag hos en jøde, men det gjør det samme. Var jøderne fra først af flinkest til at snyde, saa er de kristne for længe siden bleven lige saa dygtige i den ting. Jeg syede der 20 kaaber; to af dem skulde jeg faa 60 c. stykket for og 55 c. for de andre 10. Angie her hjalp mig, og jeg kom ned til ham med dem. „Alle knaphullerne er gale“, sagde han, „jeg sagde, du skulde sætte dem en tomme længere ind. Nu maa vi forandre hvert et, og det maa trækkes fra din betaling“.

„Jeg kan sværge paa, at de staar, hvor De sagde jeg skulde sætte dem“, sagde jeg, „men dersom de endelig maa forandres, skal jeg gjøre det selv og spare pengene“. Jeg talte længe med ham, og endelig tillod han mig som en stor naade, at jeg kunde komme ned en dag senere og forandre dem. Jeg kom til fastsat tid, men da sa' han, at han havde ikke kunnet vente og havde allerede faaet dem forandret, og han trak sex dol. fra min syløn. Det nyttede ikke at klage, han vilde sværge, at jeg havde uret, og jeg gik hjem med 5 dol. 50 c. for næsten 14 dages arbeide. Jeg fik en anden plads, og senere er jeg ikke bleven snydt. Men om jeg gjør mit bedste, og Angie arbeider lige saa haardt som jeg, saa kan vi ikke gjøre mere end 20 c. paa jakken, og det er en kort sæson. Naar den er forbi, syr vi frakker, men det betaler sig daarligere, og vi maa jo leve, og dertil kommer Maggies medicin og doktor. Angie var paa en fabrik, men saa kom den lille, og hun vidste ikke noget andet sted at gaa hen end her. Se her hos Maggie“.

Den syge pige løftede paa tæppet og noget stirrede — en liden „baby“, 7 til 8 maaneder gammel, hvis store øine saa alvorligt ud for sig fra et vissent, skarpt, lidet ansigt, med dyb eftertanke præget i hver fure.

„Han er en klog liden en“, sagde den syge pige; „han har fundet ud, at det hjælper ikke at græde, og han liker at være hos mig, for der er han varm. Men han skræmmer mig imellem, naar han ligger saadan og ser paa mig, som om han vidste tusinde ting og kunde fortælle dem allesammen, om han bare vilde. Han er altid sulten, og kanske det gjør ham klogere. Jeg er vis paa, han kunde fortælle ting, som vi ikke ved“.

„Ordene kom langsomt og besværligt, afbrudt af tunge aande-

drag. Hun havde vist ogsaa en historie at fortælle, men jeg havde ikke tid til at høre, og for den dag ialfald maatte den ligge. Hvor jeg havde været forud var endog bekvemt, ja luksuriøst mod det, som ventede mig i 4 Ward Street — en røverhule, hvor byens sundhedslove endnu ikke havde naaet hen. Her og der stod en levning af et gammelt træhus med kvistvindu fra byens tidligste tider, nu givet over til de simpleste brug, en brændevinskneipe nedenunder, logihus ovenpaa. I et af disse værelser, 10 fod kvadrat, lavt under loftet og oplyst af et lidet vindu, hvis paneling havde skorper af smuds, skrivende sig fra mindst en generation, sad 7 kvinder ved arbeidet. Møblementet bestod hovedsagelig af tre symaskiner. En liden kulovn stod rødglødende, men den usunde lugt fra den, kunde ikke kvæle den meget være fra rendestenen og stinkende kloakker. Hauger af kaaber laa paa gulvet, og bøiet over dem sad kvinderne, hvide og gustne, med udhulede øine og med hænder mere lig en dødnings, end levende kjød og blod. Det var smukke kaaber, foret med vatret silke og kantet med forværk; de kostede op til 75 dol. stykket. En tekande stod paa ovnen; nogle kopper og et brød samt en klump uappetitligt udseende smør stod paa bordet og trak i sig sin del af stanken. Indenfor værelset var et mørkt kot, som betød soveværelse, en madras, sort af alder laa paa gulvet. Her toges hvilen, saadan som den nu kunde blive, naar arbeidet var endt — sexten timers uafbrudt slid, ikke oplyst af et eneste glimt af glæde eller haab. Nettoudbyttet af denne samlede og altid mere opsamlende elendighed var 3 dol. 50 c. om ugen. Naar to kvinder arbeidede af yderste evne, kunde de faa færdig en kaabe om dagen, og fik saa gjennem mellemmanden, gjennem hvis haand alt gik, 50 c. hver, en løn som vel knapt er saa elendig noget sted — det skulde da være blandt de kvindelige arbeidere i Belgiens kulminer. De kan ikke stanse, de tør ikke stanse for at tænke nok til at udfinde andre maader at tjene deres brød paa. De har ikke saa passe klær paa sin krop, at de endog kan faa adgang til et fæstekontor. De har ikke saa passe kundskaber, at de kunde blive tjenestepige, endog af laveste rang. De er, hvad der er tilbage af uoplyste, haabløst uvidende liv, som klynger sig til tilværelsen med en haardnakkethed, neppe høiere i intelligents end skaldyrenes, som hænger sig opover klippen, men hvis glansløse øine og udtærede ansigter vendte mod os, blot udtrykker et spørgsmaal — „Herre hvor længe?“ De er produktet af det 19de aarhundredes civilisation, og disse syv er blot typer — hundreder af samme slags møder søgeren, som forfærdet tumler tilbage, og som, eftersom listen blir længere og længere, og altid flere lægger frem detaljerne i sin usigelig elendige tilværelse, vender sig bort i haabløs, hjælpeløs fortvivlelse!“

IV.

Dette tror jeg er nok. — Dybere ned kan elendigheden ikke gaa, noget, der mindre ligner et menneskeliv, kan vel knapt existere, og jeg ved næsten ikke, hvordan det menneske maa være, som nogensinde igjen kan glemme disse kvinder, efter at de er bleven førte frem for os; som ubekymret kan fortsætte sit rolige selvoptatte liv. Synet maa udvides, pligterne blive bredere og ansvaret uendelig større for hver enkelt person i samfundet — en levende følelse af, at hvert enkelt individ er med at bygge samfundet og ansvarligt for dets synder maa vækkes i en ved synet af denne grænseløse elendighed, hvori den ene part af menneskeheden holdes af den anden.

Og dette er den verden og den samfundsorden, som mændene siger, de har bygget saa godt, at mængden af dem haanler, hvis en kvinde kommer og siger, den vilde blive bedre, hvis kvinderne fik lov at være med at bygge. Aa nei — de kan nok stanse sin overlegne latter og i ydmyghed erkjende, at de har bygget den i megen skrøbelighed og bede kvinderne, om de i forening vil hjælpe dem at bygge noget bedre.

Men hvorledes skal der bygges noget bedre? det blir det store spørgsmaal. Det er jo det brændende, som fylder tiden. Tusinder og tusinder føler, at det er galt, og der grundes paa en løsning. Derfor anarkister, socialister og Henry Georgianere, alle disse arbeiderforeninger og „Unions“ — alle bæres jo af en og samme tanke, den, at der er noget forfærdeligt vrangt i den nuværende samfundsorden. Disse retninger er tidernes glædelige tegn, paa samme tid som de er ængstende. Thi hvem bestaar disse retninger af? For det meste af de undertrykte, af de fattige og lidende. Kravet og raabet stiger op fra dem — og det blir stærkere og stærkere for hver dag som gaar — om endelig at behandles som mennesker, som ligestillede væsener. Deres intelligents er vaagnet, og de kjæmper en kamp for retfærdighed for sig selv og for dem af deres brødre og søstre, der endnu er for dybt sunkne til at kunne bede om retfærdighed. — Men endnu sidder mængden af den anden del af menneskeheden tryg og rolig og nyder de goder, som kommer til dem gjennem de andres sveddraaber. De føler ikke, at der er fare i luften. De danner sine monopoler og „trusts“ og strækker sin haand ud over jorden, over fabrikerne, over jernbanerne og kulminerne og siger: „rør ikke, det er mit! det har jeg kjøbt med mine millioner“. Og de bygger sine kostbare paladser og kjører i sine elegante ekvipager med fuldblodsheste for, mens deres kvinder „udøver barmhjertighed“ og gaar med diamanter til en værdi af 100,000 dol. og mere.

De lukker sig inde i sine varme huse, hvor trapper og gange er dækkede af de blødeste tæpper, og hvor der paa kaminerne staar kinesiske vaser til 1000 dol. stykket, og hvor døre og vinduer er behængte med tykke silkeplydses gardiner. De hører ikke det altid stærkere skrig — ikke paa barmhjertighed — bort med den siges der — nei, giv os retfærdighed, den og intet andet! — Der er noget ængstende i denne døvhed, og man kommer uvilkaarlig til at tænke paa den gamle kvindes ord: „Dersom der ingen retfærdighed er at faa ovenfra, saa er den dog ikke død nedenfra, og dersom mænd med penge ikke vil tage sig ivare, saa vil mænd og kvinder uden penge reise sig en dag – Gud hjælpe dem, om stormen kommer, for da vil der ikke blive barmhjertighed for dem at faa hos menneskene“.

Men saalænge den store masse intet vil gjøre for at faa indført en retfærdigere samfundsordning, hvad kan da den enkelte gjøre? hvorledes kan de enkelte arbeide henimod det maal, at disse kvinder maa løftes ud af en tilværelse, som hos mange af dem, knapt staar høiere end dyrene i intelligents og udvikling? — Miss Campbell gir svaret i sit slutningskapitel: — „Jo ved at vi selv forandrer idealerne“ — „I disse undersøgelsens maaneder“, siger hun, „i hvilke kvinder af alle aldre og grader har fremlagt sit vidnesbyrd — fra fabrikpiger paa 14 aar til kvinder, som syr ind sin elendige skygge af et liv i de klædningsstykker, som deres heldigere stillede søstre kan kjøbe for en spotpris bag disken — har jeg opdaget ikke alene deres uvidenhed og dumhed og sløvhed og blindhed, men bag dette en uvidenhed og en dumhed ikke mindre tyk end deres, og som deres er bygget paa — nemlig vor egen“.

Hvad er gjennemsnits-idealet for den „dannede“ mand og kvinde nu om dagen, ialfald her i Amerika? Jo, for manden er det det at blive rig, for kvinderne det at være smukt klædt, at have elegante hjem og more sig. Hvor tør vi saa komme med den indvending: „Ja, men disse kvinder, miss Campbell fortæller os om, er saa uvidende og dumme, de kunde indrette sig saa langt fornuftigere med sine smaa indkomster, saa vilde ikke elendigheden blive saa stor“. Ganske vist! men hvor skulde de faa denne fornuft fra? lærer vi dem at blive klogere? viser vi dem i vort liv noget bedre? Ser ikke derimod fabrikpiger og butikjomfruer med misundelse paa disse pudrede oppyntede kvinder — som kaldes og sætter sin stolthed i at kaldes, „Society Ladies“ — og hvad under at de blir deres idealer — hvor skulde de vel faa andre fra? de vil naturligvis forsøge at efterligne, og saa kjøber tjenestepigen og arbeiderpigen sig pynt og stas for sine surt fortjente skillinger.

Kan hun ikke faa silkefløiel, saa kjøber hun sig bomuldsfløiel, kan hun ikke faa ægte guldsmykker, saa kjøber hun falske. Og med den uægte stas følger saa meget andet, og inden de ved ordet af det, er de nede i elendigheden.

Og hvem bærer egentlig skylden. Vi — fordi vi, som dog burde vide bedre, ikke har vist dem noget bedre, fordi vi selv holder falske idealer — og vi bærer ansvaret, baade for dem og os selv. Miss C. vil sige os kvinder, at vi ved at gribe efter det ægte i livet istedetfor efter det, som glimrer, at vi ved at prøve at leve et rent, sandt menneskeliv ikke alene kjæmper for vor egen udvikling som menneske, men ogsaa kjæmper en kamp for disse stakkels elendige kvinder, som ubevidst ser hen til os, de lykkeligere stillede søstre, efter hjælp og veiledning.

Miss C. siger til slutning: „Aar for aar i republikkens historie har arbeidet indtaget en lavere plads. Lidenskaben for at komme frem, der gjennemsyrer hver draabe amerikansk blod, har gjort penge til det eneste tegn paa fremgang, og frihed fra legemsarbeide ensbetydende med lykke. Den masse af uvidende uoplyste emigranter, som stadig overflommer Castle Garden er bleven vore hænder, og da blotte hænder altid er afhængige af andres hoder, er de efterhaanden sunkne ned i kategori med slaverne, hvis besiddelse bragte uendelig mere fornedrelse for eierne end for dem, som blev eiet.*) Det er enhver civiliseret nations historie før dens fald — denne foragt for arbeidet, denne nedværdigelse for arbeideren, Og den samme skjæbne — haabløst forfald og tilintetgjørelse vil ogsaa blive vor, dersom ikke nye idealer reiser sig for at kaste ned den gyldne kalv, for hvem alle knæ bøier sig. Der findes knapt et pigebarn, som ikke drømmer om en fremtid, i hvilken hun skal slippe at arbeide og luksus og lediggang blive hendes lod. Den gut, der er tilfreds med et haandværk, den mand eller kvinde der er tilfreds med tarvelige kaar og ikke ønsker noget mere, ansees af den store mængde for daarer. At faa penge og altid mere penge er den eneste ærgjærrighed. Og i dette vanvittige kapløb hen mod den gyldne kilde trampes milde dyder under fødder, og menneskene regner ikke ophøiede, ideale tanker at være af nogen værdi, før de er indfattede i guld. Arbeidet er bleven en forbandelse, et slaveri; aldrig den velsignelse det kunde være, naar det var anseet som et gode og brugt som et redskab til udvikling, ikke som en ødelæggende, knusende magt.

Aldrig før menneskene ser og erkjender, at den formue, der er vundet ved slu beregning og samvittighedsløshed, ikke som frugt af ærligt arbeide, men gjennem blotte spekulationer, er en vanære for dens eier, en pestbyld paa civilisationen, vil vi blive istand til at overbevise de unge om, at arbeidet bør æres, og at der er bedre ting at kjæmpe for end penge og magt. Aldrig før denne rasende kamp efter lykken, dette konkurrense-system, som træder under fødder alt hensyn til individet fordrende blot en maskine, der kan indbringe saa og saa meget netto-udbytte — aldrig før alt dette har veget pladsen for andre, bedre idealer, kan vi kalde os selv civiliseret eller haabe at forbedre de forholde, som nu er vor skam. Ingen kirke, intet samfund, intet forbedret hjem, ingen foreninger eller andre forbedrings forsøg forslaar noget, før det hele tanke-system er gjenfødt, og vi er kommen til en nogenlunde klar forstaaelse af, hvad de evige sandheder virkelig er.

---

*) Det maa tildels huskes, at M. C. taler om østens forholde, skjønt efterhaanden som her blir flere millionærer og mere virkelig fattigdom begynder forholdene ogsaa her mere at blive de samme.

Mange kvinder er milde og taalmodige, men dem, som er retfærdige mod sig selv, kan jeg tælle paa mine fingre. Og dog er retfærdighed tidens første og eneste krav, og der er ikke en af os, der gyser tilbage af rædsel ved at høre, hvad disse stakkels arbeiderkvinder maa lide, som ikke har det i sin magt at minke lidt paa den opsamlede sum af elendighed ved at begynde for sig selv og for nogen anden det opdragende arbeide, der ligger i retfærdig tænkning og et retfærdigt liv. Voldsommme forandringer er ikke mulige. Men at begynde er altid muligt. Og der findes ikke den kvinde, der kan tænke, som ikke ogsaa har det i sin magt ved sit exempel at lægge grundstenen til det nye tempel, der maa reise sig isteden for det, hvor de gamle guder stod. Dersom *vi* maa tvivle paa denne gjenfødelse for disse kvinder, som slider livet hen i dybeste elendighed og blindeste uvidenhed, staar det til os at minke tvivlen for den næste generation og at bringe den til ganske at forsvinde, naar den bedre dag straaler frem, hvis komme vi arbeider for. Der er ikke en af os, som ikke kan spørge: „Hvad er kilden til de indtægter, som gir mig velvære? er det muligt at indrette mit liv paa en saadan maade, at det kan komme i mere direkte omgang med den arbeidende klasse. Hvorledes skal jeg bringe mere simpelhed, mindre former, mere sandhed og ægthed ind i hjemmet og i ethvert forhold til livet?“

Jeg ved der er mange ædle kvinder, hvis liv er indviet til at gjøre godt, og som forlængst har opgjort disse spørgsmaal for sig selv: men hvormange af os har ikke aldeles passivt fundet sig tilrette i de forholde, de tilfældigvis er satte i, og har ikke ofret et øiebliks tanke paa, hvorfor disse forholde er saa og ikke anderledes. Det er fordi jeg tror det staar i vor magt at forandre dem, dersom vi blot vilde, at jeg appelerer til kvinderne. Jeg skriver ikke som en anarkist, ikke som en, der proklamerer eiendomsrettens ophævelse, men som en der tror fuldt og fast paa retten til al ærlig selverhvervet formue. Jeg tror paa det som livets orden, at ethvert menneske, som arbeider ærligt og hæderligt, skal faa nok til at gjøre hunger og nød umulig. — Men det er vist, at endog for de mest uselviske af os, er der en overdreven værdsætten af penge — en uvilkaarlig dragning hen mod den, som har mest, og det tiltrods for at vor tale og vore meninger i regelen gaar den modsatte vei. — Man har saa vanskelig for at komme ind paa et andet spor end det gale, som generationer før os har gaaet. —

Ja, selve aandedraget, vi indaander paa amerikansk jord, er forgiftet ved stygheden om os, og for det meste om os ved vort eget fri valg. Vi har nedværdiget arbeidet, til det ikke kan komme lavere, og ikke en, men mange generationer maa gaa hen, før massen af dem, hvis forholde vi her har behandlet, kan faa plantet deres fødder paa den vei, som fører frem til virkelig fremgang.

Spørg derfor ikke først: „Hvad skal vi gjøre for disse kvinder, men hvad skal vi gjøre for os selv? Hvorledes skal vi lære at forstaa, hvad der er de virkelige goder? Hvorledes skal vi komme til at elske dem og ikke anse det liv værdt noget, som tillader skam og vanære og gaar ind paa falske alliancer, eller anser denne slægts vanvittige jagen efter rigdom og luksus for andet end en forbandelse og veien til sikker ødelægelse? Indtil vi har lært dette tilbunds, har vi intet lært og er ikke hjælpere, men blot hindringer i den store march fremover, som vore daarskaber og vor blindhed blot kan hefte for en tid. For løsenet er evig fremover, og selv den blindeste sjæl maa en dag se, at dersom han ikke af frit valg vil vandre med i den vei, der fører fremover, vil han blive dreven ind i den med svøbeslag af skorpioner, og saaledes lære at forstaa, hvad plads han var sat til at fylde og hvad dom der venter den, der vælger blindhed“.

Enighed?

I 15de hefte af „Nylænde“ staar et „tilsvar“ fra A. B., der blandt andet ogsaa skal angaa de af mig i nærværende tidsskrift fremsatte anskuelser. Jeg maa tilstaa, at dette „tilsvar“ har vakt min høieste forbauselse. Jeg skal prøve at forklare hvorfor.

I „Nylændes“ 6te hefte stod en artikel „de praktiske reformer“ af frøken Bugge og en „kvindesag og sædelighed“ af undertegnede. Det syn paa kvindesagens opgaver, der fremholdtes i disse to artikler, var saa grundforskjelligt, at det nødvendigvis maatte komme til en nærmere forklaring, saa meget mere, som baade A. B og jeg vel ved, at ingen af os staar alene med sin opfatning. Der var ellers den særegenhed ved min artikel, at jeg efter fattig leilighed forsøgte i korthed at *begrunde* min anskuelse, mens frøken Bugge rimeligvis har anseet det for en overflødig formalitet for sit vedkommende. Jeg maatte saaledes vente mig et af to: *enten* fuldstændig ignoreren, hvilket dog in casu var lidet rimeligt, *eller* en gjendrivelse af mine grunde.

Intet af dette skeede imidlertid, hvorimod der i et stykke „til Sc.“ — hvori frøken Bugge erkjender, at vi er komne til aldeles modsatte resultater, men forøvrigt alene optager en enkelt, og det ovenikjøbet temmelig underordnet. side af min anskuelse til nærmere drøftelse — stilledes mig i udsigt mere senere „som svar paa mulige modbemærkninger“ til artikelen „de praktiske reformer“.

Mulige modbemærkninger! Omtrent hele min artikel maatte jo efter sit indhold betragtes som et motiveret indlæg mod de af A. B. fremsatte anskuelser, saa jeg kan ikke skjønne, at der af mangel paa noget at svare paa skulde behøves yderligere „modbemærkninger“ fra min side. Men da frøken Bugge altsaa vilde overlade mig æren af at være den angribende, fandt jeg, at jeg ikke burde undslaa mig.

Jeg forsøgte derfor i „svar til frøken Anna Bugge“ at levere en imødegaaelse af de to ovenfor nævnte artikler samt nærmere at udvikle og præcisere de af mig tidligere fremsatte anskuelser. Og dette maa være lykkes paa en endog for mig selv hartad ubegribelig maade! I sit „tilsvar“ siger nemlig A. B., at hun er „aldeles enig“

med mig, ja, det lader til, at jeg har talt saa overbevisende, at hun endog har glemt, hvad hun selv før har sagt, og nu mener „aldrig at have sagt noget, som kunde tyde paa andet“! Vor enighed er saa stor, at det aabenbart maa ansees for meningsløst at tale mere om den ting.

Dette er virkelig et for mig fuldkommen uventet, men i høi grad smigrende og glædeligt resultat! Rigtignok gjentages tidligere i artiklen et postulat fra „de praktiske reformer“ om, at den økonomiske uafhængighed er grundvolden og betingelsen for selvstændigheden, den personlige frigjørelse, en sats, som jeg skulde være tilbøielig til at betegne som punctum questionis i den uoverensstemmelse, der før herskede mellem A. B. og mig, og som jeg har tilladt mig specielt at imødegaa; men dette maa rimeligvis være skeet ved en feiltagelse.

Jeg har saaledes intet videre at bemærke. Kun maa jeg meget beklage, at jeg har fordunklet billedet af den fuldkomne enighed, der nu hersker mellem frøken Bugge og mig, ved at bruge betegnelsen „hanskemoral“ i en anden betydning, end efter frøkenens sigende er den egentlige. Jeg kan rigtignok ikke ganske forstaa, med hvilken ret man har lagt en anden betydning i det ord, end det ifølge det værk, hvorfra det har sin oprindelse, maatte have, saa meget mere, som betegnelsen „hanskemoral“, saa vidt jeg ved, skriver sig fra en tidligere dato, end stykkets omarbeidelse for scenen. Jeg kan heller ikke rigtig akceptere A. B.s forklaring af den i trykken foreliggende „en hanske“, naar hun siger, at Svava her „baade kaster hansken og *tilgiver* ligesaalit som den moralsats, hun deraf udleder; her er en temmelig betydelig gradsforskjel fra min opfatning tilstede.

Men jeg skal, som sagt, ikke opholde mig ved dette, der visselig maa betegnes som ubetydelige smaating i forhold til den store enighed, vi allerede er naaede til. Jeg skal nedlægge min pen i stille glæde over, at min optræden har kunnet udrette saa meget og med at udtale det haab, at det ikke maa være bare paa frøken Bugge, den har frembragt denne virkning, saa vi snart kan faa se resultaterne i foreningens virksomhed.

August 1888. *Sc.*

Nye tidsskrifter.

Fra juni maaned dette aar har man i *Genf* begyndt udgivelsen af et tidsskrift med titel **La morale progressive**. Bekjendte kvinder og mænd fra England, Frankrig, Belgien, Italien staar som udgivere og medarbeidere. Tidsskriftet stiller sit program saaledes:

„I vore dage vækker alt, hvad der vedkommer kvindespørgsmaalet i høi grad almenhedens opmærksomhed Betydningsfulde reformer er allerede gjennemførte i flere lande, ypperlige bidrag til spørgsmaalets løsning er givet.

Men efter vor mening er fremdeles det egentlige grundspørgsmaal lidet optaget til behandling.

Næsten al den uretfærdighed, som kvinderne beklager sig over, har sin rod i, at kjønsforholdene har været ordnet udelukkende med det, som man antog for at være mandens interesse, for øie.

Hvorledes skal disse forhold ordnes, og hvilke sociale konsekvenser vil det medføre, naar der skal tages samme hensyn til mandens og kvindens interesser?

Dette er hovedproblemet. Efter vor mening er det dette, som først maa løses, senere vil alle andre vanskeligheder klare sig af sig selv.

Paa dette felt kan man finde stof til studier, som er af den høieste interesse, og som kan blive til gavn for udviklingen. Hidindtil har arbeider af denne natur vanskelig kunnet finde sit publikum. De — forøvrigt meget nyttige — blade, som arbeider for kvindernes interesser, har begrænset sin virksomhed til væsentlig at omfatte deres borgerlige og politiske rettigheder.

Vi tror derfor, at udgivelsen af et tidsskrift som: „Revue de morale progressive“ er paa rette sted.

Det omraade, som ligger for os, er uhyre, men det er vor hensigt at tage det ene spørgsmaal efter det andet for saaledes lidt efter lidt at naa frem til løsningen.

Det emne, vi først vil tage frem til behandling, er prostitutionen; alt i flere aar har jo denne sag beskjæftiget publikum.

Statens indgriben paa dette omraade ved hjælp af sædelighedspoliti eller lignende foranstaltninger, er et system, som ikke kan bestaa med en retfærdig ordning; i England og et par lande til har det ogsaa faaet sin dom, og det vil snart falde i flere andre lande.

Vi vil arbeide med al vor kraft paa at faa denne reform almindelig gjennemført. Paa dette punkt er vor stilling bestemt.

Kjendsgjerninger har vist os, at der er sammenhæng mellem institutionens immoralitet og de slette hygieniske resultater. Et undtagelsessystem som dette er desuden i og for sig afskyeligt, og det er forgjæves at arbeide paa at bringe almindelig sikkerhed ved at stille en gruppe af personer udenfor loven og udenfor det borgerlige samfund.

Men naar vi søger ophævelsen af det nuværende system, da er det for at hæve, for at frigjøre kvinden, ikke for at underkaste hende nye, vilkaarlige bestemmelser. For at angribe et onde, maa man gaa til dets aarsager.

Vi har synet aabent for, at de sociale fænomener er af en meget indviklet natur; der er saaledes ikke tvil om, at prostitutionen forgrener sig til alle sider og paa alle kanter berører kvindespørgsmaalet. Ved at studere prostitutionen grundig, kommer man til at sætte sonden gjennem hele den sociale stat.

Det er ogsaa vor hensigt at beskjæftige os med alle andre spørgsmaal, som vedkommer kvinden, især saadanne, som støder sammen med mandens interesser, som ægteskab, familie, forældreforhold, børnenes ret, opdragelse osv.

Vi vil her ikke længer se alle disse forhold ud fra mændenes synspunkt, men ud fra retfærdighedens synspunkt.

Vi vil gjøre undersøgelse paa de forskjelligste omraader: paa retsstudiets, paa den sammenlignende lovgivnings, paa de sociale og økonomiske videnskabers, paa den offentlige hygienes, paa sædelighedens og historiens.

Man ser saaledes, at vort program er meget omfattende, og vort tidsskrift vil ogsaa staa aabent for forskjellige meninger, vi overlader vore medarbeidere fuld frihed og fuldt ansvar.

Vi ønsker, at faa de spørgsmaal, som endnu ikke er løste, diskuterede frit paa videnskabelig grund, vi repræsenterer ikke nogen ensidig tendens, og vi henvender os til alle, som søger sandhed.

Til medarbeidere har vi sikret os personer, som repræsenterer forskjellige opfatninger, men et er de alle enige om at søge: *retfærdighed*, og til dette formaal, mener de, det er nødvendigt at lægge tilside fordomme og ubeviste paastande. De er berømte specialister, og de vil bringe os frugterne af sit arbeide og sine erfaringer. De vil samle fakta og tal og vil ikke forsømme noget, som ordentlig kan

belyse et emne, som man har altfor stor skræk for at give sig af med.

Vor revue henvender sig ikke blot til lovgivere, til læger, til administratorer, den henvender sig til alle.

Det er nødvendigt, at alle og kvinderne især begynder at undersøge disse problemer og delikate emner. Vi lever i en tid, da reformer maa iverksættes gjennem den almindelige opinion, men den almindelige opinion maa oplyses af videnskaben.“

Af bladets medarbeidere antager jeg, at mrs. Josephine Butler og professor Emile de Laveleye er de mest bekjendte her.

Hvis dette tidsskrift holder, hvad det lover, maa man være enig med udgiverne i, at det vil afhjælpe et savn inden den civiliserede verden, et savn, som for en gangs skyld virkelig er „dybt følt“. Der blir herved endelig udsigt til, at vi kan faa en redelig og grundig undersøgelse, en lidenskabsløs, nobel og fri diskussion om de emner, som interesserer alle levende mennesker saa stærkt, at vi kan faa samlet alt, hvad videnskaben kan bringe af lys over de spørgsmaal, af hvis rette løsning det hele samfunds lykke og udvikling er afhængig. Og om det end ikke er stort bidrag til den endelige løsning af det store problem, som videnskaben paa sit nuværende standpunkt kan give, saa kan den dog med myndighed sætte grænser mod de ubeviste paastande, som giver sig ud for videnskabelige, den kan give os fakta istedetfor løgne, og den kan istedetfor det kaos, som har raadet til denne dag, idetmindste give os en basis, hvorpaa en fornuftig diskussion kan bygges.

Der udgives i Frankrig mere end et blad for kvindernes rettigheder. Enkelte af disse fører et stærkt sprog og indtager en udpræget fiendtlig stilling til samfundet, hvad der ikke kan forundre nogen, som kjender lidt til den franske *code civil's* oprørende uretfærdige bestemmelser.

En ganske anden aand kommer til at raade i et tidsskrift for kvindernes interesser, som nylig er begyndt at udkomme i *Paris:*

La revue scientifique des femmes, redigeret af Mme C. Renooz. Det er ingen kamp for kvinderettigheder, bladet vil føre, siges der i indledningsordene, det er for at hjælpe kvinderne frem til større videnskabelig produktion og støtte dem mod den forsagthed og frygt for offentlighed, som naturlig nok endnu maa ligge dem i blodet, at tidsskriftet er grundet. Der er i Frankrig ydet kvinderne fulde rettigheder paa den høiere undervisnings omraade, og inden videnskabsdyrkernes kreds er det saa langt fra, at de er ilde seet, at man meget

heller kan sige, at der vises dem udpræget velvilje af lærere og kollegaer. Der kan altsaa mindst af alt være tale om at føre kamp mod mændene.

Med hensyn til, hvad kvinderne vil kunne bringe det til i fremtiden, udtales der store forhaabninger. Jeg anfører her endel af indledningsordene: „Den lyst, kvinderne viser til at betræde de nye veie, den udholdenhed, hvormed de følger de offentlige forelæsninger og konferancer, den iver, som de viser i alvorlige studier, er et af de mange vidnesbyrd om, at der i den kvindelige aand begynder at foregaa en mægtig udvikling .... Vi har den sikre tro, at Frankrig ikke vil blive i bagtroppen i den store bevægelse, som holder paa at omdanne samfundet hos alle oplyste nationer. Over den hele civiliserede verden tager nu kvinderne del i den høiere undervisning; de danner videnskabelige selskaber, organiserer kongresser, hvor de bringer nyt lys over de store filosofiske spørgsmaal, som skal gjenføde menneskeheden, overalt er der intelligente mænd, som støtter dem, snart møder de blot modstand fra den klasse af samfundet, som ser med onde øine paa alt det, som voxer sig stort.“

Tidsskriftet vil ifølge sin plan mest indeholde originale videnskabelige og filosofiske artikler af kvindelige forfattere, men det vil ogsaa orientere om kvindebevægelsen i almindelighed. Første hefte indeholder saaledes foruden flere videnskabelige bidrag, en artikel om kvindebevægelsen i de Forenede stater og en kort beretning om kvindekongressen i Washington.

Redaktøren, Mme C. Renooz er selv en ivrig videnskabsdyrker; hun har under udgivelse et arbeide: *L'évolution de l'homme et des animaux.* I fortalen, som er indtaget i første nummer af *Revue scientifique*, kritiserer hun de tidligere evolutionisters methoder, fordi de har støttet sine theorier altfor lidet paa nøiagtige embryologiske undersøgelser. Flere af bladets medarbeidere er kvindelige læger, desuden *Miss Biggs*, redaktør af *The English Woman's Review*, *Mme Simonnet*, fysiker, *Mlle Chenu*, mathematiker o. fl.

G. K.

Indhold: Amerikanske kvindeslaver (af Drude Krog-Janson). Enighed? (af Sc.). Nye tidsskrifter (af G. K.).

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 1ste oktober 1888. | No. 19.

Mer Huslighed.

Det er en misforstaaelse, naar fru N. Sundt i en artikel i „Nylænde“ med overskrift „Huslighed før og nu“ mener at finde en nedsættende kritik over M. C. Hansens fortællinger. Noget saadant laa fjernt fra forf.s tanker, heller ikke gaar artikelen ud paa litterær kritik, det viser overskriften. Det er saa sandt, som det ofte er sagt: naar man vil lære en vis tid at kjende, maa man se hen til forfatterne, de baade gjengir og danner selv den tid, de tilhører. Deres værker viser os den afstand, vi har tilbagelagt, og det er just denne sammenhæng i kulturudviklingen, som har interesse. Dette er en forfatters store fortjeneste og M. C. Hansen har den. Det var derfor ogsaa netop „som en, der beredte veien“ for kvindesagen, at han nævntes i artiklen. Det forfatterne dengang raaded over, var de bestemte konturer og de stærke farver, tiden for den dybere karakterskildring var endnu ikke kommen — her hos os ialfald. Det var den norske husmoder, som han kjendte hende fra livet, som stod for M. H., naar han danned sine kvindetyper med en tilsætning af ideer fra det attende aarhundrede, damerne fra Paris's saloner, de, som „intet havde lært og kunde alt“ og som hele verden søgte at efterligne. Det bør lægges mærke til, at der altid er alvor i hans skildringer af kvinder, man finder ingensteds de sarkasmer og epigramer, som man overhøljed kvinderne med, og som dengang længe havde fyldt litteraturen.

Det var en egenhed ved tiden, og som derfor ogsaa viste sig i M. H.s forfatterskab dette, at man her hos os ved alle leiligheder skulde ha mad og drikke frem. Derfor var ogsaa begrebet huslighed saa godt som ensbetydende med madlavning. „Naar du kan sy en god linsøm og koge en grød, saa har du lærdom nok, barnet mit“. Dette moderlige axiom har jeg aldrig hørt, at mænd havde noget at indvende mod, skjønt der er grund til at tro, de tog visse forbehold med hensyn til grøden. Todes spotord:

Kan ikke sætte en gaas paa et spid,

blev ogsaa anderledes tat til indtægt. Den skik at sætte noget frem for hver besøgende, som er baade rimelig og nødvendig paa landet med de større afstande, raadede ligesaa vel i byerne. Det senere udviklede hotel- og caféliv kan ha sine mindre gode sider, men det er blet til stor lettelse for husmødrene. Den rekreation, som Kristianias offentlige liv f. ex. i 20-aarene havde at byde herrerne, er snart nævnt. Det var traktør Carstens med sin tyske „Gal und Bilse“ (kaal og pølse), mad. Michaelsen med sin norske bif, og saa conditor Zuvan. Disse steder søgtes mest af reisende, nogle faa ordentlige stamgjæster og en del mer eller mindre forfaldne subjekter, som hang der hele dagen. De respektable husfædre bød venner og bekjendte med sig hjem paa „en dram og noget at bide i“. Da maatte man slippe selv det nødvendigste arbeide, og det gjaldt med venligt ansigt og saa fort som muligt skaffe frem det bedste huset formaade, hvis man vilde ha ord for at være en flink husmoder og elskværdig vertinde. Med de faste maaltider kunde der være 5—6 opdækninger om dagen, og naar husholdningspengene ikke flød særdeles rigelig, kunde en stakkars kone nok sige som Figaro om sin middagsmad, at han havde brugt mere forstand og omtanke for at skaffe sig den, end kongen af Spanien for at styre begge sine riger. Der uddannedes virkelig ogsaa kvindelige personligheder rundt om i landet med en administrativ dygtighed, en udholdende selvfornægtelse, en stø forstandighed, en troskab i det smaa, netop slige som stod for M. Hansen, naar han skrev, og som han ved sine skildringer selv hjalp til at voxe frem, — mange unge pigers drømme fyldtes med denne hyggelige blankskurte renlighed og orden og selvforglemmende huslighed, ideale drømme paa sin vis, men som kunde føre ind i ægteskaber blottet for idealitet i enhver henseende. Det var dog tilsidst forkrøblende forhold, men ud af disse er det man har hentet principerne om „kvindens evner“ og „kvindens behov“. Tingen er, kvinderne vil ikke la sig nøie med at være virtuoser, hverken i salonen eller i kjøkkenet, de vil være mennesker, som er sat istand til at bruge sine evner til i frihed at tilegne sig saa meget af livets indhold, som passer for dem, og bruge det tilegnede til gavn for sig selv og andre.

Kvinder vil! — lange tider, mange ofre, geniale aanders stærke arbeide maatte til, før vi kom saa vidt, at disse to ord kunde sættes sammen, saa de danned en alvorlig mening. Wergelands brændende menneskekjærlighed og serafiske sang gik os forbi, det laa os for høit. Men vi fik det vi trængte! Det var Welhavens frygtelige, allestedsnærværende kritik, der slog som lyn ned blandt folk og skræmte dem op. Vor huslighed — for hans fine sans var den „fimset“ — romantikere er virkelig ikke bange for at bruge udtryk, som andre helst undgaar —; store damers aandrige conversation blev afspist som „mesopotamisk“; frygtsomme forsøg paa at være ligefrem og naturlig blev grebet i flugten, dreiet gjennem utænkte vendinger, til en eller anden skjult svaghed laa klart for dagen, og man glemte sin egen forpinthed, svælged graaden og lod sig med fryd og beundring rive med, det samme hvad han talte om, af den lyse natur med klingende latter og glimrende farvespil, gjennemtrængt og frigjort af en kunstnerisk genius, saa ulig alt før set og oplevet. De, som skjønte her var en ideal fordring, mødte giganten med villig underkastelse; skikkelige folk, som følte sig trygge paa sit eget, tog det ildfulde temperaments hensynsløshed for et karaktertræk, blev fornærmet paa den gode tones vegne og fandt, at Welhaven var et slet menneske. Fra først af mødte ikke en eneste ham som ligemand. Han var mesteren. Ud over hele landet blev det bekjendt, at vi norske skulde mangle noget, og forundringen og harmen var stor.

Vi har vanskelig for at forestille os, hvorledes menneskene saa paa naturens skjønhed før Rousseaus tid. Indtrykket var dem vist for overvældende, de havde ikke nerver til at bære det og kunde ikke klare det, derfor skjøv de det fra sig som noget brydsomt, raat og uhyggeligt. Den dybe drivende kraft maatte holdes indenfor gjærde og under sax, da kunde den bli baade til nytte og fornøielse. Men da digterne flytted ud i naturen, tog de kvinden med, og nu blev hun rosen, convallen og alt, som var fint, skjært og engleligt. Det var ofte generende for den, som var oprigtig og ironisk anlagt, men man maatte jo ogsaa her overta rollen, som man fik den tildelt og med ynde møde den begeistrede hyldest. Lykkeligvis kan ingen leve af affektation. Kvinderne holdt sig fremdeles til husligheden, saadan som den var gaat dem over i blodet, men med mere selvkritik og mere skjønhedssans. Man fandt op en hel del fraser, som gaar igjen den dag idag, — nu havde man kvind*ens* natur og væsen paa det rene. Personlighedstrangen var imidlertid vaagnet; for kvinderne som de stod der uden oplysning og dannelse, maatte den stærke religiøse vækkelse, som paa den tid gik over hele landet, bli en redningsplanke. De greb den da ogsaa, hver efter sine omgivelser og vilkaar, efter sin natur og sit anlæg. Mange skjevheder fulgte med og usigelige dumheder, som vi drages med den dag idag. Det var en begyndende aandelig revolution i kvindernes leir, og med den kom frem et træk, som kanske virkelig hører til „kvindens natur og væsen“ og som kanske ikke nok er lagt mærke til. Brødrene Grimm i Tyskland fandt sin „Märchenfrau“, og den samme viste sig at leve ogsaa her blandt os. I al stilhed havde hun i sin erindring samlet alt det bedste af svundne tiders kultur, som gjennem overlevering havde naad hende i hendes snevre kreds, i sagn og eventyr, i kloge ordsprog og deilige melodier. Asbjørnsen og Moe har nævnt flere navne fra Blind-Anne til Olea Crøger (Røkenpræstens datter) og endnu mange flere har sat mærker uden navn i litteratur og musik.

. . . der en sommerstund
kvad en deilig mund
mig et sagn fra gamle dage.

Bag disse linjer af Jørgen Moe staar en personlighed, hvis stærke eiendommelighed M. Goldschmidt har søgt gjengi i sin Norgesreise i 1849, ja fra den fik han endogsaa impulsen til et huldre-eventyr. Motiver findes igjen f. ex. i Welhavens „Formosa“, som er flere indtryk samlet i et billede, i „Lokkende Toner“ og flere steder. Det kollektive kvind*en* set som kokkepige, verdensdame, blomst, tog til at opløse sig i personligheder. Det viser sig i den første norske roman, Camilla Colletts „Amtmandens Døtre“.

Husligheden er hos os ægte indenlandsk; som den hidtil har modstaat, vil den vist ogsaa herefter modstaa tidens strømninger, idet den lempes og modificeres efter disse. Norge vil altid bli landet med de tusind hjem. „Damen“ derimod har det aldrig været rigtig bevendt med; hun kunde ta titel efter sin mand, klæ sig prægtig og sætte op en „gallamine“, men det, som skulde gi hende uddannelse og betydning, det selskabelige, litterære og politiske liv, saadan som i de store kulturlande, har hidtil manglet. „Blomsten“ — ja den er man snart færdig med, det er de sexten aar, nogle baller og fester, saa blir den „vedlagt protokollen“, som de siger i stortinget.

Amata, straalende og smerterig!*)

Der skal holde paa at danne sig en videnskab, har jeg hørt, jeg ved ikke, hvad den heder; naar den har faat sit system færdig udarbeidet, skal den menneskelige tilværelse vise sig som en ubrudt kjede, hvor det ene led er afhængigt og bestemt af de foregaaende og med nødvendighed slutter sig til og bestemmer det næste og saa fremdeles i det uendelige. Erfaringen og den kristne samvittighed lærer os det samme og lægger dermed et uhyre ansvar paa hver enkelt.

Amata, elskende og elsket! du er *kvinden*, til dig vender jeg mig. — Du har været løftet til stjernerne, og du er trampet ned i jorden som en orm; jeg vil ikke være med paa ophøielsen, for jeg har meget at udsætte paa dig, men inderlig ondt har jeg af dig. Den vei, du er kommet frem paa, strækker sig saa langt tilbage i det fjerne, det mere opladte syn ser vist ogsaa mildere, og det kan forklares, hvorfor du er som du er, men du har selv ikke godt af at bruge dette som en undskyldning. Du er gjennem slægtled opdraget til, ja tvunget ind i aandelig uvirksomhed, — hvad hjalp det dig, om du tørsted efter lys og kundskab! Den form, dit bløde sind skulde perses ind i, stod færdig, før du kom til verden, det hjalp ikke, om din følelse i sin rene umiddelbarhed viste dig noget langt større, skjønnere og lykkeligere, — gi alt og intet faa igjen for din dybeste trang, det var vilkaaret. Og du gav dig over. Fra selvopgivelsen skriver sig din væsentligste feil, som snart er nævnt: du er aandelig lad og moralsk feig, trællesindets mærke. Gaa ind i dig selv og stræv for at styrke og rette paa det, som er sløvet og knækket, ikke for din egen skyld alene, men for deres, som kommer efter dig; hvor tungt det kan falde dig, løft det nærmeste led af kjeden, de andre følger, — er du Amata, den straalende og smerterige, saa betænker du dig ikke.

---

*) Af Welhavens digt: Den sidste septemberdag. Red.

Der er vist ingen nu, som vil nægte, at til familielivets styrkelse og til de unges opdragelse kræves oplyste, dannede kvinder. Men lidt bange er man alligevel for, at det skal bli formeget af det gode. Jeg fornærmer da vist ikke nogen mand, ikke selve Strindberg, om han nedlod sig til at kaste et blik i „Nylænde“, ved at paastaa, at kvinderne i det hele og store tat staar under mændene i dannelse. Men der er grader af dannelse, som opvakte naturer kan tilegne sig gjennem livet inden det omraade, de kan naa uden veiledning eller undervisning. Det er til denne art af dannelse kvinderne har været henvist, og det er slet ikke udelukkende „hjertets“ dannelse, de har tilegnet sig paa den maade, der er dem, som er kloge nok paa sin vis. Men snevert og smaat som dette omraade er, blir ogsaa deres syn og tanker; gjælder det en videre og dybere opfatning, saaledes som livet kan kræve det ogsaa her hos os, — glider kvinderne undaf, de kan ikke være med; da viser sig en begrebsforvirring, som umulig kan klares, der er ingen forudsætning at gaa ud fra, men selvklogskaben er som oftest urokkelig.

Og alle disse snevre synsmaader, alle disse tørre korte tanker, ofte saa uædelmodige, saa fulde af hovmod, — saa du dem i det rette lys, vilde du grue for dem — dem gjemmer du paa — for du er stærk til at holde fast paa det, du engang har grebet — trykker dem ind i de unges sind som en arv, der føres videre fra slægt til slægt. Tænk paa det, Amata, for du har megen sorg af dine børn nu om dagen, og har kanske endnu mere grund til bekymring, end du selv ved af. Reis dig, ryst ligegyldigheden og mageligheden af dig, og fremfor alt, slip selvklogskaben, døm ikke strax, naar du hører udtalt en tanke, som er ny for dig, men se til at forstaa, det er meget vanskeligere, men ogsaa langt frugtbarere. Og se saa at fatte mod til endelig en gang at finde dig selv og være dig selv, ikke la dig paatrykke et stempel af den egenkjerlighed, som fylder verden og vil styre den efter sin smag og sine lyster — det er dig, Amata, du smerterige, det gaar ud over.

Kvinderne bør nøie undersøge de fordringer, som udgaar til dem dels i overlegen haan og dels i skjønne fraser. Ingen bør klage over, at der fordres meget, men vel over at muligheden for at kunne møde og tilfredsstille fordringerne nægtes. Og hvad kvinderne trænger til sin udvikling, ved de bedst selv, lærer det mer for hver dag, som gaar.

M. D.

Frk. Mathilde Wergeland har sendt en opfordring til M. D. i 9de hefte af »Nylænde« d. a. Kan frk. W. i ovenstaaende løse udkast finde noget, som kan hjælpe til forstaaelse af en ældre tid, skal det glæde mig. Til en mere grundig og omfattende fremstilling har jeg desværre hverken stof eller evne.

M. D.

Brev fra Amerika.

Der er klaget, og der klages over den lave løn og lange arbeidstid, som bliver handelsstandens kvinder tildel. Men er det alene kvinderne, der arbeider under trykkende forholde i denne branche? Er ikke det samme tilfældet ogsaa med mændene? Hvis er skylden? Sandelig ikke mændenes. Jeg har hørt mere end èn ung kontorist bande sine kvindelige kolegaer, fordi de ved sin ufornuftighed ødelagde levebrødet baade for sig selv og andre.

Kontorer, butikker og lagere rekruteres nemlig aarlig af unge, kvindelige volontører, der aldrig har ofret en alvorlig tanke paa at skaffe sig en faglig uddannelse for derigjennem at blive dygtig nok til at overtage en overordnet stilling ved denne. For dem er bare arbeidet en midlertidig sag, fortjenesten en bifortjeneste, at de ved dette skader baade sig selv og andre, har de intet blik for.

Naar en kvindelig volontør begynder i en forretning, er hun heldigere stillet end den mandlige volontør. Hun vil begynde med en gage af 20 kr. pr. md. medens han som oftest maa i et helt aar gaa for intet, men efter to aars forløb vil allerede sagen have forandret sig. Han vil arbeide hen imod det maal engang at ernære sig af sit arbeide, opnaa en overordnet stilling, blive engang sin egen mand. Hun vil kaste sig ind i koncurrencen uden fremtidsmaal. Det eneste hun har for øie er at tjene disse 20 kr. for at have noget til hjælp til klæder og lommepenge. Kost og logi skaffer mama og papa. Han venter efter et par aars tid at opnaa saa høi løn, at han ernærer sig selv. Hun giver sig tilfreds for de første 5 aar med 30 kr. Følgen er, at mændene forsvinder fra forretningernes underordnede stillinger og erstattes med kvinder til liden velsignelse for det store hele.

Jeg har privat søgt at gjøre mine kvindelige kollegaer begribelig, at en saadan planløs massetilstrømning af kvinder til en branche, der allerede er overfyldt af arbeidssøgende, er meningsløs og skadelig. Jeg har søgt at overbevise dem om det urigtige i at kaste sig ind i koncurrencen, naar man ikke for alvor ønskede at ernære sig selv. Men desværre har jeg fundet, at de fleste intet andet blik for sagen havde end, *at de 20 kronerne var saa gode at tage med indtil forsørgeren kom.* At de hjælper til ved sin uforstand, at det kunde gaa dem som i visen: at aldrig kom den frieren fram — er dem ufattelig.

Det er ikke min mening at foreslaa, at alle kvinder, der træder ind i en forretning, skal aflægge nonneløfte; men jeg vil bare fremholde for dem, at det ikke alene er mændenes skyld, at deres forholde er saa uheldige, men at deres egen mangel paa omtanke og samhold er en af hovedaarsagerne i dette. Jeg vil lægge alle unge kvinder, der agter at gaa til handelen, paa hjertet: ikke at gjøre dette med mindre, de føler lyst og anlæg, samt agter gjennem alvorligt arbeide engang at opnaa dygtighed nok til ogsaa at kunne forlange løn stor nok til alle deres fornødenheder. Det at kaste sig ind paa arbeidsmarkedet ene og alene i den hensigt at opnaa en midlertidig bifortjeneste er til skade baade for den, der gjør det og for andre, der intet andet har end sit arbeides afkastning at stole paa. De 20 kr.s fortjeneste er i realiteten tab.

Det vilde være paa tide, at den kvindelige handelsstand sluttede sig sammen i en forening, der vilde arbeide for alles bedste. En af deres opgaver vilde snart blive at modarbeide den koncurrence, der bestaar i at underbyde hverandre. Hvis der blandt mine gamle gymnasiekammerater og andre ved forretninger ansatte kvinder skulde findes nogen, der skulde interesere sig for dannelsen af en saadan forening, saa vil jeg opfordre dem til at gaa ivei med arbeidet hurtigst muligt. Kvinder har vist, at de kan skaffe penge tilveie for missionsarbeider, det skulde være glædeligt at se dem for en gangs skyld virke for sig selv.

Media N. A. 26/8 1888.

ærbødigst

Aasta Caspersen,

bogholder og correspondent.

Til

„Nylænde“s redaktion.

En ung dame, af mit bekjendskab, har nylig faaet beskjæftigelse i en af byens største modeforretninger. Hendes arbeide, der betales med kr. 1,00 pr. dag, bestaar i at sy og pynte hatter.

Jeg er bleven opmærksom paa den unaturlig lange arbeidstid, hun og hendes medsøstre i samme forretning og vel rimeligvis i alle lignende maa finde sig i. Nemlig i nærværende tilfælde fra kl. 8 morgen til over 8 om aftenen — ofte til 9 og derover.

Jeg spurgte: Er der saa meget at bestille, siden De maa sidde saa længe? Nei, nu for tiden har de næsten ingen ting at gjøre, men det skal *se ud* som de har travelt.

Og derfor maa alle disse kvinder sidde der i det trange ofte usunde rum til langt ind i mørke natten og, naar de gaar hjem, være udsat for at blive „antastet“ af hver laban, som slænger paa gaden. Sligt er skammeligt — jeg ved af erfaring, hvor forfærdelig opslidende den lange arbeidstid virker — og jeg fatter ikke, hvad glæde arbeidsherren kan have af at pine sine folk paa den maade.

Var det ikke her anledning for N. K. F. til at søge indført en humanere arbeidstid. Lad mig foreslaa at foreningen overdrager en kommité*) at undersøge arbeidende kvinders arbeidstid og forhold i det hele her i Christiania. Jeg er overbevist om, at meget underligt skulde komme for en dag. Og jeg er overbevist om, at meget kunde rettes, som nu er vrangt. Hvis en modehandler f. ex. skulde *nægte* at indrømme sine folk en rimeligere arbeidstid, saa kunde han *boycottes*, man kunde opfordre damerne til at lade være at kjøbe noget hos ham.

---

*) Vi kan oplyse om, at der paa et møde forleden vaar i N. K. F. besluttedes dannet en komité med opgave særlig at tage sig af de arbeidende kvinders interesser. Komitéen er nu færdig til at begynde sin virksomhed.

Red.

N. K. F. burde særlig tænke paa dem, som ifølge sin stilling ikke tør kny af frygt for at miste sit erhverv, og ikke arbeide paa en saa aristokratisk, passiv, abstrakt maade som hidtil.

Christiania i october 1888. *L. S.*

Nye tidsskrifter.

(Slutning fra nr. 18).

I *Weimar* udkommer siden ifjor et tidsskrift **Frauenberuf**, maanedsskrift for den dannede kvindeverdens interesser, redigeret af frau J. Kettler. Siden mai maaned iaar udgives det som organ for den nylig grundede tyske kvindeforening „*Reform*“. Denne forening arbeider paa at skaffe høiere undervisningsanstalter, som kan føre frem til universiteterne for den kvindelige ungdom og dernæst at søge aabnet adgang for kvinderne til de livsveie, som deres uddannelse berettiger dem til at slaa ind paa. Disse foranstaltninger er nødvendige for at gjøre den tyske borgerstands døtre erhvervsdygtige, og erhvervsdygtige maa de blive, fordi det skorter meget paa forsørgelse. Mange mænd og endnu flere kvinder lever ugifte, og de fleste af disse kvinder gaar det ilde under kampen for existencen, fordi man i tankeløs slendrian har vedblivet med at opdrage de høiere klassers kvinder med udelukkende ægteskabet som livsmaal.

I alle de artikler i „Frauenberuf“, som har en udpræget tendens, er det dette tema, som behandles. Man søger at drage sløret tilside og vise virkeligheden, som den er, og det er et meget sørgeligt billede man faar af de tyske damers liv. Der klages bittert over, at de tyske universiteter saa haardnakket lukker sine døre for kvinderne, og at den tyske nation i det hele ikke har fulgt bedre med i kvindebevægelsen. „Med dyb sorg,“ siger en bekjendt forfatterinde, Irma v. Troll-Borostyàni, „maa jeg bekjende, at baade Tyskland, som jeg tilhører af fødsel og Østerrige-Ungarn, som jeg tilhører som borger, har stillet sig haardnakket imod udvidelse af kvindernes erhvervs- og handlingsomraade, i denne henseende staar baade Tyskland og Østerrig-Ungarn tilbage i civilisation, ikke alene for Amerika, men næsten for alle europæiske lande. En anden forfatterinde skriver: „For en 25 aar siden var vi, de tyske, anseet som de dygtigste og mest dannede blandt Europas kvinder, efter vor maalestok søgte ikke alene England, men hele Europa at opdrage sine døtre. Og hvor staar Tyskland idag? Ser vi rundt paa Europas kvindecivilisation, maa vi — skjønt høist uvillig og med sorg erkjende — at blandt kulturnationerne er Tyskland den, som har udrustet sine døtre daarligst for livet.“ Under disse mislige forhold har altfor mange kvinder i Tyskland mistet sin selvagtelse, det er meget almindeligt at se de unge piger sammen med mødre og andre slægtninge drive en meget anstrængt ægteskabsjagt. I en artikel betitlet: *Ehescheu und Heiratslust*, af grevinde G. Bülow von Dennewitz, gaaes der især grundig ind paa denne sag. Den er skrevet for at tilbagevise modstandernes angreb, og disse angreb maa efter citaterne at dømme være yderst tølperagtige. Med disse forkjæmperinder (de som ikke sætter ægteskabet mere som kvindens, end som mandens maal) ræsoneres der, maa det være som med ræven og rognebærene, de har ikke selv kunnet naa ind i ægteskabet, og derfor vil de nu, at andre ikke skal opdrages efter „den guddommelige verdensordens“ principer. Nei, svarer saa forfatterinden, al erfaring gaar i stik modsat retning. Der findes desværre mange gamle tyske damer, som har gjort forgjæves forsøg paa at komme ind i ægteskabet, men disse, for hvem ægtestanden har været det uopnaaelige, er det netop, som har overdrevne forestillinger om dens herlighed, og det er blandt dem, man finder de værste giftekniver. Dem, som man hører tale bistrest om ægteskabet, det er de ulykkelige hustruer, og endda er det blot en meget liden procentdel af de ulykkelige hustruer, som er saa oprigtige, at de taler om sin ulykke. Og de, som haaner ægteskabet mest, det er de tyske mænd, og de gjør det paa en maade, saa de derved haaner det hele kvindekjøn. Denne skamløse haan beverter man daglig de tyske hustruer med. Der findes neppe en avis et vittighedsblad, en kalender, som ikke bringer sine læsere frivole, gemene og dumme anekdoter, som gaar ud paa at skildre det ægteskabelige liv saa ynkeligt og det frie ungkarsliv saa herligt som muligt. Fylder ikke selv de mest anseede blade sine spalter med sligt elendigt tøieri og hvad er indholdet af de tyske farcer og spektakelstykker, andet end latterliggjørelse af kvinderne. Den paastand, at den tyske nation agter sine kvinder, er en gammel fabel, som man bør holde op med at fortælle.

For at oplive sin triste skildring med lidt spøg, gjengiver forf. en fremstilling i *Fliegende Blätter* af ægteskabsspørgsmaalet i fortid, nutid og fremtid:

1. **Fortid.** Tyve medbeilere dræbte han, tre gange red han omkring muren af den tilbedtes borg, saa foretog han et tog mod de vantro, indtil han endelig blev bønhørt.

Billede. Den tapre ridder knæler for sit hjertes dame, som staar som en dronning og tillader ham at kysse spidsen af hendes finger.

2. **Nutid.** Kun engang averterede han: En herre, 40 aar gammel, i en behagelig stilling søger en ung, smuk dame til livsledsagerinde. — Da meldte der sig syv hundrede.

Billede. En skaldet, udlevet ungkarl mønstrer gjennem sin lorgnet med alt andet end velvillig mine den tililende skare af giftelystne unge damer, det ser næsten ud, som om ikke en eneste af dem vil finde naade for hans øine.

3. **Fremtid.** Emancipationen er fuldbyrdet. Ængstelig nærmer beileren sig, men fortvilet vender han hjem, thi der findes ikke længer nogen kvinde, som vil ind under ægteskabets aag.

Billede. I løitnantsuniform og i studenterantræk, med cigar i munden spankulerer de emanciperede frøkener forbi de beilende mænd og viser deres ømme blikke, bønner og blomsterbuketter foragtelig bort. Ved bredden af en sø sidder en engelskmand, som holder en spækket pengepung høit iveiret paa fiskestangen, men den forbiroende miss med flagrende lokker værdiger ham ikke den ringeste opmærksomhed. En af de ulykkelige friere griber fat i gryde og stegepande, en anden hænger sig af fortvilelse.

Skildringen af nutiden er, paastaar forf., paa ingen maade saa særdeles overdreven og karrikeret. Fremtidsbilledet finder hun ikke træffende, men det ser ud til, hun mener, at hvis de tyske damer faar rigere uddannelse og blir erhvervende og selvstændige, vil deres fremtid blive ligesaa *forskjellig* fra nutiden, som billedet er det.

Betegnende er det, at næsten i alle artikler fremhæves det, at det er den bitre nød, som har fremtvunget agitationen. Man faar en fornemmelse af, at den brutale overmagt i denne mandfolkestat par excellence er saa stor, at det ikke nytter at anslaa andre strenge, hvis man vil opnaa praktiske resultater.

Indlæggene i kvindesagen er gjennemgaaende dygtig, sandhedskjærlig og modig skrevet. Der tales i en mindre undskyldende tone, end tyske skribentinder har for vane. Og dog taler heller ikke disse som dem, der har myndighed. Tar man et engelsk eller amerikansk kvindeblad i haanden, blir man slaaet af forskjellen. Og selv for os herhjemme lyder det meste af det, som siges om „sagen“, meget elementært.

Ved siden af de agiterende artikler indeholder tidsskriftet noveller, studier over literatur, musik m. m.

Med særlig interesse læser man et stykke i aprilheftet med overskrift: *Henrik Ibsen*, Et mindeblad i anledning af hans 60de fødselsdag, af Louise Hitz. Forf. omtaler, hvor misforstaaet den store digter har været hos massen af læserne, men hvorledes hans anseelse nu stiger i Tyskland dag for dag. „Ibsen-striden“, siger hun, „er nu ligesaa livlig igang i Tyskland som Richard Wagner-striden engang var det, dog føres den mere maadeholdent og mere i de store byers selskabskredse end i pressen“.

G. K.

Forskjelligt.

Vi har nu i alt 39 kvindelige studenter:

fra 1882	1
1883	1
1884	2
1885	5
1886	6
1887	9
1888	15

Censuren for examen artium i aar faldt saaledes.

Latinartium.

Gudrun Bjørneng	meget godt.
Aagot Bødker	meget godt.

Realartium.

Dagny Kristine Bang	meget godt.
Clara Bjørnstad	godt.
Sofie Honoria Bonnevie	udmerket godt.
Berthe Dahl	godt.
Honoria Sofie Dietrichson	meget godt.
Ragna Wilhelmine Dons	udmerket godt.
Julie Olivia Eriksen	meget godt.
Mathilde Eriksen	udmerket godt.

Dorthea Helene Hyggen	meget godt.
Hanna Dorthea Jæger	meget godt.
Kristine Middelthon	godt.
Elin Margrete Petersson	meget godt.
Gudrun Wiborg	godt.

Nedenstaaende er svar fra en af forstanderne ved et af Oxfords *colleges* paa et brev med forespørgsel om universitetsstudierne skader kvindernes helbred: Naturligvis gjør man galt i at sende unge piger med tidligere ødelagt helbred, med forsømt opdragelse og med tungt nemme til universiteterne. Studierne kan da gjøre dem syge og ulykkelige eller dovne og ligegyldige, og erfaring har lært mig, at begge disse resultater er mulige. Jeg har ogsaa kjendt enkelte virkelig flinke piger, som ikke har havt selvbeherskelse nok til ikke at overanstrenge sig. De læser en urimelig masse timer, sidder oppe længe, rører lidet paa sig og mister som følge deraf sin appetit og blir nervesvekkede. Men naar disse undtagelser er gjort, kan jeg bevidne, at for forstandige og dygtige piger er det et meget sundt liv, det medfører tidlig opstaaen, simple maaltider, regelmæssig arbeidstid, det opliver ved muntert kammeratskab, fornøielser og sport i fri luft og kraftig sysselsættelse for sindet.

Man har talt meget om ofrene for aandelig overanstrengelse; adskilligt kunde siges med ligesaa stor sandhed om de tusender af kvinder som blir gamle før tiden ved ingenting at gjøre, om lediggjængernes humørsygdomme, om den tomme og ondskabsfulde sladder og grættenhed over smaating, som man ofte finder i kvinde-koterierne paa landet og i smaabyerne, og endnu mere kunde klages over det fasthionable livs usunde adspredelser, — som har krævet ti tusende ofre for hvert af den intellektuelle anstrengelses hundreder — og om den direkte fysiske skade, som forvoldes ved snøring og andre galskaber.

Jeg kan ikke slutte mit brev uden at udtale et oprigtigt ønske om, at studierne her maa komme til at drives mere for deres egen skyld og mindre med examener til maal. Jeg mener ikke, at alle examener bør ophæves, men at de bør være færre og lettere. Som de nu er, er de al sand dannelses ødelæggelse, det er dem, som i tilfælde ødelægger helbreden, og de garanterer ikke mere virkelig dygtighed og kundskab end meget lettere prøver vilde gjøre.

Skjønhedskonkurrencen i Spaa er et vidnesbyrd blandt mange om, at prostitutionen har evne til at forgrene sig paa de mest varierede maader i samfundet. Vore dagblade kappes med hinanden i at give omhyggelige beretninger om det bestialske arrangement.

Lieutnant von François, den afrikanske opdager, fortæller følgende: *Bayanzi*folket har en underlig skik, som maa gjøre ægteskabet til en stor byrde for kvinderne. Man bruger i landet en slags metalstænger som byttemiddel. Naar en mand gifter sig, lader han mange af disse hamre sammen til en svær ring, som han lodder fast om sin hustrus hals. Naar mændene er velstaaende kan disse ringe veie op til 30 pund, og denne byrde maa bæres af de stakkels kvinder hele deres liv. Ofte ser man kvinder, hvis hals er ganske saar under den tunge vegt, paa enkelte steder er huden afslidt. Dette er et sikkert tegn paa, at de er nygifte, naar de har baaret sin ring en tid, blir nemlig huden haard og ufølsom, saa det ikke smerter. Kun vegten blir de aldrig vant til, den forbruger meget af deres kræfter. Hvor der er en flok kvinder samlet, ser man altid flere af dem holde ringene oppe med hænderne for saaledes for en stund at befri sine trætte skuldre fra den tunge byrde. Er ringen engang paa, saa er det meget vanskeligt at faa den af. De indfødte kjender ikke noget saadant som en fil, de er dygtige til at hamre ringen sammen, men at faa den skaaret over har de meget vanskeligt for. Kvinder, som har lagt sig meget ud, efter at ringene er smedet om deres hals, er ofte i fare for at kvæles, og det har hændt, at de har fundet døden paa den maade. Alligevel betragter disse kvinder den tungvindte prydelse med stolthed, indbilder sig, at den forhøier deres værdighed og skjønhed og bærer byrden med smilende ansigt.

England. *Det heldige udfald paa den bekjendte store kvindestreik* i London i sommer har gjort meget til at samle arbeidskvinderne. Flere fagforeninger holder paa at danne sig. Paa et stort møde fremholdt mrs. Besant, hvem streikens heldige udfald for en stor del skyldes, nødvendigheden af en kraftig organisation. Desuden burde hver forening sætte det som sin opgave at skaffe læseværelse, bibliothek og ogsaa et større forsamlingsværelse, saa der kunde skaffes medlemmerne anledning til hyggelig adspredelse.

Ved et besøg i Queen Margaret College i Glasgow ytrede dronning *Viktoria* nylig: Enhver bevægelse, som har til maal at hæve kvindernes stilling og udvide grænserne for deres omraade, har min varmeste sympathi. Engelske kvindeblade udtaler sin glæde over disse ord. De ser nok i dronningens sympathi for deres sag et vidnesbyrd om, at den begynder at blive populær.

Skotland. *Ved den medicinske høiskole* for kvinder i Edinburg foregik prisuddelingen den 20de juli. Dr. Bruce, forelæseren i pathologi, udtalte ved anledningen sin høieste tilfredshed med studenterne og erklærede, at de gjennemsnitlig stod bedre end de mandlige medicinske studerende.

Frankrige. *Næste aar skal der afholdes en kvindekongres i Paris* for at høitideligholde hundredeaarsdagen for revolutionen. To foreninger *kvinde-ligaen* og *kvindeføderationen* er indbydere. Md.lle Barberousse, skolebestyrerinde, staar som præsident. Kongressen skal være *national* i et tidsrum af tre uger, den følgende uge skal den være *international*. Politik udelukkes af forhandlingerne, men alle andre praktiske spørgsmaal, som angaar kvinderne skal behandles. Ved et nylig afholdt møde blev det besluttet at indbyde 25,000 kvinder fra alle jordens egne. Deres ægtemænd er ogsaa velkomne til mødet, men det tillades blot kvinder at deltage i diskussionen.

En ny forening for kvindernes rettigheder: „Societé l'avenir des femmes", er stiftet i Paris.

Amerika. *Af 22,000 patenter givet i* Amerika 1887 er 100 givet til kvinder — et stort fremskridt fra tidligere.

Kvinder har altid taget meget ivrig del og spillet en ledende rolle i agitationen for slaveriets ophævelse. For 50 aar siden satte Prudence Randall og Lucretia Mott og mange andre kvinder liv og eiendom paa spil i sin kamp mod slaveriet i de forenede stater, nu skyldes det væsentlig en kvindes — prinsregentindens — initiativ og varme sympathi for sagen, at slaveriet i Brasilien er ophævet.

President Cleveland har nylig offentlig udtalt: „*Kvindestemmeret* er snart et faktum, der er ikke tvil om det“. Herved, siger Woman's Journal, udtrykker presidenten alle virkelig intelligente amerikanske politikeres mening.

Tyrkiet. Kvindelige læger har udsigt til at faa stor praxis i Tyrkiet, da tyrkiske kvinder aldrig maa konsulere mandlige læger. En russisk læge, frøken Lozinski, som har studeret ved et af de sveitsiske universiteter og faaet en udmærket examen, er reist til Konstantinopel for at oprette et hospital for kvinder.

Indien. *I Indien er det* skikken med barneægteskaber, som er den værste hindring for kvindernes fremskridt. I enkelte dele af landet begynder man nu at arbeide paa reformer i den retning. En stor komite med udsendinger fra forskjellige af staterne har været samlet i Ajmere for at tage ægteskabsspørgsmaalet under overveielse. Her foresloges, at det ved lov burde bestemmes, at brudgommen ikke maatte være under atten og bruden ikke under fjorten aar. Dette forslag ser ud til at være modtaget med bifald af en stor del af befolkningen og vil, hvis det blir lov, især bedre stillingen for landets kvinder.

(Women's Suffrage Journal).

Indhold: Mer huslighed (af M. D.). Brev fra Amerika (af Aasta Caspersen). Til »Nylænde«s redaktion (af L. S.). Nye tidsskrifter (af G. K.). Forskjelligt.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 15de oktober 1888. | No. 20.

Om en reform af den norske kirkes vielsesritual.

(Af T. D.)

I.

I „Nylænde“ for 1ste september d. a. findes under det velkjendte mærke C. C. en artikel med overskrift: *Ogsaa en stemme i raadet fra en stemmeløs.* I denne artikel udtales tanker, som efter den ærede forfatterindes mening tusinder dele med hende, tanker nemlig om *en reform af vort vielsesritual.*

Artiklen er øiensynlig skreven med ønsket om at fremkalde diskussion, og den er af saa betydningsfuldt indhold, at den ganske vist fortjener hensynsfuld opmærksomhed og ikke bør ignoreres. Den sag, for hvilken der kjæmpes saa varmt ogsaa i dette indlæg, lader sig heller ikke tie ihjel.

C. C. har fundet et godt udgangspunkt ved at betone, at „Paulus, naar han stiller manden som kvindens hoved og herre, naturligvis mener evangeliets mand“, og at „det ikke maa glemmes, at med denne medkristen og medfristede, som hustruen skulde være lydig og underdanig, mente apostelen manden, som bøier sig under Kristi lov og lever denne efterrettelig, den evangeliske mand med et ord“. Men naar det nye testamentes udsagn om forholdet mellem manden og hustruen er skrevet under forudsætning af, at den mand, til hvem skriften taler, er en „evangelisk“ mand, som den kvinde, til hvem den taler, er en evangelisk kvinde, det vil altsaa sige: Mennesker, som tro paa evangeliet og til hvem paa grund af deres evangeliske tro det krav kan stilles, at de leve kjærlighedens lov efterrettelig, saa skulde det vel være en selvfølge, at den kristne kirkes vielsesritual heller ikke kan være „myntet“ paa andre mænd, end de evangeliske. Derimod kan det fra evangelisk standpunkt ikke være tilladeligt at stille apostelbrevene i modsætning til Kristi evangelium; fra dette standpunkt gaar det ikke an at henregne apostelbrevene til de *antikverede* overleveringer; de maa tillægges samme guddommelige autoritet som evangelierne; men det „ved Kristus oprettede *lighedsforhold mellem mand og kvinde*“ kan apostelen da heller ikke antages at have villet gjøre til intet.

I anledning af den beklagelige kjendsgjerning, at de gudløseste mænd vide at benytte af den hellige bogs paragrafer alle de lovbud, som støtte deres egen magt, og at misbruge de stærke udtryk, hvormed presten i Herrens navn „overgiver bruden næsten som en tjenerinde i sin herres haand“, er at bemærke, at vielsesritualet som myntet paa evangeliske mænd selvfølgelig intet har med de *gudløse* at gjøre; paa dem skulde det altsaa aldrig anvendes; de har ingensomhelst ret til at blive kirkeligt viede, og at saadan brug alligevel gjøres af kirkens vielsesritual, kan ikke være i overensstemmelse med Kristi og apostlernes lære. Men derfor kan man heller ikke forandre vielsesritualet af hensyn til de gudløse, raa og brutale mænd, som mangle enhver forudsætning for at kunne leve efter evangeliet og opfylde kjærlighedens krav.

Vort vielsesritual skriver sig fra 1685, altsaa — som C. C. bemærker — fra enevoldstiden, i hvilken sammenkoblingen af stat og kirke (sammenblandingen af borgerligt og kirkeligt) fuldbyrdedes og naaede sin høide. En af de sletteste frugter af denne sammenblanding var den kirkelige vielsestvang. Mangfoldige skandaler, som har virket til at nedbryde kirkens anseelse, har i tidernes løb været en følge af denne mod ethvert sundt begreb om kirkelig tugt stridende tvang. Deri er dog ikke selve vielsesritualet skyld, men det kongebud, at „alle undersaatter i Danmark og Norge skulde sig efter dette ritual underdanigst rette og forholde under straf, som vedbør;“ thi deri laa ogsaa den befaling, at alle, som vilde indtræde i ægteskab, skulde lade sig kirkeligt vie. Vort vielsesritual er dannet efter det mønster, som Luther gav i sin „Traubuchlein;“ men det var visselig ikke Luthers tanke, at det skulde blive brugt i religionstvangens tjeneste. I indledningen til selve vielsesformularen ytrer han blandt andet:

„Fordi høitiden og ægtestanden er en borgerlig sag, tilkommer det ikke os geistlige at ordne eller styre noget deri . . Men dersom man begjærer af os, at vi skal vie dem, saa er vi skyldige at gjøre det . . . Saa vil vi nu paa denne maade vie brud og brudgom (naar de begjære det).“ Derpaa følger vielsesformularen. —

Naar C. C. mener, at „enhver virkelig nobelsindet mand, der staar for alteret, vil finde sig ilde berørt af dette bud, der overgir ham den, han har valgt som sin jevnbyrdige til fælles trøst og styrke paa livets trange vei, som en viljeløs slavinde“, og naar hun ogsaa af denne grund finder en omordning af vort vielsesritual nødvendig, saa kan dertil bemærkes: Dersom den som menneske og borger hæderlige mand ikke tillige er en evangelisk mand, saa indser jeg ikke, hvorledes den omordning skulde være, der kunde tilfredsstille ham; for ham maa jo et paa kristelig grundvold hvilende ritual saagodtsom helt igjennem være en forældet ting, hvorved han vil føle sig ilde berørt. Nei, for *disse* nobelsindede, som for de tusinder, der ikke kan kaldes saa, er det vist ikke ved nogen ritualforandring, at der kan raades bod paa de mislige forholde. Botemidlet kan kun findes deri, at borgerligt ægteskab bliver indført i statskirken.

Men en anden sag er det, hvad der kan og bør gjøres overfor tilfælde, i hvilke det ikke er vielsesritualet i sin helhed, men kun enkelte udtryk, som kræves forandrede. Det var et saadant krav, som søgtes tilfredsstillet ved det forslag om en reform af vielsesritualet, som udarbeidedes af den i 1860 nedsatte kirkekommission og offentliggjordes i 1863. I dette forslag var der vistnok taget tilbørligt hensyn til, hvad reformvenlige kristelige kredse dengang krævede. Forslaget blev imidlertid kun et hvilende. Vort gamle vielsesritual er saaledes forbleven uforandet. Men medens forslaget har hvilet, har tidsudviklingen ikke staaet stille, og det er derfor en naturlig følge af denne udvikling, at der nu vil gjøres krav paa nogle flere forandringer, end dem, som for 25 aar siden vilde have tilfredsstillet behovet. Ved at anbefale det svenske vielsesritual har C. C. givet signalet til, hvad der nu bør kræves, og mange, som forøvrigt ikke i et og alt deler hendes anskuelser, vil være enige med hende heri. Thi dette krav kan ikke medrette betegnes som radikalt, som om C. C. „ikke vil tilfredsstilles med noget mindre, end at man ganske opgav det gamle ritual og satte et nyt istedet“. („Luth. kirketidende“)*). Det svenske vielsesritual er nemlig ikke *saa forskjelligt* fra det norske, at hint i sammenligning med dette kan kaldes „radikalt“. —

---

*) »Luthersk Kirketidende« no. 17 bringer en artikel: »Nylænde« og vielsesritualet, som svar paa C. C.s artikel: Ogsaa en stemme i raadet osv.

Red.

Ernst Ahlgren.

(Nedenstaaende nekrolog er skrevet af en dansk dame, *Sofie Horten*. Den har staaet i tidsskriftet *Framåt* (no. 15), hvorfra vi efter indhentet tilladelse optager den her).

Der blev sorg og bestyrtelse trindt i Nordens lande, da telegrafen den 23de juli bragte bud, at *Ernst Ahlgren* (Victoria Benedictson), „Penges“ forfatterinde var død!

Der er i hendes fædreland ikke den kvinde, som jo har læst, hvad hun har skrevet, ikke den unge pige med fribaarne tanker, som jo har ofret hende sin dybeste beundring, set op til hende med begeistring og gjærne villet reist mange mil for blot at faa et glimt af hende at se.

Ogsaa her i Danmark var hendes navn kjendt og afholdt ikke blot som „*Penges*“ og „*Fru Mariannes*“ forfatterinde, som den ærlige, sandhedssøgende psykolog, men ogsaa som den naturtro og fint følende skildrer af fattigmands liv og vilkaar, der havde aabent øie for alt, hvad hun saa omkring sig, og med humor, men ogsaa navnlig naar talen var om dyr, med varm medfølelse kunde beskrive dette. Thi som forfatterinde naaede hun sikkert høiest i sine smaaskizzer og fortællinger; man følte, at hun selv havde levet med i disse smaa forhold, hun gav sig selv, sin sikreste kunst, naar hun fortalte os om „*Mor Malenes høne*“, om „*Newfondlænderen*“, om „*Jeppe*“, hun led med det saarede dyr, følte den lille hunds dødsangst, og med fin iagttagelsesevne, med et muntert smil fortalte hun om „*Fattighusdrengen*“ og „*Mor Malene selv*“ og om alle disse typer, hun med Dickensk humor opfattede netop som de var og ikke anderledes.

Hun var en frisk, umiddelbar natur, en stor karakter, en talentfuld kvinde; det, hun først og fremmest vilde, det var *sandhed* og *klarhed*. Sandhed i sit liv og sin digtning, klarhed over, om hun formaaede at frembringe noget virkeligt tilfredsstillende.

Men tvivl og mistro mod sig selv gnavede bestandig paa hendes livstraad.

Jeg, der i herved fire aar har staaet i nær og uafbrudt forbindelse med hende og for en del været fortrolig med hendes arbeide, hendes planer og forhaabninger og hele hendes tankeliv, kan maaske bedre end nogen anden her i Danmark forklare og belyse hendes pludselige død.

Det var *livslede*, en ubetvingelig, uimodstaaelig *livslede!*

For os, der havde staaet hende nær, kom dette pludselige ikke uventet; vi vidste alle, at livsleden til sine tider kom over hende som en uhyggelig mare, der ikke lod sig afryste, som et klamt, snigende uhyre, der sugede sig fast i hendes tanker og drak hendes hjerteblod.

Hun er født den 6te marts 1850 i Skaane, hvor faderen eiede en større gaard. Som barn og ganske ung pige var hun usigelig lykkelig. Med sin fader, hvem hun elskede over alt, færdedes hun i mark og skov, hun red og hun jagede, hun kjørte de væligste heste og for med vindens fart hen over den frosne sø. Denne fader, denne elskede men svage fader, saa man idelig og altid dukke op i hendes digtninge. Han døde, før hun ret var vaagen, og nu tog moderen fat; hun blev stængt inde i de mørke stuer, holdt til bog og naal og den strængeste pietisme. I den tid fik hendes ydre sit præg, det blev korrekt og stivt og koldt, men i hendes indre sydede det som glødende lava. Nogle linier af et brev, skrevet i *april 1885*, kan fortælle herom:

„Ja, ni har rätt, *om* jag en gång lär mig att värdera en menniska, *om* mitt sinne en gång smälter, då ger jag så fullt och rikt, som endast sådana inåtvända och kraftiga naturer gifva. Men det går åt åratal för att vinna mig och för att lära mig tro. Jag är så varm att jag *måste* vara kall, Hvilken paradox! — Det fins ingen menniska till hvilken jag hyser tillit — icke en! — Och jag förtäres efter begäret att finna någon till hvilken jag kunde känna det. Det är hela hemligheten. Men jag talar inte gerna om mig sjelf; det är osundt“.

Og i begyndelsen af *mai* samme aar:

„Jag kan sjelf höra huru jag talade: så färglöst och dämpadt, så själlöst som om jag vore en automat. Ni kan icke tänka hur den tanken plågar mig sjelf! Det är altid när en eller annan sinnesrörelse håller på att rycka mig med, men konventionalismen håller mig i armen. Det år alltid just då jag håller på att blifva mig sjelf — den lättrörliga, varmblodiga varelse jag är — men skyggheten och misstron för en annan håller mig tillbaka. Det der beslöjade kommer i min röst, derför att jag har ett litet hjertfel, så att vid hvarje spänning eller sinnesrörelse ger hjertat sig till att slå med hastiga intermittenta slag; om jag då talade lika högt som vanligt, så skulle det komma någenting i tonen som måste förråda mig. Nåja, hjertfelet kan jag icke kommendera öfver, men så taler jag lågt och långsamt, det låter bara som om jag vore trött; och så har jag icke fallit ur rollen af träbeläte. Om då den andre med ett enda raskt tag kunde rycka upp mig ur det der, så skulle jag med ens bli en menniska. Men så rask är det sällan någon som är. Och så stannar det hela i kälkborgerlighet“.

Efter konfirmationen blev hun guvernante, og det var hun indtil hun i semptember 1871 blev gift med en allerede den gang aldrende mand, postmester og bankdirektør Benedictson i Hörby, enkemand med sex børn. Om det er sit ægteskabs historie, hun har fortalt i „*Penge*“, er tvivlsomt. Saa sagde hun altid, at hendes livs historie først vilde udkomme efter hendes død. At omtale hendes ægteskabs ti første aar hører ikke herhen, men man maa vel antage, at hun i den lille by og snævre kreds følte sig tilmode som en svane i en andegaard.

Saa blev hun syg. En knæskade fængslede hende til sengen i to aar, men disse to lange aar blev for hende en udviklingens og befrielsens tid. Hun nød den tvungne ro; hun arbeidede og lagde her den egentlige grund til sin fremtidige forfattervirksomhed; thi en del smaating, som hun tidligere under et andet pseudonym havde indsendt og faaet optaget i bladene, fandt hun selv at være uden al betydning. Hendes mand elskede hende høit, men taalte ikke, at hun skrev, derfor antog hun forfatternavnet *Ernst Ahlgren*, og ingen anede i lange tider, at der skjulte sig en kvinde under dette mærke, selv holdt hun den gang for sin mands skyld strængt paa pseudonymet.

Ved juletid 1884 udkom „*Från Skåne*“, en novellesamling, som først henledede opmærksomheden paa forfatteren ved „dens ligefremme ærlige stil, den modne, besindige opfattelse“, og henad foraaret 1885 „*Penge*“, der vakte saa stor og saa berettiget opsigt. En anmelder i „*Fyris*“ skriver om den: „Man kallar vår tid arbetarens och kvinnans århundrade. Här i norden kunde den må hända med än mera skäl næmnas äktenskapets; ty arbetarerörelsen har ännu endast svagt berört oss, och hittills åtminstone har kvinnofrågans allra vigtigaste form varit spörsmålet om kvinnans myndighet och värdighet på den plats, som nog för henne är den bästa och lyckligaste, makans och moderns. Och är detta sant, då är „*Pengar*“ för visso ett ord i sinom tid, ett ord sagdt just på den tidpunkt, då det kan bilda en lem i en hel, organisk bildningsutveckling. Den är en bok, som bygger vidare på den förädlade uppfattning af kvinnan, som särskildt är vår tids och vårt lands. Den, som vill säga sig känna det andliga lifvets rörelser i vårt fosterland, sådana de för närvarande te sig, den kan ej med skäl göra ett slikt anspråk utan att ha gjort bekantskap med Ernst Ahlgrens nya berättelse“.

„*Penge*“ udkom samme aar i dansk oversættelse, efter at først hendes skizzer og smaafortællinger havde fundet plads i vore blade. Hun kaldte dem selv „mine visitkort til det danske folk“.

Aaret 1885 var i flere henseender af stor betydning for hende. Banken i Hörby blev nedlagt og hendes mand mistede som følge deraf sin mest indbringende stilling og den største del af sin indtægt. Hun havde altid været forvant, aldrig behøvet at tage hensyn til penge, men den gode modtagelse hendes bøger havde faaet baade i Sverige og hos os gav hende, uagtet sin legemlige svaghed, der tvang hende til at gaa med krykker, mod til selv at tage kampen op og med sin pen tjene sit livs fornødenheder. Hun higede nu udefter, ud i livet, hvor hun i omgang med de store i aandens rige ret kunde udfolde sine evner og samle rige og befrugtende indtryk for senere tider. Hun længter efter den store, vide verden, og hun fik sin mand til at gaa ind paa den overenskomst, at hun skulde faa lov at opholde sig, hvor hun vilde, imod at ernære sig selv. Han har sikkert erkjendt, at der her var en villie, som intet kunde bøie, og har derfor givet efter, men først efter haarde kampe.

Hun havde visselig den ret her i livet at tilkjæmpe sig friheden til at raade over sin egen tilværelse, naar hun følte, at rige evner vilde dø, om hun ikke gjorde det. Hun havde ret til at gaa bort fra livet, naar hun ikke kunde leve længer; men man mindes uvilkaarlig hvorledes Selma gjennemstrømmes af en „ungdomskraftig egoisme“, der raaber: „Plads! jeg maa leve!“ og derpaa sover rolig ind. I tanken bliver „Selma“ atter identisk med forfatterinden.

I efteraaret 1885 reiste hun efter indbydelse af friherrinden Adlersparre til Stockholm, hvor hun for første gang indførtes i forfatternes kreds som deres jævnlige og kammerat og fra nu af blev der rift om hver linie fra hendes haand. Og hun fik *nu* sit arbeide godt betalt.

1886 delte hun mellem Hörby og Kjøbenhavn, hvor hun nu havde erhvervet sig venner; hun elskede at være her, at gaa i theatret og paa forelæsninger, og hun var her ofte og længe ad gangen. Men at hun ikke var ulykkelig i sit hjem, hvor hendes egen datter og hennes stedbørn forgudede hende, det viser bedst følgende brudstykke af et brev, skrevet i *oktober 1887:*

„När jag reste från Stockholm, tänkte jag mig att stanna här i Hörby till i slutet af oktober och att sedan bo i Köpenhamn till fram emot juletiden, ty just nu blir der så mycket som kommer att intressera mig: Brandes’ föreläsningar, Lindbergs gästspel och Geijerstams föredrag om svensk litteratur.

Men för tillfället trifs jag så innerligen godt här i Hörby, det är en sådan hvila efter alla festligheterna i Stockholm. Jag riktigt

njuter af denna ro. — — — — — — — — — — — — — — —
jag ser endast vänliga ansigten i hemmet och alla täfla om att göra det angenämt för mig. Men på samma gång jag för tilfället njuter af denna landtliga stillhet, vet jag, att jag i längden skall tycka, att den ger mig en andlig tomhet, derför törs jag icke bestämma mig för att stanna här. — — — — — — — — — — — — — — — — —.
Det är alldeles märkvärdigt hvad jag finner mig bra här. Man hinner med så otroligt mycket arbete på en dag; här är ingenting som stör en. Jag vill låta min egen sinnesstämning afgöra om jag kommer att resa till Köpenhamn eller ej. I alla händelser blir jag förfärligt nedgräfd i arbete under den närmaste tiden. Jag har händerna fulla af ämner; och jag måste skynda mig, innan *lifsleden* kommer igen. Ty den kommer — det vet jag".

Samme maaned senere: „Trifs fortfarande bra i Hörby, och skulle ha stannat här, om det ej vore för Brandes' föreläsningar.

Den här gången har jag föresatt mig att taga hemtrefnaden med mig till Köpenhamn, så att jag kommer att känna mig riktigt i ro liksom här. Ni kan inte tro hur beqvämt jag har, sedan jag fått båda rummen möblerade!"

1887 tilbragte hun dels i Kjøbenhavn og Paris, dels i Hörby og Stockholm og samme aar kastede hun krykkerne. Først paa aaret spilledes paa „Dramatiske theatern" i Stockholm hendes lille etakts stykke *„I telefon"* og vandt meget bifald med *fru Ellen Hartman* i hovedrollen. Senere er det bleven oversat til „Illustreret familiejournal" og nu for nylig solgt til *Kasino*. Hen ad foraaret udkom samtidig paa svensk og dansk hendes roman *„Fru Marianne"*, hendes tankers kjæreste barn, som beredte hende saa store glæder og saa dybe skuffelser. Æmnet til *„Fru Marianne"* havde hun allerede i tankerne udarbeidet før hun var færdig med *„Penge"*. Dengang var hun ikke enig med sig selv om hun først skulde skrive *„Fru Marianne"* eller *„At dø"*, til hvilken sidste hun alt havde gjort flere forarbeider og ligeledes kavde udkastet færdigt. *I juli 1886* skriver hun om *„Fru Marianne"*:

„Jag arbetar — långsamt, men flitigt. Innan sommarens slut träffas vi nog. Jag skall då kunna visa er åtminstone första hälften af berättelsen, om icke mer. Jag tror den blir bra. Bättre än den ni öfversatte. Jag är äldre nu.

I januar 1887 skriver hun:

— — — först var jag så sjuk och så uppgifven af *lifslede*, — — — och de sista fem dagarne har jag arbetat som i feber för att få slut på min fru. Det har legat en så omåttlig glädje i att ändtligen kunna arbeta, att jag icke tänkt på annat, utan har skrifvit. Det har varit härliga dagar, så fulla af kraft och energi. Nu fattas endast sista kapitlet, och det börjar jag på i morgon. Det fins ett par scener i slutet, som ha varit något af det käraste arbete jag haft. Jag håller af dem. Måtte jag kunna göra mig förstådd! — — — jag måste vara knapphändig, ty min älskade fru väntar ju på mig. Hvilken känsla att kunna arbeta! Jag — som för en vecka sedan var den svartaste förtviflan — muntrar nu upp hela huset".

8 dage senere: Endast ett ord för att säga er, att jag i dag skrifvit sista raden på „*Fru Marianne*" och med middagståget afsändt dess slutkapitel till Stockholm. Det föregående var der redan. G. af G. har läst det och uttryckt sig i varmaste anda derom. Sjelf känner jag att det ligger ett mycket stort framsteg mellan detta och mitt föregående".

Efter at „*Fru Marianne*" var udkommen, men ikke af de *danske* kritici bleven modtagen saa velvilligt, som hun havde ventet, begyndte hun under tiden at mistvivle om sit talent; hun var ikke bange for sit udkomme, thi hun fortjente mer end hun brugte, og behøvede ikke at nægte sig selv noget, men hun stræbte efter det høieste maal, anerkjendelse af netop dem, *hun* ansaa for de ypperste i aandens rige. Og *livsleden* hjemsøgte hende oftere end nogensinde.

Hun skriver i *juli 1887*, da hun var reist til vennerne i Stockholm:

„Vi seglade i temligen styf blåst från Dalarø. Det var min första färd i segelbåd. Jag tycker om det, och naturligtvis är jag icke rädd. Hvad skulle jag vara rädd för! — — —. Hur jag kommer att trifvas kan jag ännu icke veta, och jag är långtifrån bra, men jag känner att om icke detta fullständiga ombyte af lefnadssätt kan hjelpa mig, så kan ingenting".

September samme aar:

„Det är ju *møjligt* att jag är oduglig. Den dag jag sjelf inser detta, skall jag också nedlägga pennan för alltid, ty jag kan icke lefva om jag skall gå bort ifrån litteraturen; mitt arbete är mig kärare än den luft jag andas. Men en dålig författare vill jag icke vara med *vett och vilja*. Hellre dö. — — — — — — — — — — — — — det var tanken om min talanglöshet som gjorde att jag ville begå sjelfmord. — — — — — — — — — — — — — — — — — — Hvad jag nu skrifver, skrifver jag med mitt lif i ena handen och pennan i den andra — för att tala i liknelse. Jag behöfver blott att komma till klarhet om jag är en duglig eller oduglig författare. Deri ligger afgörandet. — — — — — — — — — — — — — — — Intet i detta bref behöfver betraktas som en hemlighet".

Der var i fru Benedictsons livsforhold intet som helst der forklarer, hvorfor hun kastede livets byrde fra sig — intet uden *livslede*.

I mai 1885 skriver hun:

— — — jag är till ytterlighet skeptisk, har *alltid* varit det och aldrig känt någon „skuffelse“ vare sig i „vänskap“ eller „kärlek“. Tvärtom: det har händt att lifvet en eller annan gång gifvet mig mer än hvad jag gjort mig räkning på“.

Juni 1885:

— — — jag är så missmodig att jag kunde gå från hela verlden och begrafva mig i en håla, och det fast jag kan prata och skratta när jag träffar menniskor — — — — — — — — — — — — — — — — —. Åh jag är så trött på lifvet och ändå *vill* jag inte uppge det ännu. — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— — — jag vill så gerna vinna menniskor. Jag är riktigt girig derpå. Jag behöfver andras tillgifvenhet, just derför att jag sjelf har så litet att ge; jag är en sådan fattig stackars skeptiker. Inte als af den sorten som är sig sjelf nog — — — — — — — — — —

— — — lifsleden är värre än vanligt och den hindrar allt arbete. Men bry er inte om det, det kommer öfver mig periodvis, en tillfällighet kan väcka mig upp ur dåsigheten, och jag vet sjelf — äfven nu — att jag skall vakna upp derur. Och då lefver jag igen“.

Hun elskede sit arbeide over alt, tænkte ikke paa andet, levede ikke for andet; alt var for hende smaating i sammenligning dermed.

Hun skriver derom i *september 1885:*

„Jag önskar att hela verlden visste hur jag är, att jag kunde bli uppfattad sådan jag är: en arbetsmyra, könslös som de. Erotiken hör till det förflutna; det närvarande och framtiden är arbete, ingenting annat än arbete — — — — — — — — — — — — — — — — —.

Mai 1886:

— — — jag älskar mitt arbete så högt och begär ingenting bättre än att få egna mig helt åt det“.

Efteraaret 1887 udkom en samling „Folklivsbilder“ ogsaa oversat paa dansk. I løbet af vinteren har hun skrevet er par skuespil færdige. „*Teorier*“ og „*Romeos Julie*“. Det første tænkte hun dog ikke paa at lade komme frem. Hun var ikke tilfreds med det. Sine literære efterladenskaber har hun testamenteret hr. Axel Lundegaard, sammen med hvem hun i 1885 skrev skuespillet „*Final*“.

* * *

Tre dage før hendes død talte jeg med hende. Hun saa syg og træt ud og sagde saa underligt tonløst: „Jeg bliver her ikke længe“.

For alle hendes nærmeste har det vist længe staaet klart at dette saa smertelige øieblik, reisen til det store ubekjendte hinsides, vilde for hende komme pludseligt, men tungt kommer det dog alle os, der personligt har staaet hende nær og holdt af hende baade som menneske og som forfatter, og alle de mange, der i hendes unge, friske, oprindelige forfatterpersonlighed saa noget stort og genialt, og i hendes digtning saa realismens sandhed i en ny og tiltalende form.

Hendes lidelser er nu forbi og hun har faaet ro. Men selv i døden viste hun sin stærke, ubøielige villie, sin kraftige karakter.

Hun *kunde* ikke leve længer! Men i *Ernst Ahlgren* har Skandinavien mistet sin mest lovende forfatterinde.

Kvinden og kirken.

Min artikel om Kiellandssagen, i „Nylænde“ 15de octbr. 1887 blev forkyndt at være indledning til et opgjør mellem kvindesagen og præsteværldet. Jeg har begyndt at indfri løftet. Men der kom saa meget imellem; „Nilen“ steg over sine bredder, og for naturmagterne maa man jo vige — for en tid.

Der har i „Nylænde“ nu været optaget til drøftelse saa mange sider af kvindesagen, erhvervskilder, aandsudvikling, sædelighedsspørgsmaal. Der har været skrevet saa smukt om moderlighed, og i trettende hefte 1887 findes en henvendelse til redaktionen om kvindens stilling i ægteskabet, af *l. e.*, der med en friskhed og djervhed, som minder om folkevisen, tager ordet for „en saadan tilintetgjort, stakkels konesjæl“. Vi har ogsaa havt den styrkelse, at se en myndig kvindehaand løfte eventyrets „syv birkelimer“ imod en mandstype, af herreklassen, som nu er draget frem i fuldt dagslys, men som hidtil guderne naadigt har villet „bedecken mit Nacht und Grauen“.

Efter at alt dette høist berettigede er kommet tilorde, vil jeg forberedende her fremdrage den side af kvindernes frigjørelse, som har at gjøre med deres stilling i kirken, deres forhold til religionen, — contra sneversindet theologi: „Nylænde“ har allerede tonet flag i denne henseende, og dets redaktør har, hvis jeg ikke tager feil, ved en leilighed ytret, at „vi sætter pris paa modstand fra den kant“; det vil sige, at vi indser, at en kamp her er uundgaaelig.

Mine anskuelser om kvindernes særligt religiøse natur har jeg fremsat systematisk i „Kvinden skabt i Guds billede“. Eksemplarer af dette skrift har jeg tilsendt alle de nordiske kvindesagsforeninger; i haab om, at nu raden kunde komme til drøftelse af denne side af sagen, der med hensyn til kvindernes aandsliv kan kaldes den vigtigste, den centrale, som *l. e.*, i social henseende kalder ægteskabet.

For det første vil jeg kun indlede sagen til eftertanke hos kvinderne; jeg ved, at den vil vække gjenklang. Jeg vil vise hvorledes de ogsaa paa dette omraade bliver forurettet, ligesaavel som paa industriens og paa aandsarbeidets, ligesaavel som i stat og i hjem. En god talsmand kan vi føre i marken, som ikke kan overses selv af høire theologer, missionsbiskop Hans Schreuder. Denne ærværdige kirkens mand brugte intet „patentfilt“, han var draget ud blandt vilde folkeslag for virkelig at udrette noget, og han vidste derfor mærkelig godt at værdsætte den hjelp, som var den dygtigste.

Juleaften 1874 bragte „Morgenbladet“ en artikel, dateret Entumeri 20de oktober, fra den norske missions grundlægger, om „betydningsfuldheden af den kvindelige virksomhed ogsaa paa den norske missions mark“. Biskopen begynder med at ytre, at det vilde være unødigt, om han „vilde søge at udvikle for hjemmets kristfolk kvindens betydningsfuldhed i lands-, familie-, hus-, kort i samfundslivet; thi det er en betydningsfuldhed, som Gud Herren selv skabte fra begyndelsen, har siden opretholdt til dette øieblik, har ladet hedningerne kjende noget af, men har i sit kristfolk ladet komme til sin ret og alt fyldigere til sin sande ret, jo fyldigere kristenlivet udfoldede sig“. Denne ytring maa vi anse som en udhæven af, hvorledes det *burde* være i kristenheden; at biskopen har øie for, hvorledes tilstanden i virkeligheden er, ser vi af følgende ytringer: „Paa Madagaskar, som overalt i verden har samfundslivet sin rod i familie- og huslivet, hvor kvindens betydningsfuldhed — alt efter Guds skaben og opretholden — er en integrerende del og uden hvem samfundslivet bliver et bandeliv. De eiendommelige, ofte afskyeligt hjelpeløse kaar, hvorunder kvinden i det hele, og da i endnu høiere grad slavekvinder over paa Madagaskar, befinder sig, gjorde da, at jeg meget snart kom til at tænke over den imperative vigtighed, at have opmærksomheden henvendt paa, at arbeide paa kristelig-moralsk at hæve hende og dermed at hæve husstanden i samfundet, og i og dermed ogsaa samfundet i dets udspring og livsrod. Det er godt og vel nok at søge at bibringe mandfolket. dette ikke lidet begavede, en høiere uddannelse, baade hvad civilisation og hvad større baade kristendoms- og videnskabskundskaber angaar; men det kristeligt opdragende arbeide paa Madagaskarkvinden, der ikke er mindre begavet, om det end ikke straks viser sig i det offentlige, vil derimod *komme igjen* fra en ganske anderledes grundrigtig kant, som en virksom samfundssurdeig“. — „Min missionserfaring og mening er da nu den, at det specielle kristelige opdragende arbeide paa kvinden, er en ligesaa vigtig gren af missionsarbeidet derover, som arbeidet paa mandfolket — for at nemlig kristendommen realiter kan komme ind i folket og yde sit til et kristent folk — ikke efter store ord og prangende skin, men i gjerning og sandhed“.

Biskopen meddeler senere, hvorledes missionens hovedbestyrelse udviser ganske modsatte anskuelser af hans ovenfor fremsatte; og han giver oplysning om, hvorledes denne stillede sig overseende og undertrykkende mod de dygtige kvindelige missionærer.

Dette exempel er kun et af utallige, som kunde fremføres, for at vise at klerikalismen, d. e. den aand, som vil herske i religionens navn*), optræder fiendtligt mod kvinderne. Den vil udgive det for at være „Guds riges orden“, og kristendommens „kjærne“ o. s. v., at holde kvinderne i trældom og i den størst mulige elendighed; skjønt det uimodsigeligt er en kjendsgjerning, at det er hedenskabets og de vilde folkeslags kjendemærke, at de tildeler kvinderne en saadan stilling.

Disse vore kirkelige forfølgere er dog nu ikke saa farlige, efterat kvinderne har begyndt at reise sig og tale; de befinde sig desforuden selv for øieblikket i en vanskelig stilling. Det kirkelige omraade er som vi ved, kringsat, det er beleiret. Den mandlige videnskabelige aand fortsætter rastløst sit nedbrydende arbeide med hensyn til bogstavtrældommens gyldighed i protestantismen. Dennes udelukkende mandlige strids- og arbeidskræfter formaar ikke at hævde et saa kvindeligt omraade, som det kirkelige.

Det er næsten fornøieligt, naar de give kvinderne saadanne stød at det maatte kunne vække døde, at se hvor blinde de er, disse kirkens herrer. De kan ikke se, at det er kvinderne, som er deres stærkeste støtte; de indser ikke, at man helst burde fare varligt med kirkens *gamle garde* i disse vanskelige tider.

Naar jeg her har fremdraget missionsbiskop Schreuders ytringer, saa er det fordi, det er sjelden, at en kirkens mand saa kraftigt udtaler, saa klart opfatter kvindens betydning, hendes værd for hjemmet, for samfundet og for kirken. Vi har her en talsmand, som vil hævde vor stilling paa det omraade, som er det høieste, og som netop er det, hvorpaa vi nødvendigst maa forsvare vor plads, hvis vi skal kunne hævde vor stilling paa alle andre omraader.

Desuden er det styrkende at komme ud paa missionsmarken først, for at faa luft og for at kunne røre sig lidt friere. Foran en saa afsluttet mekanisme som statskirken, kan man jo ikke røre haand eller fod. Missionen har jo intet med staten at gjøre, den bæres udelukkende af privat offervillighed.

---

*) Se 4de hefte.

Biskop Schreuders opfatning af kvindelige missionærers uundværlighed, og hans ytringer om deres dygtighed — som gjælder fru Borchgrevink og frøken Bertha Dahle, — „støttes senere af hans vægtige vidnesbyrd, efter hans første hustrus død, at „missionen har mistet den halve del af sin kraft“.

Om hans anden hustru, Johanne, f. Vedeler, som overlevede ham, meldes der nu, at hun ofte hævdede stationen ganske alene, uden mandlig bistand, under krigen mellem Engelske og Zuluer, og mellem disse indbyrdes. Denne station var den eneste, som ikke blev ødelagt under krigen.

I statskirken, som slet ingen anvendelse gjør eller tilsteder af menighedens naadegaver, og med dens nyere trosartikel om kvindens taushed, (se 4de hefte) var kvinder, saa meget som det stod i mænds magt, tvungne til fuldkommen uvirksomhed med hensyn til kirkelig optræden.

Men skabningens grund lader sig ikke rokke; den kvindelige natur er præstelig i sit inderste væsen.

Hvorfor er alle symbolske figurer kvindelige?

Men talk of the Goddess of Justice
And Wisdom and Mercy and Peace:
If these must forever be emblems,
O, let the vain mockery cease! *)

lyder det i et inspireret digt fra den nyeste tid.

Kvinden er anlagt for præstelig virksomhed. Blandt de saakaldte „vakte“, som for endel aar siden spillede en temmelig fremtrædende rolle i Norge, var det især kvinderne, som optraadte som de handlende. Disse kvinder manglede ikke mod og iver; de lod sig ikke binde af det paulinske ord, som statskirken har brugt som et *instrumentum regni*. Den mest uvidende sypige blev ikke saasnart „vakt“ før hun følte sig kaldet til at gaa op til den ærværdige præst, W. A. Wexels, for at mestre ham og tilrettevise ham i anledning af hans grundtvigske anskuelser. Undertiden hendte det, i samme tidsrum, at en kvinde traadte frem i kirken, under gudstjenesten og, i overensstemmelse med et andet Pauli ord, I. Corinth. 11. 5, *bad lydeligt* i forsamlingen. Hos disse „vakte“ var altsaa forestillingen om de kristnes almindelige præstedømme kraftigt tilstede.

---

*) Mændene taler om retfærdigheds-, visdoms-, barmhjertigheds- og freds-gudinder: Hvis disse aldrig kan blive andet end sindbilleder, saa hold op at tale saaledes paa skrømt!

M. D. giver ogsaa et vidnesbyrd, i anmeldelsen af „Sne“, tolvte hefte 1887. Hun taler om den bevægelse, som blev vakt ved striden mellem Kierkegaard og Martensen efter Mynsters død. „Under disse omstændigheder blev de theologer allesammen, mænd og kvinder. Og disse sidste, — du himmel og du jord, hvor kloge de var! De var som sat til at klare alt.“ Hun siger det let henkastet, men jeg tager det til indtægt.

Der er mandlige skikkelser, som staa for vor bevidsthed som sande præster. Af disse vil jeg nævne nogle, eftersom de stige frem af mindet. Præstekjolerne lade vi her ude af betragtning. Jeg har derfor nævnt *Hans Nielsen Hauge* først (20de hefte 1887). Jeg vil nu nævne republikaneren, den ildfulde Iver Hesselberg, sognepræst til gamle Aker. — Stockfleth, præst efter at have været militær, blev, understøttet af sin hustru Sara Christie, Finmarkens apostel. — Andreas Stenersen! — — med brændende iver, som en Paulus, ser jeg ham staa paa prækestolen. — Allerede nævnt er Wilhelm Andreas Wexels. Stille, kvindeligt afdæmpet, med en indre, skjult myndighed.

Lad os nu nævne nogle kvindelige skikkelser, som have været som „staden paa bjerget“; de har ikke kunnet skjules eller ties væk, trods alle statskirkelige tilstande. De staa som indviede, mildt lysende skikkelser for vort indre syn.

Først blandt disse maa vi nævne den største, den mest ærefrygtbydende, Henriette Gisleson født Vibe. I hendes mest udbredte bog, „En moders veiledende ord til sin datter“, aflægger hun en bekjendelse, som viser os et gudsforhold, som maa kaldes præsteligt. Vi har ogsaa fra hende en bøn for den norske kirke, i „Bekjendelser og vidnesbyrd i anledning af splittelsen i kirken“; et skrift, som hun udgav i Tromsø 1856. Hendes mand, Knut Gisleson, var som bekjendt biskop i Tromsø stift; det maatte være ham ingen ringe trøst og støtte at have en saadan hustru ved sin side, under den frygtelige religiøse gjæring, som udbrød i Finmarken omtrent samtidigt med hans embedstiltrædelse, og hvis voldsomhed føltes over det hele norske rige. Denne bekjendelsesbøn viser os denne præstelige kvinde, — med sit ædle, rige, strømmende sprog, — som en kilde, der opvælder fra ukjendte dybder, men hvis dybder gjemmer idel klarhed og renhed,

Vi skal nævne en anden kvindelig, præstelig skikkelse, Thekla Mariboe. Ved hendes baare blev sagt af en statskirkens præst: „Ikke tror jeg at kunne tegne hende saadan, som hun i hellig ynde staar for dem, der havde anledning til at se dybere ind i hendes hjerte. Havde Herrens menighed mange saadanne helteskikkelser som hendes. da var den stærk; de vilde værne den bedre end de skarpe tanker og den dybe lærdom“.

Jeg vil endnu nævne Elisabeth Falsen; hun udgav flere smaa skrifter, der tyde paa dybsindig tænkning og religiøst alvor. Og — da „vi vidne det vi have set“, vil jeg nævne en afdød søster, skjønt hun aldeles tilhørte privatlivet; hun havde en livsalig evne til at faa de aandelige livskilder til at vælde frem hos dem, som hun havde anledning til at paavirke.

Endelig vil vi mindes den husmoderlige Hanna Vinsnæs. Jeg ser hendes fine, intelligente ansigt, hendes klare, lysebrune øine, i dette øieblik.

Det er protestantismens lyseste punkt, overfor katholicismen, præstekonen. Der er den protestantiske kirkes velgjørende kvindeskikkelse, — dens eneste! — præstefruen; — — den eneste, som den paa en maade vedkjender sig.

Skabningens grund lader sig ikke rokke, kvinder maa være med, hvorledes de saa hersker og styrer.

Aasta Hansteen.

Forskjelligt.

Onsdag den 10de oktober afholdtes extraordinær generalforsamling i N. K. F. Det af bestyrelsen fremsatte forslag til nye love antoges med et par uvæsentlige ændringer. Et af formanden fremsat forslag — tidligere behandlet ved nordisk kvindesagsmøde i Kjøbenhavn — om at vælge en korresponderende sekretær forkastedes enstemmig. Forsamlingen fandt denne post overflødig, da hvert af de nordiske lande har sit kvindetidsskrift og bestyrelsen for N. K. F. gjennem sin sekretær kan give alle de oplysninger, som ønskes.

Prostitutionen i Kristiania. Sædelighedstilstanden skal, naar alle hensyn tages, ifølge en erklæring fra politimesteren til formandskabet være noget forbedret siden den offentlige prostitutions ophævelse.

(Nationaltidende).

Indhold: Om en reform af den norske kirkes vielsesritual (af T. D.). Ernst Ahlgren (efter »Framåt«). Kvinden og kirken (af Aasta Hansteen). Forskjelligt.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 1ste november 1888. | **No. 21.**

Indiens kvinder.

(Foredrag holdt ved kongressen i Washington af *Pundita Ramabai Sarasvate*).

I gamle tider var det skik i vort land, at blot faa mænd og meget faa kvinder modtog nogen egentlig undervisning. Blandt de kvinder, som tilhørte den familie, som vi kalder brahmanerne eller den præstelige kaste, havde nogle ganske faa faaet uddannelse, og disse var paa den tid ligestillet med vore store mænd og holdt frie samtaler med dem om høie ting. Det fortælles saaledes i en af hinduernes hemmelige bøger om en kvinde, som havde stor magt over vismændenes forsamling, og som samtalede med tidens største filosofer. Men senere hen fandt vort folks mænd, at det var bedre, at holde alle kvinder i fuldstændig uvidenhed, for saa kunde de faa større magt over dem. Jeg udtaler ingen dadel over mændene, det er en naturlig ting for mennesker at ønske magt, jeg beretter blot sandheden. Nu de fleste af vore mænd var intelligente og kloge, og de havde opdaget det faktum, at hvis kvinderne fik opdragelse og undervisning, vilde det blive umuligt for mændene at holde kvinderne i saa stor trældom, som de ønskede. De ønskede at gjøre hustruerne til slaver af sine ægtemænd, og det blev bestemt af regjeringen, at en kvinde aldrig skulde have nogen anden gud end sin mand. En oplyst kvinde vilde nu strax begynde at tvile paa den ting, at mændene skulde være guddommelige og skikkede til at være deres frelsere, men uvidenhed ved I har stor magt over mennskets sind.

Uvidende folk, selv om de er intelligente tager alt, som præsterne lærer dem for givet, og til Indiens uvidende kvinder fortalte præsterne, at de kunde være sikre paa, at de ikke kunde faa nogen plads i himmelen, uden ved hjælp af deres mænd, deres frelse maatte ske gjennem deres mænd, og hvis en kvinde blot underkaster sig sin mand og altid gjør som præsterne siger, saa vil alt gaa godt, og de

behøver slet ikke nogen oplysning. Desuden lærer man, at manden er kvindens beskytter, saadan en paraply, som beskytter baade mod solskin og regn, og at han værner kvinderne mod alt det onde i verden. Det siges af præsterne, at endel lærdom sætter folk istand til at tjene sit brød og endnu mere lærdom giver dem et høiere lys, men kvinderne siger de behøver ikke skaffe sig selv livsophold. deres mænd vil gjøre det for dem. De har blot at tænke paa at blive gode hustruer. De fortæller dig, at hvis du har levet som en god hustru og saa tænker paa din mand i det øieblik du dør, saa vil du næste gang, du kommer i denne verden, fødes som en mand.

Saa gik der lange tider, og vort lands kvinder levede uden nogensomhelst undervisning. Saa var der nogle fyrster og lærde mænd, som ønskede at have hustruer ved sin side, som kunde læse og skrive især nogle af vore høieste fyrster. Og saa fik adskillige kvinder saameget undervisning, at de kunde gjøre vers til de store mænds ære, og det var mændene meget vel fornøiet med.

Men landets almindelige kvinder kom dette ikke til gode. Der var nogle elementærskoler i landet, og førend smaapigerne paa otte, ni aar blev forlovede, fik de lov til at gaa med gutterne og lære en liden smule læsning og skrivning. De kom sjelden længere end til at lære alfabetet og at stave deres eget navn og familienavnene, det var det hele. Nu tildags har vi andre elementærskoler i Indien. Nogle er oprettet af missionærerne, nogle af den engelske regjering og nogle af privatfolk. Disse skoler giver lidt undervisning til kvinderne. Jeg burde forresten ikke sige kvinder om smaapiger paa otte, ni aar; efter at en pige er ni aar gammel blir hun taget ud af skolen og forlovet med en gut paa samme alder, saa er det slut med hendes uddannelse. I de par aar hun gaar i skole, lærer hun at læse lidt. Hun finder i sin læsebog nogle historier om dyr, om hunden, som fandt et stykke brød og gik over en bæk og saa sin skygge i bækken og greb efter skyggen og mistede, hvad den havde i munden, og saa faar hun lære moralen af historien og lærer en ganske liden smule historie og geografi.

Men naar smaapigerne blir forlovede, mister de al udsigt til at lære, for vore gode svigermødre har i regelen meget lidet tilovers for kvinders uddannelse, der er undtagelser, men i regelen er de imod det. De synes ikke om, at den unge slægt skal faa mere uddannelse end de selv har faaet, de vil nødig at svigerdøtrene skal blive dem overlegne, og saaledes gaar det til, at naar pigerne er blevet forlovet, saa har de ikke andet at gjøre end at glemme det, de har lært.

Der findes nogle gymnasier i vort land. Der er et i Calcutta og der er et i Bombay og et i Poonah. I Madras er der ogsaa en høiere skole. —

Der er endel skoler, som staar lidt høiere end elementærskoler. Naar pigerne gaar der, benytter de sex lærebøger, som er anordnet af regjeringen, I disse sex lærebøger findes der endel fortællinger og saa lidt om øiets bygning og lidt om leveren og lidt om den engelske regjering, som var saa venlig at komme ind i landet og forsyne os med alle de udmerkede ting, vi har idag, saa findes proklamationen af 1858, i hvilket aar dronningen af England tog landet i besiddelse som hersker, og i denne proklamation faar vi vide ifølge hvilke regler den engelske regjering vil regjere landet, og hvor liberal den vil være, og dette er jo svært godt at faa vide.

Der læres historie — historie i dialogform. Vi orientalere er berømte for disse dialoger. Der er en, som spørger, og læreren svarer paa spørgsmaalet. Deri lærer vi, at Indien slet ikke havde nogen historie, førend Europæerne kom til Indien. Alle folk i landet krigede med hinanden, og der var hverken fred eller ro, der var røvere og tigere og slanger, og kvinderne kastede sine børn i Ganges, og en hel del mennesker kastede sig under jaggernautvognen, men de engelske folk de bragte fred til os. Landets folk var meget onde, men siden de engelske kom, er de begyndt at forbedre sig lidt, og alle de engelske har behandlet os meget godt og ærligt, og alt hvad der forlanges af os nu er, at vi skal være tro og lydige mod den engelske regjering og være snille og brave. Det er dette vi lærer i historien, og der fortælles os ogsaa i dialogform, hvor mange konger der var, og hvor mange slag der stod, og hvormange koner kongerne havde o. s. v.

Men jeg har ogsaa noget glædeligere at fortælle; i 1878, blev i Indien universiteternes døre aabnede for kvinderne. Regjeringen var saa snil at sige, at kvinderne kunde komme og tage examener sammen med mændene, hvis de havde lyst. Det hjalp nok ikke, om de havde lyst, for der havde ikke været nogen fremkommelig vei for dem. Men saa blev et gymnasium ogsaa aabnet, og en kvinde gjennemgik det og fremstillede sig til examen. Det var det første skridt.

Calcutta indtager den første plads i henseende til kvindernes opdragelse, kvinderne nyder der adskillige forrettigheder for andre kvinder i landet. Brahmanerne i Calcutta, som regnes for kjættere af de andre Brahmaner, stiller sig velvilligere mod kvinderne, de tillader endel af dem at forblive ugifte, og de skaffer dem høiere uddannelse, men den almindelige opinion er imod dem.

Siden 1883 er der gjort store fremskridt i henseende til kvinders videnskabelige uddannelse i Indien. Aaret iforveien blev der nedsat en undervisningskommission, som den kaldtes. Den engelske regjering sendte udsendinge over det hele land for at undersøge, hvorledes det forholdt sig med oplysningen i landet. Nogle af disse udsendige var intelligente mænd, som forstod at faa et indtryk af, hvorledes tilstanden i det hele var, de sammenkaldte de repræsentative mænd til møder for at raadslaa om reformer. Og siden den tid er Indiens kvinder blevet opfordret til at gaa ind i de medicinske høiskoler i landet. Det er blandt de største begivenheder, som er hændt i Indien. Indtil den tid havde man fortalt os kvinder, at vi ikke maatte faa høiere udvikling. Hinduerne sammenligner nemlig lærdom med nektar, og de siger, at hvis kvinderne blev oplyste, saa vil de blive udødelige og tage hele landet, og det vil blive slemt for mændene Hvis kvinderne faar lærdom, vil de naturligvis undertrykke mændene og træde dem ned og dræbe dem paa den grusomste maade, og saa synes de naturligvis det er bedst, at de ikke faar lærdom. Saa er der dem, som siger, at kvinden blev skabt af Adams ribben, og eftersom ribbenet er kroket, saa er kvinden ogsaa kroket, og om de stræver aldrig saa meget at gjøre hende ret, saa vil det ikke nytte til noget, det kan slet ikke hjælpe at give hende nogensomhelst oplysning.

Andre mente at det var imod kvindernes natur at faa udvikling; disse fromme engle og skjønne væsener var altfor fine for studier. De var ikke for fine til jordarbeide og til at bære mnrsten mange etager op og gjøre det tunge arbeide sammen med mænd, og ved siden af det at passe huset og stelle børnene og stelle med manden ogsaa, men naar det kom til studier, saa var de for fine og svage. Man fortalte os ogsaa, at vore hjerner veiede ikke saa meget som mændenes, og derfor var det bedst slet ikke at give os nogen høiere uddannelse, vore hjerner vilde ikke taale det, og hvis vore sind først fik lyst til andet end husligt arbeide og barnestel, saa vilde det øge elendigheden og bringe strid ind i familierne. I vort land kjender vi ikke saa lidet til huslig strid iforveien, naar en mand merker, at hans hustru er ham overlegen, saa benytter han undertiden en stok, det er bedst for kvinderne, at de ikke blir udviklet, saa slipper man at bruge stokken paa dem.

Men saa var det det, at man fandt ud, at det var godt at skaffe de syge kvinder læger af sit eget kjøn. Sagen kom frem for regjeringen, men den indlod ikke kvinder i høiskolerne, og saa kunde de intelligente mænd, som blev raadspurgt ikke gjøre nogen erfaring, om kvinderne duede. Mange af dem svarede, at hvis kvinderne fik medicinsk lærdom, vilde de vist blive afkjønnede, og derfor var det bedst, at de ikke blev læger. Men endel fremragende mænd havde en anden mening, og dem skyldes det, at høiskolerne nu er aabnet for kvinderne.

Jeg er stolt af at kunne berette, at i Bombay er der nu baade engelske kvinder, hinduiske kvinder og parsee-kvinder, som gaar og studerer sammen med mændene. Og saa hændte det mærkelige, at disse kvinder hverken blev mishandlet eller haanet, men blev behandlet meget smukt og ærbødigt af mændene. Vi har ingen særskilte høiskoler for kvinder. I 1883 var der en af vore høi-kaste-kvinder, som ønskede videnskabelig uddannelse, og hun reiste til de Forenede Stater. Mange spaaede hende ilde og sagde, at hun indlod sig paa det umulige. Men hun beviste, at selv en hindu-kvinde kan have lidt hjerne, og at Indiens høi-kaste-kvinde, som gjennem mangfoldige generationer har været undertrykt kan due til alvorlige studier. Og saa støttede hun den utrolige kjendsgjerning, at vore kvinder efter at have tilegnet sig denne lærdom kan vedblive at være kvinder. Det er et par aar, siden hun tog graden ved den medicinske høiskole i Pennsylvanien, hvorefter hun vendte hjem igjen til sit land, hun er nu død, men hendes gjerning skal vare længere end hendes liv.

I Madras har nogle kvinder sat sig i bevægelse for at faa en medicinsk høiskole, og der er endel kvinder i Bombay, som jeg ved har besluttet sig til efter endt examen at praktisere som læger i sit eget land, der er ogsaa endel, som vil tage graderne ved Calcutta college. Jeg kunde nok ogsaa komme med flere vidnesbyrd om, at Indien arbeider henimod kvindernes frigjørelse. Havde vi blot lærerinder af vort eget folk. Det er det vi mangler mest. Vi har ingen ordentlige skoler til uddannelse af lærerinder. Der er et par normalskoler, hvor de fremtidige lærerinder faar en smule undervisning, og de faar lov til at undervise lidt i smaaskolerne, men det er alt. At skaffe landet duelige lærerinder af vort eget folk, det er det vi allerførst vil. Men om alt dette har jeg tidligere givet en nøiagtig beretning*).

---

*) Pundita Ramabai har udgivet et skrift om de hinduiske kvinders opdragelse. Hun har reist meget i Amerika og England og holdt foredrag for at faa formaaende folk til at støtte sagen. *Red.*

Brev fra Danmark.

Kvindesagens norske venner har jo for nylig gjennem deres repræsentanter faaet lidt besked om vor sags stilling her i almindelighed, og jeg skal derfor ikke indlade mig paa skildringer af „stemninger og tilstande“. Men jeg tænker de for en gangs skyld nok vil tage lidt nyt, lidt om hvad der sker fra dag til dag.

Først maa jeg da melde om et betydeligt tab kvindesagen har lidt, idet en af vore „pionerer“, fru Marie Rovsing, er død den 24de september, næsten 74 aar gammel. Hun var søster til den begavede, for tidlig bortkaldte forfatter Hans Egede Schack, hvis eneste roman, „Phantasterne“, hører til vor litteraturs interessanteste værker; og hun var gift med den ansete skolemand, professer Rovsing. Hun vil navnlig savnes af de kvindelige studenter, som hun tog sig af paa den kjærligste maade, især efter at hun havde mistet begge sine begavede og elskværdige døtre. Enhver kvindelig student var velkommen i hendes gjæstfri hjem, og trængte man til hjælp og støtte, var fru Rovsing altid rede til at yde den. Men ogsaa alle andre sider af kvindesagen har hun arbeidet for. Da „Dansk kvindesamfund“ blev stiftet for 16 aar siden, traadte hun strax ind i styrelsen og har været medlem af den lige siden; de sidste par aar æresformand. I „Kvindelig læseforening“ hørte hun til de faste besøgende, og hun har støttet foreningen paa mange maader, ved gaver og ved at oprette fripladse. Hun vandt saaledes en stor vennekreds, saa da vi paa hendes 70 aars fødselsdag vilde feire hende ved et festmaaltid ledet af og for kvinder, vandt dette en begeistret tilslutning. Ogsaa hendns minde vil, tør man haabe, blive feiret paa en maade, som sømmer sig for hende, og som sikkert vilde have været hende kjær. Fru Rovsing har ivret meget mod den luxus, der ved begravelser dreves med kranse og blomster, hun har agiteret paa forskjellige maader for at faa de store summer, her bortødsledes, anvendt til bedre formaal. Det laa da nær for dem af hendes venner, der delte hendes anskuelser, særlig at bringe den til udførelse ved hendes egen jordefærd, og i den anledning samledes forleden en lille kreds som enedes om at give deres bidrag til en „Haandværkerskole for kvinder“, som „Dansk kvindesamfund“ paatænker at faa oprettet, og som fru Rovsing interesserede sig meget for og skal have testamenteret en sum til. Ved mødet blev strax tegnet omtrent halvfjerde hundrede kroner, og sagen er saaledes smukt begyndt. Forhaabentlig vil planen fremdeles vinde tilslutning, saa skolen kan reise sig som et smukt minde om en af de mest varmhjærtede. trofaste og opofrende venner, de danske kvinder har havt.

Der var det eiendommelige ved fru Rovsing, som ved kvindesagens pionerer i det hele, at hun omfattede alle grene af sagen med lige stor interesse. Den nu opvoxende slægt mangler jevnlig denne inderlige varme, denne omfattende kjærlighed. Den bliver en slægt af specialister — men det bringer tiden med sig; skal arbeidet føre til noget, maa det deles. Og det kan enhver, der har blik for tingene, ikke undgaa at se: der arbeides videre og videre paa de forskjelligste omraader.

Der er saaledes i aar paa ikke mindre end 3 forskjellige steder i landet (Sjælland, Bornholm og Langeland) oprettet *gartnerskoler* for kvinder. Og hvorfor ikke? Her udkommer hvert aar er lille hefte, som heder: „Beretning fra det kongelige landhusholdningsselskab“; det indeholder navnene paa de husmænd, der have faaet præmie for omhyggelig dyrkning af deres huslodder, samt en kort angivelse af, hvad præmien er fortjent ved. Blandt disse „Rydningsmænd“ findes ikke saa faa kvinder, og rørende er det at læse, hvad disse gamle koner paa 60—70 aar og derover, have udrettet med deres smaa pletter havejord, som de ofte møisommelig har indvundet ved at rydde stenpladser, fylde grusgrave o. desl. Naar de gamle kan det, hvad maa saa de unge ikke kunne udrette?

Et arbeidsfelt af en hel anden art, vilde vi ogsaa gjerne se at faa aabnet for kvinderne. De har maaske set, at frøken Nanna Berg (datter af den bekjendte politiker) for nogen tid siden har taget den saakaldte „danske juridiske examen“. Hun ønskede derefter at faa autorisation som sagførerfuldmægtig, men det blev hende nægtet. Hnn søgte nu domstolene for at faa denne ret, og i første instans tabtes sagen. Den blev strax appelleret til høiesteret, og man var ikke fri for at haabe paa, at denne vor øverste domstol, der af og til har lagt et ualmindeligt frisind for dagen, ogsaa vilde vise det her. Men haabet skuffedes. Den 8de oktober faldt dommen, som blot bekræftede det forrige afslag. Rimeligvis vil man nu søge at faa en lov frem, som giver kvinden den ønskede adgang til sagførervirksomhed, men selv om det lykkes at føre den igjennem vort misogyne landsting, vil det jo vare en stund, inden den træder i virksomhed.

Er man saaledes stemt for at lukke kvindens mund i retfærdighedens haller, saa synes det derimod, at man uventet vil tage mundkurven af hende paa et andet sted. „Kvinden tie i menighedens forsamling!“ sagde Paulus, og den ene efter anden af præsterne har gjentaget dette, ligefra den hellige Bernhard af Clairvaux, som med dette ord stoppede munden paa jomfru Maria, da hun bebreidede ham, at han kom for sent i kirke, og til de danske præster i vore dage, som ikke møder, naar „Dansk kvindesamfund“ indbyder dem til sine diskussioner, efterdi deres samvittighed forbyder dem at høre kvinder offentlig sige noget (som de nemlig ikke kan svare paa). Men forleden søndag bragte „Den indre missions tidende“, som ledes af den bekjendte opvækkelsesprædikant Vilhelm Beck, en artikel — vel kun en oversættelse, men dog det nummers hovedartikel — hvori det paa det kraftigste gjøres gjældende, at kirken *ikke* bør forbyde kvinden at tale i forsamlinger. For sin egen skyld bør den ikke gjøre det, thi kvindernes vækkende ord er et af kirkens kraftigste vaaben, som satan hidtil har forstaaet at knække. Det paavises, at det er saa langt fra, den hellige skrift forbyder kvinderne at forkynde ordet, at der tvertimod er 30 eller 40 skriftsteder som omtaler kvindernes forkyndelse og vidner om, at den har været til velsignelse, den gang som nu, da, efter hvad forfatteren, der er missionær, fortæller os, af 6 omvendelser de 5 bevirkes af kvinder. — Det vil sikkert forbause mange i denne sag at se „Den indre mission“ stille sig paa kvindernes side, da denne kirkelige retning ellers ikke har vist synderlig frisind overfor vor sag, men det bør dog fremhæves, at den aldrig i *praxis* har forbudt kvindernes forkyndelse, men tværtimod benyttet sig af den i temmelig stort omfang.

Vore værste modstandere har vi altid havt i den orthodoxe kirkelige retning. Muligvis kan der ogsaa spores tegn til, at fiendskabet der vil lægge sig lidt; turde ikke det regnes derfor, at der er bebudet udgivelsen af et religiøst blad. som skal redigeres af fire mænd (hvoriblandt en theologisk professor og en kjøbenhavnsk præst) og fire kvinder?

Ogsaa fra en anden side har vi for nylig faaet en lille venlig haandsrækning. Der er ingen af vore opgaver, vi her nede har *agiteret* saa lidt for, som fællesundervisningen. Dette har bibragt mange den tro, at denne sag derfor heller ikke har synderlig fremgang. Men det er en feiltagelse; den gaar sin sikre, stadige gang, som en naturlig og selvfølgelig ting, hvad den jo ogsaa er. Den adgang for pigebørn til præliminærexamen (norsk „middelskoleexamen“) som blev given for nogle aar siden, er bleven benyttet af et uventet stort tal, og da man nu ikke alle vegne har kunnet skaffe realskoler for piger alene, har drenge-realskolerne rundt om aabnet deres døre for pigerne. I aar er denne kjendsgjerning bleven officielt anerkjendt, idet den af regjeringen nedsatte examenskommission, som hvert aar afgiver en beretning om skolernes tilstand, har omtalt fællesundervisningen, og det paa en maade, som sagens venner har al grund til at være tilfreds med. Det indrømmes, at man overalt, hvor den er indført, kun har set gavnlige følger, men ingen ulemper sporet.

Vil De nu spørge mig, om der ellers er udsigt til paaviselige fremskridt for kvindesagen hernede, da maa jeg desværre svare: I den nærmeste fremtid ikke. Den kommunale valgret vil komme for i indeværende rigsdagssamling, men gaar sikkert ikke igjennem. Vel har vi enkelte venner i begge politiske partier, men som parti er høire afgjort imod den, og venstre, der for nylig afholdt et delegeretmøde for at bestemme sit program, ved hvilken leilighed man havde ventet, at der skulde falde et lille ben af til kvindesagen, nævnede den ikke med et ord. Men i alle sager hersker der jo en sørgelig stilstand hos os for tiden — „der hviler et mørke over Ægyptens land“.

„Men i Gosen var det lyst!“ Paa Island — der staar det anderledes til. Paa thingvellir, Islands ældgamle tingsted, holdtes for kort tid siden et møde af delegerede fra alle landets valgkredse — altsaa ikke noget partimøde — og her blev bl. a. vedtaget følgende udtalelse:

Forsamlingen opfordrer altinget til at tage sig saa meget som muligt af kvindernes ligeberettigelse med mændene, f. ex. ved 1) at vedtage en lov, hvorved kvinder i en selvstændig stilling bliver valgbare til kommune- og sogneraad, 2) ved nøie at overveie, hvorledes gifte kvinders eiendomsret overfor manden bedre sikres, end det nu er tilfældet og 3) ved saa meget som muligt at lette kvinder adgang til oplysning og dannelse i enhver retning“.

At denne fri islandske folkeforsamling har optaget alle kvindesagens væsentligste punkter paa sit program, det forekommer mig at være saa glædelig en efterretning, at det er synd andet end at slutte brevet med den.

Kjøbenhavn den 10de oktober 1888.

Acton.

Fra „Finska Landtdagen" 1888.

(Indsendt fra Finsk Qvinnoförening).

1. Qvinnas valbarhet till medlem af fattigvårdsstyrelse.

I *Borgareståndet* inlemnades af herr. R. Elving en *Motion* om qvinnas rätt att väljas til medlem af fattigvårdsstyrelse. Det af honom uppgjorda lagförslaget i ämnet hade följ. lydelse:

„*Till Fattigvårdsstyrelse i stad äfvensom på landet, der denna icke utgöres af kommunalnämnden, är röstberättigad qvinlig medlem af kommunen valbar. Gift qvinna må ock sådan befattning ombetros, såframt hon dertill samtycker*".

Motionen remitterades til *Ekonomiutskottet*, som i sitt betänkande föreslår: att landets högloflige Ständer för sin del ville antage ock hos H. Kejs. Maj.t i underdånighet anhålla om utfärdande af en så lydande: Förordning at med ändring af Kejs. förordn. af kommunalförvaltningen på landet af d. 6 febr. 1865 ock Kejs. förordn. ang. kommunalförvaltning i stad af d. 8 dec. 1873 var der härigenom stadgadt som följer:

„*Valbar till ledamot i fattigvårdsstyrelsen i stad, äfvensom på landet, der denna styrelse icke utgöres af kommunalnämnden, är äfven röstberättigad qvinlig medlem af kommunen samt inom densamma bosatt gift qvinna; dock må sådant uppdrag utan qvinnas samtycke henne icke åhvalfvas*". — Reservation af biskop Johansson går ut på „*att Ständerne ville lemna föreliggande motion utan afseende*" men om landets Ständer ansåge ett lagstadgande i saken nödvändigt, att motionen antages i den form „*att röstberättigad qvinlig medlem af kommunen är valbar til fattigvårdsstyrelse*".

I *Ridderskapet ock Adeln* blef ståndets beslut med 28 röster mod 21 att godkänna utskottets förslag med uteslutning af hela senare delen: „samt inom densamma bosatt gift qvinna o. s. v.

i *Borgareståndet* omfattades herr Rönnbäcks omformulering af utskottets förslag.

i *Bondesståndet* antogs med 33 röster mot 17 följande formulering af biskop Johanssons reservation: Valbar till ledamot i fattigvårdsstyrelse i stad äfvensom på landet, der denna styrelse icke utgöres af kommunalnämnden, är äfven röstberättigad qvinlig medlem af kommunen.

i *Presteståndet* godkändes med stor majoritet betänkandet med sistnämnde kläm.

Qvinnas rätt att väljas till medlem af fattigvårdsstyrelse blef sålunda godkänd af samtlige stånd ehuru utskottets förslag undergått särskilda förändringar inom de olika stånden så att *sammanjemkningsförslag* blef af nöden. — — Sammanjemkningsförslaget blev derefter *antaget* ock har sålunda lagenlig ständerpluralitet vunnits för en motion om „*att valbar till ledamot i fattigvårdsstyrelse blefve röstberättigad qvinlig medlem af kommunen*“.

---

2 Qvinnans tillträde till universitetet.

I *Borgareståndet* väcktes petition af herr Lille: „*att qvinna må vid universitetet efter aflagda kunskapsprof utan särskildt tillstånd vinna inträde med de rättigheter och åliggandên som tilkomma manlig studerande*“.

i *Bondeståndet* väcktes petition af herr Avellan: „*att åt finska qvinnor måtte beviljas rätt att utan skild anhållan få aflägga studentexamen och vid landets universitet idka studier*“.

Dessa petitioner remitterades till Almänna besvarsutskottet, som i sin kläm föreslår: „*att rätt måtte beviljas qvinna att genom afläggande af vederbörlig studentexamen vinna inträde vid Kejs. Alexanders Universitet för studiers idkande, dock med det vilkor, att qvinlig studerande icke får åtnjuta stipendier eller understöd, som uttryckligen äro manlig studerande förbehållna, samt att af qvinna aflagdt lärdomsprof icke medför vidsträcktare rätt till tjenster än lag och författningar för närvarande medgifva eller framdeles kunna medgifva qvinna*“. — Reservation no. I af herr F. Nordlund: „at ifrågavarende petition icke måtte föranleda till åtgärder från ständernas side“. — Reservation no. II. af hrr. Hedberg och Norrmén skiljer sig endast i afseende å stipendierna från utskottets betänkande. Desse reservanter yrka: „att de qvinliga studenterna icke äro berättigade att komme i åtnjutande af andre universitetets stipendier eller understöd än dem, hvilka uttryckligen äro åt dem bestämda eller beviljade“.

I *R. o. A.* godkändes herr A. Schaumans förslag till resolution: att qvinna berättigas att utan särskildt tillstånd få aflägga studentexamen samt idka studier vid landets universitet.

i *Borgarest.* antoges Lilles kläm med 50 röster mot 2. hvilka tillföllo utskottets.

i *Prestest.* afgåfvos *17 röster för* och *17 emot* hvarefter den aflagda sedeln afgjorde utskottsbetänkandets *förkastande.*

i *Bondest.* antogs herr Avellans kläm med 40 röster mot 19 som afgåfvos för utskottets.

Sammanjemkning blef alltså i denna fråga nödvändig och blef allm. Besvärsutskottets sammanjemkningsförslag af:

Prestest. *förkastadt* emedan man ansåg att presteståndets förut fattade beslut som innehöll blott och bart en negation icke kunde blifva föremål för någon sammanjemkning samt att det vore sakenligt, att ståndet respekterade sitt eget beslut, om och detsamma utom ståndet icke tillvunnit sig något erkännande.

af *R. o. A.*, *Borgarest.* och *Bondest.* *antaget* och då alltså ständerpluralitet vunnits för denna fråga hafva ständerne beslutit petitionera om: „*at Finlands qvinnor berättigades at utan särskildt tilstånd få aflägga studentexamen samt idka studier vid landets universitet*“.

(Fortsættes).

Forskjelligt.

Mandag den 22de oktober holdtes et kvindemøde i anledning sædelighedssagen. Frk. I. Welhaven holdt et særdeles godt foredrag, hvori hun omtalte sædelighedskonferansen i Kjøbenhavn i forrige maaned og i forbindelse hermed mrs. J. Buttlers og mr. Stuarts store fortjeneste af sædelighedssagens fremme ikke alene i England, men over hele den civiliserede verden. Efter at have omtalt den store betydning arbeidet paa en høiere samfundsmoral har baade for individet og samfundet, henvendte hun sig særlig til de unge og fremholdt, at de unge, bedre stillede kvinder havde et stort ansvar ligeoverfor de kvinder, som var stillet paa en mindre beskyttet plads i samfundet, idet deres ofte tankeløse koketteri, som i første led var uret mod de unge mænd, i andet led gik ud over underklassens kvinder. Damernes utækkelige og ublufærdige dragt vakte ogsaa ofte forargelse. —

Den i vort blad oftere omtalte kvindeklub i Stockholm har nu havt sit første aarsmøde. Forhandlingerne indledes af en tale af ordføreren, derpaa oplæste sekretæren aarsberetningen, hvorefter bestyrelsesvalg foregik. Af aarsberetningen fremgik, at medlemmernes antal var gaaet op til over 300, at disse medlemmer baade hver for sig havde benyttet sig af det stadig tilgjængelige lokale og havde mødt talrig op ved de selskabelige sammenkomster. 32 saadanne sammenkomster med foredrag og diskussioner havde fundet sted i aarets løb.

I „Dagsposten“ (Trondhjem) for 10 oktb. 1888 findes følgende:

Efter valgmandsvalget

modtog vi fra to kvinder nedenstaaende to artikler:

Retfærdighed?

Hvis du er en mand, som eier jord eller tjener 800 kr. aarlig osv., saa kan du gaa op og stemme paa dit distrikts valgmænd, om du end er noksaa indskrænket og uvidende. Ja, selv om du har begaat forbrydelse, kan det ved særegne omstændigheder nok la sig gjøre. Vi ved jo nemlig alle, at en mand, som tidligere har begaat *valgfusk*, og som bare frelste sig fra straf ved øieblikkelig at ansøge om afsked fra sin embedsstilling, noksaa ugenert gik op for at stemme forrige mandag og — blev ikke negtet dette.

Men hvis du er en kvinde, som eier eller tjener det lovbestemte, saa har du ingensomhelst ret til at stemme, selv om du er det hæderligste, det dygtigste, det arbeidsomste, det kundskabsrigeste menneske!

Saa retfærdig og upartisk er loven i Norges land i det herrens aar 1888. i e.

Stemmeret og Stemmeværdighed.

Vi husker, tænker jeg, hvor vore barnlige hjerter bruste af harme, naar vi paa skolen hørte om dengang da „*ti* nordmænds udsagn maatte til for at opveie *én* dansk mands“.

Og i sandhed! oprørende var det, at et menneske ikke skulde nyde menneskerettigheder, fordi det var af den eller den nation, uanset om vedkommende var i besiddelse af alle de egenskaber, der kan pryde et menneske. Oprørende, at et andet menneske af samme grund skulde være selvskreven til al tillid, ligegyldigt om vedkommende var den største tosk, ja en usling og en forbryder.

* * *

Sent gik det op for menneskeheden, hvem der havde ret til at bære æren og ansvaret for at være et *menneske*.

Først var det bare enkelte af de hvide mænd, som nød denne ret. Saa blev det alle hvide mænd, men ingen farvede. Saa blev det ogsaa de sorte, de brune, de røde, de gule mænd — men ingen *kvinder*.

Og den dag idag findes der i vort land folk, som ikke ser, at om hundrede aar vil kvindernes umyndighed fra alle disse aarhundreder betragtes som menneskehedens største skamplet.

* * *

„Stemmeret for hver selvhjulpen mand" lyder jo nu feltraabet her i landet. Og det kan jo være bra nok; men allerede nu har virkelig den norske borger en ganske udstrakt anledning til stemmeret. Vi saa ved sidste valg, hvorledes en mand, som tidligere har begaat valgfusk (altsaa et bedrageri), uden indvending fra nogen kant optraadte her i byen og afgav stemme.

Men ligesaavel som en dansk mands udsagn for hundrede aar siden kunde være jevngodt med ti nordmænds — ligesaavel kan det historisk forstaaes, at én mand nu for tiden, selv om han er den usleste kar, endda holdes mere end tusen gange saa god som den bedste kvinde.

* * *

Fader Holberg har sagt — og om vi andre holder taler efter tale, saa faar vi dog aldrig denne sag saa ypperlig belyst, som han i sine fire linjer —:

Skal A., skjønt hun er klog, fordi hun er en kvinde,
fordi hun bær et skjørt fordømmes til at spinde?
Skal B., som er et bæst, en drukkenbolt, et faar,
straks mester være, just for han med bukser gaar?

I en artikel i det nye danske blad: „*Hvad vi vil*", læses følgende:

Kast engang et blik paa vort politiske liv siden 1849 og se, hvilken ynkelighed mændenes politik fremviser. Dens særpræg er vankelmodighed. Kvinden har for tiden ret til saa godt som intet, hun bør have ret til alt, som manden har eller faar ret til; alle døre maa aabnes for hende, men hvad kan hun vente sig af mændene, med de erfaringer for øie, som vor politiske historie opviser? Vent intet! Først naar hun ved hjælp af sine politiske rettigheder kan tage sin ret, først da faar hun den.

Kvinden bør af alle Kræfter arbeide for at faa politisk valgret og valgbarhed i samme udstrækning, som manden har det; hun bør det for sin egen skyld, for arbeidernes skyld og for hele samfundets skyld. Arbeidernes elendighed og reaktionens voldtægt mod friheden truer samfundet med ulykker, som mændene synes at mangle tro, mod og vilje til at frelse os fra. Vi haaber at kvinderne har, hvad mændene mangle af tro, mod og vilje, saa hun maa frelse det samfund, mændene har svigtet. Derfor politisk valgret og valgbarhed for *kvinden*.

Sverige. Den svenske lægeforening har nylig valgt medicine licentiat, frøken Carolina Widerstrøm amanuensis paa Sabbatbergs sygehus til medlem.

Ved Lunds universitet findes for tiden 11 kvindelige studerende.

De svenske kvinders afholdsforening har nylig indviet sit nye lokale i Stockholm.

I England er der meget uretfærdige skilsmisselove. Manden har blot at bevise ægteskabsbrud paa hustruens side, saa faar han skilsmisse. Hustruen maa bevise at manden baade har begaaet ægteskabsbrud og gjort sig skyldig i grusomhed, førend hun kan blive skilt fra ham. I Skotland er det som hos os, der gives skilsmisse for ægteskabsbrud, enten det er manden eller hustruen, som har gjort sig skyldig i det samt for dessertion i tre aar. I Irland erholdes ingen skilsmisse, blot separation.

Ved et møde i det amerikanske selskab til videnskabens fremme holdt Otis F. Mason fra Washington et foredrag om *primitivt arbeide* og kvinders del i det. Han sagde, at kvinderne havde været de første lastdragere, de første kunstnere, de første i aandelige forestillinger, de første i organisering af hjemmene, de første i økonomiske ideer, — de første i alt undtagen i opfindelser og opdagelser. *Woman's Journal* kritiserer mr. Mason og mener han ikke er gaaet dybt nok i sine undersøgelser, var han det, vilde han fundet, at kvinder ogsaa var de første opfindere. Det eneste, bladet vil tillade mændene at være de første i, er i opdagelsen af nye lande; men selv det havde de ikke været, hvis ikke kvinderne havde overtaget hjemmets arbeide for dem.

Til lederne for kvindebevægelsen i Amerika skriver forfatteren John G. Whittier:

Det er ikke nogen magelig kongevei, som fører frem til de reformer I ønsker, men om fremskridtet derfor har været langsomt, saa har det aldrig gaaet tilbage og I har, naar I ser paa fortiden, god grund til at have godt haab om fremtiden. Mange hindringer i skikkelse af vane og fordom, som før syntes umulige at komme over, er blevet undermineret og deres fald er vist. En spaadom om eders seir i en ikke altfor fjern fremtid fylder luften, eders modstandere føler det og tror det. De ved, at eders er en vindende og deres en tabende sag. Men det arbeide I endnu har foran eder, kræver fra eders side stor taalmodighed, seig udholdenhed, en fast, værdig protest mod al den uretfærdighed I har saa god grund at klage over, en rolig tillid, som ikke maa lade sig nedslaa af foreløbig standsning og forsinkning eller forbitre af fiendtlig kritik.

I bevidstheden om eders retfærdige sag har I raad til at være saa rolige og høflige som erkeengelen Mikael, som i sit sammenstød med selve satan ikke kom med en eneste heftig beskyldning mod ham. — En klog hensyntagen til tidens praktiske krav er ingenlunde en opgiven af principer, men I bør søge at undgaa alle de daarlige methoder og midler, som har nedværdiget det mandlige kjøns politiske og religiøse partistridigheder. Og vedbliv saa med at forkynde og bevise, at intet af det, som med rette har været anseet som rent og godt hos kvinderne er uforeneligt med udøvelse af de borgerpligter, som vi alle skylder baade vore hjem og vort land.

Indhold: Indiens kvinder (foredrag af Pundita Ramabai Sarasvate). Brev fra Danmark (af Acton). Fra »Finska Landtdagen« 1888 (indsendt fra Finsk Qvinnoförening). Forskjelligt.

„Nylænde“s udenbys abonnenter anmodes om snarest mulig at indsende til expeditionen kontingent og porto tilsammen kr. 3,85.

Forsendt til Amerika koster „Nylænde“ 1 dollar 30 cents pr. aar.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 15de november 1888. | No. 22.

Om en reform af den norske kirkes vielsesritual.

(Af T. D.)

II.

Den svenske „*Kyrko-Handbok*“ er „læmpet efter sprogets fremskridt, uden paa mindste maade at rokke eller forandre, hvad der hører til den svenske kirkes troesbekjendelse og til det væsentlige i gudstjenesten. Hvad selve kristendommens hellige sandheder angaar, saa er de ifølge sin evige natur de samme til alle tider; man har derfor søgt med den yderste nøiagtighed at bevare den evangeliske lære i sin uforfalskede renhed“. (Se den kgl. stadfæstelse af 7de marts 1811 og fortalen af 1811).

Vielsesritualet i denne „*Kyrko-Handbok*“ er saalydende: „I Guds, Faders och Sons och den Heliga Andas, namn. Dyre Christne! Äktenskapet är af Gud sjelf stiftadt, till samhällens bestånd och till förenade makars inbördes hjelp, att lätta lifwets mödor, mildra mötande bekymmer, och igenom en sorgfällig uppfostran bereda efterkommandes sällhet. Denna stiftelse är helig: Helige äro dess förbindelser: Heliga dess ändamål. Mannens pligt är att älska och ära sin hustru, och, genom förstånd och wälwilja, mer och mer söka att winna hennes förtroende. Så bör och hustrun med kärlek och tillgifwenhet möta sin man, ömt deltaga med honom i omsorgen om deras hus, och så skicka sig, at hon må täckas den make, hvilken hon gifven är till hjelp. Man och hustru böra det wäl besinna, att de ingått i det stånd, der deras gemensamma sällhet fordrar, att de å ömse sidor obrottsligen hålla deras äktenskapsförbund, igenom sorgfällig uppmärksamhet på sig sjelfwa och sina pligter, söka att förtjena hvarannans aktning och kärlek, samt städse förelysa hvarannan i en sann gudsfruktan. Ty ligger der magt uppå, att bedja Gud om en sådan maka, hvilkens hjerta, öppet för sanning och dygd, känner sina

pligter och sällheten i deras udöfning. Då begynnes och fortsättes äktenskapet efter Guds wilja. Då främjas igenom denna förening den högsta lycksalighet på jorden. Dertill wi och öfwer detta brudpar bedje den Allsmägtige om nåd och wälsignelse.

Derpaa spørger præsten dem, først brudgommen:

Inför Gud den Allwetande, och i denna Församlings närwaro, frågar jag dig N. N. om du will hafwa denna N. N. till din äkta hustru, och älska henne i nød og lust? Sv. Ja.

Dernæst bruden:

Inför Gud den Allwetande, och i denna Församlings närwaro, frågar jag dig N. N. om du will hafwa denna N. N. till din äkta man, och älska honom i nød og lust? Sv. Ja.

Nu modtager presten *ringen* af brudgommen og beder:

Herre, Allsmägtige Gud, hvilkens ändamål med äktensskapets stiftelse äro heliga, wisa och wälgørande! Vi bedje Dig: Se nådeligen till det förbund, hvilket desse Dine tjenare med detta wårdtecken, inför Dig besegla! Och låt uppå dem uppfyllas de löften, hvilka Du tillsagt hafwer alla dem, som ostraffeligen lefwa efter Ditt ord, och troget hålla de förbindelser, dem Du till menniskors bästa stiftat! Amen.

Derefter tager brudgommen ringen og siger, idet han sammen med bruden holder den:

Jag N. N. tager dig N. N. nu till min äkta hustru, att älska dig i nöd och lust, og till et wårdtecken gifwer jag dig denna ring:

Bruden svarer:

Jag N. N. tager dig N. N. nu till min äkta man, at älska dig i nöd och lust, och till ett wårdtecken emottager jag denna ring.

Derpaa sætter brudgommen ringen paa brudens finger, hvorved presten siger:

I Guds, Faders och Sons och den Heliga Andas, namn. Amen.

Videre siger presten:

Emedan I nu hvarannan till äkta tagit, och sådant här offentligen inför Gud och denna christna församling bekännen; altså stadfäster jag, såsom Christi tjenare, detta eders äktenskapsförbund, i Guds, Faders och Sons och den Heliga Andas, namn. Amen.

Derefter læses fadervor og Math. 19, 3—6: Farisæerne kom til Jesus og sagde: er det en mand tilladt at skille sig ved sin hustru, for hvilken sag det være maa. — Hvad Gud har forenet, skal mennesket ikke adskille. Derpaa siger presten til brudeparret:

Betänker dessa Herrans Jesu Christi ord! Förgäter aldrig, att edert äktenskapsförbund är oryggligt, och upptager med tålamod och tacksägelse allt, hwad eder, efter Guds skickelse, kan wederfaras!

Endvidere siger presten:

Herren ware med eder, och ledsage eder i sin sanning och fruktan, nu och till evig tid! Amen.

Naar der ikke bruges messe efter vielsen, fortsætter presten, idet brudeparret knæler, saaledes:

Låtom oss bedja! Allsmägtige, ewige Gud! Oföränderlig i nåd och barmhertighet! Wi bedje Dig, att Du wärdes uppfylla dessa Dina tjenares hjertan med Din Heliga Anda, och med all andelig och lekamlig wälsignelse dem nådeligen omfatta. Wälsigna det förbund, som de idag inför Dig stadfästat. Gif nåd, att sällhet och trohet alltid må mötas i deras hus, enighet och kärlek förljufva deras mödor, och*) afkommanders dygder, til tredje och fjerde slägte, glädja deras ålderdom. Hör, milde Gud, deras böner, och war deras beskärm, när de Dig åkalla. Led dem efter Dit råd, att de, efter fulländad wandring, må samlas i de saligas ewiga boningar: genom Din Son, Jesum Christum, wår Herra. Amen.

Gud, Allsmägtig, sände Sitt ljus och Sin sanning, som eder beware i alla edra lifsdagar! Guds hand beskärme eder! Hans heliga Englar ledsage eder! Gud, Fader och Son och den Helige Ande, låte sin nåd mægtig wara öfwer eder! Amen.

Derefter læser presten over brudeparret velsignelsen. —

Som det vil sees, bliver i det svenske vielsesritual med styrke betonet, at ægteskabet er indstiftet af Gud og er en hellig pagt, som ikke kan opløses efter menneskers godtykke, hvilket mand og hustru vel bør betænke; til stadfæstelse heraf er optaget som læsestykke herrens ord i Math. 19. 3—6, medens der i vort ritual er benyttet et læsestykke af det gamle test. I det i det svenske vielsesritual optagne læsestykke hentydes imidlertid til det gamle testamentes fortælling om ægteskabets indstiftelse. Det svenske ritual har ikke flere læsestykker; den lære og formaning, som gives brudgom og brud, er indflettet dels i indledningen, dels i bønnerne. Overhovedet synes der i det svenske vielsesritual at være lagt mest vægt paa det opbyggelige, for følelsen tiltalende, medens der i vort er lagt mest vægt

---

*) I de fall, der man eller hustru hwarken ega hopp om lifsfrukt, eller hafwa barn af något föregående äktenskap, uteslutas, efter omständigheterna, orden: *afkommanders — slægte.* — Denne anmærkning forklarer, hvorfor man i det svenske vielsesritual ikke har optaget læsestykket: »Værer frugtbare og mangfoldige og opfylder jorden«. (1 Moseb. 1, 28). Paa et spørgsmaal i anledning af vielse i et tilfælde, hvor bruden var 67 aar gammel, gav i aaret 1854 en høitanset norsk prest følgende svar: »Der er intet spørgsmaal om, at jo ritualet, anvendt i dette tilfælde, bliver usømmeligt og brugen af Guds ord deri udsat for rimeligt smil, spot eller anstød. Men ved den abnormitet, som ligger i kvindens alder, er vel intet at gjøre, da en ritualforandring paa egen haand er utilladelig.

paa selve lærestoffet. Som af C. C. antydet, har der i Sverige været gjort forsøg paa at give lærebegrebet et klarere og mere bestemt udtryk ogsaa i vielsesritualet. Der fremkom saaledes i 1854 fra en nedsat komité et forslag om at indflette i de indledende formaningsord endel citater af Efes. 5, 23—28, deriblandt ogsaa ordene om kvindens underdanighed. Noget forslag om at faa indflettet citater af det gamle testamente er, saavidt jeg ved, ikke fremkommet. Og man kan maaske anse det heldigst for den svenske statskirke, at den i disse urolige tider med de stærke brydninger ogsaa paa det kirkelige felt har beholdt sit vielsesritual uforandret, letforstaaeligt og tiltalende, som det er. Det har jo nu vundet historisk hævd.

En ombytning af *vort* vielsesritual med det svenske er af flere grunde ugjørlig. Forsøg i denne retning vilde ogsaa fra forskjellige hold møde en stærk modstand og reise en storm af uvilie og mistro, maaske ikke mindre voldsom end den, som udbrød, da den af prof. Kaurin og pastor Wexels „omarbeidede forklaring“ i sin tid blev autoriseret. Men paa en saadan ombytning gjør den ærede forf. vistnok heller ikke krav.

Ytringen om „underdanighedsforholdet“ viser jo, hvad hun vil. At de derom handlende ord i den hellige skrift ikke er optagne i det svenske vielsesritual, berettiger efter hendes mening til krav paa, at der i det norske vielsesritual forandres paa en tilsvarende maade. Naar det i „Luth. Kirket.“ erkjendes, at „den gjengivelse, apostelens tanke har faaet i de ord, at hustruen skal være sin mand underdanig, er mindre heldig efter vor nuværende sprogbrug“, saa synes det af denne indrømmelse at maatte følge, at der, naar en reform af vielsesritualet engang finder sted, ogsaa tages under overveielse, hvorvidt enten i lighed med det svenske ritual den hele sætning om „underdanighedsforholdet“ bør udgaa, eller udtrykket: „underdanig“ bør ombyttes med et udtryk, som efter vor nuværende sprogbrug klarere gjengiver, hvad apostelen har ment.

Naar C. C. fremsætter i „tusinders“ navn sine tanker, saa mener hun vistnok derved nærmest de kvinder, som interessere sig for „kvindesagen“, men *ikke vil have den løsrevet fra kristendommen.* Det vilde være godt, om tallet af saadanne kvinder var saa stort. Jo flere, desbedre. Men for disse kan det ikke være en ligegyldig sag, hvorledes det vil gaa, naar en reform af vort vielsesritual kommer under behandling. — For *min* betragtning stiller imidlertid en reform af vielsesritualet sig ikke som det første, men som det *andet.* Det første er indførelse af (valgfrit) borgerligt ægteskab, hvorom der nu i saamange aar har været talt, skrevet og forhandlet.

Naar man har faaet indført borgerligt ægteskab, og en kortere eller længere tid har vist de praktiske følger af denne valgfrihed, da vil efter min mening først den beleilige tid være kommen til at røre ved vielsesritualet. —

Udtalelser fra Washington kongressen.

Vi gjengiver her — brudstykkevis og i sammentrængt form — et par af de mere karakteristiske foredrag ved Washington-kongressen*), de danner et indlæg i diskussionen, som vi antager vil læses med interesse, hvilken opfatning man end har af de vanskelige spørgsmaal, som her behandles.

Endel kvindelige læger holdt foredrag først af dem dr. Caroline Winslow, som blandt andet udtalte:

„Ægteskabet kaldes en hellig institution. Helligt burde ægteskabet være, men det er ogsaa det, det oftest er meget langt fra at være. Og dette er nok grunden til, at frugterne af ægteskabet saa ofte blir daarlige. Dette gjælder gjennem alle klasser opover til de høieste. Børn af de dannede klasser blir trods den omhyggeligste opdragelse ofte de ryggesløseste, principløseste mennesker. Mange af de mest nedværdigede kvinder er kristelig og godt opdraget. — Hvorledes er det saa gaaet til, at de er kommet til at føre sligt skjændigt liv. — — —

Staar man i et kald som mit og er en social reformator, blir man mange lidendes fortrolige. Min brevvexling i de sidste femten aar har ladet mig se ind i et dyb af elendighed. — — — Jeg tviler ikke paa, at hovedaarsagen til al ulykken er den, at sædelighedens lov saa ofte krænkes *inden* ægteskabet. — — — — Vi lærer at forstaa mer og mer af nedarvningens lov. Vi ved, at det er for sent, at begynde barnets opdragelse efter fødselen. Vi ved forældreansvaret begynder fra den stund mand og kvinde slutter sig sammen i ægteskab. — — — Vor kundskab om disse ting skulde meddeles de unge, det vilde give ansvarsfølelse og selvtugt og opildne til høie bestræbelser. — — —

---

*) Foredragene findes i sin helhed i »International Council of Women«, (se notisen under Forskjelligt). Red.

Mrs. Hoffmann: „Selvbeherskelse inden ægteskabet er mere undtagelse end regel, og ægteskabet er ofte ikke andet end legaliseret prostitution. Spørg dem, som har havt mange kvinders fortrolighed. — — — Faa mænd og kvinder selv blandt civiliserede kristne folk har visdom nok og kyskhed nok til at være gode forældre. — Naar ikke moderen forstaar at holde vellysten borte fra det barn, som hviler under hendes hjerte — hvad et naturligt instinkt skulde tilsige hende — saa maa aarsagen være, at hendes kvindelighed har lidt skade ved undertrykkelse gjennem slægtled.

Hvor er hjælpen at finde mod samfundets usædelighed. Ingen af de kure, som foreslaaes vil nytte til noget, førend kvinderne staar fuldstændig ligestillet med mændene paa alle omraader. Indtil kirke og lov og samfund erkjender ægteskabet som et forbund mellem to lige parter. Indtil dette sker vil lystenhedens arv øges slægt for slægt, og nationernes marg vil ædes ud.

Først naar ligestillingen mellem mand og kvinde er realiseret, først da er vi inde paa fremskridtets vei. Da vil kvinderne lære at ære og respektere sig selv, og mændene vil lære at føle ømhed og ærbødighed for dem. — Og da vil der blive forældre, som ikke længer skammer sig for sine børn. Da vil de ikke skamme sig for at fortælle dem, hvorledes de er undfanget og født, thi hvorfor skulde de skamme sig over, hvad der er rent og skjønt. Da vil de ikke overlade til ofte uvidende og simple tjenestefolk eller til skolekamerater og til utugtige bøger at meddele børnene livets hemmeligheder. Da først vil børn fødes, som kommer til at velsigne sine forældre, børn som er stærke, fordi deres hjerte er rent“.

Mrs. L. B. Chandler: Det er de love, mændene har været alene om at skabe, de love, som overgiver hustruen til manden som en eiendom, som er grunden til at saa mange mennesker lever i langt værre end dyriske tilstande. Kirke og stat har forenet sig om at berøve hustruen hendes menneskeværdighed og at berøve moderen hendes selvbestemmelsesret. — — — Hvorledes skal kvinderne lære at forstaa, at de har ret til at raade over sin egen person? Ved at vende sig indad og lytte til Guds stemme i sig selv, ved at raadføre sig med sin egen moderfølelse, og frigjøre sig fra enhver om end aldrig saa rodfæstet forestilling, som er kommet til dem fra mandlig theologi og lov“.

Miss Willard ytrede: Kvindernes brødre — araberne kalder en ren mand kvindernes broder — de broderlige mænd vil komme frem og række haanden til de søsterlige kvinder. Det er fra disse i forening hjælpen vil komme. — — — Der er tegn i tiden, som tyder paa, at vi kan have haab. Jeg har hørt af en kvinde, som har studeret ved europæiske universiteter i flere aar, at der er universitetslærere, som staar hvor den nyeste videnskab staar, som siger til de unge mænd, de underviser: dersom du vil holde din hjerne klar til arbeide, dersom du vil eie energi i tanken og en rig og levende fantasi — saa behold din kraft, vær kysk som din søster.

Mrs. M. J. Gage: Alle tænkende mennesker og først blandt dem de kvinder, som er her tilstede maa forstaa, at det har været den herskende religiøse opfattelse af kvinden, som har været aarsagen til al hendes nedværdigelse og forkuelse. Der er grunden at søge til, at de politisk, retslig og socialt og i henseende til opdragelse og rettigheder har været stedbørnene. — — — — — Ordet Gud, som ligefrem betyder *god* har af den kristne kirke — undtagen i dens første aarhundreder — og ligeledes af det senere jødiske theokrati blevet henført til hankjøn, og præsteskabet har derigjennem grebet anledningen til at ignorere det kvindelige princip overalt. Det er mænds fortolkning af bibelen, baseret paa en kras tro paa en gud, der opfattes som mandlig, som gjennem aarhundreder har været brugt som redskab til at kue kvindernes vilje. For mig har det været paafaldende, at de kvindelige præster og andre her ved kongressen tilstedeværende, som i bøn og paakaldelse har vendt sig til guddommen synes at have fulgt de mandlige theologers exempel i ikke at erkjende guds moderlighed. Og det er især underligt, at forkjæmperne for sædelig renhed ikke synes at have mere erkjendelse af det kvindelige princip i det guddommelige, da det netop er mangelen paa erkjendelse af dette, som har resulteret i, at der er blevet to morallove, som har været anerkjendt overalt i menneskeheden, en slap for mændene og en streng for kvinderne. Havde det ikke været for denne lære om det gode og aandelige som udelukkende mandligt og om kvinderne som det onde, saa vilde verden ikke være saa fuld af styghed og umoral som den er idag. — —

(Foredragsholderen kommer derpaa med flere filologiske oplysninger og giver en længere kirkehistorisk udvikling, hvori hun søger at paavise at erkjendelsen af det kvindelige var fremme i kirkens tidligste tid — den hellig aand opfattet som det kvindelige i guddommen, — hvorledes kvinderne udøvede præstelig gjerning og beklædte høie værdigheder inden kirken, men hvorledes denne efterhvert blev afgjort mandlig og kvinderne blev udelukket og betragtet som det onde og lave, hvorledes samtidig hermed mørke og aandsforladthed kom til at ruge over kirken, saa den sank saa dybt, „at der ikke engang fremkom kjætterier“, indtil igjen lysere tider begyndte). „Nu“, fortsætter hun, “er materialismens, uvidenhedens og overtroens tid snart tilende. Verden er fuld af ængstelig uro, kirke og stat og nationer har en forudfølelse af, at en stor krise er forhaanden, men de færreste forstaar, at det er en fuldstændig omvæltning i opfatningen af det kvindelige, vi nærmer os. Allerede nu har kvinderne taget ledelsen i den store sædelige reformation, og mange mænd følger dem. — Og inden kirken selv bryder kritik og undersøgelse sig nye baner. Ikke blot protestantiske theologer, men selve den ærværdige katholske kirke kalder sammen møder, hvor det nye testamente underkastes kritik og ægtheden af mosebøgerne og det gamle testamentes profetier prøves. — — — Naar man ser hvorledes bibelkritiken har bevist mangfoldige ting at være senere indskudte eller uægte eller falske udlægninger eller feil oversættelser, som man tidligere har villet tvinge en at tro paa som evig sandhed — saa er det daarskab at tro at kvinderne skal vedblive at tro paa mænds theologiske udlægninger. — Præsterne har ogsaa virkelig allerede tabt sin magt over oplyste kvinders sind. — — — — Der trænges en ny og bedre præstestand siger selv de konservative i vort land — den vi har bliver liggende tilbage.

Dersom en saadan ny klasse af geistlige trænges af mænd, hvor meget mere da af kvinder, mod hvis moralske og sociale rettigheder hele kirkens magt har været rettet i mange hundrede aar. — — Ja vi trænger dem. Vore dages lærere i religion maa være modige og frisindede mennesker, som har større indsigt i videnskab, historie og i udviklingens love. — De maa være mænd, de maa være kvinder, som tør bryde med middelalderens traditioner, de maa være frygtløse i at udtale den sandhed, at det kvindelige og mandlige har lige værdighed ogsaa paa det aandelige omraade.

Fra „Finska Landtdagen“ 1888.

(Fortsættelse fra no. 21).

3. Om den reglementerade prostitutionen.

I *Presteståndet* föreslog *biskop Alopæus* såväl för sin egen del som dertil uppmanad af Finsk Qvinnoförening, hvilken understöddes af 5,700 namn samt tvänne hela kommuner att ståndet skulle ingå til H. Kejs. Majt. med underdånig petition derom: „*att H. Kejs. Majt. täcktes i nåder anbefalla ej mindre afskaffande af den reglementerade prostitutionen och synnerligast den i Helsingfors och några andre af landets städer införda regelbundna besigtningen af prostituerade qvinnor med deraf följande rättighet att efter inskrifning i polisens journaler öfva otukt såsom ett yrke, än och att otuktsförbrytelsernas gynnande varder, i öfverensstämmelse med gällande lag, af polis- och åklagaremagten behörigen beifradt*“. — *Herr Rosengren* föreslog att ståndet antingen ensamt eller tilsammans med andra skulle ingå till H. Kejs. Majt. med en underdånig anhållan derom: „*att vederbörande måtte åläggas ofördröjligen fullgöra vår lags tydliga orubbliga bestämningar genom att utrota alla af vederbörande tillåtna prostitutions- eller otuktsnästen*“.

I *Ridd. o. Adeln* af *Herr P. E. af Forselles* derom: „*att H. Kejs. Maj.t i nåder täcktes låta anbefalla åtgärder derhän, at almänna föreskrifter beträffande otuktsförbrytelsers bestraffning varda iakttagna och framdeles tillämpade med det alvar lagens helgd kräfver*“.

I *Bondeståndet* af *Herr Duncker:* „*at H. Kejs. Maj.t täcktes i nåder anbefalla att den legaliserade prostitutionen och isynnerhet den i Helsingfors och några andra städer i landet i praktiken införda regelbundna besigtningen af lösagtiga qvinnor med deraf följande rättighet att efter inskrifning i polisens förteckning få öfva osedlighet som yrke skall afskaffas samt att beskyddandet af sedlighetsbrott måtte efter gällande lag af polisen och åklagaremakten vederbörligen beifras*“.

Samtliga dessa petitioner remitterades till *Lagutskottet* hvars sedermera afgifna betänkande har följ. kläm: „*at Ständerne, fullt förvissade om att regeringen, sedan den numera tagit frågan under förnyad ompröfning, skal så begå att de i petitionerna omnämnda missförhållanden varda, så vidt møjligt, aflägsnade och att de åtgärder, som i afsigt att hämma veneriska sjukdomars spridning framdeles tilläfventyrs* *vidtagas, komma att stå i öfverenstämmelse med gällande lag, anse petitionerne icke böra till vidare åtgärd från Ständernas sida föranleda*". — Betänkandet åtföljes af *tvenne reservationer*. Den första af Hrr. Rønnbäck och Öberg, protesterar mot petitionärernas påstående att lagen icke tillämpats och framhåller at det lagrum (57 kap. § 2 M. B.) icke kan tolkas så vidsträckt att det omfatter den yrkesmessiga prostitutionen. — Den andra reservationen af Hrr. Schwartzberg och Tallgrén åter yrkar på att ständerna under beklagande af det sakförhållande, att embetsmyndigheterna, såväl polis — som åklagaremakten, icke vidtagit strängare åtgärder i och för tillintetgörande och bestraffande af den yrkesmessige otukten, skulle till regjeringen framställa den önskan, att regjeringen, om också sättet før hämmande af den veneriska smittans spridning anordnas med det alvar saken kräfver, ville tillsäga respektive embetsmyndigheter att mot nu ifrågavarande brottsliga personer förfara med all den stränghet lag förmår.

Af *Ridd. o. Adeln* beslöts med 46 röster mot 20. omfatta det af friherre af Schultén gjorda förslag till resolution: att ständerna med afseende derå att regeringen tagit de af petitionärerna berörda förhållandena under förnyad ompröfning skulle anse petitionsmemoriatet icke föranleda till någon åtgärd från ständernas sida.

I *Borgarest*. framstäldes af Hrr. Schybergson och Sulin med anslutning till de af Herr Rönnbäck uttalade åsigterna, ett förslag att Ständerna, utan att i klämmen anföra några motiver, måtte med förkastande af utskottets betänkande lemna petitionerna utan afseende. — Hrr. Löfgren och Nissinen framstälde ett förslag at ständerna icke måtte afslå petitionerna, utan med anledning af dem anhålla, at regeringen ville såvidt möjligt aflägsna de ifrågavarande missförhållandena, och att de åtgärder, som i afsigt att hämma de veneriska sjukdomarnes spridning skulle vidtagas, komma att stå i öfverensstämmelse med gällande lag. — Det sistnämnda förslaget förkastades utan votering och antog ståndet med 32 röster mot 19. det af herr Schybergson väckta förslaget.

I *Prestest*. föreslog biskop Johansson „at ståndet jemte öfriga stånd skulle i underdånighet anhålla hos H. Kejs. Maj.t at alla sådane reglementen, som det för Helsingfors stad år 1876 utfärdade måtte upphäfvas såsom stridande mot allmän lag och förderfvande sedligheten hos folket samt kränkande dess rättskänsla och i stället i och för motarbetande af prostitution och hindrande af dess i sedligt afseende förderfliga följder andra åtgärder måtte vidtagas, hvilka öfverensstämma med hvad lag och folkets rättskänsla kunna anse såsom rätt". — Detta förslag godkändes med öfvervägande majoritet. — På förslag af Herr Lyra beslöts att genom *protokollsutdrag inbjuda de öfriga stånden att förena sig om detta beslut.*

I *Bondest.* föreslogs af Hrr. Teittinen m. fl. att ståndet måtte godkänna samma slutkläm som i frågan blifvit af preståndet godkänd, hvilket äfven vid omröstnig godkändes.

Ridd. o. Adeln till hvilket *inbjudning ingått från Prästeståndet* om att förena sig om preståndets i förevarande fråga fattade beslut, beslöt med 44 röster mot 10 att vidblifva sitt förut i frågan fattade beslut

Borgareståndet förkastade utan votering *preståndets inbjudning* och vidhöll sit tidigare beslut at förkasta hela petitionen.

I denna fråga hafva alltså *Ridderskapet o. Adeln* samt *Borgarest.* stannat emot de båda andra stånden, *Preste- och Bondestånden* och frågan om petition till H. Kejs. Maj.t om den reglementerade prostitutionen *förfallit.*

4. Frågan om flickors emottagande i elementärläroverken och subventionering af samskolor.

Allmänna Besvärutskottet beslöt med 8 röster mot 7 föreslå att Ständerna villa hos H. Kejs. Maj.t anhålla: „*att H. K. M. i nåde täcktes tillåta, att jemväl flickor intagas i statens 2- och 4-klassiga elementarskolor å sådana orter, der särskild af staten underhollen flickskola icke finnes förlagd, äfvensom att nådiga kungörelsen af d. 11. dec. 1884, ang. vilkoren för privata läroanstalters understödjande med statsmedel måtte vinna sådan tillämpning, att jemväl samskola kunde komma i åtnjutande af statsunderstöd beräcknadt efter samma principer som subvention för gosskola.*" — Af 5 reservanter: att ofvannämnda omständigheter ang. samundervisning icke måtte från ständernas sida föranleda till några åtgärder. — Af 2 reservanter: att Styrelsen måtte fullfölja systemet att tillräckligt subventionera privata skolor, hvilka framgått ur ett alvarligt bildningssträfvande.

I *R. o. A.* godkändes utskottets betänkande med 46 röster mot 10.

I *Borgarest.* blef detsamma *enhälligt* godkändt.

Presteståndet förkastade betänkandet med öfvervägande majoritet.

Bondeståndet afböjde med 33 röster mot 20 förslaget om samundervisning.

Två stånd stannade sålunda emot två och har således frågan *fallit.*

---

5. **Ang. nedsättning af elevafgifterna vid statens flickskolor.**

Petition väcktes härom:

i *Presteståndet* af herr Schwartzberg.

i *Borgareståndet* af hrr. Herckman, Anderson och Bergbom. Dessa petitioner hänvisades till allm. Besvärsutskottet som med 13 röster mot 2 beslöt att i sitt betänkande *afstyrka petitions aflåtande om nedsättning af terminsafgifterna vid fruntimmerskolorna i landet.*

R. o. A. godkände utan diskussion detta betänkande.

Borgarest. godkände betänkandet med 27 röster mot 25.

Presteståndet beslöt med öfvervägande majoritet, med *förkastande af utskottets betänkande*, att terminsafgifterna i statens flickskolor skola nedsättas tlll samma belopp, som dessa utgöra i statens gosslyceer.

Bondeståndet godkände betänkandet.

I enlighet med allm. Besvärsutskottets betänkande hafva petitionerna af 3 stånd afböjts och frågan sålunda *förfallit.*

---

6. **Ang. ogift qvinnas myndighet väcktes:**

i *Borgareståndet* af herr Elving och

i *Bondeståndet* af herr Herckman motionsförslag. — Förslaget lyder: „*mö hafva sedan hon 15 år gammal är, makt att råda öfver det hon sjelf förvärfva kan, vid 21 års ålder äge hon allt sitt gods, förestå och vara fullmyndig. Will hon dock heldre förmyndarevård njuta ege rätten på hennes begäran derom förordna och sådant vederbörligen kungöra*“.

Petitionerna remitterades till *Lagutskottet*, som i sitt betänkande föreslår: *att förestående författningsförslag ej måtte till nogon åtgärd ifrån Ständernas sida föranleda.*

R. o. A., *Presteståndet* och *Bondeståndet* (med 40 röster mot 12) antogo lagutskottets afstyrkande betänkande.

Borgareståndet åter antog *Herr Rönnbäcks reservation* enligt hvilken ogift qvinna efter 15 års ålder får råda öfver hvad hon sjelf förvärfvat och vid fylda 21 år öfver all sin egendom. Will hon dock heldre stå under förmyndarevård, så medgifves äfven detta henne.

Vid sådan utgång har *motionen* fallit.

---

7. Gift qvinnas eganderätt.

I anledning af de vid landtdagen 1885 väckta petitionsmemorialen ang. gift qvinnas eganderätt beslöto då ständerna hos Regeringen petitionera att Regeringen täcktes låta uppgöra och förelägga ständerna förslag till lagförändringar i denna fråga och blefvo ständerna vid 1888 års landtdag förelagda en Kejserlig proposition ang. *makars förmåganhetsförhållanden.* Propositionen remitterades till *lagutskottet.*

Med större eller mindra ändringar godkändes dels propositionen, dels lagutskottets betänkande af samtliga stånd och blev sålunda *sammanjemkningsförslag* nödvendigt.

Detta *sammanjemkningsförslag* blef af *R. o. A.*, *Borgareståndet* och *Presteståndet* (med 17 röster mot 15) antaget.

Bondeståndet förkastade med 34 röster mot 18 sammanjemkningsförslaget.

Lagenlig ständerpluralitet har sålunda likväl vunnits för en petition om:

att hustru råde öfver hvad hon genom eget arbete kan förvärfva. Genom äktenskapsförord må kunna tilläggas makt att råda öfver sitt enskilda fasta och lösa gods och gälle det förord äfven egendomens afkomst.

Är hustruns arbetsförtjenst eller afkomst af enskildt gods hvaröfver hon råder i annan egendom förvandlad; varde ock den af hustru förvaltad.

Hustrun eger söka och svara då saken angår egendom hvaröfver hon råder.

---

8. Ang. gift qvinnas rätt att idka näring.

Vid landtdagen 1885 inlemnades en petition om ändring af § 2 i näringslagen så att i fall, då mannens målsmanskap måste betraktas hvilande, hustru tillerkändes rätt idka näring i det omfång bemälde § 2 omförmäler. Detta föranledde till en ständerpetition och vid 1888 års landtdag förelades ständerna en proposition om *ändring af § 3 i näringslagen.* — Denne proposition remitterades till Lagutskottet.

Laglig ständerpluralitet föreligger för denna proposition, som i enlighet med lagutskottets förslag godkändts och „*berättigas hustru om hennas man är afvita eller ställd under hustruns förmyndareskap, eller om han förlupit eller annorledes öfvergifvit hustrun eller om mannen utstår för längre tid än ett år ådömdt fängelsestraff, eller om makarne äro lagligen skilda eller hustrun vunnit boskilnad, att oberoande af mannens samtycka idka näring i det omfång som § 2 i näringslagen omförmäler*“.

Til

redaktionen.

Der lever i vore fjeldbygder mange af naturen godt udrustede individer, som kommer til at henleve sit liv i savn og lidelse og mange gange i den største ørkesløshed, fordi omgivelsernes ligegyldighed, slaphed og raahed stiller en mur omkring dem, som de ikke har betingelser til at kunne bryde igjennem.

En kone, jeg kjender, som bor i en af vore større fjelddale er en af disse. Hun er i besiddelse af et overordentligt talent i retning af at forarbeide kurvfletningsarbeide. Uden nogen anden undervisning end den, som faaes i en tarvelig fjeldbondes hjem, har hun ved egen hjælp gjennem aarenes løb erhvervet sig en overordentlig færdighed i sit fag, hvorom diverse arbeider, der findes spredt paa gaardene i hendes hjembygd bærer vidnesbyrd. Hun er en virkelig begavelse. I tidligere aar vakte hun en vis opsigt, hun skal saaledes paa en udstilling ha erholdt medalje for noget af sit arbeide. Pladsen hun bor paa, har hun for en stor del bygget af midler, hun har faaet af dronningen, der for mange aar tilbage var blit gjort bekjendt med hende. Der fortaltes ogsaa, at hun dengang havde tilbud om at følge med dronningen til slottet, men at hun afslog det.

Men i de senere aar har hun lagt arbeidet fuldstændig til side. Hun er blevet gift og lever i et meget ulykkeligt ægteskab og trange kaar. Hun kan ikke uden hjælp udenfra komme sig frem til virksomhed igjen. — Det vilde være et stort tab, hvis hendes evner skulde komme til at ligge ubrugte. Der blev for nylig med stor offervillighed fra publikums side gjort pengeindsamling til den blinde og døvstumme valdersjente Ragnhild Kaataeiet, jeg har det haab at publikum ogsaa vil vise sig offervilligt i dette tilfælde. Først vender jeg mig til kvindesagens venner. Hun er en af de kvinder, hvis arbeidskraft ødes under ulykkelige forhold.

Adl.

Paa N. K. F.s kontor kan gives nærmere oplysninger.

Red.

Forskjelligt.

Der skulde ansættes kvindelige politifunktionærer ved politistationerne, som kan tage sig af de kvinder, som indbringes. I Amerika har man i flere byer faaet ansat saadanne *police matrons*, og de skal have virket til stort gavn. I England arbeides der ivrig for samme reform.

Havde man haft tillid til regjeringen siger „*Verdens Gang*“, saa vilde begivenheder som de i Trondhjem ikke fundet sted. Havde en venstreavis i Trondhjem ikke skrevet opviglende, saa var der ingen optøier blevet, siger høirebladene. Vi kan ikke være enige med nogen af parterne. Mistilliden til regjeringen kan være stor, men om vi saa havde en fuldkommen regjering, kunde den mistillid, som her gav sig udslag faaet et ligesaa voldsomt præg. Og havde ikke folk en instinktmæssig følelse af, at der er noget forskjøvet i selve grunden, vi bygger paa, saa vilde ikke de stærkeste udtryk i en avis have ført til tumult. — Det duer ikke at gjøre alt til snevre politiske spørgsmaal. — Det er de store humane reformer, som maa faa mere tag i folks interesse, skal det ikke gaa galt.

Fra miss Susan Anthony har Kvindestemmeretsforeningen i Kristiania nylig faaet sendt 2 exemplarer af *International council of women* samt et exemplar af *The history of woman suffrage*, et meget voluminøst værk i tre dele smukt udstyret og med portræter af Amerikas ledende kvinder. I tilegnelsen staar: Med det hjertelige ønske, at Norges kvinder snart maa blive indsat i deres politiske og sociale rettigheder fra deres ven og medarbeider Susan Anthony. Bøgerne er udlagt paa N. K. F.s kontor.

N. K. F.s arbeidskomité har nu 14 medlemmer. Formand er for tiden fru Holst, f. Skavlan.

Bergens kvindesagsforening har nylig aabnet et læseværelse for sine medlemmer.

Naar vi arbeider for kvindernes menneskeværdighed og udvikling, arbeider vi for mændenes frigjørelse, thi der findes intet tyranni saa kuende og sjælefordærvende for mænd som frivole kvinders — skrives i et kvindeblad.

Referat fra kvindestemmeretsmødet den 15de vil findes i næste nummer.

Indhold: Om en reform af den norske kirkes vielsesritual (af T. D.) Udtalelser fra Washington kongressen. Fra »Finska Landtdagen« 1888. Til redaktioeen (af Adl). Forskjelligt.

„Nylænde"s udenbys abonnenter anmodes om snarest mulig at indsende til expeditionen kontingent og porto tilsammen kr. 3,85.

Forsendt til Amerika koster „Nylænde" 1 dollar 30 cents pr. aar.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 1ste december 1888. | No. 23.

Kvindestemmeretsmødet.

Den 15de november 1888 maa noteres som en mærkedag i vor sags historie. — Efter indbydelse af Kvindestemmeretsforeningen havde der i arbeidersamfundets sal kl. 8½ aften mødt op en stor forsamling af kvinder af alle samfundsklasser, antallet har vi hørt anslaaet til ca. 600. Allerede den ting at faa saamange kvinder af vor hovedstads befolkning samlet som tilhørere, naar en saadan sag blir lagt frem, var en begivenhed og maa betegnes som et overordentligt fremskridt. Men forsamlingens holdning under foredragene var for den, der har lidt erfaring i, hvorledes kvindemøderne herhjemme i regelen løber af end mærkeligere.

Dysterheden og høitideligheden eller sentimentaliteten, som saa ofte sænker sine tunge vaade skyer over de stummes leir, var som blæst væk. Der var istedet alvor, ro, levende interesse og godt humør. Der er vist ingen af de tilstedeværende, som vil nægte, at der virkelig var, hvad man kalder stemning. Og vi tror ikke, det er for meget at paastaa, at da mødet sluttede, var den almindelige følelse gjensidig velvilje, og at modstandernes tal var minket.

Det er stemmeretten, som er den centrale sag paa vort program, det er den, som vil samle de fleste kvinder i enighed om sig, det er erfaringen fra andre lande med fri forfatning, og det var det møde et vidnesbyrd om kan hlive tilfælde ogsaa herhjemme.

Det heldige udfald skyldes da forøvrigt de to udmærkede talere, som havde paataget sig at læggge frem sagens betydning for tilhørerne. Det er vanskeligt at tænke sig to foredrag til bedste for samme sag saa helt forskjellig præget og saa lig hinanden i overbevisningens varme.

Referat fra mødet har staaet at læse i de forskjellige aviser.

Flere af de kvindelige studenter havde velvilligst paataget sig at være foreningens referenter.

Efter at K. S. F.s formand*), frk. G. Krog, der fungerede som mødets dirigent, havde givet et par oplysninger om foreningen, gaves ordet til *frk. A. Rogstad*, som i et længere foredrag fremholdt de grunde, der talte for reformen og derpaa til *fru R. Nielsen*, der imødegik de indvendinger, der oftest fremkom mod reformen. Efter disse to foredrag gaves ordet frit, og dirigenten forespurgte, om ingen vilde imødegaa det sagte. Da ingen forlangte ordet hertil, sluttede mødet kl. 10½.

De to foredrag haaber vi senere at faa optaget i sin helhed i vort blad.

Den glæde, som vi ved, det møde gav mange af vor sags venner bør være en opmuntring til ihærdigt og utrætteligt arbeide videre. Det vilde være uheldigt, om det skulde gjøre nogen af os saa sangvinske, at vi blir slappe i handling. Nogen fremtidsbygning bygges ikke af sig selv paa en aftens stemning. Der kan have været mange urokkelige modstandere af vor sag tilstede, som ikke vilde udtale sig, og vi kjender menneskene saapas, at vi ved, at mange, der er gaaet hjem med en varmere følelse i sig, har dagen efter angret paa, at de er gaaet saavidt med.

Men om der end kommer utallige skuffelser og nederlag efterpaa, saa vil vi dog fastholde, at ved den dag kan vi sætte et mærke, et mærke, som kan vise, at et stykke vei er tilbagelagt. Og for mere end en af dem, som lægger af sit arbeide i vor sag, vil det møde være en god erindring. De, som ikke saa sjelden møder forskudsfordømmelse og skumleri, og som har vant sig til sløvhed og kulde, som det almindelige og naturlige, vil ikke saa let glemme den første gang de følte saa meget livfuldt og velsindet i stemningen omkring sig, og de vil føle sig styrket ved at gjøre den erfaring, at nu er forstaaelsen begyndt at brede sig ud i større lag.

---

*) K. S. F. har ingen bestyrelse. Den har en formand og en viceformand, men disse er blot foreningens forretningsførere. Naar nogen bestemmelse skal tages, sammenkaldes foreningens medlemmer. Det viser sig, at denne ordning er heldig og bringer aktivitet blandt medlemmerne.

Samfunds- og familieordning hos indianske stammer.

Det vil være mange bekjendt, at i de sidste snes aar har en række af fremragende forskere beskjæftiget sig med studier over familie- og eiendomsforholde hos de vilde folkeslag eller rettere hos folkeslag paa de forskjellige barbartrin. Disse forskninger har kastet stærke streiflys ind over ukjendte trakter, saa man har fundet kulturspirer og hele udviklingsfaser, hvor man før troede kaos raadede. Saavidt vi ved er det Bachofens verk „Das mutterrecht“ 1861, der har ledet forskningen stærkest ind paa dette omraade. Stort historisk materiale er siden blevet lagt tilrette, og sociologer og filosofer har befattet sig med studier over de primitive familie- og samfundsforholde, og der foreligger allerede nu flere modstridende opfatninger om kjønsforholdets ordning forud for pratriarkatets (faderens herredømme i familien) kulturperiode. Heller ikke har det manglet paa forfattere, som strax har grebet de fremlagte historiske oplysninger og taget dem til indtægt for sine egne teorier og fremtidshypoteser, eller — skal vi heller sige — for sine egne ønsker. Vi har seet socialister af den familieopløsende gruppe, æsthetiske fri-kjærligheds apostle og forkjæmpere for et strengt gjennemført monogami, vi har seet kvindeundertrykkere og hævdere af kvinderet benytte de nye videnskabelige oplysninger hver paa sin maade og til sine egne formaal.

En historisk kritisk oversigt over den literatur, som foreligger paa dette felt, vilde vi allerhest have bragt vore læsere, men manden — eller kvinden til et saadant arbeide er endnu ikke fundet.

I mangel af dette bringer vi foreløbig nedenstaaende skildring, som er uden alt videnskabeligt apparat, men som vi har fundet meget oplysende, og som har den fordel at være bygget paa direkte og grundig iagttagelse. Skildringen har vi fra et foredrag, holdt paa det internationale kvindemøde, af en amerikansk dame, miss Fletcher, der, som hun siger, „har levet med det folk hun skildrer, har delt dets fattigdom sommer og vinter og har lært dets sociale og religiøse skikke at kjende“.

Den populære tro er, at indianerkvinderne er slaver, som hverken har hjem eller eiendom og ikke nyder agtelse inden sin stamme. Man anfører som bevis paa deres undertrykkelse, at kvinderne slæber tunge byrder, og at alt det værste arbeide lægges paa dem. Man fortæller, at de kjøbes og sælges af mændene, og at de lever sit liv uden hæder og lykke. Men det er en ganske anden opfatning af den indianske kvindes stilling man faar, naar man ser folket paa nærmere hold og sætter sig ordentlig ind i deres forhold.

Den indianske stamme er ikke en blot og bar samling af mænd og kvinder, den er et fuldstændig organiseret samfund, bundet sammen ved uskrevne love, som er dybt rodfæstet i deres religion, og har den stærkeste hævd i folket. Stammen deles i klaner eller gens, hver afdeling har sin plads i lejren og sine pligter i stammen. Disse klaner er igjen organiserede og underafdelte og har ansatte embedstjenere til at udføre deres religiøse skikke og forordninger. Disse klaner er byggede paa slægtskab, og de er stammens grundenheder. En mand fødes i sin klan, inden sin slægtsgruppe. Hos mange af de indianske stammer regnes slægtskabet gjennem moderen, det vil sige, manden hører til moderens klan eller slægtsgruppe, ikke til faderens. Det er en almindelig lov hos en stor del af stammerne, at en mand ikke maa gifte sig inden sin egen klan. Familie, i vor betydning af ordet, kan ikke existere i stammen, da mand og hustru, saa at sige, repræsenterer hvert sit politiske samfund, som aldrig blandes, thi hverken mand eller kvinde mister ved at gifte sig sine rettigheder i sine respektive klaner. Der er ingen familienavne i en indiansk stamme. Træffer man paa noget saadant, da er det en skik, overført fra den hvide mand, hvis sæder mere og mere trænger sig ind i indianerstammerne.

Manden faar som barn et af de navne, som tihører hans klan. Disse navne er i regelen af mythologisk oprindelse. Han antager ofte andre navne senere i livet, som betegner hans løbebane og handlinger, men han glemmer eller skiller sig aldrig ved sit klansnavn. Kvinder faar navn paa samme maade og beholder sit navn til sin død. Hvis klanen følger moderen, saa faar børnene navne efter hendes klan og regnes ind i hendes slægt og ikke i faderens. Et barn tar aldrig arv efter baade fader og moder, eftersom forpligtelsen til klanen er den første, og forpligtelsen til familien først kommer i anden række. Af samme grund kommer hustruen aldrig ganske under sin mands herredømme. Hendes blodsforvandte har den første ret og kan bruge denne ret til at skille hende fra ham eller beskytte hende mod ham, hvis han skulde behandle hende ilde. Den broder, som ikke vilde beskytte sin søster, vilde blive foragtet i sin klan. Ikke alene sætter han sit liv ind paa at beskytte hende mod fornærmelser og mishandling, men han søger hjælp for hende, naar hun er syg og lidende. Sidste gang jeg var tilstede ved „soldansen“, var der en ung mand, som gik igjennem alle pinslerne for at indfri et løfte, han havde gjort, da hans søster laa syg. Dengang havde han gaaet ud af hendes hytte, havde løftet sin haand mod solen og havde lovet, af hvis hun blev frisk igjen, vilde han binde sit legeme til træet og lide for hende. Den indianske kvinde har saaledes hele sit liv sin egen slægts beskyttelse at ty til, for det tilfælde, hun skulde forurettes. Dette er den almindelige lov. Men der er omstændigheder, hvorunder kvinderne ved sine egne handlinger kan miste sin ret til denne beskyttelse, og der hersker i nogle stammer en meget stærk overtro i henseende til trolddom, og blir nogen mistænkt for trolddom, saa er der ikke mere beskyttelse at finde hos indianerne, end der var at finde hos vore forfædre for nogle aarhundreder siden.

Kvinden har som regel frihed til selv at vælge sig sin ægtemand. Det hænder, at en kvinde tvinges til at tage den mand, hendes slægt vælger for hende og ikke den, hun selv ønsker at forene sig med, men dette hænder jo ogsaa over hele den øvrige verden. Det beror paa den enkelte kvindes forholde. De gaver, som manden giver hustruens slægt, er ikke en betaling for hende, det er erkjendelsen af visse fordringer, som hendes slægt stiller til ham. Gaver af samme værdi gives et par maaneder efter ægteskabet tilbage til hustruen af hendes nærmeste slægtninge. Skik og brug fordrer, at manden maa tjene sin svigerfar et par aar, før han sætter eget bo. Skulde manden vise sig at være tyrannisk eller doven til at sørge for sin familie, saa byder hans hustru ham at gaa tilbage til sin egen slægt, eller hvis de bor i en hytte fjernt fra hendes slægt, saa tar hun ned hytten og gaar sin vei og overlader til manden at vogte arnens døende ild. Hendes slægtninge vil aldrig sende hende tilbage, og manden kan ikke tvinge hende til at leve sammen med ham.

Det er sandt, at de indianske kvinder er de egentlige arbeidere og lastdragere. Men det er ikke, fordi de er slaver, men fordi de hører til den ikke-krigerske del af samfundet. Hele den del af samfundet, som ikke behøves til krig, er mere eller mindre optaget af arbeide. Dette er jo ogsaa tilfælde i civiliserede samfund, men linjen drages ikke efter kjønnet, arbeidets deling er mere kompliceret. I den indianske stamme ser man en meget enkel form for samfundsliv.

Der findes ingen lov stammerne imellem, som kan sikre dem indbyrdes fred og neutralitet, og indtil for faa aar siden var hver eneste indiansk landsby eller leir mange gange om dagen i fare for krigersk overfald. Den indianske mand maatte sove paa sine vaaben, han maatte hvert øieblik være rede til at forsvare moder og søstre, hustru og børn. Denne tingenes tilstand gjorde det umuligt for de

indianske mænd at blive jordarbeidere og dertil kom nødvendigheden af at drive jagt for at skaffe mad og klæder. Manden var den, som skaffede til veie til hjemmet og var dets beskytter, kvinden var hjemmets opholder.

Mændene maatte være frie for at kunne nedlægge det fornødne vildt og møde den frygtede fiende, der kunde ikke paalægges dem paa anden maade at ernære familien og bære byrder. Eftersom alle mænd behøvedes til at beskytte alle kvinder, saa faldt paa kvindernes del øxen, hakken og den indretning de bruger til at bære byrderne med, og paa den maade kom al eiendom til at tilhøre kvinderne.

I ældre tider havde de indianske kvinder retten over jorden. I de tidligere traktater og underhandlinger om salg af land, havde kvinderne stemme, de og ikke mændene var jordeierne. Men i vort aarhundrede har vor skik at holde kvinderne udenfor alle offentlige affærer havt sin indvirkning paa indianernes sæder. Nu for tiden er al eiendom personlig erhvervet, manden eier sit krigs- og jagtudstyr, kvinden eier sine heste, hunde og hele hytten med indbo og tilbehør, børnene eier sine egne sager, som forældrene ikke tar sig nogen ret over. Der findes ikke, som hos os, familieeiendom. Hustruen er saa uafhængig i at raade over, hvad hun eier, som den mest uafhængige mand hos os. Hvis hun har lyst til at give bort eller sælge af sin eiendom, er der ingen, som kan forbyde hende det.

Mens jeg opholdt mig hos indianerne, saa jeg en dag, at min værtinde — en skjønhed, som bar utallige smykker og ringer i ørene og paa fingrene, og som malede sit ansigt som en glimrende solnedgang, — gav bort en meget smuk hest. Jeg blev forbauset, for jeg vidste, at der ikke havde været nogen forud aftale om det i familien, og jeg spurgte derfor: „Vil Din mand synes om, at Du giver bort hesten?“ Øinene begyndte at danse i hovedet paa hende, hun brast i skoggerlatter og skyndte sig at fortælle historien til de andre kvinder, som var forsamlede i teltet, og jeg blev skive for mange lystige og spottende øiekast. Jeg forsøgte at forklare, hvorledes en hvid kvinde vilde handle under samme omstændigheder, men mødtes med latter og foragt over, at den hvide mand havde herredømme over sin hustrus eiendom.

Det har været min opgave at forklare for indianerkvinderne, hvilken stilling hun nu indtager under vore love. Medens jeg har holdt paa med dette, har jeg for alvor forstaaet, hvormeget kvinderne har maattet opgive af sin frihed, for at faa familien grundlagt og derved kapital samlet slegterne nedigjennem. Alt dette var nødvendigt, for at aandskultur kunde fremmes og udvikling blive mulig blandt nationerne — et nødvendigt offer har det vel været, men ikke destomindre et meget stort offer. Naar jeg har forsøgt at forklare vore

lovbestemmelser for indianerkvinderne, har jeg altid faaet det samme svar. De har sagt: „Som indianerkvinde var jeg fri. Jeg eiede mit hjem, min person, mine hænders arbeide, og mine børn kunde aldrig glemme mig. Jeg havde det bedre som indianerkvinde end under de hvides lov“. Og mændene har sagt til mig: „Eders love viser, hvor lidet eders mænd bryder sig om eders kvinder. Hustruen er intet i sig selv. Hun er ikke stort andet end en medhjælp for manden, saa han kan faa eie den jord, som han har lyst paa“. En dag sad jeg i teltet hos en gammet høvding, vidt bekjendt for sin tapperhed, han sagde til mig: „Mine unge mænd skal lægge bort sine vaaben, de skal overtage kvindernes arbeide; de skal pløie jorden og høste korn, for dem ser jeg en fremtid, men mine kvinder, dem som vi skylder alt, hvad skal der blive tilovers for dem? Jeg ser ingen udvei. Du er selv en kvinde, hav medlidenhod med mine kvinder, naar alt tages fra dem“. Ikke blot mister kvinderne under vore love sin personlige uafhængighed og sin raadighed over sin eiendom, men der kan i vort samfund øves fornærmelser mod en kvinde, som vilde hævnes og straffes af indianerkvindens slægtninge, saalænge hun staar under sin stammes lov, men som hun under vore love ikke kan finde beskyttelse mod. Hvis broderen som før vilde forsvare sin søster mod overlast, vilde han selv komme under loven og lide straf.

Miss Fletcher slutter sit foredrag saaledes:

Hvad jeg har villet fremstille er indianerkvindens retslige stilling under deres stammes lov i sammenligning med deres retslige stilling under vor lov. Jeg har ikke berørt enkelte skikke, som kan gjøre livet haardt for dem. Mange af disse skikke kan ikke naaes af loven. De kan ikke ophæves, førend menneskekjærlighedens evangelium faar øvet sin indflydelse. Jeg ber jer, venner og søstre, hav medlidenhed med indianerkvinden. Hendes ældgamle individuelle uafhængighed er borte. Hun er bragt under vore love, og hun føler deres haardhed mere end vi. Vi lever ikke under lovens bogstav, men midt i kristenheden, hvor en stadig voxende frihed hvert aar sætter sit merke paa vore lovbøger, hvor retfærdigheden mere og mere erkjendes som lovens grund. Men for vore indianske søstre, som skal ind i vor civilisation, er veien fuld af torne og tidsler. De maa miste meget, som er dem kjært, og de maa lide uret gjennem vore lovbestemmelser, der bringer kvinderne ind i grusomt slaveri, overalt hvor ikke en højere kultur og en human aand mildner dem. Jeg kræver paa mine indianske søstres vegne eders hjælp, eders taalmodighed og eders fortsatte arbeide for at fremskynde den dag, da landets love skal give lige ret og lige retfærdighed til mænd og kvinder.

Nogle spørgsmaal i anl. af hr. pastor Bloms indledningsforedrag paa stiftsmødet*) om kvindernes deltagelse i ordets forkyndelse.

Til

hr. pastor Blom!

Da kvinder ikke gaves adgang til at deltage i stiftsmødets forhandlinger, ikke engang da deres egen sag, kvindespørgsmaalet, blev behandlet, var jeg følgelig udelukket fra paa stedet at kunne rette nedenstaaende spørgsmaal til Dem, som indleder af ovennævnte emne. Der er nemlig flere ting i hr. pastorens indledende foredrag, som jeg og mange kvinder med mig ikke kan tyde, og som jeg herved som kvinde og kristen skal udbede mig Deres nærmere forklaring og begrundelse af.

Idet „Nylænde“ er kvindesagens organ, har jeg troet, at disse linjer nærmest burde fremkomme i dette blad, og redaktionen har da ogsaa tilstaaet mig plads for følgende:

1. Hvordan kan der *kun* tales om kvindens fald, som om ikke baade mand og kvinde faldt, idet *begge* spiste af kundskabens træ?

   Hvordan kan der endvidere af fortællingen om syndefaldet udledes, at „kvinden besad mindre kritisk sans end manden“, og at hun derfor maa udelukkes fra den lærende og ledende virksomhed i menigheden?

   Hvor var i syndefaldet mandens kritiske sans? Bibelen siger: og Eva „gav sin mand ogsaa deraf, og han aad“. Altsaa sans façons og, som det synes, uden spor af kritik.
2. Hvorledes kan dette siges: „Men hun skal *frelses* ved barnefødsel“? For lægfolk maa det ligge nær at tro, at her foreligger en feilagtig oversættelse. Der kan dog ingen *frelse* være i at føde børn, om disse bliver aldrig saa tugtige og fromme. Frelsen findes, ved vi, for kvinde som for mand kun i Kristus, i ham *alene*.

---

*) »Aftenpostens« referat.

3. I sit første brev til Korinthierne kap. 14 taler Paulus, som pastoren har anført, om menighedens sammenkomster. Blandt de *ordensregler*, han giver der, er ogsaa denne, at kvinderne skal tie i forsamlingen. Kan en ordensregel som denne, der er given et enkelt samfund for mange hundrede aar siden, kan den ligesom forskrifterne om det lange haar, de bedækkede hoveder (kap. 11) o. s. v. med nogen rimelighed gjælde for alle tider og alle samfund?

Og videre, *tør* man for sin samvittighed sætte en blot og bar ordensregel fra hin gamle tid op mod vor tids sterke *krav* paa og overbevisning om *velsignelsen* af kvindernes deltagelse i ordets forkyndelse? Indeholder *Guds* bud, de 10 bud, noget mod kvindeforkyndelsen? Guds 10 bud staar dog i al evighed som prøvestenen for, hvad der er synd og ikke synd. *Tør* man saa ophøie en 1800 aar gammel ordensregel til et saadant Guds bud? Og endelig, har *Kristus* forbudt kvinde-forkyndelsen?

Det er betænkeligt at røre ved skriftens inspiration, mener pastoren. *Tør* man tænke sig, at der var inspiration i disse forskrifter om det lange haar, om de bedækkede hoveder og om at tie i forsamlingen?

1 Tim. 2 kap., v. 9—15 er grundlæggende for det billede af den kristne kvinde, som havde levet og lever i menighedens hjerte, anfører pastoren. Bør man ikke lægge mærke til, at Paulus bruger formen „jeg", naar han her giver sine forskrifter: „Men kvinden tilsteder *jeg* ikke" o. s. v.? Giver ikke dette en formodning om, at han her taler i sit eget navn, at apostelen her staar som den praktiske ordensmand ligeoverfor den tids og det samfunds skikke og uskikke og ikke som den inspirerede *ordets* forkynder?

4. Blandt Indiens kvinder missioneres alene ved kvinder, meddeler pastoren. Naar nu kirken til spørgsmaalet om den frie, ubundne kvindeprædiken svarer: „Gud vil det ikke", anser den selvfølgelig kvinde-forkyndelsen for synd. Men hvorledes kan kirken gjennem „*synd*" ville vinde sjæle i Indien?

Kristiania den 26de novbr. 1888.

I ærbødighed

Anna Rogstad.

Forskjelligt.

Paa det i Kristiania i forrige maaned afholdte stiftsmøde var som 3die diskussionsemne opstillet: *Om kvindens deltagelse i den offentlige forkyndelse af Guds ord.* Hr. kaldskapelan *Blom* holdt indledningsforedraget over dette emne og fremsatte senere følgende 3 satser:

1. Guds ord anviser manden ordets forkyndelse, kvinden kjærlighedens tjeneste i menigheden.
2. Dermed er ikke udelukket, at kvinden taler Guds ord, hvor dette indgaar som bestanddel af hendes kjærlighedsarbeide — dog indenfor de grænser, som apostelens forskrifter i 1 Kor. 14 og 1 Tim. 2 sætter. Her tilstedes ikke kvinden at tale offentlig — for menigheden.
3. Da grænserne overfor, hvad der er offentlig forkyndelse, oftere kan være flydende, bør kirken i de enkelte tilfælde stille sig varsomt og overbærende, saa meget mere, som vi paa dette omraade lever midt oppe i en gjærende bevægelse, hvor endnu ikke alt har klaret sig. Men det nye testamentes store regel maa den bestemt hævde som principiel og blivende.

Efter en diskussion, hvori følgende herrer deltog: Lærer Andersen, Thorkel Ødegaarden, statsraad Hertzberg, pastor Storjohan, Thorkilsen, emissær Gulbransen, pastor Blom, pastor Klavenæs, res. kap. Lødrup, pastor Knudsen, sognepræst Sven Brun, emissær Andresen, pastor Andr. Hansen, professor Petersen, lærer Røed, gaardbruger Mortensen, kirkesanger Paulsen, postor Flood, forstander Sørvaag, pastor Daniels og biskop Essendrop — blev det af indlederen fremsatte forslag til resolution enstemmig vedtaget.

Kvindesagens tilhængere bør efter vor mening være taknemmelige, fordi ovennævnte herrer med i det hele stor ligefremhed har udtalt sin mening om det fremstillede emne, og alle iagttagere, der fra tid til anden ønsker en veiledning i bedømmelsen af det aandelige nivaa hos vort lands geistlighed, kan neppe have undladt at finde diskussionen om samme emne særdeles interessant. Vi skal maaske senere komme tilbage til de enkelte udtalelser.

I forrige hefte bragte vi vore læsere endel udtalelser fra Washingtonkongressen. Mrs. Mathilda Joslyn Gage, en af de forfatterinder, vi citerer fremholder, at den kristne kirke i dens første aarhundreder var langt mindre ensidig mandlig, end i den senere tid. Vi har hørt udtale ønske om at faa høre nærmere om dette emne, og vi supplerer derfor her med noget mere af samme forfatterinde. Men vi kan ikke overtage noget ansvar med hensyn til de oplysninger, der gives. Nogen dom om dette ligger udenfor vor kompetence. Vor mening med den omtalte artikel var saa kortfattet som muligt at vise, hvilke ideer og tendenser er de raadende hos flere af Amerikas mest nidkjære kvindelige reformatorer og kjættere. Meningen var ikke at give historiske eller videnskabelige oplysninger.

Forfatterinden mener, at den forsker, der forstaar at trænge dybt nok ind i kirkens tilblivelseshistorie, der vil finde den fulde erkjendelse af det kvindelige, hun gaar ud fra, at en materialistisk opfatning strax trængte ind i den kristne kirke og formørkede sandheden, men selv under den blot stykkevise erkjendelse af det kvindeliges værdighed, tillodes det kvinderne at udføre kirkelige handlinger.

„De blev ordinerede til presteembedet, gjorde tjeneste som diakoner, udførte daabshandlingen og meddelte nadveren. indskjærpede læresætninger og udlagde dogmer. De grundede sekter. Efter Marcellina, som levede i det andet aarhundred, tog en sekt sit navn. — Maxamilla var en profetinde, som levede omkring aar 190. Det nye testamente i den reviderede udgave nævner ved navn kvinder, som prækede, og som gjorde kirken store tjenester. — Østens kvindediakonat steg til høi værdighed. Alle de senere kirkefædre Basil, Gregor af Nyassa, Theodoret og andre omtaler det. Omkring det 6te aarh. var embedet blevet helt præsteligt (sacerdotal) og diakonerne tiltaltes som „høit ærede og høiærværdige“.

Men efterhvert tabte kvinden sin representative stilling i kirken. Fra det fjerde til det niende aarhundrede tar de forskjellige concilier den ene rettighed efter den anden fra kvinderne.

Paa et concilium i Auxerre (578) forbødes det kvinderne paa grund af deres syndefuldhed at modtage den indviede nadvere i sine bare hænder. Det blev dem ogsaa forbudt at synge i kirken for deres store ondskabs skyld. I det 6te aarh. holdtes der et concilium, hvor det vigtigste forhandlingsemne var, om kvinden havde sjæl. Der er mange vidnesbyrd om, at kvinderne nødig opgav sin plads inden kirken og lige til det niende aarhundrede finder vi, at de gjør tjeneste ved alteret og meddeler sakramentet. Men i 824 gjorde conciliet i Paris helt ende paa deres rettigheder i kirken.

Det var, mener forfatterinden, i grunden Aristoteles' lære om det mandliges overlegenhed i hele universitet, som paa denne maade havde seiret i middelalderen. De aarhundreder, som nu fulgte, er kristenhedens mørkeste, det saa ud som alt aandsliv, al tankefrihed var kvalt, indtil protestantismens aand, den frie personlige undersøgelses aand begyndte at røre sig.

Nu er kvindernes vilje vaagen som aldrig før. Nu, mener hun, er tiden kommet, da de selv vil begynde at fortolke skrifterne, vil søge naturens sandheder og trænge ind i religionens dybder.

Kvinder, som vil hjælpe til med indsamling af pengebidrag til oprettelse af *ventestuer for arbeidsfolk*, bedes henvende sig til et af undertegnede komitemedlemmer. Fra fredag udlægges lister paa de damskibs- og aviskspeditioner og hos de boghandlere og kjøbmænd, der velvillig vil paatage sig bryderiet. Pengebidrag kan ogsaa sendes direkte til komiteens formand, fru Johanne Hougen, Holtegaden 28. Fru Emilie Arenz, Akersgaden 59. Frøken Hermine Bernhoft, Sofiegade 2. Frøken Anna Mossevig, Grønland 18. Fru Ragna Nielsen, Tomtegaden 10 a. Fru Magda Peterssen, Bogstadveien 20. Frøken Fanny Riis, Wergelandsveien 5. Fru Dagmar Skavlan, Uranienborgterasse 7.

(Verdens Gang).

NB. Ogsaa paa N. K. F.s kontor er udlagt liste.

Fru Ragna Nielsen holdt den 29 november et foredrag *om barneopdragelse* i arbeidersamfundets store sal for et talrigt og interesseret publikum. Foredraget vil senere blive optaget i „Verdens gang“.

Man erindrer vistnok, hvormegen modstand der i sin tid reistes mod oprettelsen af fællesskoler for gutter og piger. En af de skoler, hvor dette først sattes igang, var Lillehammer lærde skole. Skolens egne lærere og stedets præst var paa det ivrigste imod denne nye ordning. Men det var nu engang efter en meget udførlig debat i stortinget om denne materie besluttet, at saa skulde ske, og fællesundervisningen kom igang. Det var ikke under de heldigste auspicier. De fleste lærere var allerede til aars, mange af dem over seksti aar og havde tilbragt et helt liv igjennem med kun at undervise gutter. Enkelte af dem havde endog ren antipati mod pigerne. Trods dette har det dog gaaet godt. Pigerne har vist, at de fuldkommen kan følge med i undervisningen, og hvad mere er, de har i høi grad vundet sine læreres yndest. Derimod synes pigernes nærværelse ikke at have øvet den tilsigtede virkning paa gutterne. Det er nemlig saa langt fra, at disse sætter sin ære i at udmærke sig ligeoverfor pigerne, at de tvertimod har en vis tilbøielighed til at give sig over. Pigerne er nemlig baade de flinkeste og de mest ordentlige — og det er ikke langt fra at baade lærere og gutter anser det for en selvfølgelig ting, at saa maa være.

(Vor Tid).

Under signaturen + + findes i „Bergens tidende" for 6 nov. en artikel med overskrift **Kvindestemmeretsforeningen**, hvoraf vi hidsætter:

Endnu en forening — og man trækker paa skulderen og smiler ironisk, kanske med et lidet stænk af medlidenhed med de troskyldige sjæle, der endnu har bevaret troen paa foreninger. Ja, saa gjør ialfald de mere fremskredne aander, de, der ved med sig selv, at de er hævet over mængden, og som følgelig, hvis de ikke fra en fremskudt plads kan faa dirigere sine medmennesker, ialfald vil være fritaget for at arbeide sammen med dem. Og disse udprægede personligheder, disse norske storheder, der tør være sig selv nok, — de gjør bestemt ret i at foragte alt samarbeide med den store masse af jevne hverdagsmennesker, thi tænk, om de forsvandt i massen!

Men naar disse aandelig overlegne holder sig borte, kan man da vide, hvad foreninger — der altsaa bestaar af de smaa i samfundet — hvad de kan udrette. Det er imidlertid saa heldigt, at de fleste foreninger vælger en bestyrelse, og ogsaa de store aander kan nedlade sig til at være i bestyrelser, og derfor har ogsaa foreninger med en intelligent bestyrelse kunnet udrette noget. Men naar en forening har valgt en bestyrelse, saa kan ogsaa de andre medlemmer trygt lægge sig til at sove paa sin foreningspude. Der forlanges kun, at bestyrelsen imellem skaffer en smule underholdning, saa medlemmerne dog kan beholde følelsen af at være i en forening. De fleste foreninger er altsaa efter sin regjeringsform aristokratiske samfund, og man skulde derfor mene, at de skulde kunne rumme selv de mest fremskredne aander. Men nei. Grunden? — — —

Det kan naturligvis ikke et øieblik falde os ind at tro, at disse aristokrater, der endog foragter de aristokratiske foreninger, skulle ville nedlade sig til at træde ind i en forening som kvindestemmeretsforeningen; thi den er fuldstændig demokratisk. Den har ikke engang en bestyrelse; — men saa maa ogsaa medlemmerne selv besørge underholdningen. Og saa bestaar den udelukkende af kvinder og arbeider udelukkende for kvindestemmeret. Vi paastaar, der gives ingen mere demokratisk forening end kvindestemmeretsforeningen. Men derfor opfordrer vi alle ægte demokrater til at melde sig ind i denne forening — ingen tvungen kontigent.

Skal imidlertid foreningen vedblive at være demokratisk, maa alle medlemmer være villige til at arbeide efter bedste evne; thi her er jo ingen bestyrelse, hvem arbeidet og ansvaret kan væltes over paa. Hvad har man da at gjøre? Ene og alene at arbeide for, at kvinderne snarest mulig faar den ret, der tilkommer dem. Men hvordan skal man tage dette arbeide op? Ved at bearbeide sindene — offentlig og privat — saa flere og flere baade kvinder og mænd faar øiet op for det skammelige i, at kvinder med borgerpligter ikke ogsaa har borgerrettigheder. Fremdeles ved at skaffe medlemmer til foreningen og dermed underskrifter til den petition, som kvinderne maa faa ind til storthinget, naar stemmeretsforslaget i den kommende thingperiode tages under behandling. — — — — — — — — — Naar dette forslag nu kommer frem igjen, maa det støttes af kvinderne selv. Kun uvidenhed eller træghed kan holde dem tilbage i slig en vigtig sag. Denne evindelige beskedenhed, der hos saa mange kun er et udtryk for skjult hovmod, der ikke tillader dem at arbeide sammen med massen, den er dog en ynkelig „usseldomsklud“.

Sammenslutning, samarbeide maa til, hvis kvinderne skal naa frem; de vil intet opnaa, saalænge de er splittede. Og netop nu gjælder det om at være samlet i arbeidet for stemmeret; thi af alt det arbeide, der i denne tid gjøres for og af kvinderne, er arbeidet for stemmeret dog det vigtigste. Først naar kvinderne har faaet lovhjemlet ret til at tale et ord med, først da vil man være nødt til at lytte til deres krav. — — — — — — —

Derfor, kvinder, slut eder til stemmeretsforeningen. Det bør føles som en pligt af hver selvstændig, arbeidende kvinde at være med i arbeidet for stemmeret. Og i unge kvinder, hvis fremtidsmaal det er at blive selvstændige medlemmer af samfundet, bliv med i arbeidet for stemmeret, det vil staalsætte eder og bringe eder maalet nærmere. Og ogsaa I mødre, bliv med, arbeidet gjælder Eder selv og Eders døtre!

Danmark. *En selskabelig sammenkomst* afholdtes onsdag den 24de oktober i Kjøbenhavn. Frk. *Fredriksen* mindede om det tab, samfundet har lidt ved fru Rovsings død, og henledede de tilstedeværendes opmærksomhed paa det mindelegat, der er dannet paa grundlag af fru Rovsings gave til kvindelige haandværkere, hvilke nu, særlig ved Kvindelig Læseforenings tilslutning, var voxet til over 1400 kr.

Hun indledede dernæst en forhandling om kvindesagens maal og grænser. Fra den ene side vilde man begrænse kvindeforeningernes virksomhed udelukkende til erhværvssiden; fra den anden vilde man have den knyttet til de store politiske, sociale og moralske spørgsmaal, som bevæge sindene. Det er tydeligt, at man lettere kan reise en bevægelse paa disse end paa den rene „emancipationsidé“; denne bør dog først og fremmest holdes fast, uagtet der lyder røster (som f. ex. fra pseudonymen „Bachelor“), der advare mod at stille fordringen for skarpt, idet man derved skulde fremkalde en tilbagegangsbevægelse.

Der paafulgte en meget livlig forhandling, under hvilken hr. *H. C. Larsen* udtalte, at der efter hans mening var indtraadt et vendepunkt i kvindebevægelsen; forstaaelsen af den var vakt, og det gjaldt nu at tage de praktiske spørgsmaal op i al stilhed et for et og søge at faa dem løste paa bedste maade. Hr. *Rubin* holdt nu som tidligere paa, at det vigtigste var at skaffe kvinderne økonomisk uafhængighed; men *ved siden* heraf kunde der gaa et vækkelsesarbeide, hvor det var naturligt, at kvindesagens forhold til de brændende spørgsmaal blev draget frem. Fru *Plum* ønskede, at Dansk Kvindesamfund særlig vilde arbeide for kvindernes opdragelse og udvikling i forskellige retninger, hvor der endnu manglede dem saa meget samt deres adgang til passende livsstillinger. Frk. *Pontoppidan* troede ligesom frk. Frederiksen, at ligheds-, retfærdstanken stadig skulde holdes frem, og for saavidt den stod paa spil, for saavidt kom ogsaa ethvert andet spørgsmaal ind under kvindesagens omraade.

Af de spørgsmaal, man havde nævnt (fredssagen, afholdssagen og sædelighedssagen) forekom det hende, at de to første neppe kunde have mere med kvindesagen at gjøre end ethvert almenmenneskeligt spørgsmaal, medens hun derimod fandt, at, da det, vi kjæmpe for, er *lige ret for alle mennesker*, kunde det ikke nægtes, at vi komme til at staa midt i kvindespørgsmaalet, saa snart vi tage sædelighedssagen op. Herom udspandt der sig mellem frkn. *Pontoppidan* og *Bruun* paa den ene side og d'hrr. *Rubin* og *Wilkens* paa den anden en forhandling, der kun fandt afslutning paa grund af tiden.

Iøvrigt deltog ogsaa fru *Stampe Feddersen* og fru *Nørlund* i Forhandlingerne.

(Kvinden og Samfundet).

Indhold: Kvindestemmeretsmødet (Red.). Samfunds- og familieordning hos indianske stammer (Red.). Nogle spørgsmaal i anledning af hr. pastor Bloms indledningsforedrag paa stiftsmødet om kvindernes deltagelse i ordets forkyndelse (af Anna Rogstad). Forskjelligt.

Abonnementsprisen for „NYLÆNDE" er kr. 3,50 pr. aar samt 35 øre i postporto.

Expedition Norsk kvindesagsforenings kontor, Universitetsgaden 9, I. Aabent alle hverdage kl. 1—2.

„Nylænde"s udenbys abonnenter anmodes om snarest mulig at indsende til expeditionen kontingent og porto tilsammen kr. 3,85.

Forsendt til Amerika koster „Nylænde" 1 dollar 30 cents pr. aar.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT, UDG. AF NORSK KVINDESAGSFORENING.

2. aarg. | Kristiania, 15de december 1888. | No. 24.

De praktiske reformer.

Velvillige raad er svært hyggelige at faa; men undertiden arter de sig lidt traurig-humoristiske — naar f. ex. raadgiveren tror, at han kun behøver at pege paa det, han ønsker udretttet, saa er det ingen sag at gjøre det; blir det ikke gjort alligevel, saa er det god vilje, det skorter på. Det er med et lidt trist smil et medlem af N. K. F.s bestyrelse læser en sats som følgende af L. S. i „Nylænde“ nr. 19:

> „N. K. F. burde særlig tænke paa dem, som ifølge sin stilling ikke tør kny af frygt for at miste sit erhverv, og ikke arbeide paa en saa aristokratisk, passiv, abstrakt maade som hidtil“.

Fra mange kanter har jeg hørt disse raad: Gjør dit, gjør dat. Dem fra hvem jeg har hørt det personlig, har jeg svaret: Ja, gudvelsigne-jer, kjære mennesker, bare skaf os muligheden for at kunne gjøre det — d. v. s. penge — saa skal vi sagtens nok lægge arbeidet til — viljen er der for længe siden. Det er for at faa sagt det samme ogsaa til dem, der har raadet og bedet paa tryk, at jeg her vil forsøge baade at give en oversigt over, hvad N. K. F. *har* gjort, og at nævne, hvad den for tiden gjerne vilde gjøre.

Dengang N. K. F. stiftedes, var kvindesagen som „sag“ endnu temmelig lidet kjendt, og begreberne om den baade i dens helhed og i dens enkelte punkter meget uklare ude hos den store almenhed. Foreningens første opgave maatte altsaa være at udbrede kundskaben og klare begreberne. Man har til dette ikke andre midler, end det mundtlige og skriftlige ord, og foreningens virkemaade blev altsaa for det første gjennem foredrag og brochurer i forbindelse med diskussioner at søge at gjennemarbeide alle de enkelte spørgsmaal paa dens program. Der er i den anledning i disse aar blevet talt om pigebørns krav paa undervisning, specielt om fællesundervisning, om ægtefællers formuesforhold, om stemmeretten, om kvindernes sundhedstilstand, og hvad der kan gjøres for at forbedre denne, om klædedragten, om de arbeidende kvinders lønningsvilkaar, om kvinders faguddannelse o. m. m. foruden oversigter over enkelte perioder i sagens historie. Tilslut har foreningen for at skaffe end lettere adgang til at lade alt, smaat som stort, der staar i berørelse med kvindesagen, komme frem i lyset, skaffet sig et eget organ — hvad der er skeet med ganske store opofrelser fra foreningens side. I løbet af de aar, hvori foreningen paa denne maade kar virket, har begreberne om kvindesag undergaaet en umaadelig forandring. Det er blevet en selvfølgelig ting nu, at unge piger maa sørge for sig selv, og der er gjort tilsprang til at skaffe dem en bedre uddannelse — skjønt der ganske vist ikke her er gjort tilnærmelsesvis engang saameget, som der burde gjøres. Der er foregaaet et sving i opinionen, som er større end vel egentlig nogen af os havde tænkt sig paa saa forholdsvis kort tid; kvindesagen er anerkjendt af alle, ogsaa af sine modstandere, som et socialt og politisk spørgsmaal af stor rækkevidde; folk er paa det rene med, at det er arbeidende menneskers alvor, ikke skuffede kvinders løierlige krav. Og *last but not least* — kvinderne har faaet en ganske anden tilladelse og anledning til at leve efter sin egen personlige smag nu end for 5—6 aar siden.

Man kan sige, at det er selve tiden, som har bragt dette med sig, og det er naturligvis saa sandt som, at 2 og 2 er 4. Men vi kan vel altid være enige om, at „tiden“ ikke fyldes saa ganske af sig selv, at det er menneskers arbeide, der giver den indhold. Og saa kan vi vel ogsaa indrømme N. K. F. dens lille del af indflydelse paa denne tid, dens lille del af æren for de lettere forhold, kvindesagens tilhængere nu arbeider under m. h. t. den almene opinion. Dette hører jo til de ting, som ikke er gode at paavise i de enkelte punkter; men jeg vil nu ialfald tro det, indtil nogen beviser det modsatte.

Man maa nu forresten ikke tro, at vi nu anser os for at være færdige med sagens theoretiske side. Udover landet er meget lidet blevet talt, og det har altid hørt til vore ønsker at kunne sende folk ud over land og strand og forkynde. Men dette er ogsaa vedblevet at være blot et ønske, det er ogsaa her pengene, som har manglet.

Allerede da foreningen stiftedes, fandtes der folk, som sagde: Hvad skal dette være til? Snak har vi nok af; gjør noget praktisk, og vi skal gaa med. Det var de folk, som paa en maade var komne længst, som for sit eget vedkommende var færdige med sagens theori, der dengang talte saaledes. Men de havde ikke forstaaelsen af, at ikke folk flest var ligesaa langt komne, og at ogsaa hos dem den theoretiske bearbeidelse af sindene maatte gaa foran det praktiske arbeide; — eller havde de forstaaelsen af dette, saa havde de ialfald ikke viljen til at arbeide med paa dette gebet. Naar der *nu* fra *saa mange* kanter høres de samme krav, saa tager jeg det som et glædeligt tegn paa, at nu virkelig ogsaa almenheden er begyndt at komme saavidt, at den er færdig med problemet om sagens berettigelse og er færdig til at tage fat paa det praktiske. N. K. F.s bestyrelse har da ogsaa længe af ganske hjerte ønsket at kunne begynde at tage fat. Noget er gjort: Foreningen har sit læseværelse, som efter nytaar ogsaa vil blive holdt aabent om eftermiddagene; den har dannet en komité til at undersøge vilkaarene for de næringsdrivende kvinder i vort land, arbeide for sammenslutning af disse kvinder og prøve at faa aabnet flere erhvervsgrene særlig i haandværk, samt herigjennem jævne veien for oprettelsen af fagskoler og praktiske undervisningsanstalter. Endelig har foreningen en temmelig stærkt benyttet friskole i elementære fag og privatundervisning for ubemidlede kvinder. Der vil kanske nogen her indvende, at denne undervisning ikke er blevet til under N. K. F.s ægide; men det kan nu vel i grunden komme paa et ud, i hvilket navn det er gjort; *factum est* at de folk, som har baaret byrden af friundervisningen, har været de samme, som ogsaa har baaret arbeidet i kvindesagsforeningen, og da de fandt tiden passende, lod de ogsaa denne undervisning i navnet gaa ind under N. K. F.

Men dette er nu alligevel ikke meget. Vi indrømmer saa gjerne, at der er mange, mange andre ting, som tiden nu er kommet til at faa gjort. Jeg vilde f. ex. saa gjerne have oprettet en husholdningsskole, hvor unge piger kunde faa en grundig undervisning i alt, hvad der kommer ind under husligt arbeide, baade saadanne unge piger, som kunde ønske at lære dette for senere at kunne udføre det i sine egne hjem, og saadanne, som vilde bruge det til at tjene sit brød som tjenestepiger og husholdersker. Samtidig med dette kunde der ogsaa skaffes god og billig mad til mange kvinder og mænd, som gaar her og slider med meget arbeide og liden løn. Naar N. K. F. skulde faa sat igang noget sligt, saa burde det imidlertid ikke være som en velgjørenhedsanstalt; der burde lægges an paa, at eleverne skulde betale ialfald noget for den undervisning, de modtog. Men for at faa dette istand, maatte man for det første have anlægskapital, dernæst maatte man ganske vist ogsaa have ialfald en del regelmæssig understøttelse, f. ex. saa meget som vilde trænges til husleie, lys og ved; saa kunde man lægge det an paa, at skolepengene skulde dække bestyrerindens og lærerindernes løn, og at spisekvarter og delikatessehandel betalte maden, mens indtægten af vask, lapning, stopning og desl. kunde bruges til vedligeholdelse, lægehonorar, medicin og hvad der forresten maatte til.

Saa vilde vi ogsaa gjerne faa indrettet et oplysningskontor, i lighed med Fredrika Bremer förbundets i Stockholm, hvor arbeidsgivere og arbeidssøgende kunde henvende sig, hvor man kunde faa juridiske oplysninger og meget andet. Men her gjælder det ogsaa at skaffe kapital. Og mange andre ting er der ogsaa, som kunde være ønskelige at faa istand under kvindesagsforeningens initiativ; men penge skal der til alt. N. K. F. selv er fattig; dens indtægter er ikke store og de gaar med til kontorhold og læseværelset, leie af lokale til møderne, expedition, avertissementer o. s. v. Og mennesker, som ellers er meget offervillige, naar det gjælder rene velgjørenhedsforanstaltninger, de blir saa besynderlig lunkne, naar det gjælder at hjælpe folk til at hjælpe sig selv. Kunde saasandt publikum blive interesseret nok til at yde pekuniær hjælp, allerhelst i form af at skaffe foreningen nye medlemmer og dens blad nye abonnenter, saa er sandelig vi paa vor kant af alt vort hjerte villige til at lægge det arbeide i det, som vi magter. Det skorter hverken paa arbeidsvilje eller arbeidslyst eller arbeidskraft, blot paa *nervus rerum*, pengene.

Anna Bugge,

p. t. formand i N. K. F.

I anledning af kvindestemmeretsmødet i Kristiania.

(C. C.)

Har man gjennemlæst de norske avisers referater af forhandlingerne, vil enhver anbefaling af sagen synes overflødig. Frøken Rogstad har her, i et ypperligt foredrag, paa basis af uimodsigelige kjendsgjerninger, paavist, hvor lidet stemmende med tidens krav, hvor lidet en oplyst nation værdigt det er, at kvinden er nægtet enhver stemme i anliggender, der angaar hende akkurat ligesaa meget som manden, — har træffende godtgjort det fuldt berettigede i, at der ogsaa gives hende stemmeret, saa at det maa staa for enhver ærlig norsk kvinde som en æressag efter evne at virke dertil.

Og vi tør lægge til: begge parter vilde, saa som sagerne nu staar, være tjent dermed. Har vore kommunal-politiske tilstande, under en enevældig mandlig styrelse artet sig saa mønsterværdige, at en ny faktor i samme vilde være ganske overflødig, maaske virke forstyrrende paa dens nu vundne altbetryggende ro?

Dette ærligt besvaret, fører til det næste spørgsmaal.

Kan disse tilstande bli værre end de er?

Neppe. Vi er tvertimod tilbøielige til at tro, at ligevægten, freden naturligst og mest tilfredsstillende vilde opnaaes ved at aabne døren for det saalænge ubilligt udestængte element i vort offentlige liv — kvindens stemme, i sine egne og sine børns dyreste anliggender. Der gives en hævnende gjengjældelse — de gamle kaldte den Nemesis, der synes at have rammet her, der gives kun en maade at udsone den paa: giv ogsaa kvinden plads.

Skal man vente nogen heldig løsning af samfundsspørgsmaalene, maa det nærmest ske ved, at kvinden, mer fredsælt humant sindet, mindre paavirket af partihensyn og personlige motiver, end vore nuværende eneherskere og styrere viser sig at være det, kan lægge sin stemme i vægtskaalen.

Kjøbenhavn, november.

Til

Frøken Anna Rogstad.

Jeg skal forsøge punktvis at give svar paa Deres spørgsmaal i „Nylænde“ no. 23.

1. Forsaavidt mine udtalelser i dette punkt hører til „de ting i mit foredrag, som De og mange kvinder med Dem ikke kan tyde“ maa jeg først bemærke, at det er apostelen Paulus's ord, jeg her har anført. Han siger paa hint sted, 1 Tim. 2, hvor han taler om, at kvinden ikke skal lære i menigheden: „Adam blev ikke bedragen, men kvinden blev bedragen og faldt i overtrædelse“. Dermed vil han nu ikke sige, at manden ikke faldt — han kjender vist syndefaldets historie ligesaa godt som vi — men han fæster sig ved det faktum, at det var til kvinden, slangen vendte sig med sit bedrag og hos hende han fandt indgang. Og deri ser han noget, som hænger sammen med kvindens natur; hun har vanskeligere, mener han, for at gjennemskue et listigt bedrag — hun besidder, som jeg i mit foredrag udtrykte det, „i mindre grad end manden kritisk sans, den evne til med skarphed og klarhed at skjelne mellem sandt og falskt, som er saa fornøden for en menighedens lærer“. Deri behøver De nu vist ikke at se nogen ringeagt for kvinden. Vi er vel enige om, at mandens og kvindens natur hver har sin eiendommelighed, sine eiendommelige fortrin og sine eiendommelige svagheder. Overhovedet har jo indenfor den menneskelige begrændsning hvert fortrin sin tilsvarende svaghed. Er kvinden fortrinsvis begavet med det sympathisk *dybe* blik, er det noksaa naturligt, synes mig, at hendes styrke ikke er det kritisk *skarpe* blik, at hun — til en hvis grad — har „bløde Augen für Dinge, die nichts taugen“. Forøvrigt, man kan tænke herom, hvad man vil, man kan mene, apostelen alligevel gjør kvinden uret og er borneret i sin opfatning af hendes natur; men at han for sin del har seet sagen saaledes, som ovenfor paavist, kan neppe bestrides. Og jeg for mit vedkommende maa tilstaa, at jeg tror, apostelen havde et noget klarere syn paa kvindens natur end folk flest, saa jeg skammer mig ikke ved ogsaa i dette stykke at lægge megen vægt paa hans ord, om jeg end ikke i mit foredrag var foranlediget til at fremhæve synderlig netop dette punkt.

2. Naar det siges, at hun skal frelses ved barnefødsel, „da kan „*ved*“ som De ogsaa bemærker, ganske vist ikke betegne midlet. En korrektere oversættelse vilde „*gjennem*“ være (præpositionen svarer nogenlunde til det tyske „durch“). Gjennem moderkaldet, de dermed sammenhængende opgaver og den dermed sammenhængende „stilhed“ gaar kvindens vei til frelse (salighed), vil apostelen sige. Han nævner det centrale i kvindens bestemmelse, men tilføier i den følgende sætning den ethiske betingelse: „tro, kjærlighed og helliggjørelse med tugtighed“ (subjektet her er kvinderne, ikke børnene). Vilde saa nogen fortælle apostelen, at ikke alle kvinder blive mødre, tror jeg ikke, han vilde svare, at dette var en uforudseet undtagelse, som rammede hans ord; han vilde vist heller henvise en saadan til at gjøre anvendelse for sig af det sagte i det livskald, der som en af de mange grene af kvindens opgave var hende anvist og ved kristelig troskab i det lade det blive sig en gjennemgang til „frelse“.

3. Her staar vi ved hovedpunktet. Det er netop spørgsmaalet: Er apostelens forskrift bare en ordensregel for tilfældet eller en almengyldig, principiel bestemmelse, grundet i et gudbeaandet syn paa kvindens natur, kald og begavelse? Men her forekommer De mig at tage sagen noget letvindt ved at gaa ud fra det som givet, der netop er det omstridte. Thi De forudsætter ganske simpelt, at apostelens ord giver kun en ordensregel og spørger saa: Kan en ordensregel som denne, der er given et enkelt samfund osv., med nogen rimelighed gjælde for alle tider, — *tør* man for sin samvittighed sætte en blot og bar ordensregel op mod vor tids stærke *krav* o. s. v.? Nei ganske vist, det tør man ikke, — *hvis* det bare er en ordensregel. Men i dette *hvis* hænger netop sagen. Jeg har i mit foredrag anført de grunde, som for mig er afgjørende til i apostelens forskrift at se noget andet og mere end kun en ordensregel. Dertil maa jeg tillade mig at henvise Dem med anmodning om, at De vil gjøre Dem bekjendt med foredraget i dets helhed, ikke bare holde Dem til dagbladenes kortfattede og tildels mindre korrekte referater. Jeg tror, det ikke skal blive saa ganske let at komme fra, at apostelens forskrift hviler paa hele hans betragtning af det kald og de begavelser, Gud ved skabelsen har givet kvinden. Det gaar da an at sige: Apostelen har seet feil af Guds tanker med kvinden og hendes bestemmelse. Men her maa det være min tur at spørge: *Tør* man sige det?

Med hensyn til forskrifterne om „det lange haar, de bedækkede hoveder“ osv. og konsekventserne deraf for denne sag faar jeg ogsaa henvise til foredraget.

Har Kristus forbudt kvinde-forkyndelsen, spørger De. Nei, ligesaalidt, som han har paabudt den. Og det første synes mig at veie fuldt saameget, da han jo kaldte disciple til at forkynde ordet. Men deriblandt var ingen kvinde. Desuden tror jo vi kristne, at Kristus ogsaa taler gjennem sine apostle, hvem han lovede gjennem aanden at „veilede til al sandhed“.

Indeholder *Guds* bud, de 10 bud, noget om kvindeforkyndelsen? Vi kan ikke vente, at budene fra Sinai skal indeholde noget specielt om forhold, der ligger den tid fjernt. Det er først med kvindens frigjørelse i Kristus, med de kristnes almindelige prestedømme, at det spørgsmaal overhovedet kommer frem. Der kan være megen unatur i verden, som ikke Guds ti bud udtrykkelig forbyder.

De tænker Dem, at Paulus's „jeg“ (kvinder tilsteder *jeg* ikke osv. 2 Tim. 2,12) kunde give grund til den formodning, at han her taler i sit eget navn, som „den praktiske ordensmand“ og ikke som den inspirerede ordets forkynder. Jeg er bange for, en saadan formodning ikke vilde kunne fastholdes længe ved at se nærmere efter i brevet; det er jo det samme „jeg“, apostelen bruger heltigjennem der (1,18: „Dette bud befaler *jeg* dig, at du strider den gode strid“, er allerede afgjørende).

4. Fordi om Gud ikke vil den *frie*, *ubundne* kvindeprædiken, er det ikke sagt, han ikke vil, at kvinderne skal forkynde evangeliet i Indiens afstængte kvindehjem. Saa der er nok ikke tale om „gjennem synd“ at ville vinde sjæle i Indien.

Kristiania 13 Decbr. 1888.

I ærbødighed

J. G. Blom.

Til

„Nylænde“s redaktør!

Der arbeides blandt os kvinder paa at faa indført en fornuftigere klædedragt, der tillader legemets fri udvikling og er afpasset efter vore klimatiske forholde, blandt andet ønsker man at faa indført høihalset undertøi.

Mod disse bestræbelser staar der i vort samfund en stor hindring, som maaske aldeles vil stænge for al fremgang i denne retning.

Der existerer, eller man tror ialfald, at der existerer et paabud om, at alle damer, der deltager i et hofbal, maa møde med blottet hals; man tænke sig nu det sundhedsfarlige i, til daglig at være klædt paa en fornuftig maade og saa pludselig paa kommando blotte sig lige til skindet! Man faar ikke affærdige dette og sige: „de, der ikke vil finde sig i denne forordning, kan jo bare holde sig hjemme.“

Mange hustruer er ved deres mands stilling i staten ligefrem nødt til at underkaste sig reglementet, og desuden ved man, hvilken magt exemplet fra oven har over mange.

Man kan heller ikke sige, at ballerne vilde tabe sit festlige præg ved en ophævelse af dette paabud. Man faar huske, at reglementet gjælder saavel gamle som unge, og det festlige ved, at en hel del gamle damer fremviser sin blottede hals, er vel vanskeligt at opdage; desuden maa der dog for kvinderne være noget krænkende og nedværdigende i, at de i offentlige forsamlinger blir tvungne til at blotte sig paa en maade, som mange finder ligefrem uanstændig.

Derfor, ærede redaktør, bevæg Norsk kvindesagsforenings bestyrelse til at virke for, at dette paabud blir ophævet, saa det ialfald kan blive en frivillig sag for kvinderne, hvorledes de vil klæde sig. De vil derved gjøre en god gjerning og give brugen af reformdragt et godt stød fremad.

Ærbødigst

—

Forskjelligt.

Søndag den 9de september afholdt Kristiania arbeidersamfund et protestmøde mod stiftsmødets udtalelser om kvinderne. Kvindesagsforeningens medlemmer var indbudne og mødte talrig frem. Fru Ragna Nielsen holdt det indledende foredrag*). I den diskussion, som paafulgte deltog flere herrer og damer. Følgende resolution vedtoges tilsidst enstemmig. *Forsamlingen protesterer mod den opfatning af kvindens stilling, som kom frem paa det sidste kirkelige stiftsmøde og hævder ethvert menneskes ret til selv at bestemme over sit liv og sin gjerning.* Et udførligere referat af diskussionen end de korte og mangelfulde og derfor tildels vildledende, som har staaet i vore dagblade, kunde vi ønsket at give vore læsere, men vi maa af mangel paa plads opgive det. —

Vi maa indskrænke os til at udtale vor glæde over, at Kristiania arbeidersamfund under sin nye formand og bestyrelse har lagt sin velvilie for vor forening for dagen, og saa uforbeholdent har stillet sig i breschen for vor sag. Baade de enkelte talere og formanden paa arbeidersamfundets vegne gav den erklæring, at de helt ud anerkjendte det berettigede i kvindernes krav paa ligestillen med manden paa det politiske, sociale og religiøse omraade.

Det var et hjerteligt velkommen, som blev udtalt, og et hjerteligt ønske om at samles oftere til gjensidig forstaaelse og gjensidig støtte.

---

*) Dette har været indtaget i sin helhed i »Dagbladet«.

Efter indbydelse af Bergens kvindesagsforening vil frk. Anna Rogstad holde foredrag om kvindestemmeret i Bergen den 28de ds.

Den engelske premierminister lord Salisbury udtalte nylig om kvindestemmeret: Det er mit ønske og mit haab, at den dag ikke maa være fjern, da kvinderne faar stemmeret til parlamentet og derigjennem indflydelse paa ledelsen af vort lands anliggender. Jeg indser ikke, hvorfor kvinderne skal holdes udelukket. Det er klart, at de hvad kundskaber, uddannelse og karakter angaar er fuldt saavel skikkede til at komme i besiddelse af politiske rettigheder som mangfoldige af de mænd, der nu har stemmeret til parlamentet. Faar kvinderne stemmeret, vil de for en væsentlig del benytte deres indflydelse til at støtte moral og religion, og dette vil være af stor betydning i en saa materialisk tidsalder som vor.

En dame i Morgenbladet udtaler i anledning den hos os begyndte kamp for kvindestemmeret: Vi kjender denne historie fra andre omraader. Agitatorerne vil have sit levebrød paa de indkomne bidrag en tid, men disse vil ikke komme til at tjene det maal, hvortil de er givne, det vil sige: kvindelig stemmeret faar vi ikke, ialfald ikke i de første menneskealdre. Del vil gaa, som vi nylig har seet, det gik i England, hvor „overhuset i andet møde uden afstemning forkastede forslaget om stemmeret for kvinder".

Indhold: De praktiske reformer (af Anna Bugge). I anledning af kvindestemmeretsmødet i Kristiania (af C. C.). Til frøken Anna Rogstad (af J. G. Blom). Til Nylænde's redaktør (af —). Forskjelligt.

„Nylænde"s udenbys abonnenter anmodes om snarest mulig at indsende til expeditionen kontingent og porto tilsammen kr. 3,85.

Forsendt til Amerika koster „Nylænde" 1 dollar 30 cents pr. aar.

NB. Som bilag følger en petitionsliste.

Redigeret af **Frk. Gina Krog.**

Kristiania. Thronsen & Co.s Bogtrykkeri.

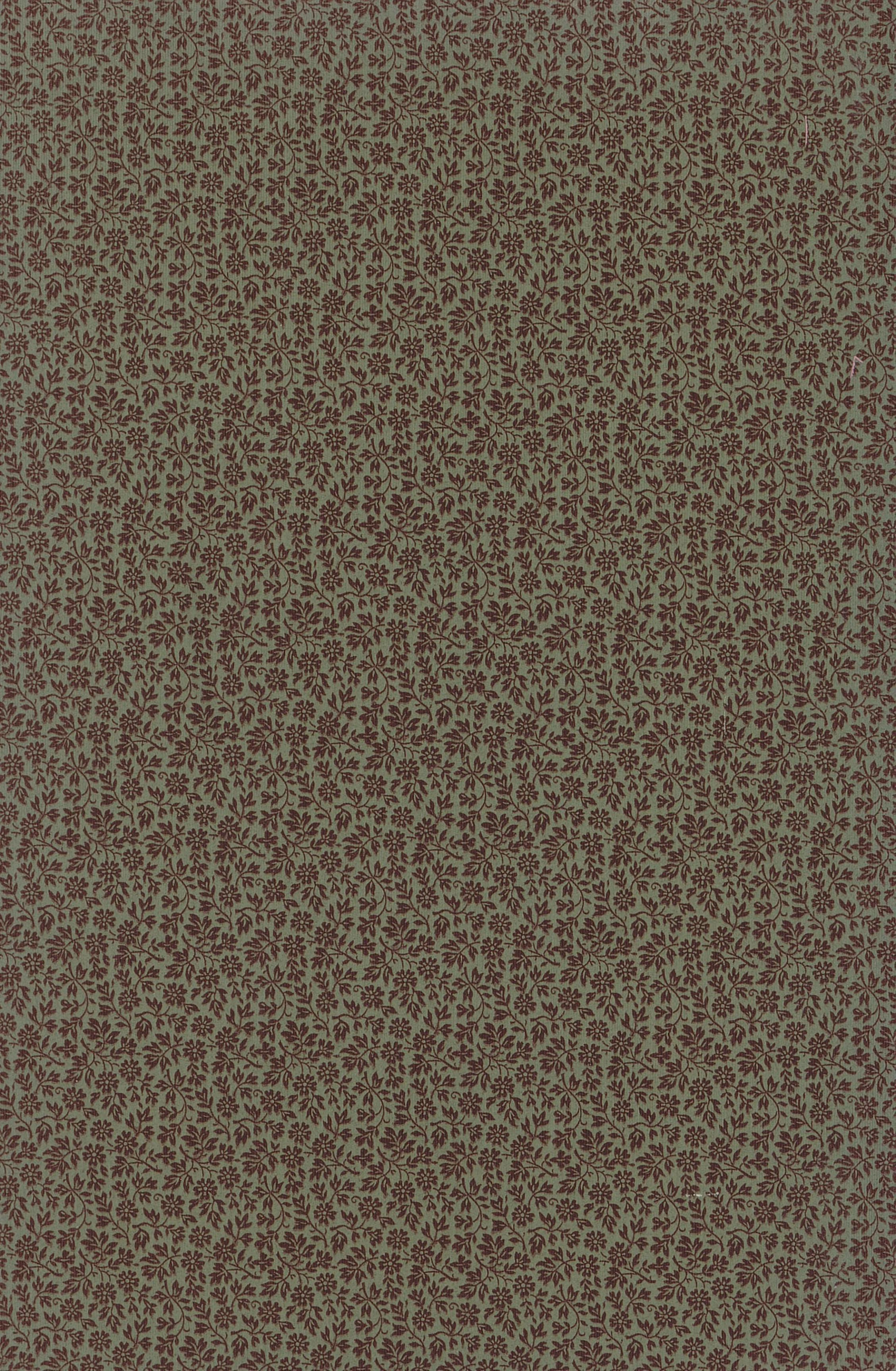

396 | N 98
1888

BOKKORT.
Utlaanets forfaldsdag | Laantagerens nummer

BODØ FOLKEBIBLIOTHEK
No. 396
N 98
1888

Depotbiblioteket
h020 04 165

8 8
9008

[illegible]

1888